

ئۇجىد او شىرى

دعا او عبادت

تصرف او علم غيب

توسل او شفاعة

اسماء او صفات

تأويل او متشابهات

حق او باطل مذهب

Ketabton.com

حکم تیار

د کتاب له متن خخه

قرآنکریم، قریش مشرکین گنی، که خه هم هفوی په خدای باور درلود، الله ئې د حئکی او آسمان پالونکی او پیدا کوونکی او د تولو شیانو خالق منلو، د کعبې طواف ئې کاوو، خانونه ئې د بیت الله مجاورین او متولیان بلل، بتان ئې خدايان نه؛ بلکه الله تعالى ته د تقرب وسیله شمپرل او ویل به ئې: مونږ د بتان نه لمانځو بلکه دا زمونږ او د خدای ترمنځ رابطه او وسیله ده، دا د الله تعالى دربار ته د نبردي او مقربو کسانو مجسمې دي، د دوى په وسیله الله ته ورنبردي کېړو او د دوى شفاعت او سپارښته زمونږ د دعاګانو او سوالونو د اجابت سبب کېږي!! قریشو د خپل تاریخ د مشهورو او د دوى په نظر د لوړ معنوی مقام د خاوندانو او الهی دربار ته د مقربو کسانو (۳۲۰) مجسمې په بیت الله کي دنه نصب کړي وي، لوړۍ ئې د دوى په قبرونو خلي او زیارتونه جوړ کړل او بیا ئې د دوى بتان جوړ او په کعبه کي ئې نصب کړل، دا عقیده ئې درلوده چې د الله تعالى عبادت باید د دې بتانو له لاري وشي او دعا د همدوی له لاري د الله حضور ته وړاندی شي، همدا ئې د عبادت او دعا د قبليدو لاره بلله او دا بتان ئې د خدای "اهل بیت: کهول" بلل او هر یوه ته ئې د کایناتو د یوې برخې د واکدار او متصرف په سترګه کتل!! هر بت د یوې ډلي او قبلي ډلياره د ډېړو سیاسي، اجتماعي او اقتصادي امتیازاتو وسیله وه، همدي ډلي به هغه ته کرامات ثابتول، د عوامو په زړه کي به ئې د هغه د هیبت، قدر او قیمت زیاتولو لپاره پراخ تبلیغات کول، د دې لپاره چې ساده زړي عوام د بت په نامه خپلې شکرانې او نذراني لازياتي کړي؛ غولونکي لاري چاري به ئې لټولي، له همدغو شکرانو او نذارنو نه چې ده په نامه به ئې ترلاسه کولې؛ یوه برخه به ئې د بت او د بت د ماحول په سنگارولو او په لازيات جالب او جاذب جوړولو باندي مصروفول او زیاته برخه به ئې د عبادت خي مجاوريونو او متولیانو په خپلو کي وپشل. یوه ته بت معبدو وو، پناه خي وو او د حاجتونو ترسره کېدو مرجع، خو بل ته دام او د کان وو او د خلکو د دوکه کولو او لدوى نه د پیسو شکولو وسیله. که تاسود هر بت، بتخانې او د هر قبر په سرد زیارتونو جوړولو قصې ته ځیر شئ نو حتماً به د هغه ترشا یو "سامري" او "بلعم باعور" بیامومې.

فهرست

١	د ناشر عرائض
٣	توحید
١٣	قرآن د الله تعالی په هکله خه واپي؟
١٧	د توحید غونبتنی
٢٩	په روبيت کي شرك
٤١	علم غيب
٧٣	توسل
٨١	شفاعت
٩٠	تاویل
١٢٧	قاطعیت او تسامح
١٣٣	کوم مذهب حق دئ؟
١٤٥	زمونې عقیده
١٥٣	د الله تعالی په اړه زمونې عقیده
١٥٩	د الله تعالی اسماء او صفات

۱۶۸-----	خدای جل جلاله خنگه و پیشنو؟
۱۷۵-----	دالله تعالی نومونه
۱۸۱-----	دالله تعالی صفات
۱۸۷-----	دالله تعالی افعال
۱۹۳-----	قرآنکریم او متشابهات

توحید او شرک --- د ناشر عرائض

بسم الله الرحمن الرحيم

د ناشر عرائض

د الله تعالى د پېرزوينو نه ممنون يو چي مونږ ته ئې په پښتو کې د یوه بل علمي اثر د خپرولو توفيق راکړ او د افغان ولس ديني زبرمي او پښتو ادب ته ئې د دي کتاب د ډالي کولو فرصت او امكان را په برخه کړ. د توحید او شرک تر عنوان لاندي دا کتاب د ورور حکمتیار د ځینو هغو مقالو مجموعه ده چي د همدي موضوع په اړه په دري ژبه ليکل شوي او د میثاق ایثار لخوا لومړي بېل بېل او بیا د کتاب په بنې کې نشر شوي، او دا دئ د پښتو ژباره ئې ستاسو په خدمت کې ده. د کتاب په وروستۍ برخې کې به د هغې رسالې ژباره هم بیامومې چي عنوان ئې "زمونږ عقیده" ده او په هغه وخت کې ليکل شوي چي د جهاد په ضد ژوري توطئې روانې وي، له یوې خوا

د ناشر عرائض ----- توحید او شرك

د دې هڅه کېده چې د افغانانو د اسلامي جهاد قیادت د یوه
ټواکمن او منظم حزب په لاس کې پاتې نشي او بېلا بېلي سیاسي
او نظامي ډلي ډګر ته راوایستلى شي او له بلې خوا دا هڅه کېده
چې په مجاهدينو کې فکري انتشار راولار شي او د داسي اعتقادی
بحشونو لپې، پیل شي چې فتنې راولاري او مجاهدين پکې مصروف
کړي، یوې خاصي کړي ته وظيفه ورکړي شوي وه چې دا مأموریت
سر ته ورسوي، د دې کړي د خولي بندولو او د هڅو شنډولو لپاره
دارساله ليکل شوي وه.

الله تعالي دی موږ ته په هر سنگر کې له اسلام نه د صادقانه او
مخلسانه دفاع او د دې من د دوامداري او ستپنا نه منونکې مقابلې
توفيق راکړي.

د میثاق ایثار اداره

توحید او شرك ----- توحید

بسم الله الرحمن الرحيم

لومړۍ فصل

توحید

دا "توحید" خه دئ چې اسلام ورته هومره لوی ارزښت او ستر اهمیت ورکړي چې وايې: په توحید باور لړونکي جنت ته ئې، د دنیا او آختر سعادت او بریا ئې په برخه کېږي او د منکر سزا ئې دوزخ ده او د دنیا او عقبی له نېکمرغۍ او بریا نه بې برخې کېږي؟ په توحید د ایمان او باور او د انسان د کړو وړو او عمل تر منځ خه رابطه ده چه له هغه پرته نه د انسان هیڅ نېک عمل قبلېږي او نه د کوم ارزښت او قدر وړ ګنل کېږي؟
که قرآنکريم ته مراجعه وکړو نو و به ګورو چې د ټولو پیغمبرانو عليهم السلام دعوت او بلنه په دوو ټکیو کې خلاصه کوي:

اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِّنْ أَلَهٖ غَيْرُهُ

توحید او شرك ----- توحيد او شرك

"د الله عبادت وکړئ"، "له هغه پرته بل الله او معبدونه لري" خلکو ته دانیا وو علیهم السلام د دعوت خلاصه همدا ده: یوازی د الله عبادت وکړئ حکه له هغه پرته نه بل معبدونه شته او نه خوک د عبادت او لمانځئي وړ. سوال دا دئ چې په دې بلني او دې دعوت کي خه راز پروت وو چې د لویو ټولنیزو انقلابونو سبب شو؟ د ټولنی بې وزلو او مستضعفو پکي خپل نجات لټاواو او مستکبرینو د خپل تخت او تاج او استبدادي نظامونو د نسکور بدرو عامل بالو؟ دا ولې یوه ورباندي داسي ايمان راوري چې د هغه لپاره ئې د سرا او مال قرباني ورکړي، خو بل تري انکار کړي، د مخالفت لاره ئې ورسره نیولې او په ټول توان سره ئې د هغه مقابله کړي؟ دا ولې د تاريخ په هر پپاو کي د هر پیغمبر له بعثت نه وروسته د ټولنی مستکبرینو، د شر او فساد ټواکونو له پیغمبر سره د مخالفت لاره نیولې ده، دا پداسي حال کي چې د ټولو پیغمبرانو علیهم السلام د دعوت خلاصه دا وه چې: د یوه الله عبادت وکړئ، له هغه پرته بل معبد او خدای نه لري!! لدې دعوت نه د مستکبرینو انتباھ او انګېرنه خه وه؟ د نجات دا شعار ئې څنګه تعیيرکړي چې مخالفت ئې ورسره ضروري ګنلي؟ هغه خه وو چې دوى باور ورباندي لازمي بالو خود توحید شعار "لا الله الا الله" ورسره پکر کولو؟ او هغه خه وو چې د دې شعار پرخاى پر هغه تینګار کاواو او هغه ئې د خپل اقتدار او نظام د بقا ضامن بالو؟! که قرآنکريم په لې غور سره ولولو نو د دې ټولو پونښتو ټوابونه به ومومو. رائئ خو شبې په دې اړه د قرآنکريم په ارشاداتو کي غور وکړو او وګورو چې قرآن د

توحید او شرك ----- توحيد

توحید د دې شعار په اړه څه لارښوونی لري ، دا شعار څه ډول معرفی او تعريفوی او پدې هکله څه غونښتني لري؟! قرآنکريم، قريش مشركين ګني، که څه هم هغوي په خداي باور درلود، الله ئې د حمکي او آسمان پالونکي او پيدا کوونکي او د قولو شيانيو خالق منلو، د کعبې طواف ئې کاوو، ځانونه ئې د بيت الله مجاوريں او متوليان بلل، بتان ئې خدايان نه؛ بلکه الله تعالى ته د تقرب وسیله شمېرل او ويل به ئې: مونږ دا بتان نه لمانځو بلکه دا زمونږ او د خداي ترمنځ رابطه او وسیله ده، دا د الله تعالى دربار ته د نبدي او مقربو کسانو مجسمې دي، د دوى په وسیله الله ته ورنډي کېړو او د دوى شفاعت او سپارښتنه زمونږ د دعاګانو او سوالونو د اجابت سبب کېږي!! قريشو د خپل تاريخ د مشهورو او د دوى په نظر د لوړ معنوی مقام د خاوندانو او الهي دربار ته د مقربو کسانو (۳۶۰) مجسمې په بيت الله کي دننه نصب کړي وي، لومړي ئې د دوى په قبرونو خلي او زيارتونه جوړ کړل او بیا ئې د دوى بتان جوړ او په کعبه کي ئې نصب کړل، دا عقيده ئې درلوده چي د الله تعالى عبادت باید د دې بتانو له لاري وشي او دعا د همدوی له لاري د الله حضور ته وړاندي شي، همدا ئې د عبادت او دعا د قبلېدو لاره بلله او دا بتان ئې د خداي "اهل بيست: کهول" بلل او هر یوه ته ئې د کايناتو د یوې برخې د واکدار او متصرف په سترګه کتل!! هربت د یوې ډلي او قبيلې لپاره د ډېرو سیاسي، اجتماعي او اقتصادي امتبازاتو وسیله وه، همدي ډلي به هغه ته کرامات ثابتول، د عوامو په زړه کي به ئې د هغه د هیبت، قدر او قيمت

----- توحید او شرك -----

زياتولو لپاره پراخ تبلیغات کول، د دي لپاره چي ساده زړي عوام د بت په نامه خپلي شکرانې او نذرانې لازياتي کړي؛ غولوونکي لاري چاري به ئې لټولي، له همدغو شکرانو او نذارنو نه چي د ده په نامه به ئې ترلاسه کولي؛ یوه برخه به ئې د بت او د بت د ماحول په سنگارولو او په لازيات جالب او جاذب جورولو باندي مصروف او زياته برخه به ئې د عبادت څي مجاوريښو او متوليانو په خپلو کي وېشل. یوه ته بت معبدو وو، پناه ځي وو او د حاجتونو ترسره کېدو مرجع، خو بل ته دام او دکان وو او د خلکو د دوکه کولو او لدوي نه د پيسو شکولو وسیله. که تاسود هربت، بتخانې او د هر قبر په سر د زيارتونو جورولو قصې ته ځير شئ نو حتماً به د هغه ترشا یو "سامري" او "بلغم باعور" یامومئ.

د قرآنکريم له نظره د قريشو دا عقیده د شرك عقیده ده او دي ته ورتنه هره عقید د شرك عقیده. لدې شرك سره نه د توحید ادعا د منلو وړ ګني او نه په خداي ايمان او اعتقاد د اعتبار وړ. قرآن خلکو ته وايي: اللہ یو دئ، داسي نده چي د خو خدايانو له جملې نه یو وي، بلکه احد او یوازنې دئ. هغه د ټولو رب دئ، ور ئې د ټولو په وړاندي برابر پرانستي دي، ده او بنده ترمنځ نه فاصله شته او نه واسطه او وسیله، هرڅوک مخامنځ او له واسطې او وسیلې پرته هغه ته رجوع کولي شي، د هرچا دعا اوري، هرچا ته د غارې تررګ زيات ورنېدي دئ، شريک نه لري، خپل ملك او واکمني ئې په شريکانو ندي وېشلي. ستا د توحید معنى دا ده چي له واحد خداي نه پرته نه په بل معبد باور ولري او نه بل چا ته د دعا او حاجت لاس اوږد

توحید او شرك ----- توحيد

کپي. که قرآنکريم ته رجوع وکړئ نو دا به درته خرگنده شي چې د پیغمبرانو عليهم السلام مبارزه اکثراً د شرك خلاف وه، نه د الحاد او له خدای نه د انکار په خلاف. د ملحدینو په نسبت ئې له مشرکینو سره زیاته مقابله راغلي. د پیغمبرانو عليهم السلام اساسی او ستر مشکل يا له هغونو تګمارانو سره وو چې له دین نه ئې خانته دام او د کان جوړ کړي وو او یا له هغونو دیندارانو سره چې غولپدلي وو او د دغونو تګمارانو په لومو کي نښتي وو، هغه چې شرك ئې له ايمان سره خلط کړي وو او دي ته تيار نه وو چې خپل جعلي معبدان پربودي. د پیغمبرانو عليهم السلام مخالفینو به د هغوي د توحيد پر بلنه دا اعتراض کاوو چې: آيا دوى راغلي چې موږ له نورو تولو خدايانو نه لاس واخلو او یوازي د یوه خدای عبادت وکړو!! د پلرونو او نیکونو خدايان پربودو، اصنام یا بتان چې الهي درباره زمونې د تقرب و سيله ده، پربودو!!

قرآنکريم دا حالت خه بنه ترسیموي او فرمایي:

أَجَعَلَ الْأَلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ * وَانطَلَقَ الْمَلَائِكَةُ مِنْهُمْ أَنَّ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلَهَتُكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ * مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلَةِ الْآخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ *

الصفات: ۶

آيا ټول معبدان ئې یو معبد گړولي، دا خو حیرانونکې خبره ده!!
مشران او سرداران ئې روان شول او وئې ویل: خئ او پرڅلوا
معبدانو صبروکړئ، بیشکه چې همدا مطلوب او غوره کار دئ، دا
مو په بل مذهب کي ندي اورپدلي، دا له کذب او افتراء پرته بل خه

توحید او شرك ----- توحيد

نه دي.

گورئ چي پيغمبر د يوه معبد لوري ته بلنه ورکوي او نور تقول
معبدان باطل او مردود شمپري، خلکو ته وايي: خداي يو دئ، د
تولو خداي دئ او تاسو تول د هغه په وړاندي برابر ياست، هم د
خدايانو تعدد مردود گني او هم له دي تعدد نه راولار شوي طبقاتي
نظام، خود شرك څلپي تولني سرداران، چي د معبوانو تعدد دوی ته
د تولني سرداري ورپه برخه کړي، د يوه معبد په ځای د متعددو
خدايانو په وجود تینګارکوي، دوى له دين او مذهب نه هم د طبقاتي
نظام د توجيه وسیله او د بقا او دواام ذريعه جوروی او خپلو پېروانو
ته وايي: پرڅلپو سابقه، له پلار نیکه نه راپاتې معبدانو صبر
وکړي! پيغمبر پر توحيد او د يوه معبد په عبادت اصرارکوي، خو
د شرك څلپي تولني سرداران او سالاران د شرك او متعددو خدايانو
شعار پورته کوي! پيغمبران عليهم السلام توحيد د خلکو د نجات
وسیله شمپري خود کفر مشران شرك د خپل قدرت د بقا راز بولي.
کافر فرعون، د خپل اقتدار د بقا لپاره د موحد موسى عليه
السلام مقابله کوي خو له دين نه د دفاع تر نامه لاندي !!

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلُ مُوسَى وَلَيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ

يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ * غافر: ۲۶

فرعون وویل: ما پربدئ چي موسى ووژنم، هغه دي خپل رب
راوغواري، زه له دي نه وپړېم چي مبادا هغه ستاسو دين بدلت کړي
او په ځمکه کې فساد خورکړي.

قرآنکريم، فرعون چي د شرك و هلپي تولني د زعامت او

توحید او شرك ----- توحيد

مشرتابه نبئه او سمبول دئ، د داسي چا په حيث معرفي کوي چي
 ئانته "اله : معبد" وايي او هغه کسان چي د فرعون اطاعت او مننه
 کوي د داسي کسانو په توگه معرفي کوي چي هغه ئې خپل الله نیولى
 دئ، فرعون ته "طاغوت: سرکش واکدار" وايي او پلويانو او
 متابعنو ته ئې د "عبدة الطاغوت: د سرکښ واکمن بنده گان" نوم
 ورکوي. د قرآنکريي له نظره تر هغې پوري د چا د ايمان دعوى او پر
 توحيد عقيده د منلو وړ ندہ ترڅو پوري چي طاغوت نفى نه کوي او
 له طاغوت نه انکار او عصيان ونه کوي. الله تعالى فرمائي

لَا إِكْرَاهٌ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنْ الْجَنِّيِّ فَمَنْ يَكْفُرُ
 بِالظَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُتْقَى لَا

انْفَصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ *

البقرة: ۲۵۶

په دین کي اکراه او په زور مدل نشته، "په دین" سره هدایت له ضلالت
 او بې لاريسبونه خرګند شوي، نو خوک چي پر طاغوت کافرش او
 پر الله ايمان راوري، نو پداسي کلکي کوي ئې منگولي لکولي چي
 شلېدل ئې نشته او الله خو اورېدونکي پوه ذات دئ.

د قرآن له نظره د طاغوت نفى د توحيد په لور لوړمني گام دئ،
 ترڅو پوري چي طاغوت نفى نه کوي او تري منکر نشي تر هغې
 پوري تا د توحيد اساسي او لوړمني شرط ندئ پوره کوي. د طاغوت
 نفى او تري انکار يعني دا چي د منازعاتو د حل و فصل او تحاكم
 لپاره هغه ته رجوع ونكوي، حکمونه ئې د منلو وړ ونه گنبي او
 معیارونه ئې د پلى کولو وړ، نه له هغه نه طمعه وکوي، نه ئې اصولو
 او قوانينو ته تسلیم شي او نه ئې پربکړو او فيصلو ته غاړه

توحید او شرك ----- توحيد

کنبېرىدى. كەتا لە طاغوت نە انكار نە وي كېرى او پراللە د ايمان لە دعوا سره سره هغە تە د تحاكم لپارە رجوع كوي، نو پە دې صورت كى پر يوه خدای ستاد ايمان دعوى دروغىچنە دە او د اللەپە ورلاندى هيچ ارزىنت نە لرى. قرآن كريم پە دې هكىلە داسىي غوشە فيصلە كرى دە:

أَلَّمْ تَرِ إِلَى الَّذِينَ يَرْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الظَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ
يَكُفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضْلِلُهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا*

النساء: ٦٠

آيا هغە كسان دى ونه ليدل چى گمان كوي ھم ئې پەھەنە خە ايمان راۋىرى چى پر تا نازل شوي او ھم پر هغە چى لە تانە مخكى نازل شوي، خو پە عىن وخت كى غوارپى د تحاكم لپارە طاغوت تە رجوع وکېرى، پداسىي حال كى چى پر طاغوت د كفر امر ورتە شوي او شىيطان غوارپى چى هفوئى پە لوئىھى لارى سره بى لارى كېرى.

بل ئاي فرمابىي :

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بِيَنْهُمْ ثُمَّ لَا
يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا فَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا*

النساء: ٦٥

نو نە، ستا پە رب قسم چى تر هغە پوري ئې ايمان ندى راۋىرى "مؤمنان نشىي بىللى كېدى او د ايمان ادعا ئې نشىي قبلېدى" ترخو چى تا پە خپلۇ شخپو كى حكم ونه نىسىي او بىبا ستاد پېكېرى پە هكىلە

توحید او شرك ----- توحيد

په خپلو زیونو کي هیخ حرج احساس نه کري او په بشپړه توګه تسلیم
نشي.

متأسفانه ئيني کسان د توحيد په اړه د خپل ناقص فهم او
انتباه له امله گمان کوي چي شرك يوازي دا دئ چي خوک د مره بت
په وړاندي د بندگي سرتیبېت کري او له هغه نه مرسته وغواوري، دا
دله پدې کي خه اشکال نه گوري چي د ژوندي بت په پنسوکي ولوپري
او د طاغوت په وړاندي د بندگي او تسلیمي سره ځمکه کېږدي!!
د قبرونو طواف شرك بولي خود قصرونو په طواف کي اشکال نه
ويني او هغه له خپل توحيد سره په تکر او تصادم کي نه گني!! هغوي
پدې نه پوهېږي چي ژوندي بت باید له مره او بې حسه بت نه مخکي
نفي شي، دا نده ورته معلومه چي د ده یوازنی معبد، الله جل شأنه
د دي لپاره کعبه "د الله کور" د طواف یوازنې خای گرخولی چي د
قصرونو د طواف مخه ونیولی شي او پدې خاطرئي جومات د دعا
او عبادت خای گرخولی چي تا د انسانانو د درې له تکولو او بل
دربارته د سوال او دعا لپاره له تلو نه بې نيازه کري.

توحید او شرک

توحید او شرك ----- قرآن د الله په هکله خه وايي؟

قرآن د الله تعالى په هکله خه وايي؟

الله تعالى په قرآنکريم کي د هغه ذات په حيث معرفي شوي چي
هم د ټولو عالمونو خالق او پيدا کوونکي دئ او هم ئې رب او
پالونکي، ټول کاينات د هغه ملک دئ او هغه ئې ټولواک، د کائنا تو
په گوت گوت او لوپشت لوپشت کي د ده حکم نافذ دئ او ذره ذره
ئې د ده حکم ته تابع او خاضع، هر خه یوازي د ده په اراده پيداکېږي
او ده تر مراقبت لاندي وده کوي، کمال ته رسپري او له مخکي نه
ورته تاکل شوي خاصې نتيجي ورکوي، یوه تشه ډکوي، یو ضرورت
او اپتيا رفع کوي او بالآخره په زوال او نیستی، محکومېږي او خپل
څای نوي، څوان، تازه او پیاوړي توکي ته پرېږدي، دا هر بدلون او
تحول د الله په حکم او تصرف، د همغه له لوري د اینښودل شوو

قرآن د الله په هکله خه وائي؟ ----- توحيد او شرك

ضوابطو، سننو او د ټاکل شوو مقدراتو او اندازې مطابق ترسره کېږي. هغه د رزق او روزي مالک، د مرګ او ژوند خالق، د عزت او ڈلت واکدار دئ، عزت ته رسپېدل او په ڈلت اخته کېدل د همغه په حکم او د همده د ثابتتو سننو په اساس ترسره کېږي. الله د دي عالم خالق: پیداکونکي دئ او هغه ذات دئ چې پدې عالم کي د رب په حيث تصرف کوي، داسي ستاييل شوي او حميد ذات چې په ذات، صفاتو او افعالو کي په ټولو کمالاتو متصرف دئ، له هر عيب او نقص نه پاک او منزه دئ، د کایناتو ټوله بسکلا، حسن، کمال، جمال او بنبېگني د ده له لوري دي او ده د عالم جزو جزو ته په وديعت ورکړي. هغه واحد ذات دئ چې هیڅ شريک او سیال نه لري، بې مثله او بې مثاله دئ، انتهاء او ابتداء نه لري، اول دئ او آخر، فناء نه لري، هغه ظاهر دئ داسي چې د کایناتو هره برخه ئې په وجود شهادت ورکوي، باطن دئ چې د انسان په وهم او فهم کي نه ځائېږي او انسان ئې له درک او ادراف نه عاجز دئ، د کایناتو هیڅ شي ورسره مشابهت نه لري، تل پاتې ژوندي دئ، مرګ نه لري، ټول شيان ئې پیداکري دي، د ټولو کایناتو خالق، پالونکي او رب دئ، د دي پراخ عالم اداره او تدبیر د ده په واک کي ده، هغه قيوم دئ چې یوه شبېه هم د کایناتو د ټولو امورو له ادارې او تدبیر نه غافل کېږي. مرګ او ژوند د ده له لوري دي او د ده په اراده ترسره کېږي، چا ته ژوند ورکوي، پیداکوي ئې، خوک وژني او بیابه ئې بېرته راژوندي کوي، هیڅ پېښه د هغه له ارادې پرته نه شي واقع کېدلې، هه لویه او وړه پېښه د هغه په اراده، اذن او تدبیر سره رامنځته

توحید او شرك ----- قرآن د الله په هکله خه وائي؟

کېږي، ټول کائنات د هغه د قضاۓ او قدر تابع دي، د شیانو په پیداينست کي او په تحولاتو او بدلونونو کي ئې خاص حکمتونه او مصلحتونه اينسي دي، هیچ شى ئې بيهوده، عبىت او بې ھدفه ندي پيدا کري، هرڅه ئې په ڏپره بنه او غوره توګه پيدا کري او هر خيز ئې د خاص هدف د تحقق لپاره په کار گمارلى. په خاص شکل او ڪيفيت سره د اشياوو خلقت او پيداينست د ده کار دئ، ٿکه هغه خالق، بارئ او مصوري دئ، د کمال صفات ئې ازلي او ابدی دي، نه څه تري کم او نه څه ورباندي اضافه کېږي. هغه غني او بې نيازه دئ، هيچا ته محتاج او اړندئ، غناء ئې ذاتي صفت دئ، ټول مخلوقات فقير او ده ته اړ دي، هرڅه په موجوديت، بقاء او دوام کي الله ته محتاج دي. هغه قدير او توانا دئ، ټول کارونه ورته آسان دي، هر څه ئې پيداکري، برابرکري، اندازه او مقدار ئې ورته تاکلى، پيل او پاي ئې ورته تعبيين کري، هر خيز ته ئې خاص مسیر تاکلى او لارښونه ئې ورته کري. په هرڅه عالم دئ، نه څه له پيداينست نه مخکي تري پت او مخفې دي او نه له پيداينست نه وروسته. علم ئې په هر څه حاوي دئ، بسکاره او پت، شاهد او غائب، ماضي او راتلونکي، هر څه ورته معلوم دي، هیچ تري پت ندي، وروکي، لوي، لېري، نړدي، رينا او تياره، ټول ورته بسکاره او عيان دي. هغه نه یوازي دا چي دا دنيا او کاينات ئې پيدا کري بلکه هغه د رب په حيٺد هرڅه پالنه او ساتنه کوي. هرڅه د ده په تقدير او اراده ترسره کېږي، ټول د ده د قضاۓ او قدر په وړاندي تسلیم دي، اراده ئې په هر کار او هر ځای کي حاكمه او نافذه ده، هیچ شى ئې د ارادې مخه

قرآن د الله په هکله خه وائي؟ ----- توحيد او شرك

نشي نيولى، هغه چي اراده ونكوي هيچ شي نشي واقع کېدى، د بندگانو اراده د ده د ارادى تابع ده، خه چي وغواري همغه كېري او خه شي ته ئې چي اراده ونشي، نه شي كېدى، د د له ارادى او توفيق نه پرته بندگان هيچ نشي كولى. نه خوك د هغه قضايى دولى شي او نه خوك دا وس لري چي د هغه حكم وحنلوى. هيچ داسى قدرت نشته چي د هغه له امر نه پورته وي او د هغه د حكم او امر مانع واقع شي، د هغه قضايى حاكمه او حكم ئې نافذ دئ، هرخه د د (سبحانه و تعالى) په حكم او امر تر سره كېري. داسى هم نده چي د كايياناتو د خلقت او پيداينىت، د قضايى، سنن، قدر او تقدير له تاكلو وروسته ئې خپلي مخي ته پربىنى دى، داسى چي او س حوادث او پېبىنى په خپله د حاكمو ضوابط او سنن مطابق واقع كېري، نه، داسى نه ده، بلکى هرە شېبە او هرە پېبىنى د هغه په اذن او توفيق او د ثابت او تغيير نه منونكى قدر او قضايى مطابق تر سره كېري.

توحید او شرك ----- د توحید غوبنتني

د توحید غوبنتني

خالص او له شرك نه منزه توحيد خه داسي مبرمي غوبنتني لري
چي باید د موحد په اعتقادی او عملی شخصیت کی را خرگندی
شي، که دا غوبنتني پوره نشي نو دا يا توحيد نه دئ او يا ناقص او
شرك لپلي توحيد دئ. قرآنکريم د توحيد دا ھول غوبنتني په مفصله
توګه بيانی کړي دي، چي مونږئ په لاندي خو عنوانونو کي خلاصه
کوو:

ستاينه:

موحد باید پدي باور وي چي الله تعالى په ذات، صفاتو او
افعالو کي د کمال په ټولو صفاتو متصف او له هر عيب او نقص نه
منزه دئ. موحد ټول موجودات د خپل رب د صفاتو او افعالو مظهر
گنې او پدي عقиде وي چي هیڅ خه بيهوده او عبث ندي پيدا شوي،

د توحید غوبښتني ----- توحید او شرك

پدې خور عالم کي نه خه خلا او تشه شته، نه خه کموالی او زیاتوالی، نه داسی کوم خه پاتې دئ چې کموالی ئې احساس شي او نه داسی خه چې اضافي او غیرضروري وګنلي شي، هرڅه پوره او په خپله اندازه پيدا شوي. موحد دي عالم ته د توحید له منظار نه گوري او هر خه ئې ورته بنايسته او بشپړ برښني او هیڅ عیب پکي نه گوري او که ئې کوم عیب تر سترګو شي نو دا یا د خپل لنډ او محدود فکر او نظر عیب گنې او یا ئې د خپلی نامناسبي معاملې او ناسمو کړو محصول عیب. تل د خدای ستاینه کوي، په هر حالت او هر صورت کي، د دي خور عالم په غېړکي هره بسکلا، کمال او جمال دی د همدي بسکلا، کمال او جمال د خالق ستایني ته هخوي، د هر بدلون او تحول تر شا حکمتونه او مصلحتونه گوري، که له کوم نعمت نه برخمن شي هغه د خپل مهربانه او منعم خدای ورکړه او عنایت گنې او که له کوم نقمت، کړاو او ستونزې سره مخ شي هغه د خپلو کړو عادلانه بدله او جزا بولي.

لمانځنه

حقيقی موحدیوازي د یوه خدای عبادت کوي، بل هیڅ شي او هیڅوک د لمانځني ورنې بولي او له الله نه پرته د هیچا په وړاندې د اطاعت او بندګي سر نه تیتیوی. د خدای عبادت او لمانځنه نه یوازي د الله په وړاندې د بنده مسئولیت او پر بندګانو د الله حق شمېري بلکه عبادت د معنوی ارتقاء، روحی تسکین، قلبی داه، آزادۍ او سرلورۍ راز او عامل شمېري، د الله بندګي د نورو له بندګي، نه ورته د آزادۍ درس ورکوي.

توحید او شرك ----- د توحید غونبتنی

قرآنکريم د لمانځني لپاره د "عبادت" اصطلاح غوره کړي، مسلمان مکلف دئ چې هر ورخ په پنځگونو لمونځونو کي په دي چيغې سره تعهد او تړون وکړي "ایاکَ نَعْبُدُ: یوازی ستا عبادت کوو"

عبدات د عبد له کلمې نه مشتق دئ، او عبد(بنده) هغه چا ته ويل کېږي چې لاندي خصوصيات او ځانګړتیاوي لري:

- عبديعنى هغه چې د خپل ځان مالک نه دئ، ځان او نفس ئې د بادار امانت دئ، مکلف دئ چې له خپل توان، قدرت او استعداد نه د خپل بادار د حکم مطابق کار واخلي.
 - کوم مال، پانګه، وسائل او امکانات چې په خپل واک کي ئې لري هغه ټول د ده د بادار امانت دئ، دا حق نه لري چې لدې امانتونو نه د خپلی خوبني او غونبتنی مطابق ګته واخلي.
 - هیڅ کار به خپل سرا او خپله خوبنه نه کوي، په هرڅه کي د خپل بادار حکم او امر ته انتظار کوي.
 - دوستي او دبمني ئې له خپلو تمایلاتو او احساساتو نه وي راولاده شوې، نه شخصي دوست لري او نه شخصي دبمن، د خپل بادار دوست ئې دوست وي او دبمن ئې دبمن.
 - له قولو هڅو، هلو څلو او کوششونو نه ئې هدف دا وي چې د خپل بادار رضا او خوبني ترلاسه کړي، په هر کار کي ئې هاند دا وي چې دې هدف ته ورسېږي او خپل آقا راضي کړي، لدینه په کلکه ډډه کوي چې د خپل نفس د ارضاء لپاره خپل بادار ناراضه کړي.
- څوک چې د یوازنې خداي د عبادت ژمنه کوي هغه په حقیقت

د توحید غوبنستني ----- توحيد او شرك

کي له خدای سره په دغو ټولو مفاهيمو ژمنه او تعهد کوي، د خدای عبادت همدا ټول مفاهيم احتوا کوي.

قرآنکريم، "عبادت" او "استعانت" د توحيد د مانۍ دوه اساسی ستني او ارکان ګئي او په دي تینګار کوي چي له الله تعالى پرته نه بل خوک د عبادت وړ دي او نه د استعانت وړ، نه به د بل لمانځنه کوئ او نه به له بل نه مرسته غواړئ، لکه خرنګه چي باید یوازي د یوه الله لمانځنه وشي همداسي باید یوازي له یوه خدای نه مرسته وغوبنستي شي. نه ګوري چي مسلمانان پدي مکلف شوي چي په هر لمانځه کي باید په مکرره توګه له خپل خدای سره عهد وکړي او هرڅل دا ژمنه تجدیدکړي چي: خدايې! یوازي ستا عبادت کوو او یوازي له تا مرسته غواړو "أَيَّاَكُمْ نَعْبُدُ وَأَيَّاَكُمْ نَسْتَعِينُ" داستعانت او عبادت پدي عهد او ژمنه کي داسي حصر او تأکيد راغلي چي له الله تعالى نه پرته له بل هرچا نه مرسته غوبنستل او د بل چا عبادت کول په بشپړه توګه نفی کوي. قرآنکريم فرمایي:

وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حَسَابُهُ عِنْدَ

رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ *
النور: ۱۱۷

او خوک چي له الله سره بل معبد ونيسي، پداسي حال کي چي پدي
باندي هيچ دليل هم نه لري، حساب ئې له خپل رب سره دئ، بيشکه
چي دا کافره ډله به کله هم بريالي او کاميابه نشي.

هيله من يم د دي آيت په وړاندې لبر توقف وکړئ او الفاظ او
مفاهيم ئې په غور او دقت له نظره تېرکړئ، په دي مبارک آيت کي
ويل شوي: هر خوک چي د الله تعالى په خنګ کي بل چا ته، بل دربار

توحید او شرک د توحید غوبنستنی

او پناه خای ته د سوال او احتیاج لاس او بد کړي او مرسته تري وغواړي، په حقیقت کې ئې همدا مرجع خپل الله او د خدای شریک ګرځولې، دا پداسی حال کې چې د دې غلط تصور او انګېرنې لپاره هیڅ دلیل او برهان نه لري، په همدي خاطئ تصور سره چې ګمان کوي: "د خدای تر خنګ بل داسی معبد او الله هم شته چې د دعا په قبلو لو کې ورسه شریک دئ" هغه د کافرانو په ډله کې شامل شوی او له فلاح او بیریا نه محروم شوی.

قرآن کریم په استعانت کي شرك او توحید په خو جالبو او
بنسلکلیو مثالونو کي په ډېر بنايسته انداز کي ترسیم کوي، هلتہ چي
فرمایي:

فَإِذَا رَكُبُوا فِي الْفُلْكَ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا
نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ: ٦٥
العنكبون: بیا کله چی په کښتی کي سپاره شي نو الله ته پداسي حال کي سوال
او دعا کوي چي دین ئې ورتە سوچە او خالص کړي وي، خوکله ئې
چې د وحی يه لوری وړغورو نو ناشایه شرك کړونکي شي.

یعنی کله چی انسان په کښتی کي سپور شي او دا وويني چي
د نجات له ټولو وسایلو او امکاناتو سره ئې رابطه شلبدلي، په
څلپي شا او خوا کي هیڅ داسي خه نه گوري چي زره ورپوري وترۍ،
تکيه ورباندي وکړي او مرسته ترې وغواړي او له ټولو ئې اميد قطع
شي، نو پدې حالت کي یوازي د خداي لوري ته مخه کړي، مرسته
ترې غواړي او مستقيماً او نېغه په نېغه هغه ته رجوع کوي، همدي
حالت ته قرآنکریم په دین کي اخلاق ویلى دئ، یعنی انسان هغه

د توحید غوبنستني ----- توحيد او شرك

وخت په خپل دين کي مخلص دئ او هغه وخت ئې ايمان له شرك نه پاك او منزه دئ چي په کبنتى کي د سپور انسان په خبر يوازي يوه خدای ته ئې مخه وي او يوازي هغه ته پناه يوسي؛ خو گورو كله چي کبنتى د بحر له خپو نه روغه ساحل ته ووئي، نوبيا د همدى انسان حالت بدل شي، هغه د خپو په منع کي احساس ئې ورسره پاتې نشي، نور نو هغه کس نه وي چي د الله نه پرته ئې هيچا ته طمعه نه ووه، له خدای نه سوي له تولو نه ئې اميد قطع کپي وو، يوازي له يوه خدای نه ئې مرسته غوبنسته، او س ئې د اميد دروازې د بري شوي، د يوه دربار په عوض ئې گپو درو ته سترگي دي، كله دا د خپل نجات عامل گنبي او كله هغه بل، كله ئې گمان دا وي چي د فلان مرستي وزغورلو او كله د هغه بل توجه او عنایت د خپلي ژغورني وسیله گنبي او پدي سره خپل دين او ايمان په شرك ملوث او كکپ کپي او د شرك مرتکب شي.

همدارنگه قرآن د يونس سورى په ۲۱، ۲۲ و ۲۳ آيتونو کي

فرمابي:

وَإِذَا أَدْقَنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسْتَهْمٌ إِذَا لَهُمْ مَكْرُرٌ
فِي آيَاتِنَا قُلْ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرُرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ *
هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلُكِ
وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيْبَةٍ وَفَرَحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ
وَجَاءَهُمْ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَرَوْا أَنَّهُمْ أُحْيَطُ بِهِمْ دَعَوْا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنْ

توحید او شرك ----- د توحید غوبنتنی

الشَّاكِرِينَ * فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَعْوُنَ فِي الْأَرْضِ بِغْيَرِ الْحَقِّ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَعْيُكُمْ عَلَى أَنفُسِكُمْ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ
إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنَبْيَنُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * یونس: ۲۳

او کله چي خلکو ته د پېرزویني خه خوند وروخکو، وروسته له هغه
چي کوم کړاو ورسپدلى وي، نابره له دوى سره زمونږد آيتونو په
هکله د مک اراده راپیدا شي. ورته ووايده: الله تعالى په مکر کې تر
تولو سریع دئ، بیشكه چي زمونږ رسولان ستاسو مکرونې لیکي،
الله هغه ذات دئ چي تاسي په وچه او اوبو کي بیاپي، تردې چي
تاسي په کښتې کي وئ او کښتې له سورو سره یوځای د ملايم او
خوندور نسيم سره و خوخي او پدې سره خوشحاله شي، خو ناخاپه
تېز باد او طوفان ورباندي راشي او له هر لوري څېږي ورباندي راتاو
شي او ګمان وکړي چي محاصره شول، پدې وخت کي الله ته پداسي
حالت کي دعا کوي" او مرسته تري غواړي چي په خپل" ديانست کي
ورته مخلص شوي وي او وايي: که دي لدې نه وړغورلو نو حتماً به
شکر کوونکي بندگان وو، خو کله چي نجات ورکړو بیا د خپل تعهد
خلاف په ناقه په ټمکي کي سرکشي او بغاوت کوي. اې خلکو! په
يقيين سره چي ستاسي سرکشي او بغاوت ستاسي په ضرر ده "دا
درکري شوي فرصت" د دنيوي ژوند یوه متاع ده، بیا مو زمونږلوري
ته راتګ دئ او په هغه خه به مو خبر کړم چي تاسو کول.

توحید، وېره او هيله

سوچه توحيد حکم کوي چي د انسان خوف او طمع باید یوازي

د توحید غوبنستني ----- توحید او شرك

له الله تعالى خخه وي، له بل هيچا نه د الله تعالى په خبر نه وپره ولري او نه طمع، موحد پدي باور لري چي د گتي او تاوان پرپکره الله تعالى کوي، تر خو پوري چي د هغه اراده نه وي شوي نه چا ته گته رسپدي شي او نه زيان، که د نولي دنيا خلک راغوندشي او وغوارپي تا ته گته يا زيان ورسوي، د الله تعالى له اذن او ارادې پرته هیخ نه شي کولى او خه چي خدای مقرركري له هغه نه خه کم او زيات نشي کېدى، که خدای وغوارپي چي تا ته گته ورسپري نو خوك د هغه مخه نشي نيلو او که د هغه له لوري تا ته د زيان فيصله وشي نو خوك به وي چي دا فيصله وئندوي؟

قرآنکريم څه بنې فرمایي:

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنْ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بَكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا*

الاحزاب: ۱۷

ووايه: هغه به خوك وي چي تاسي له الله نه وساتي که هغه ستاسو لپاره د کوم زيان اراده وکري او يا درته د رحمت اراده وکري؟ له الله تعالى پرته به بل يار او مددګار ونه مومي.

بل خاي کي فرمایي:

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ *

المائده: ۷۶

ووايه: آيا له الله پرته د داسي خه عبادت کوئ چي نه تا سي ته د کوم زيان واک لري او نه د کومي گتي او دا خو الله دئ چي اورپدونکي پوه دئ.

د توحید غونبتنی او شرك -----

لازمه ده د دي مبارك آيت په اړه لړ دقت وکړو او د مخکينيو آيتونو په رينا کي ئې ژور مفاهيم په غور او دقت سره تر نظر تپر کړو. دا آيت د هغه بحث پاڼي دئ چې د المائدي سورې له ۷۲ آيت نه پيل شوي، دلته هفو کسانو ته اشاره شوې چې مسيح عليه السلام ئې د بندګي. له مقام نه د الوهيت مقام ته اوچت کړي او د شرك مرتكب شوي، حال دا چې مسيح عليه السلام بنې اسرائيلو ته ويل: د خداي جل شأنه عبادت وکړئ، هغه زما او ستاسو ټولو رب دئ، هر خوک چې له خداي سره شريک ونisi پر هغه باندي خداي جنت حرام کړي، خاڼي دوزخ دئ، دا ظالمه ډله هیڅ مل او ملګري نه لري. پدې پسې فرمایي: هغه کسان چې ويل ئې: خداي له دريو خدايانو نه يو دئ، دا کسان کافر شوي، له اللہ پرته بل معبد او الله نشته، بيا فرمایي: د مریم عليها السلام زوي مسيح عليه السلام فقط یو پیغمبر وو، داسي پیغمبر چې له ده مخکي د ده په شان ډبر پیغمبران تپرشيوي؛ مورئي نېکه او صادقه نښه وه. د دي بحث په پاڼ او وروستي برخه کي دا ۷۲ آيت د دي بحث د خلاصې او تتمې په شکل راغلی او دا خرگندوي چې بنې اسرائيل د مسيح او مریم عليهما السلام په هکله په خپلي عقیدې کي د شرك مرتكب شوي، د هغه په اړه د دوى عقيده مشرکانه ده، د دوى عبادت ئې کړي او د ګتي په جلب او د زيان په دفعه کي ئې له هفوی مرسته غونبتنې، له همدي کبله قرآن کريم د دوى په هکله فرمایي: بنې اسرائيلو له مسيح او مریم عليهما السلام نه د ګتي د حاصلولو او د زيان د دفع کولو په هيلې او د مرستې په غونبتنلو سره د هفوی عبادت کړي،

د توحید غوبښتني ----- توحید او شرك

هغوي ئې خپل خدايان نیولي، پداسي حال کي چي مریم او مسیح عليهما السلام لکه د نورو په شان نه د گتی مالکان دي، نه چاته زیان رسولی شي، نه د چا چیغي اور بدلى شي او نه د چا د کوم درد دوا ورسه شته، دا یوازي الله دئ چي د تولو فريادونه اوري، دعاگانی قبلوي او د خپلو بندگانو له تولو دردونو او غمونو خبر دئ.

که ته پدي باور وي چي خدائ ستا د رزق او روزي مالک دئ، د هر خه خزانې له هغه سره دي، باران د هغه په اراده ورببي، داني او مبوي د هغه په حکم شنې کېږي، د مرګ او ژوند، عزت او ذلت، کاميابي او ناكامي، صحت او رنه، دا ټولي فيصلې د هغه له درباره صادرېږي، لدې عقيدي او باور سره سره که ته له الله تعالى نه پرته له بل چا نه طمع کوي او په زړه کي له بل چا نه وېړه او هيله پالي، نو آيا دا په ربنتيا چي د ډېر افسوس او حيرت خبره نده!!

محبت

د توحید بله مهمه او اساسی غوبښته له الله تعالى سره کلکه او خالصه مينه ده، داسي او دومره زييات محبت چي د بل هيڅ شي محبت ورسه د مقاييسه کېدو نه وي، لازمه ده له الله تعالى سره دومره محبت ولرو چي ساري او مثال ونلري. که موږ له الله تعالى نه پرته له بل چاسره د محبت په شان محبت ولرو په حقیقت کي د شرك مرتکب شوي یو او دا محبوب موله الله تعالى سره شريك او سیال گرئولي دئ، په دې هکله قرآنکريم فرمابي:

توحید او شرك ----- د توحید غوبنتني

وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَتَخَذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنَدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ
اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُ حُبًّا لِلَّهِ... * البقره: ٦٥

ئيني کسان داسي غيرالله له خدائ سره ند او سیال نیسي چي له
هغوي سره د الله د محبت په خبر محبت کوي، خو مؤمنان له الله سره
دېره کلكه مينه لري،...

د انسان مينه او محبت له کوم کس يا کوم خيز سره يا د هغه
خيز يا کس له بسكلا او کمال نه منشاً اخلي او همدا بسكلا او کمال
ئي مينه او حيرت راپاروي او د دي باعث شي چي محبت ورسره
وکړي، او يا ئي د ده په ژوند کي اغېزه دومره ستره او رغنده وي او
د ده په اړه ئي پېرزوينه، احسان او عنایت هومره وي چي د ده د
مياني او محبت باعث شي، د هغه احسان د ده مينه او محبت
راپاروي. په کايناتو کي هیچ داسي څه نشه چي له دي يا هغه اړخه
له الله تعالى سره برابري وکړي شي، همدا وجه ده چي له الله تعالى
سره محبت باید له هر بل محبت نه زيات، سوچه او لوړ وي. محبت
په اصل کي د انسان د اريکو او د انسان د حرکت د لوري او هدف د
معلومولو لپاره دقیق معیار او محک دئ، په دي معیار سره دا
معلومبدی شي چي د انسان معرفت د خپل رب په هکله خومره او
باور ئي خنگه دئ. که د خدائ په یادولو سره ئي زره ولپزېدو، په
ستړګو کي ئي اوښکي ورغړپدي، په خبره کي ئي د محبت او ميني
نبي خرګندي شوي، که دا وشول نو ويل کېدی شي چي خپل رب ئي
بنه پېژندلې، عقيده ئي پخه، باور ئي موحدانه او توحيد ئي له شرك
نه منزه دئ او که له خدائ نه پرته د بل چا په یاد سره ئي دا حالت شو

د توحید غوبښني ----- توحید او شرك

نو پوه شه چي له خدای سره ئې سیال او شریک نیولی، په باورونو
کي ئې شرك رخنه کړي او د توحید ونه ئې د شرك چنجې ورسته
کړي.

توحید او شرك ----- په ربوبيت کي شرك

په ربوبيت کي شرك

آيا الله تعالى د امورو په سمبالولو کي شريك لري؟

له قرآنکريم نه د بېلتون او غفلت په سبب د مسلمانانو په منع
کي گن شمېر داسي عقايد خواره شوي چي د اسلام له اساساتو سره
تکر کوي او قرآن ئې د توحید منافي او د شرك عامل شمېري او د
هغه د نفی لپاره ئې مفصل بحشونه کړي.

له دغو عقیدوي انحرافاتو نه یو هم په ربوبيت کي شرك دئ،
په دي معنى چي خوک د کايناتو په اداره او د امورو په سمبالولو کي
ئې له خدائی سره بل خوک شريك وګني او دا عقيده ولري چي الله
تعالي د کايناتو اداره او د امورو تدبیر ئې په یوازي توګه نه کوي
بلکه کارونه ئې له نورو ذواتو سره وبشلي، خيني په خپله کوي او

په ربوبیت کې شرک----- توحید او شرك

ئىني نور ئې هغۇي تە سپارلى او هغۇي تە ئې دا واك ورکپى چى د خپلى خوبىي مطابق پكىي تصرف وکرى. دا دله خلک يَا دا گمان كوي چى: الله تعالى د دنيا او عالم لە پيداينىت او پە هغە كىي د ضوابطو له وضعە كولۇ نە وروستە دا مخلوقات پە خپل حال پرېنى دى، امور او كارونە پە خپلە د الهى مقدراتو او ضوابطو مطابق ترسە كېرى، قول كارونە همداسي پە خپل سردى الهى سننۇ مطابق روان دى، الله تعالى نە هيچ مداخلە پكىي كوي او نە دې ھول مداخلې تە خە ضرورت لىدل كېرى!! او يَا دا گمان كوي چى: الله تعالى هم لىكە د دنيوي واكمانو پە شان د خپلى پاچائى د چارو د ادارى او سمبالولو پخاطرەر بىرخە يوه چاتە سپارلى دە او پە همىپى بىرخە كىي ئې همدا كس خپل نائب او د چارو "قيم" او "متصرف" منلى دئ!! او س كە خوڭ پدې بىرخە كىي لە كوم مشكل سره مخ كېرى نو بايد د همىپى بىرخى قيم، وصى او متصرف تە مراجعە وکرى، لە هغە مرسىتە وغواپى او لە دې لارى خپل مشكل حل كېرى، پدې معنى چى د الله تعالى دربار تە لە رجوع نە مخكىي بايد دغۇ متصرف او قيم ذواتو تە مراجعە وشى، لە دوى نە د خپلو مشكلاتو د حل غونبىتنە وشى او يَا لە همىپى لارى، د مراتبود تسلسل مراجعات سره پور پە پور پورتە ولارشى او خپل سوال د الله در بارتە ورپاندى كېرى، دوى وايى: كە د الله تعالى د پاچايى دا واكمىن مأمورىن، هغە چى تە ئې د امورو پە تدبىر او موجوداتو پە ادارە كىي د الله نائب او وكيل شىپرى كە دا متصرفين ستا د مشكلاتو د حل وس او توان لرى، ستا فرياد اورپدى شى او ستا دعاگانىي اجابت كوى شى، نو بىا خە ضرورت

توحید او شرك ----- په ربوبیت کي شرك

دئ چي د مراتبو د تسلسل له مراعات نه پرته او مستقیما د الله دربار ته د مراجعی بې باکی کوي؟!! خپل حیثیت دی و پېژنه، هغه ئای ته د تلو بې ئایه هخمه مه کوه چي نه ئې اهلیت لرى او نه توان، دا خبره ومنه چي د الله تعالى دربار داسی دروازى لرى چي د هر چا په وړاندی نه پرانیستل کېږي او داسی ساتونکي لرى چي هرچا ته د نېډې کېدو اجازه نه ورکوي!! دې دربار ته د رسېدو لپاره وسیلې، واسطې او سفارش کوونکي ته اړتیا شته، دا واسطې او سفارش کوونکي و پېژنه، د هغوى لاس او لمن و نیسه، ترڅو د الله دربار ته لار پیدا کړي او دروازه ئې در ته پرانیستل شي، دا د الله په هکله د مشرکینو ګمان وو، راشئ و ګورو چي قرآن پدې هکله خه وايي:

إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَتَةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ *
بونس: ۳

بیشکه چي ستاسي رب هغه ذات دئ چي آسمانونه او ئمکه ئې په شپړو ورځو کي پیدا کړه، بیا ئې په عرش استوا وکړه، چاري سمبالي، هیڅ داسی شفاعت کوونکي نشته چي د ده له اذن او اجازې پرته شفاعت وکړي شي، دا ستاسي رب دئ، نو د ده عبادت وکړي، آیا عبرت نه اخلي.

دا مبارک آيت لاندیني مهم مطالب بيانوی:

- الله تعالى ئمکه او آسمانونه په شپړو تکويني مراحلو کي پیدا کړل.
- آسمانونه او ئمکه ئې له پیداينېت نه وروسته مهمل او

په روبيت کي شرك ----- توحيد او شرك

خپلي مخي ته نده پربنۍ، بلکي په هغه عرش ئې د تولو موجوداتو د مالک، حاکم او واکدار په حيث استوا وکړه چې ځمکه آسمانونه تري لاندي دي. د دې پراخى هستي د تولو امورو تدبیر ئې په خپل واک او اختيار کي ساتلى دئ.

• هيڅوک د الله له اذن او اجازې پرته د هغه په وړاندی د شفاعت او سفارش توان او صلاحيت نه لري، هغه د دنيا د پاچایانو په شان ندي چې د نورو سفارش او شفاعت ته اړوي، داسي نده چې باید بل څوک یو مظلوم ور معرفي کړي، بل څوک د چا د لياقت او اهليت په هکله معلومات ورکړي او د ده او بنده ترمنځ واسطه شي.

• هغه رب او پالونکي چې باید یوازي د هغه عبادت وکړي او یوازي له هغه نه مرسته وغوارې، صفات ئې دا دي: د تولي هستي خالق، ستا او د تولو مخلوقاتو رب او پالونکي دئ، په عرش ئې استوا کړي، د هرڅه مالک او واکدار دئ، د هستي د تولو امورو د تدبیر اختيار ورسه دئ، ستا او هغه ترمنځ د رابطي لپاره هیڅ وسيله، واسطې، سفارش او شفاعت کوونکي ته ضرورت او اړتیا نشيته. دا درس باید درته پند وي او د هغه په رنما کي نېغه لاره له کړي نه بېله کړي او د الله تعالی له دربار نه پرته بل دربار ته له رجوع او پناه ورلو نه خان وساتې. قرآنکريم په بل آيت کي په دې هکله فرمایي:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْ مَنْ يَمْلِكُ السَّمَعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنْ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنْ

توحید او شرك ----- په ربوبیت کي شرك

الْحَيٌّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقْلٌ أَفَلَا تَتَّقُونَ *

يونس: ۳۱

ووايه: خوك له آسمان او ھمکي نه تاسي ته روزي درکوي؟ او خوك ستاسي د غورونو او سترگو مالک دئ؟ او خوك ژوندي له مړه نه او مړي له ژوندي نه راوباسي؟ او خوك چاری سمبالي؟ دوی به حتماً وايې: چي الله، نو ورته ووايه: آيا نه وپرپري، خانونه نه ساتي؟ په دي مبارک آيت کي دا ااسي مطالب زمونږ مخي ته اينسodel شوي:

- دا خو یوازي الله دئ چي د رزق او روزي انتظام ئې په واک کي دئ ، که له آسمانه باران راووپرپري، که د لمروپرانګي پرخمه لکېږي او له ھمکي نه مېوې او داني راټوکېږي او که ھمکه ستاسي لپاره په خپله غېږي کي د خښلو او به ساتي او پدي ترتیب سره ستاسي د روزي اسباب او وسائل برابروي، ووايې داسي کوم خوك شته چي پدي کارونو کي له الله تعالى سره شريك وي؟
- ستاسي د غورونو او سترگو اصلي او حقيقي مالک خوك دئ؟ دا نعمتونه چا درکې او دا د چاپه ارادې سره ستاسي په خدمت کي دي او تاسي ته لارښي؟ که خداي اراده وکړي چي دا سترگي او غورونه درنه واخلي، آيا داسي خوك شته چي دا شيان بېرته درکې شي؟
- آيا له الله تعالى نه پرته په دي قولو موجوداتو کي داسي خوك شته چي له مړي نه ژوندي او له ژوندي نه مړي راوباسي؟

په روبيت کي شرك ----- توحيد او شرك

د مرگ او ژوند فيصله خوک کوي؟ د چاپه حکم سره مړه خاوره
په دانو او مېوو بدليږي او بیا د انسان او حيوان په بدن کي
ژوندي، نطفه تري جورېږي؟

• پدي پراخ کاینات کي چي په هره برخه کي ئې حرکت،
خوئښت او د کمال په لور هاند او تحرك دئ، هري خوا ته ئې
نظم او نسق، بنکلا او بنايیست دئ، هرڅيز له نیست نه هست
کېږي، بیا وده مومي د کمال په لور درومي او کله چي د کمال
او ودې یوه ثابت حد ته ورسېږي نو د زوال مرحله یې پیل شي
او په مرگ محکوم شي، پناه شي او خاي ئې بل ته خوشی شي.
خوک دي چي دا ټول امور اداره او تنظيموي؟ آيا له دينه پرته
چي ووایو او اعتراف وکړو چي د دې هستي د ټولو امورو
تدبیر د الله تعالى په لاس کي دئ، آيا له دې اعتراف نه پرته بله
چاره لرو؟ قرآنکريم خه بنه فرمائي:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمْسِكُمْ ثُمَّ يُحِيِّكُمْ هَلْ مِنْ
شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعُلُ مِنْ ذَلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
يُشْرِكُونَ *
الروم: ٤٠

خدای هغه ذات دئ چي تاسي ئې پیدا کړي، بیا ئې تاسي ته روزي
درکړه، بیا تاسي وژني، بیا مو بېرته راژوندي کوي، آيا ستاسي له
شريکانو نه داسي خوک شته چي له دې کارونو نه کوم یو وکړي
شي؟! پاكې ده الله لره او هغه لور دئ له هغه خه نه چي دوي ئې
ورسره شريک ګرځوي.

يعني ستاسي په پيداينست کي، ستاسي په رزق او روزي کي

توحید او شرك ----- په ربوبیت کي شرك

او ستاسو په مرگ او ژوند کي هيچوک له خداي سره شريک نه دي،
الله تعاليٰ له دي عيب نه پاک او لدینه لوړ دئ چي په دي کارونوکي
څوک د خان شريک ونيسي. قرآنکريم په یوه بل آيت کي لکه خرنګه
چي خلقت په الله تعاليٰ پوري مختصوی او د ماسوی الله اشتراك
پکي له بنياده نفی کوي همداراز د امورو تدبیر او انتظام هم په الله
پوري مختص شمېري او پدي کار کي هم د بل چا شراکت نفی کوي،
فرمایي:

إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَتَةِ أَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثَا وَالشَّمْسُ
وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ
اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ *
الاعراف: ۵

بېشکه چي ستاسي رب هغه الله دئ چي ځمکه او آسمانونه ئې په
شپرو ورخو (شپروتكويني مراحلو)کي پيدا کړي، بیا ئې په عرش
استواه وکړه، د شپې پرده په ورځي غوروی، "یوه بله" په ډېره چتکي
سره لتيوي، لمر، سپوږمى او ستوري د هغه حکم ته تابع دي، پوه شه
چي پيداينېت او امر ده لره مختص دئ، د عالمونو رب او پالونکي
بابرکته دئ.

قرآنکريم په خلقت او امر کي د ماسوی الله يعني له الله نه پرته
د بل هر چا هر راز وندې نفی کوي او فرمایي:

يَأَيُّهَا النَّاسُ ضرب مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبُهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا

په ربوبیت کي شرك ----- توحید او شرك

يَسْتَقْدُمُ مِنْهُ ضُعْفُ الطَّالِبِ وَ الْمَطْلُوبِ * مَا قَدَرُوا اللَّهُ حَقًّا

قَدْرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوْيٌ عَزِيزٌ * الحج: ٧٣-٧٤

اپ خلکو! یو مثال راول کېږي، ورته غوره شئ: بیشکه خوک چي تاسی له الله پرته خپلي مرستې ته رابولي، یو مج هم نشي پیدا کولی او که دا مج خه تري وتنبتوی نه ئې شي تري ژغورلى، طالب او مطلوب دواړه بي وسه شول، د الله تعالى قدر ئې لکه خنګه چي له ده سره بنایي ندي پېژندلی، بیشکه چي الله زورور عزتمند دئ.

يعني له الله تعالى نه پرته چي تاسی له بل هر خه او هرکس نه مرسته وغوارۍ، که دا په آسمان کي وي او که په حمکه کي، انسان وي که پربنته، ژوندي وي که مړ، یو هم نشي کولی یوه وړه او حقيره حشره پیدا کړي او که دا حشره خه تري وتنبتوی نو د هغه د ژغورني تو ان هم نه لري، نه خه شی پیدا کولی شي او نه ئې ژغورلى شي، په دې معامله کي طالب او مطلوب دواړه کمزوري او بي وسه دي، مطلوب کمزوري او بي وسه دئ حکمه چي نه د کوم خیز د خلقت او پیدا کولو تو ان لري او نه پر نورو د حکمرانی او واکمني قدرت ورسه شته او طالب حکمه کمزوري او ضعيف دئ چي پداسي یوی بي وسه او کمزوري متکاء ئې تکيه وکړه او مرسته بي تري وغوبنله چي د هیڅ خه واک او تو ان نه لري.

د قرآنکريم لوړنۍ درس، د دې الهي کتاب په لوړنۍ آيت کي پدې تکي ټینګارکوي چي:

الحمد لله رب العالمين: تولي ستاني هغه الله لره دي چي د
عالمياني رب او پالونکي دئ"

توحید او شرك ----- په روبيت کي شرك

يعني دا کاینات داسي رب او پالونکی لري چي د هرڅه پالنه کوي، د هستي د هري برخې ساته او د چارو سمبالول ئې په والک کي دي او په تولو امورو کي د رب په حیث تصرف کوي. د خدای د روبيت نفي يا تعطيل او دا اعتقاد چي الله تعالى د مخلوقاتو له پيدا کولو وروسته د امورو اداره او د چارو سمبالول ئې په کایناتو حاکمو ضوابط او سننو ته پربنې، همداراز په روبيت کي شرك يعني دا باور چي د کایناتو د امورو په اداره کي خدای شريك لري، دا دواړه (د روبيت نفي او په روبيت کي شرك) د قرآنکريم له بنیادی او اساسی مفاهيمو سره پکړ او تناقض لري. نه پوهېږو هغه کسان چي د دې دول شرك مرتكب کېږي، د قرآن هغه په سلګونو آيتونه خنګه توجيه کوي چي د روبيت په توحید دلالت کوي او په پوره صراحت او قاطعیت سره په دې خبری تینګار کوي چي يوازي الله تعالى د تولو امورو متصرف او پالونکی دي؟! دا ډله د دې آيتونو په هکله څه وايی:

وَلَلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ
الحج: ٤

د تولو امورو پايله الله له ده

وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ *
البقره: ٢١٠

تول کارونه د الله په لوري گرځول کېږي

أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ *
الشورى: ٥٣

پام چي تول کارونه د خدای لورته ور گرخي

قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كَلْمَةُ اللَّهِ
آل عمران: ١٥٤

ووايې چي بيشکه کارونه تول الله له ده

په ربوبیت کي شرك ----- توحید او شرك

پداسی حال کي چي قرآنکريم رسول الله عليه السلام ته فرمایي
چي ته د هیخ شي واک او اختیار نه لري، دا په خدای پوري اره لري
چي د چا توبه قبلوي او چا ته عذاب ورکوي، دا یوازي د خدای کار
دئ، نه په تا پوري اره لري او نه بل چا پوري، د رسول الله صلی الله
علیه وسلم په هکله چي حکم دا وي نو د نورو عادي خلکو په هکله
به حکم خه وي؟

الله تعالى خپل رسول صلی الله علیه وسلم ته فرمایي:

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يُتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذَّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ

ظَلَمُونَ^{*} ۱۲۸:آل عمران

د دې کار هیخ خه په تا پوري اره نه لري، يا به ئې توبه قبلوي او يا به
ئې د دې لپاره تعدیبوي چي ئالمان دې.

قرآنکريم په ربوبیت کي د شرك د نفی او تردید لپاره پدې
قاطع دليل او حجت استدلال کوي چي که په حکمه او آسمان کي له
يوه خدای نه پرته نور خدايان وي نو حتماً به د حمکي او آسمان
تولی چاري مختل او هر خه به تباہ شوي وو، دا حکمه چي په هغه
صورت کي به هر خدای له خپلي خوبني سره سم د دي عالم اداره
غونبتله، د آراوو اختلاف، په اجراءاتو او تصرفاتو کي د ارادو
تعدد به حتماً په تکر او تصادم منتج کېدہ او دا به په کائنا تو کي د
لوبيي تباھي سبب جورېدہ. په هستي او کايناتو کي دا حاكم نظم او
نسق پدې دلالت کوي چي د مخلوقاتو د امورو د تدبیر واک او
اختیار له يوه ذات سره دئ.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسْبُحْنَ اللَّهَ رَبَّ الْعَرْشِ عَمَّا

توحید او شرك ----- په ربوبیت کي شرك

* يَصْفُونَ

الأنبياء: ٢٢

که په آسمان او حمکي کي له الله پرته نور خدایان وي؛ دواړه حتماً
تباه کېدل، نود دوي له ستایلولو نه د عرش پالونکي الله لره پاکي ده.
د قرآنکرييم ترقولو ستر او مبارک آيت (آيت الکرسی) پدي
رابطه فرمایي چي الله تعالى د ټولو موجوداتو د امورو مدبر او قيوم
دئ، د هرڅه قوام لده نه دئ، یوه لحظه هم د کایناتو له ادارې خخه نه
غافل کېږي، د حمکي او آسمان د هرڅه مالک دئ، هيڅوک ئې په
ورباندي له اجازې پرته د سفارش او شفاعت توان نه لري، په پتيو او
خرګندو شيانو عالم دئ، د نورو علم هم ده ورکړه ده، د ده په حکم
او اذن سره له خه خبرېدي او په خه پوهېدي شي، د هغه د اقتدار
کرسی پر آسمانونو او حمکي احتواه کړې ده، قول شيان تري لاندي
دي، د دي ارت عالم ساتنه او تنظيم د هغه د ستپريا سبب نه کېږي.
فرمایي:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سَيْنَةٌ وَلَا تَوْمَمُ لَهُ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عَنْهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ
يَعْلَمُ مَا يَبْيَنُ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلَفُهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ
إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسَعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَنْوِدُهُ

البقرة: ٢٥٥

* حَفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

الله هغه ذات دئ چي له ده پرته بل معبد نشته، همغه زوندي قيوم
ذات، نه خوب ورباندي رائي او نه پرمونښي، خه چي په آسمانونو
کي دي او خه چي په حمکي کي دي، قول هغه لره دي، دا به خوک وي

په روبيت کي شرك ----- توحيد او شرك

چي د ده له اجازي پرته د ده په وранدي سفارش او شفاعت وکري شي، په هر هغه خه بوهېږي چي د دوي مخى ته دي یا ئي شاته دي او دوي د ده له علم خخه يوازي په دومره خه احاطه کولى شي چي دي ئي وغواپي، د قدرت او واكمى كرسى ئي پرآسمانونو او ھمكى حاوي ده او د دوى دوارو ساتنه ئي نه ستومانه کوي او هغه لور ستر ذات دئ.

قرآنکريم د روبيت د جزئي او کلي تعطيل د نفي او د دي مفهوم د اثبات لپاره چي خدای په دائيمى او دوامداره توگه له يوی شبې غفلت نه پرته د عالم امور اداره او سمباليوي او همدا رازد دې مطلب د اثبات لپاره چي تول مخلوقات د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره اللہ ته رجوع کوي او هغه ئي اړتیاوې پوره کوي، فرمابي:

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأنٍ *

الرحمن: ۲۹

خه چي په آسمانونو او ھمكه کي دي تول ده ته سوال کوي ، دی هره شبې په يوه کار کي دئ.

دا او په لسګونو نور آيتونه د دي لپاره کافي دي چي ووايو: هرڅوک چي د هستي د چارو په اداره او تدبیر کي له خدای سره شريک ونيسي، هغه په حقیقت کي قرآنکريم تکذیب کړي، د شرك مرتكب شوي او د توحيد له دايرې او د موحدينو له ډلي نه وتلى دئ.

توحید او شرك --- علم غيب

علم غيب

آيا علم غيب خاص الله تعالى لره دئ؟

د اسلام له مهمو اعتقادی مسائلو نه يو هم غيب او علم غيب دئ. قرآنکريم موجودات په دوو برخو وپشلي:

- مشهود (بسکاره) هغه خه چي لمس او ليدی شي.
- غيب (له نظر نه پت) هغه خه چي نه ليدی شي او نه لمس کبدی شي. هر هغه خه چي انسان ئې نشي ليدی او په حواسو ئې نشي درك کولي، هغه د غيب په شمار کي رائي. قرآنکريم علم غيب يعني د پتيو شيانو علم په الله تعالى پوري خاص شمبري او په ډپر تأكيد سره فرمابي چي له الله تعالى نه پرته بل هيڅوک علم غيب نه لري. لاندниو آيتونو ته توجه وکړئ:
قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا

علم غیب----- توحید او شرك

يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبَعْثُونَ *
النمل: ٦٥

ووايه: په غیب له الله تعالى پرته د آسمانونو او ئمکی هیخ خه نه
پوهېږي او پدې هم نه پوهېږي چې خه وخت به بیا راژوندي کړي
شي.

عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا *
الجن: ٢٦
په غیب پوه خدای چې هیڅوک په خپل غیب نه خبروی.
فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَإِنْتَظِرُوا إِنَّمَا مَعَكُمْ مِنْ الْمُنْتَظَرِينَ *

يونس: ٢٠

نو ووايه: غیب خو یوازي الله لره دئ، نو انتظار وکړئ چې زه هم
ستاسو په خنګ کې له منتظريونو خخه یم.

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ
الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ * الانعام: ٥٩
او له ده سره د غیب (د خزانو) کلیاني دي چې له ده نه پرته هیڅوک
ورباندي نه پوهېږي، په وچه او بحر کې چې خه شته په ټولو
پوهېږي، هیخ پانه نه راپريوچې مګر دي ورباندي پوهېږي او نه د
ئمکی په تیارو کې کومه دانه او نه کوم لوند او وچ داسي خه شته
چې په خرگند کتاب کې دي نه وي.

دې آيتونو علم غیب په پوره تأکید سره په الله تعالى پوري
مختص کړي او د ئمکی او آسمان له نورو تولو موجوداتو نه ئې
نفى کړي، له ملايكو نه، له انسانانو، مرو او ژونديو نه او له هرڅه
او هرچا نه ئې علم غیب نفى کړي، په دې هکله د دې آيتونو الفاظ

توحید او شرك --- علم غيب

دومره واضح او خرگند دي چي د هيچ شک او شبھي مجال نه پرپوري. د دي آيتونو په رنا کي په پوره ډاډ او قاطعیت سره ويلى شو: هرچا چي له الله تعالى نه پرته د بل چا لپاره د علم غيب ادعا وکړه او دا ئې وویل چي له الله پرته بل خوک هم علم غيب درلودي شي، هغه په حقیقت کي د الله تعالى کتاب تکذیب کړي.

قرآنکريم په لاندیني آيت کي خو داسي شيان په ګوته کوي چي علم ئې يوازي له الله سره دئ، هلته چي فرمائي:

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمٌ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْضِ
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ
تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَيْرٌ *
لقمان: ۳۴

بيشکه چي د قیامت علم له الله سره دئ، هغه باران وروي او په هغه خه علم لري چي د ميندو په رحم کي وي، هيڅوک پدي نه پوهېږي چي سبا به خه کوي، هيڅوک پدي نه پوهېږي چي چيرته به مرې،
بيشکه چي خداي بنه پوه باخبره ذات دئ.

په دي آيت کي د لاندنيو شيانو علم تر الله تعالى پوري مختص شوي:

الف- د قیامت وخت: قرآنکريم په متعددو آيتونو کي دا مطلب
بيان او روښانه کړي چي له الله تعالى نه پرته هيڅوک د قیامت د
راتلو له وخت نه ندي خبر.

ب - د باران د اورپدو وخت او خاى. پدي هکله باید دوه تکي

په پام کي ولرو:

د باران په هکله د انسان وړاندوى نه په حدس او ګمان ولاړه

علم غیب

ده، د حدس (گمان) او علم ترمنځ ژور توپیر باید هیر نه کړو، ګمان ته علم ونه وايو، په هر حدس او ګمان کي ګن شمېر احتمالات وي؛ خو علم احتمالات یوې خوا ته پربېدي او قاطع فيصله صادروي، په علم کي متعددو احتمالاتو ته ئای نه وي. کله چي مونبد پرمختللو وسایلو په واسطه د بادونو سرعت او استقامت او د وریئو حالت او کیفیت معلومو او بیا په همدي اساس او د دغه معلومات په رنا کي وايو چي په فلانی وخت او فلانی ئای کي د باران اور بدرو احتمال شته، دا وړاندوی نه که هرڅو مره دقیقه وي، د حدس او ګمان له دایري نشي وتی، انسان نشي کولی تول هغه عوامل چي د وریئو په جو پیدو، حرکت او د باران، بلی یا واوري په اور بدرو کي لب یا زیات ونده او اغېز لري درک او په دقیقه توګه ئې وپېژني او بیا د هغه په رنا کي سل په سلو کي علمي وړاندوی نه وکړي. هغه وړاندوی نه چي په هغې کي د یوې ثانیي ۱۱۰۰۰ ، یاد یوه مليمتر ۱۱۰۰ د اشتباه احتمال ولري دا په حدس او ګمان ولاړه ده او نه بنایي هغه ته علم وايو، ځکه په علم کي د اشتباه هیڅ احتمال نه وي.

همدا وریئ چي په خاص سرعت سره د خاص استقامت او سمت په لور روانه ده او هغه سره وړمه چي د باران سبب کېږي، په خو کیلومتری کي ورته انتظار باسي، دا احتمال شته چي له یوه بل استقامت نه دیوه تېز باد په لګيدو سره خپله لاره بدله کړي او په بله خوا لاړه شي، د همدي ډول احتمالاتو د شته والي له امله د انسان وړاندویني ته علم نشو ويلى، خو الله تعالى عالم الغيب دئ او په

توحید او شرك --- علم غيب

تولو عواملو پوره علم لري.

ج - الله تعالى پدي پوره علم لري چي په رحم کي خه دي، پدي عالم دئ چي دا د مور په گيءه کي نوي جوړ شوي ماشوم نېکمرغه دئ که بدمرغه، بنسکلې دئ که بدرنګه، ذکي دئ که غبي، هلك دئ که نجلی... الله پدي علم لري؛ خو انسان نه شي کولي د مور په گيءه کي د ماشوم د تولو مواصفاتو په هکله علم ولري. دا چي اوس د اشي په واسطه او په هغو پرمختللو وسايلو چي د رحم د بل لوري جدار بسکاره کوي، د نطفې د تأنيث او تذکير حالت معلومېدی شي، دا باید د پورته ذکر شوي آيت منافي ونه بلل شي. پدي وسايلو سره په رحم کي د ماشوم په حالت خبرپدل داسي دي لکه چي د یوه دیوال شا ته د نصب شوي ویدیوېي کامري په واسطه هغه کسان ووینې چي د دېوال شاته ولار دي، ته ئې په خپلو سترګو نشي ليدلی خو دوى د همدي کامري په واسطه وکوري او بیا ووایي چي هلتنه فلانی او فلانی ولار دي، آيا دیته علم غيب ویلى شو؟ هيڅکله نه، همدا راز که د یوه قوي دوربین پذریعه خو کیلومتره لري چي هلتنه سترګي کار نه کوي، ته یو خوک په آس سپور ووینې، بیا خپلو ملګرو ته ووایي چي اوس به فلانی زموږ خواته راشي، آيا دا علم غيب دئ؟ نه، هيڅکله نه، علم غيب دا دئ چي ته بې له وسايلو او ذریعو او بې له دې چي په حواسو ئې درک کړي په پتو شیانو پوه او خبر شي.

د - انسان په دقیقه توګه پدي نه پوهېږي چي سبا به خه کوي، سبا غایب دئ او خه چي سبا راتلونکي دي هغه له انسان نه پتې دي،

علم غیب - توحید او شرک

هلهه په مليونونو احتمالات شته، هيچوک نه شي کولي په دقیقه توګه په دي پوه شي چي سبا به په خه حالت کي وي او خه به کوي؟ ستا تصميم صرف يو احتمال کېدي شي، له ډپرو او بې شمپره احتمالاتو نه يو احتمال، کولي شي گمان وکړي، ممکنه ده گمان او تخمين دي واقعيت ته ډپر نږدي وي، خو دانشي کولي په سبا پېښیدونکو حoadشو او هغه خه چي سبا نئي کوي علم ولري.

هیڅوک پدې نه پوهېږي چې چيرته به مری، خه وخت به د مرګ قاصد ورته راخي او په کوم خای او کوم حالت کي به د روح امانت خپل مالک ته سپاري.

قرآنکریم په پوره تأکید سره رسول الله صلی الله علیه وسلم ته فرمایي چې خلکو ته په خرگندو تکیو کي وواييه چې ته علم غيب نه لري، يوازي زبری ورکونکي او وپروونکي بي، د الهي وحی امين او د الهي پیغام داسي ورونکي چې ببله کمنبت او زيادت نه ئې خلکو ته رسوي، قرآنکریم دا هم بیانوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم خلکو ته اعلان کړي چې که هغه له جنت، دوزخ، ملائکو، جنیاتو، قیامت او نورو پتو امورو خخه خبری کوي او پدې هکله معلومات ورکوي، نو تاسي دا ګمان ونکړئ چې هغه علم غيب لري، خه چې وايې هغه وحی ده نه د ده شخصی علم او پوهه.

قرآنکریم په دی هکله فرمایی:

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَا سْتَكْثِرُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِي السُّوءُ إِنِّي أَنَا إِلَّا

توحید او شرك --- علم غيب

َنَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ * الاعراف: ۱۸۸

ووایه: د خپل ئخان لپاره د گتی او زیان مالک نه يم، مگر هفده خه چي
خدای ئې وغوارپي، كه په غيب پوهبدلى نو د ئخان لپاره به مي دېره
گتىه تراسه کوله او هیخ تاوان به نه رارسېدو، زه د مؤمنانو ډلى ته د
يوه انزار کوونکى او زېرى ورکوونکى نه پرته بل خه نه يم.
دا آيت شريف مونږ ته په ډېره دقيقه توګه لارښوونه کوي او يو
حساس او دقيق معیار په اختیار کي راكوي او وائي: علم غيب د
گتىي د ټولو مواردو د لاس ته راورو او د تاوان له ټولو مواردو نه د
ئخان ژغورني وسیله ده، خوک چي علم غيب ولري هغه ته له هیخ
پېښي تاوان نه رسېرى، له هیخ خه نه صدمه نه گوري، د هیخ دېمن
په وراندي ماتې نه خوري، په خپل ژوندکي له هیخ خند او مانع سره
نه منځ کېرى، په هر عمل کي بريالي وي، ھكه پوهېرى چي د ضرر او
زيان موارد کوم دي، له هغو نه ئخان ساتي، په دي پوهېرى چي د
گتىي او منفعت عوامل او موارد کوم دي، ټول خپلوي او کار تري
اخلي، له هغه خورو نه ڈده کوي چي صحت ته ئې ضررلري، د خپل
هر درد دوا پېژني، نو پدي اساس نه ناروغه کېرى، نه ئې دېمن دا
فرصت موندلۍ شي چي پر ده غالپ شي، ھكه هغه ته د غلبې
عوامل او لاري چاري معلومې وي او ټول د ئخان په گته په کار
اچوي، دېمن نشي کولي هغه زنداني کېي، له وطن نه ئې وشرېي،
وئې وژني، د خلکو له ملاتې نه ئې محروم او کمزوري کېي، دا ھكه
چي هغه مخکي له مخکي نه د دېمن له تصميم نه خبرېرى او لازم
تدابير نيسېي، په جګړه کي برى د هغه چا وي چي د مقابل لوري له

علم غیب - توحید او شرک

نقشی، اهدافو، وسایل او تاکتیک نه خبروی، د کمزوری نقطه‌ی اورته معلومی وی. رنچ هم درنچ له عواملو نه د ناخبری له امله پیدا کېږي، زیان او ضرر هم هغه وخت چا ته رسپری چې د زیان عوامل او اسباب ونه پېژني. که پیغمبرانو عليهم السلام او نورو لویو شخصیتونو علم غیب درلودی نو زندان ته به نه اچول کېدل، په شهادت به نه رسول کېدل، ماتی به ئې نه خورله، له وطن نه به نه شریل کېدل، ملګري به ئې د دېمن په لاس نه وژل کېدل او نه به تعذیبیدل، له مشکلاتو او کړاوونو سره د هغوي مخامنځ کېدل پدې دلا للت کوي چې هغوي علم غیب نه لري. قرآنکریم د الله رسول صلی الله عليه وسلم ته امر کوي چې خلکو ته ووايی چې علم غیب نه لري:
قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي حَزَانُ اللَّهِ وَ لَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ لَا أَقُولُ

* لِكُمْ إِنِّي مَلِكٌ إِنْ أَتَبْعَثُ إِلَّا مَا يُوْحَى إِلَيْكُمْ

ووايه: زه نه درته وايم چي د الله خزانې له ما سره دي او نه په غيب پوهېږم او نه دا درته وايم چي زه پربسته يم، زه یوازي د هغه خه سه وي، که م حم، اته و حم، کېږي.

ما ته وواياست: پداسي حال کي چي په هر خه پوه خداي چي
عالم الغيب والشهاده دئ، په تأكيد او مكرره توگه د قرآنکريم په
متعددو آيتونو کي په خرگنده توگه وايي چي له الله نه پرته هيڅوک
علم غيب نه لري، له ده نه پرته نه په آسمان کي خوک علم غيب لري
او نه په حمکه کي، الله خپل پيغمبر ته امر کوي چي د خلکو ابهام او
تشویش رفع کړي او دا ورته اعلان کړي چي علم غيب نه لري، هغه
بيوازي پيغمبر دئ، هغه خه وايي چي ورته وحې شوي: اوسلدې

توحید او شرك --- علم غيب

صراحت سره که خوک راشی او د الله او رسول صلی الله علیه وسلم د قول مغایره او مخالفه ادعا و کپری او و وايي چي علم غيب لري او يا دا هخه و کپری چي د بل چا لپاره علم غيب ثابت کپری، آيا دا ادعا دروغجنه او بې بنستىه نه ده؟ آيا دا د الله او د ده د رسول د قول د تکذىب هخه نده؟

په قرآنکریم کی دوه آیتونه داسی دی چي يو شمبر کسان استدلال ورباندي کوي او له الله تعالى نه پرته د نورو لپاره ئې د علم غيب د اثبات د دليل په توگه ورباندي کوي، لوړۍ ئې د آل عمران ۱۷۹ آيت او دوهم ئې د الجن د سورى ۲۲ آيت دئ. نوموري آیتونه دادي:

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَنْدَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَتَشْ مَعَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ
الْخَبِيثَ مِنْ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلَعُكُمْ عَلَىٰ الْغَيْبِ وَلَكُنَّ
اللَّهُ يَعْلَمُ مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمْنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ ثُوَمْنُوا
وَتَنَقُّوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ * ۱۷۹ آل عمران:

الله تعالى داسی ندی چي مؤمنان به د پاک او ناپاک له بېلولو نه پرته همداسي ستاسو په موجوده حالت کي پرېږدي او الله داسی هم نه دئ چي تاسی له غيب نه خبر کپری، لكن خدائی له پېغمبرانو نه چي خوک وغواړي هغه غوره کوي، نو په خدائی او په پېغمبرانو ئې ايمان راوري، که مو ايمان راواور او تقوی مو غوره کړه نو ستاسي لپاره ستر اجر دئ.

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلَّا مَنْ ارْتَضَى مِنْ

علم غیب----- توحید او شرك

رَسُولُ فِإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا * لَيَعْلَمَ أَنَّ
قَدْ أَنْبَغُوا رِسْلَتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطُوا بِمَا لَدِيهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ
عَدَادًا *
الجن: ۲۶-۲۸

په غیب پوه خدای، چي له خپل غیب نه هیڅوک نه خبروی، مگر هغه رسول او استازی چي په خپله ئې غوره کړي وي چي د هغه مخي او شاهه خارونکي لېږي، ترڅو پدې پوه شي چي د خپل رب پیغامونه ئې رسولی دي، پداسي حال کي چي د دوى په هر خه ئې احاطه کړي ده او هرڅه ئې په دقیق شمپرلو سره شمپرلي.

پدې مبارکو آیتونو د غیرالله لپاره د علم غیب د اثبات په خاطر استدلال د پرې بنسته، بې محتوى او غیرعلمی استدلال دي، خوک چي ګمان کوي په دې آیتونو کي پیغمران له عدم علم غیب نه مستثنی شوي سخته اشتباہ کوي، د دې باطلې مدعایا لپاره پدې آیتونو استدلال لویه غلطی ده، دوى په حقیقت کي نه پدې آیتونو کي دقت کړي او نه ئې لدینه مخکي او وروسته آیتونو ته توجه کړیده او نه ئې د قرآنکریم هغه قول آیتونه په نظرکي نیولي چي په پوره صراحت او قاطعیت سره علم غیب تر الله پوري محدود او مختص بولي او له الله تعالى نه پرته له هر خه نه که په حمکه کي دي که په آسمانونو کي علم غیب نفی کوي. د دې ډلي استناد هغه کسانو ته ورته دئ چي په قرآنکریم کي د خپلې نظریي د اثبات لپاره دلایل لتيوي، خو کله چي د خپل قول د ثبوت لپاره صريح او خرگند دليل ونه موسي نو بيا کوشش کوي په قرآنکریم کي داسي الفاظ او کلمات وموسي چي لده سره د مدعایا په اثبات کي مرسته کولي شي،

توحید او شرك --- علم غيب

دوی د دې پرخاى چي خپل افکار له قرآن نه واخلي او قرآنکريم د خپلو افکارو لپاره محک او معیار و تاکي برعکس هڅه کوي خپل افکار پر قرآنکريم تحمیل کړي، دوی د خپلو نظریاتو د اثبات لپاره آيتونه توجیه او تأویلوي!! پر قرآنکريم د ايمان غوبښنه خو دا ده چي د هر آيت په وړاندی (آمنا و اسلمنا) ووايو، په پوره خلوص ورته تابع شو، هر هغه فکر او ذهنیت لري و اچوو چي له قرآن سره توپير او مغایرت لري او خپل افکار د قرآن په رنما کي تصحیح او سم کړو، نه داسي چي قرآنکريم د خپلو نظریاتو او افکارو په ګټه تأویل کړو.
هغه کسان چي گمان کوي د جن د سورې په ۲۷ آيت کي استثناء د الله تعالی د غوره شوو پیغمبرانو عليهم السلام لپاره علم غيب ثابتوي، دا کسان د خولویو اشتباها تو مرتكب شوي:
دوی له دې آيت نه مخکي ۲۵ او ۲۶ آيتونو ته توجه نده کړي،
هغه چي فرمایي :

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَفَرِبِ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّيْ أَمَدًا * عَالِمُ
الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا *

وواييه: نه پوهېږم آيا هغه خه چي له تاسو سره ئې وعده شوي ۵۵،
نړدي ده او که رب مي کومه نېتې ورته تاکلی ده، هغه رب مي چي په
غيب پوهدي او هيڅوک په خپل غيب نه خبروي.

پدې آيتونوکي رسول صلى الله عليه وسلم ته امرکېږي چي
ووايي: زه علم غيب نه لرم، نه پوهېږم چي ستاسي په هکله الهي
وعده کله سرته رسپږي، یوازي زمارب په غيب عالم دئ او هيچا ته
په غيب د پوهېدو مجال نه ورکوي.

علم غیب----- توحید او شرك

دوی دیته ندي متوجه چي پدي آيت کي استثناء پيغمبرانو عليهم السلام ته نه بلکه د وحى را ورونکي پرښتې ته متوجه ده، په ۲۷ آيت کي له رسول نه مراد د وحى را ورونکي پرښته ده چي مخکي او وروسته ئې نوري ساتونکي پرښتې هم لېبل کېږي، ترڅو د وحى پيغام په پوره توګه له کمنبت او زیادات او حنډ او تأخیر نه پرته په خپل وخت پيغمبر ته ورسوي. دوی دي ته متوجه ندي چي دا مبارکه سوره له پیل نه تر پاي پوري په دي تأكيد کوي چي له الله نه پرته بل خوک علم غیب نه لري. دوی پدي نه پوهېږي چي علم غیب او د وحى پذريعه د غیب په هکله اطلاع او معلومات یو له بل سره توپير لري، د غیب په هکله یوازي د وحى پواسطه اطلاع موندلی شو او د وحى پذريعه له غیب نه اطلاع او خبر بد علم غیب ندي!! خدای په حمکه او آسمان کي هيچا ته علم غیب ندي ورکړي، خو پيغمبران عليهم السلام ئې د وحى پذريعه له یو شمير غېيي امورو نه خبر کري او الله تعالى په خپلو کتابونو کي داسي غېيي امور بیان کړيدي چي انسان ئې په مستقيمه توګه له ادراف نه عاجز دئ. الهي کتابونو ته له مراجعی نه وروسته هرڅوک له ډپرو غېيي امورو نه خبر بدلى شي، جنت، دوزخ، پرښتې، پيريان، روح، برزخ، قیامت او داسي نور تول غېيي امور دي چي مونبد قرآنکريم له لاري پدي شیانو خبر شوي یو. متأسفانه دا ډله پدي غلطۍ کي لویدلی چي د وحى په ذريعه له غیب نه اطلاع ته علم غیب وايې او له غېيي امورو نه اخبار او اطلاع له علم غیب سره خلط کوي.

همداراز هغه کسان چي د آل عمران د سورې ۱۲۹ د آيت د ٻے

توحید او شرك --- علم غيب

برخي "ولَكُنَ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ" په هکله دا
تصور لري چي دلته ئيني پيغمبران له عدم علم غيب نه مستثنى
شوي، پدي استثناء استدلال کوي او پيغمبرانو عليهم السلام ته د
علم غيب ثابتلو هخه کوي، پدي کار سره دوى د خو اشتباها تو
مرتكب شوي: د دي آيت د بحث اصلي موضوع ته ئي پام ندي کري،
د آيت له وروستى، برخي نه داسىي انتباھ اخلي چي د همدى آيت له
لومپنى، برخي سره هيخ ايرخ نه لگوي، د آيت پيل داسىي دئ:
**ما كَانَ اللَّهُ لِيَدْرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ
الْخَيْثَ مِنْ الطَّيْبِ:**

الله تعالى داسىي ندي چي مؤمنان به ستاسو پدي موجوده حالت کي
پرېردى، تر خو ناپاك له پاك نه بېل کري.

يعني د خدای سنت دا ندي چي مؤمنان د بنه او بد، پاك او
ناپاك ترمنع له توپير، تمييز او بېلتون نه پرته همداسىي گە او
مختلط پرېردى. حتماً به داسىي حالت راولي چي دا دواړه ډلي
سره بېلې شي، بيا فرمائي:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطَلَعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ

او خداي داسىي ندي چي تاسي پرغيب خبر کري.
يعني د بنه او بد، پاك او ناپاك ترمنع د تفكيك او بېلتون
طريقه دا نده چي تاسي له غيب نه خبر کري او د علم غيب له
لاري پدي پوه شئ او دا درک کړئ چي خوک خبيث او خوک
طبي دئ. پدي پسي متصل فرمائي:

علم غیب----- توحید او شرك

وَلَكُنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمْوَالُهُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ
ثُمَّ مُنْتَهٌ وَتَنَقْوِيَ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ:

خو الله تعالى له خپلو پیغمبرانو نه چي خوک وغوارپي هغه غوره
کوي، نو په خدای او پیغمبرانو ئې ايمان راوري، که ايمان مو را وور
او تقوی مو ووکړه نو ستاسي لپاره لوی اجر دئ.

يعني د پاك او ناپاك، خالص او ناخالص، مخلص او نامخلص
ترمنځ تفکیک او بېلتون د پیغمبرانو د غوره کولو او خلکو ته د
هغوي د لېبلو له لاري ترسره کېږي، د پیغمبرانو عليهم السلام په
بعثت سره خلک په دوو ډلو وبېشل کېږي او پاك له ناپاك نه بېلېږي.
پر خدای او رسولانو باندي په ايمان، د هغوي په اطاعت او په تقوی
سره د پاكانو په ډله کي شاملېږي او لوی اجر مو په برخه کېږي.
پدې آيت کي به یوازي هغه چا ته خه ابهام او اغماس بسکاري
چي د رنځور زره خاوند وي او هغه ته له کېږي زاويي گوري. عجیبه
ده دا کسان د دې پرڅای چي دا آيت د خپلو کېرو او باطلو افکارو د
تصحیح او سمون لپاره خپل لارښود ونیسي او ووايي چي خدای
هیچا ته علم غیب نه دی ورکړي، برعکس تصور کوي چي پدې آيت
کي د یو شمېر پیغمبرانو عليهم السلام لپاره د علم غیب د اثبات
دلیل وجود لري !!

دوی متوجه ندي چي پدې ډول تعییر سره هر مخاطب ته دا
انتباه ورکوي چي گويا په قرآنکريم کي تناقض شته، حیني آيتونه
ئې په صراحت او قاطعیت سره اعلانوي چي له الله تعالى پرته
هیڅوک علم غیب نه لري؛ خو په هینو نورو آیتونو کي داسي نښاني

----- علم غيب ----- توحيد او شرك -----

ليدل کېري چي مخاطب ته دا انتباھ القاء کوي چي له الله تعالى نه علاوه نور هم علم غيب لري شي!! حقیقت دا دئ چي الھي کلام لدې عیب نه پاك او منزه دئ، نه يوازي هيچ تناقض پکي نشته بلکه آيتونه ئې تول په خپل منځ کي يو د بل موئيد، همغري او يو د بل شرح او تفسير. هرڅوک چي له کوم آيت نه داسي تعبيير او انتباھ واخلي چي له بل آيت سره تناقض او تکر ولري هغه غلط شويدي او په قرآنکريم کي ئې د تناقض پيدا کولو غلطني کړي ۵ه.

قرآنکريم د متعددو کيسو له لاري هم دا حقیقت په گوته کوي چي پيغمبران عليهم السلام علم غيب نه لري:

د ابراهيم عليه السلام په هکله فرمائي: يوه دله پربنستې د بنایسته ھوانانو په شکل کي د هغه کورته رائخي، هغه هرکلی ورته وايي، ھي يو خوسى ورته حلالوي، په غورييو کي ئې وريتوي او هغه د دوي مخي ته بدې، ناخاپه متوجه کېري چي ميلمانه ئې ڈودۍ ته لاس نه وروپي، د وپري احساس کوي، واپي هسي نه چي ميلمانه ئې د دبمني قصد ونلري، ھکه خو ڈودۍ نه خوري، هغه وخت معمول دا وو چي خوک به د دبمني په نيت د چا کور ته ورغى نو د هغه پر دسترخوان به ئې ڈودۍ نه خورله. پربنستو چي هغه پريشانه ولید نو ورته وئې ويل: مونږ ستا د رب له لوري رالېبل شوي يو، ترڅو د اسحاق او ورپسي د يعقوب زېري درکړو، ابراهيم عليه السلام تعجب کوي او ميرمن ئې په حيرانتيا سره پونستنه کوي چي دا خنګه کېدى شي چي مونږ د اولاد خاوند شو، پداسي حال کي چي زه بودي او خاوند مي بودا؟ ملايكو ورته ووיל: آيا د الله تعالى

علم غیب

کار ته حیران بی او شک کوی؟! ابراهیم علیه السلام له خپل هغه اوچت معنوی مقام سره سره لدی نه عاجز وو چی کورته راغلې پرنسټی و پېژنی او لدینه هم خبر ندی چی الله تعالی ورته زامن، اسحاق او یعقوب ورکوی او پدی هم نه پوهېږي چی دا پرنسټی په ځمکه کی خه مأموریت لري، پونښته ترې کوی: ستاسي مأموریت خه دئ؟ پرنسټی ورته وايې: موږ راغلې يو دا لاندی کلی چې او سپدونکی ئې ظالمان دي په بل منځ وارړوو. ابراهیم علیه السلام ورته وايې: هلته خو لوټ علیه السلام هم او سپږي!! هغه کلی خنګه ورانوی چې لوټ علیه السلام غوندي غوره شخصیت پکی او سپږي؟ پرنسټی وايې: موږ د کلی او سپدونکی پېړنو، لوټ علیه السلام او اهل ته ئې نجات ورکوو، پرته له میرمني نه ئې، میرمن به ئې له نورو سره وروسته پاتې کېږي او له هغوي سره به یوځای هلاکېږي.

قرآنکريم د یعقوب علیه السلام په هکله فرمایي: زامنوا ئې اراده وکړه چې خپل ورور یوسف علیه السلام له مخې نه ایسته کړي او په خاک کې واقوي. خپل پلار ته راګلل او وئې ويل: پلاره! د یوسف په هکله ولې پرمونې باور نه کوی؟ پداسي حال کې چې موږ د هغه خير غواړو، سبا هغه له موږ سره دښتې ته ولېږه ترڅو ساعت تېږي او لوېږي وکړي، یعقوب علیه السلام نه پوهېږي چې زامن ئې د یوسف علیه السلام په هکله بدنت لري، هغه ورسه لېږي، مانسام چې بېرته کور ته راګرځي، پلار ته وايې: موږ مسابقه درلوډه، سیالي مو کوله، یوسف مو د خپل سامان خوا ته پېښۍ وو، لیوه

توحید او شرک --- علم غیب

راغی او هغه ئې و خور، دا ئې په وینو رنگ جامی، يعقوب عليه السلام لدی نه خبر نه وو او علم ئې نه درلود چي په گران زوی ئې خە تېر شوي، له ھېرە غمە ئې سترگى رندي شوي او ترهفه د یوسف عليه السلام له حالە خبر نه شو چي زامنو ئې له مصرا نه د د خبر را و پ.

له لوط عليه السلام نه حکایت کوي چي همدغه د ابراهیم عليه السلام خوا تە راغلې پربنستي په اصل کي د ده د دعا په اساس او د ده د مرستي لپاره لېرل شوي وي، خو كله چي د ده خوا تە رائىي دى نه پوهېبېي چي دا ملايکىي دى او د ده مرستي تە راغلې دى، برعكس د دوى په راتگ سره سخت غمجن شو، دومره چي زړه ئې تنگ شو او وئې ويل: اى کاش کوم پیاوړی ملاتر او مرستندوی مي درلوداي چي د دې مفسد او بدکار قوم د هجوم په وړاندې مي له خپلو میلمونو دفاع کړي وي!! لوط عليه السلام هغه وخت بدې پوه شو چي دا خو ملائکي دى نه څلمنيان چي پربنستو په خپله خان ورمعاري کړ او ورته وئې ويل مونږ پربنستي يو، ستا مرستي تە راغلې يو او مأموريت مو د دې ظالم قوم دا کلى نسکورول دي.

د زکريا عليه السلام کيسه داسي کوي چي الله تعالى ئې دعا قبوله کړه، يوه پربنسته ئې د زوی د زېري لپاره ورولېرله، زکريا عليه السلام لمونځ کاواو چي پربنستي زېري ورکړ، ده په خواب کي ورته وویل: اې خدايیه! ما ته به خنګه زوی راکوي، زه خوزړیم او میرمن مي شنډه ده؟! د دې نښه به خە وي؟ ورته وویل شول: نښه ئې دا ده چي د زوی د تولد په ورخو کي به درې ورخې خبرې ونشې کړي.

علم غیب

قرآنکریم د اسلام د ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم د خوب کیسه کوی، خوب ئې ولید چې مسجد حرام ته داخل شوي او عمره ادا کوی، د همدې خوب په اساس له یو زر خلور سوه کسانو سره د مکی په لور روان شو، حدیبیه ته چې ورسپد له خنډ سره مخ شو، قريشو ئې مخه ونيوله، مکې ته د ده او د يارانو له نتوتو او د مناسکو ترسره کولو نه ئې مخنيوی وکړ، رسول الله صلی الله علیه وسلم ناچار ودرېد، له عمرې نه منصرف شو، هملته ئې د قربانی څاروی ذبح کړل او ټول له احرام نه ووتل او له قريشو سره د یوه تړون په اساس بېرته مدینې ته ستون شو، د رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه خوب یو کال وروسته تحقق وموند، دا جريان پدې دلالت کوی چې نه رسول الله صلی الله علیه وسلم علم غیب درلود او نه ئې يارانو رضي الله عنهم، ان تردې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپل خوب د تحقق له وخت نه هم خبر نه وو.

قرآن فرمائی چې پیغمبر علیه السلام حتی له دې خبر نشو چې یوه ډله پیریان د ده خوا ته راغلل، د ده تلاوت ئې واورېدو، په قرآن ئې ايمان راواړ، خپل قوم ته ولاړل او هغوي ته ئې وویل چې مونږ عجیب قرآن واورېدو، هغوي ئې د الله عبادت ته راوېبل، که له الله تعالى نه پرته بل چا علم غیب درلودای نو رسول الله صلی الله علیه وسلم باید پدې پوه شوی وی چې پیریانو د ده تلاوت واورېد، تري متاثره شول، ايمان ئې ورباندي راواړ، باید هغه پدې خبر شوی وی، خو داسي نه وه، رسول الله صلی الله علیه وسلم لدې جريان نه څه موده وروسته د وحى په واسطه خبرېږي او مونږ هم لدې حادثې

توحید او شرك --- علم غيب

نه د وحى په واسطه خبر شوي يو، دا پېښه داسي وه چي رسول الله صلى الله عليه وسلم د طائف له سفر نه ډپر غمجن او ناميده راستون شو، مکي ته نبدي وادي نخله ته چي راورسپد هلته ئي د قرآنکريم تلاوت کاوو، دا تلاوت پيريانو وارويد، تري متاثره شول، په محمد صلى الله عليه وسلم او قرآنکريم ئي ايمان راورو، رسول صلى الله عليه وسلم دغه وخت پدي نه وو خبر چي پيريانو د ده تلاوت اورېدلی او ايمان ئي ورباندي راوري، خه موده وروسته قرآنکريم نازل شو او دئي له دي پېښي نه خبر کړ. هغه علم چي د وحى په واسطه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورکړل شوېدى اوس د قرآنکريم په متن کي زموږ ټولو په اختيار کي دي، د رسول الله صلى الله عليه وسلم دا ډول علم ته باید علم غيب ونه ويل شي.

بخاري روایت کوي چي عائشی رضي الله عنها وویل:

مَنْ حَدَّثَكَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَبَّهُ فَقَدْ
كَذَبَ وَهُوَ يَقُولُ (لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ) (وَمَا كَانَ لَبَشَرٍ أَنَّ
يُكَلِّمَ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِي
بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ) وَمَنْ حَدَّثَكَ أَنَّهُ يَعْلَمُ الْغَيْبَ فَقَدْ كَذَبَ وَهُوَ
يَقُولُ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ *

که چا درته وویل چي محمد صلى الله عليه وسلم خپل رب ليدلی دئ نو پوه شه چي دا شخص دروغ واي، ځکه الله تعالى فرمابي: "سترگي ئي نشي ليدلی"، "او هيڅ انسان لره نه بنيابي چي الله ورسره تکلم وکړي مګر په وحى سره، يا د حجاب له شانه او يا کومه فرشته

علم غیب - توحید او شرك

ولېږي نو هغه د الله په حکم هغه خه ورته وحي کري چي غونبستي ئې وي" او که چا درته وویل چي هغه علم غیب لري، نو دا هم دروغ وايي حکمه الله تعالى فرمایي : له الله پرته هيڅوک علم غیب نه لري.

د یوه بل اولوالعزم پیغمبر نوح عليه السلام کيسه بیانوی او وايي: له نوح سره ئې میرمني او زوي ملګرتیا ونکړه او په کښتی کي ورسره سپاره نشول، وروسته پاتې او په طوفان کي غرق شول، نوح عليه السلام د داسې پېښۍ انتظار نه درلود، د الله تعالى له وعدې نه ئې انتباه دا وه چي توله کورني به ئې ژغورل کېږي، د طوفان په وخت کي ئې خپل زوي ته بلنه ورکړه؛ خو هغه د د خبره ونه منله، په کښتی کي له سپرېدو ئې ۵۵ وکړه، دوی په خبرو کي وو چي د طوفان خېږي ئې ترمنځ حايل شوې. کله چي کښتی پرغره تم شوه، نوح عليه السلام خپل رب ته دعا وکړه او وئې ويل: لویه ربه! زما زوي خو زما له اهل خخه دئ او ستا وعده هم ربستونې ۵۵، نو د هغه ډوبیدل يعني خه!! خداي ورته وفرمایل: زوي دي ستا له اهل خخه ندي، هغه ناصالح وو، تا لدینه په خپلې پناه کي ساتم چي له جاهلانو خخه وي.

ووائې چي دا جريان په خه دلالت کوي؟ آيا پدې چي نوح عليه السلام علم غیب درلود او که پدې چي هغه پدې نه پوهېدو چي زوي ئې د ده له اهل خخه ندي او غرق به شي؟! دا او دیته ورته ډېر داسې مثالونه شته چي په قرآنکريم کي د دې لپاره راغلي چي د هغوکسانو لپاره د ابهام او تشویش هیڅ مجال پاتې نشي چي د قرآنکريم د صریحو آیتونو سره سره ئې پدې اړه قناعت نه وي حاصل شوي چي

توحید او شرك --- علم غيب

له الله پرته بل خوک د غيب علم نه لري، لائي هم پدي هکله په زره او
دماغ کي خه توهم او شبهه پاتي وي. دا ډله خلک له ماسوي الله نه د
علم غيب د نفی په هکله په لسگونو قرآنی آيتونه له نظره غورخوي
او د علم غيب په رابطه داسي تصور لري چي د قرآن له روح سره تکر
کوي.

ئيني کسان وايي چي له موسى عليه السلام سره د خضر عليه
السلام د سفر او ملګرتيا کيسه او د سليمان عليه السلام له
درباريانو نه د هغه کس کيسه چي په كتاب ئي علم درلود او د سبا د
ملکي تخت ئي د سترگو په رب کي د سليمان عليه السلام مخي ته
کيښود، دا کيسې دا بنيي چي یوازي تر الله تعالى پوري د علم غيب
منحصرولو او محدودولو ادعا درسته نده، د دوى په خواب کي
باید ووايو:

- د سليمان عليه السلام په کيسه کي د دوى د تصور خلاف
داسي قاطع دلail شته چي له الله تعالى نه پرته له بل هرچا نه علم
غيب نفی کوي. په همدي کيسه کي دا په ډاګه شوی چي سليمان
عليه السلام پدي علم نه درلود چي د سبا په نوم کوم ملك شته او
يوه بسخه ورباندي حکومت کوي، او سپدونکي ئي مشرکان دي او
لمر ته سجده کوي او ملکه ئي لوی تخت لري، دا معلومات يو مرغه
(هدھد) ورکوي، که سليمان عليه السلام علم غيب نه لري نو څنګه
امكان لري چي د ده يو امتی دې علم غيب ولري؟!
- په الهي كتاب د يوه پوه انسان دا خبره او دا عمل ولې علم
غيب شمېرئ؟ قرآن خو دا ندي ويلى چي ده علم غيب درلود، تاسي

علم غیب----- توحید او شرك

له کومه ئایه دا خبره کوئ؟!

- په کوم اساس د کيسې له یوی برخې نه داسي تعبيیر او انتباھ اخلىي چې سل په سلوکي له نورو برخو سره تناقض لري؟!
- خه اشكال لري که د قرآنکريم له صريحو آيتونو سره متناقض او مخالف تصور او تعبيیر پرپرداز او دا ومنع چې دا سړۍ مستجاب الدعوات وو، دعا ئې وکړه او خدائي ئې دعا قبوله کړه او د سترګو په رب کې د ملكي تخت د سليمان عليه السلام مخي ته کېښودی شو.

همدارنگه له موسى عليه السلام سره د هغه کس ملګرتیا چې په ځینو روایاتو کي ئې نوم خضرښو دل شوی، د دې کيسې په هکله هم باید دې ډلي ته ووايو: قرآنکريم دا خرگندوي چې د دې کيسې هدف دا دئ چې موسى عليه السلام ته دا وښي او ورته ثابته کړي چې له هر پوه نه پورته بل پوه شته، "وفوق كل ذي علم عليم" نه بنائي په خپل محدود علم غره شو او خپل علم مکمل او د علم پاي او انتهاء وګنو.

- پدې کيسه کي هیڅ داسي دليل نشته چې د خضر عليه السلام لپاره علم غیب ترینه ثابت شي، قرآن ندي ویلي چې خضر عليه السلام په غیب پوهېدو، نه پوهېرو دوى دا انتباھ له کومه ئایه اخیستی ده؟!
- د ظالم او غاصب پاچا په هکله د هغه علم، د هغه ځوان له نېک عمله مور او پلار نه د ده خبرتیا او تر نړیدونکي دیوال لاندې د هغو یتیمانو خزانه چې صالح مور پلار ئې له لاسه ورکې وو، دا

توحید او شرك --- علم غيب

معلومات ولې په علم غيب حمل شي؟ دا ولې د هغه د پوهې او بصيرت نښه ونه شمېرو، لکه خرنګه چي قرآن فرمایي: وَقَوْقَلُ ذِي
عِلْمٍ عَلَيْمٌ
له هغه پوه او عالم سري سره د موسى عليه السلام د ملګرتيا
په کيسه کي خو په زړه پوري او د زياتې توجه وړ تکي زموږ مخي
ته اينسodel شوي:

- موسى عليه السلام چي د پنځو اولو العزمه پیغمبرانو خخه دئ
له خپل پوه او عالم ملګري نه داسي خه ويني چي د ده لپاره د توجيه
او منلو وړ ندي، په ظاهر کي داسي بد او قبيح ورته بنسکاري چي په
وراندي ئې چوپ نشي پاتې کېدی، فوراً اعتراض کوي. که خه هم
ژمنه ئې کړې وه چي ترڅو پوري ده خبر نه وي ورکړۍ او مسئله ئې نه
وي ورته بیان کړې، تر هغې پوري به د هیڅ کار په اړه پونښنه نه
کوي، خو ګورو چي موسى عليه السلام هرڅل خپل تعهد هیروي،
سکوت ماتوي او له خپل ملګري نه سوال کوي، اعتراض ورباندي
کوي او ورته وايي: دا خه عجیب کار!! دا خومره ناوره عمل!! او
ملګري ئې هرڅل ورته وايي: تا ته مې ويليلي وو چي زما ملګرتيا نه
شي کولی، زما پرکارونو صبرنه شي کولی، ټکه چي په راز ئې نه
پوهېږي، د کارونو له اسرارو نه بې خبرې د دي سبب کېږي چي بې
صبره شي. دا کار درې څله تکرارېږي، بالآخره موسى عليه السلام
اعتراف کوي چي لدې شخص سره د ملګرتيا توان نه لري او د هغه د
عجیبو کارونو په وراندي صبرنه شي کولی. که موسى عليه السلام
علم غيب لرلی نو داسي به نه کېدل، نه به ئې په خپل ملګري

علم غیب----- توحید او شرك

اعتراض کاوو او نه به ئې له ملگرتیا نه پاتې شوی وى، كە موسى عليه السلام چي له اولوالعزم رسولانو خخە دئ، علم غیب نه لری نو بل به خوک وي چي د علم غیب خاوند وي؟!

- موسى عليه السلام پدي اعتراض وکړ چي د مسکینانو کښتی ولي تخریب شي او ولي له سفر نه پاتې شي، خو لدینه خبر نه وو چي خو قدمه وړاندې دې کښتی او مالکانو ته ئې خطر متوجه دئ، هلتنه د یوه ظالم پاچا پلویانو کمین نیولی، هره کښتی چي مومني غصبوي ئې! د موسى عليه السلام ملگري پدي خبر وو، د دې لپاره چي دا کښتی او غريب مالکان ئې له خطر سره مخ نه شي يو تدبیر ئې وسنجاوو، کښتني ئې سورى کړه، ترڅو له سفر نه پاتې شي، دا کار چي د موسى عليه السلام لپاره د توجیه وړ نه وو په حقیقت کي د کښتی د مالکانو لپاره لوی خدمت وو او په همدي کي د موسى عليه السلام لپاره يو لوی درس پروت وو او هغه دا چي يو چا ته د ډېري ګتنې لپاره لب ضرر رسول د ستایيني وړ دئ نه د اعتراض وړ.

- په دوهم حل ئې هم د خپل پوه او عالم ملگري په کړو صبر ونشوی کړي، بیائې اعتراض وکړ چي دا خوان دي ولي بې موجبه په قتل ورساوو؟! لدینه خبر نه وو چي دا خوان يو شریر، سخت زړي، فاسد او کافرانسان دئ، مور او پلار ئې مسلمانان دې او د ده خطر دومره لوی شوی چي کورنۍ ئې تهدیدوي، دا په اصطلاح يو فاسد غږي دئ، جراحې ته ضرورت لري، د دې فاسداو خطرناک غږي قطع کول په واقع کي لدې مؤمني کورنۍ سره مرسته ده. د موسى پوه او

توحید او شرك --- علم غيب

عالیم ملگری دی مؤمنی کورنی، ته لوی خدمت وکړ، د یوه شریر انسان له شره ئې وزغورله او موسى عليه السلام ته ئې دا درس وروښود چي: په سالم بدن کي د فاسد غړي جراحی ممانعت نه لري، له سالم بدن نه د هغه غړي قطع کول ضروري دي چي د اصلاح او جوړيدو امکان ئې نه وي. که اسلامي ټولني ته د یوه شریر او فاسد انسان له خوا ګوابن او تهدید متوجه شي او تر خطر لاندي راشي چي له تصفيي او منځه وړلوا پرته بله چاره ونلري، نو د دا ډول غړي له منځه وړل د اعتراض نه بلکه توجيه وړ عمل دئ.

- دريم خل ئې پدې اعتراض وکړ چي ولې له هغه بخیل قوم سره د کابه دیوال په جوړولو او له غورخیدلو نه مخنيوی کي مرسته کوي، له داسي قوم سره ولې مرسته کوي چي دومره بخیل او بې احساسه دئ چي اړ او مجبور انسان ته یوه مړۍ ټوډۍ هم نه ورکوي او ولې ئې دې خلکو ته مفت او مجاني کار وکړ؟ موسى عليه السلام د خپل ملگری پدې عمل انتقاد وکړ، ځکه هغه پدې نه وو خبر چي تردې دیوال لاندي د هغو دوو یتیمانو خزانه ده چي له مؤمنو والدینو نه په میراث ورته پاتې ده، د موسى عليه السلام ملگری په خپل دې مفت او بې مزده کار سره هغو یتیمانو ته غت خدمت وکړ او په عین وخت کي ئې موسى عليه السلام ته دا لارښونه وکړه چي انسان ته نه بنایي تل بالمثله معامله وکړي، مناسبه نده چي د ټولني د اکثریت بدکړه او ناسمه معامله تا له کمزوري اقلیت سره له نېکي نه منع کړي.
عجبیه ده؛ هغه کسان چي زړونه ئې بیمار دي، لدې بسوونکي

علم غیب - توحید او شرک

او له پندونو نه ڏکي کيسپي نه سرچپه او غلطه انتباه اخلي او د
داسي یوه تصور د اثبات لپاره پري استدلال کوي چي په حقیقت کي
دا کيسه د هغه د تردید او نفي لپاره راغلي. دوي هخه کوي لدې
کيسپي نه د پيغمبرانو عليهم السلام لپاره د علم غيب د اثبات لپاره
د دليل په توګه کار و اخلي، پداسي حال کي چي دا کيسه په واقع
کي د موسى عليه السلام نه د علم غيب نفي کوي.
پدې هم باید ئان پوه کرو چي د عيسى عليه السلام د هغه
غيب ويلو معنى او مفهوم خه دئ چي قرآنکريم تري يادونه کري ڈھ؟
قرآن د آل عمران سورې په ۴۹ آيت کي له عيسى عليه السلام نه
داسي حکایت کوي:

وَأَبْيَكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْحِرُونَ فِي يُبُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ
لَا يَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ *
آل عمران: ٤٩
له هغه خه نه چي تاسي ئى خورئ او له هغه خه نه چي په کورونوکي
ئى ذخیره کوي، تاسو خبروم، پدي کي ستاسي لپاره نښه ده که باور
لېي.

پیدی ارہ یا ید لاندینی تکی پہ یام کی ونیول شی:

- پیغمبران علیهم السلام د ژوند په ډپرو برخو کي خاصې
خانګړتیاوه لري او نه بنایي عادي خلک په هغوي باندي قیاس کړو
 - او په دوی پوري مختص او خاص حکم نورو ته هم وغزوو.
 - د پیغبرانو علیهم السلام معجزې باید عامې ونه بلل شي او
باید نورو ته د معجزو د اثبات هڅه ونشي.
 - هغه هه چې پیغمبرانو علیهم السلام ته د وحى له لاري

توحید او شرك --- علم غيب

القاء کېږي باید د هغوي له ذاتي علم سره خلط نه کړي شي او وحى باید د پیغمبرانو عليهم السلام لپاره د علم غيب په معنۍ ونه نیولۍ شي.

• د عيسى عليه السلام معجزي لکه د مريوطوندي کول، له ختنې د جور شوي مرغه په بدن کې روح پوکل، له مور نه ړوند پيدا شوي او پيس ته شفا او نور، دا د هغه خاصې معجزي دي چې عموميت ئې صحيح ندي.

• دا ډول پېښي باید د نورو آيتونو په رنما کې تفسير او تshireج کړو او نه نسايي داسي تعبير ترې واخلو چې د قرآن له نورو صريحو آيتونو سره تصادم کوي.

د الانعام سورې پنځوسم آيت دا بیانوی چې رسول صلى الله عليه وسلم علم غيب نه لري،

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَرَائِنُ اللَّهِ وَ لَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ لَا أَقُولُ
لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَ
الْبَصِيرُ أَفَلَا تَفَكَّرُونَ *
الانعام: ۵

ووايې: زه نه دا وايم چې د الله خزانې راسره دي او نه په غيب پوهېږم او نه دا وايم چې زه پربنسته يم، زه خو یوازي د هغه خه متابعت کوم چې ما ته ئې وحى کېږي، ووايې: آيا ړوند او سترګه ور سره برابر دي، آيا تفکر نه کوي؟!

په یوه آيت کې او په یوه بل پسې "په غيب نه پوهېدل" او "د وحى متابعت" راوړل دا مطلب افاده کوي چې که پیغمبر عليه السلام د وحى په اساس له غيب او غيبي امورو نه خبری کوي نو دا

علم غیب----- توحید او شرك

د ده علم غیب نه، بلکه د الله له لوري وحى ده، مبادا د وحى له لاري
 په غيبي امورو پوهپدل د پيغمبر علم غیب و گنلي شي.
 پدي مطلب هم بايدخان پوه کرو چي له ننسو، ننسانو او آثارو نه
 په يوه پت او غيبي خيز پوهپدل او د عقلی دلاتلو له مخي د هغه په
 موجوديت حكم؛ بايد علم غیب ونه گنلي شي، په عقلی دلایلو اود
 پت خيز پر آثارو د علم په اساس د هغه په حالت خبرپدل علم غیب
 ندي. همدا راز الهام، خوب او هغه فراست چي د ايمان او تقوی نښه
 ده او پدي سره کله کله انسان د پتو حقايقو او احتمالي راتلونکو
 پېښو په هکله نسيبي پوهه ترلاسه کوي او د واقع کېدو تخمين ئې
 کوي دا هم بايد علم غیب ونه بلل شي. که وغوارو دا مسئله په يوه
 مثال سره توضیح کرو نو وايو:

تاسي له خپلو ملګرو سره په يوه کوتە کي ناست ياست، د
 باندي چي ٿه تبربرې هغه له تاسي نه پت دي، پدي وخت کي
 ستاسي يو دوست وايي چي اوس به قسيم، ورپسي، نسيم او
 ورپسي حکيم کوتې ته را داخل شي. بل کس له کوتې نه وحى او د
 دريو کسانو د پلونو له ننسو او خرنگوالي نه گمان کوي چي دا درې
 کسان به ظاهر، طاهر او قاهر وي، دوی تقریباً نیم ساعت مخکي
 لدې ٿائي نه تېر شويدي، کېدى شي اوس فلاٽي ٿائي ته رسپدلي
 وي. پدي صورت کي لمونى کس چي کوتې ته د دريو کسانو د
 راتلو ادعائې کړي وه، غياب وينه کړي ده، د ده دا خبره د منلو نده،
 دا غياب دئ او په غياب له الله پرته بل حوك نه پوهېږي، خو که فرضاً
 همداسي وشي او همغه درې کسان راشي نو بيا حتماً به خه فريپ او

توحید او شرك --- علم غيب

چل په منځ کي وي. دوهم کس چي له آثارو او خپل فراست نه ئې کار اخيستى، تخمين ئې کړي، هرڅو مره ئې چي فراست او پوهه ډبره وي، په همغه اندازه به ئې خبره حقیقت ته نبدي وي. د لوړونې کس عمل غيب ويل دي او د مانلو ندی او د دوهم کس عمل یو استنباط او استدلال دئ چي هم روا دئ او هم د ستایلو وړ.
قرآنکريم د هغه بصيرت او فراست په هکله چي د تقوی له امله انسان ته په لاس ورځي فرمابي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلُ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتُكُمْ وَيَغْفِرُ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمُ *

الانفال: ۲۹

اي مؤمنانو! که تقوی وکړئ؛ الله تعالى به فرقان درکړي، بدی به مو له منځه یوسي او بخښنه به درته وکړي او الله تعالى د لوی فضل خاوند دئ.

يعني تقوی تاسی ته داسي بصيرت او فراست درکوي چي کولی شي په هغه سره په پوره آسانی د حق او باطل، سنه او بد، مفید او مضر، دوست او دېمن ترمنځ توپیر وکړئ او هروخت مناسبه فيصله وکړئ او ګټور تصميم ونيسي. د ژورو حقایقو ادراف، د نظر وسعت، په پیچليو مسائلو او پداسي قضایاوو پوهبدل چي د سطحي نظر خاوندان ئې نه شي درکولي، د تقوی نتيجه ده. رسول صلی الله عليه وسلم فرمابي:
د مؤمن له فراست نه خان وساتي؛ حکمه هغه د ايمان په رينا کي
ليدل کوي.

علم غیب----- توحید او شرك

همداراز فرمایی:

مؤمن هوپیار او زیراک وي.

هغه خه چي مؤمن ئې په خپل فراست سره درك کوي، د الهام له
لاري وربنودل کېږي، او ياي ئې په خوب کي ويني، دا باید له علم
غیب سره اشتباہ نه کړو.

باید وګورو چي کوم کسان د ماسوی الله لپاره د علم غیب ادعا
کوي؟ آيا دا امکان لري چي په قرآن پوه او عالم شخص دا ډول ادعا
وکړي؟ او آيا دا ممکنه ده چي په خداي ايمان لرونکي موحد انسان،
چي په قرآن ايمان لري، خپل رب پېژني او د انسان د استعدادونو له
حدودو نه واقف دي؛ له الله تعالى سره په علم غیب کي بل خوک
شريك کړي؟ واقعيت دا دئ چي فقط هغه کسان د داسي ادعا جرات
کوي چي غواړي خلک د الله تعالى د بندګي په ځای د خپل ځان او یا
د ځان په خبر د بل انسان عبادت ته راوبولي، دا ډله بې علمه او
جالهلو خلکو ته وايي: راشئ د دې بناغلي لاس او لمن ونيسي، د ده
په درشل کي سرونه تیت کړئ، ترڅو مو د غیب له اسرارو نه خبر
کړي، له هغه زيان نه مو وزړغوري چي تاسو تري بې خبره یاست خو
هغه ورباندي پوه دي، هغه کولی شي له تاسو نه د داسي خطرونو په
وراندی دفاع وکړي، هغه ستاسي په حال خبر دئ، پدې پوهېږي چي
ستاسي له کوم برخليک سره مخ کېدونکي یاستئ، که ستاسي د هغه لمن
ونيسئ، دربار ته ئې پناه ورورئ، نو برخليک به موبدل کړي، تقدير
به داسي وارووي چي ستاسي په گټه به وي، هغه له هرځاي نه ستاسي
فریاد اور بدی شي او ستاسو مرستي ته رسبدی شي....دا ټولی

توحید او شرك --- علم غيب

ادعاگانی دروغجنی او غولوونکی او دا خیالات او باورونه بې اساسه او په شرك كکر دي او د اسلام له اصولو او اساساتو سره تناقض لري. له الله تعالى نه پرته هيچوک علم غيب نه لري، هيچوک د الله له ارادې پرته د هيچ شې وس نه لري، له الله پرته هيچ مرسته كونونکی، مغیث او دعا قبلوونکی نشته، د هيچا له وسه نده پوره چي تقدیر بدل کړي، چا ته ګټه او زیان ورسوی، هرڅه د الله تعالى په واک او اختیار کې دي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

عَنْ أَبْنَى عَبَّاسَ قَالَ : كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ يَوْمًا ، فَقَالَ : يَا غَلَامُ ، إِنِّي أَعْلَمُكَ كَلْمَاتٍ : إِحْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظُكَ ، إِحْفَظِ اللَّهَ تَجْهِدُهُ تَجَاهَكَ ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ ، وَإِذَا اسْتَعْنَتَ فَاسْتَعْنُ بِاللَّهِ ، وَاعْلَمُ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ ، وَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضْرُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضْرُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ ، رُفِعَتِ الْأَفْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحْفُ .

رواه الترمذی
له ابن عباس رضي الله عنه روایت شوی چي وايي: یوه ورخ د رسول الله صلی الله علیه وسلم شا ته سپوروم، راته وئې ويل: اي ځوانه! خو خبری درښيم: د الله تعالى د حقوقو حفاظت وکړه، ترڅو الله ستا ساتنه وکړي، که د الله د حقوقو ساتنه وکړي؛ خپلي مخي ته به ئې ومومي، که خه دي غونبستل نو له الله ئې وغواړه، که مرسته دي غونبستله نو له الله ئې وغواړه، پدي پوه شه چي که د نړۍ ټول خلک

علم غیب----- توحید او شرك

راغونه شی او وغوارپی تا ته خه گئنه ورسوی، نو یوازی هومره گتیه دررسولی شی چی الله درته لیکلی او که ټول پدې راغونه شی چی تا ته کوم تاوان ورسوی نو یوازی هومره تاوان دررسولی شی چی الله درته لیکلی، قلمونه پورته شوی او صحيفی وچی شویدی. یعنی د مقدراتو کتاب وچ شوی، نور نه خه پکی زیاتېږي او نه خه ترې کمېږي او هغه قلم چی د انسان برخه لیک ئې لیکو پورته کړي شوی او له لیکلوا درېدلی.

دیته په پام چی د غرض خاوندان له دې باطل تصور او ذهنیت نه ناوړه استفاده کوي او خلک ورباندي غولوی او بې لاري کوي، قرآنکريم په مکرره توګه له ماسوی الله نه علم غیب نفي کوي او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په تأکید سره مکرراً امر کوي چی اعلان وکړي علم غیب نه لري.

توحید او شرك --- توسل

توسل

يو بل قرآنی مفهوم چي د عوامو او عوام غولونکو له
خوا ظلم ورسره شوي، سخت مظلوم واقع شوي او داسي جامه
وراغوستل شوي چي نه ئې له بشكلي شكل سره بنايى او نه ئې
له اوچتى وني سره ارخ لگوي؛ د "توسل" مفهوم دئ. وسيله په
قرآنکريم او حديث کي د هغه نېك عمل په معنى استعمال
شوي چي د الله تعالى د تقرب او نبديوالى موجب گرئي، الله
تعالي فرمابي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَاتَّبِعُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهَدُوا فِي
سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُنْلَحُونَ *
المايد: ٣٥

اي مؤمنانو! الله نه ووپېرى او د ده لوري ته وسيله ولېۋئ او د ده
په لار کي جهاد و كې ترڅو بريالي شئ.

توسل----- توحید او شرك

پدې آیت کي د مؤمنانو د بریالیتوب لپاره درې شرایط نبودل

شوي:

- ۱- تقوى او خان ساتنه.
- ۲- د الله تعالى لوري ته د وسيلي لټول.
- ۳- د الله تعالى په لار کي جهاد.

که دا مبارک آیت د قرآن په رنا کي تفسيرکړو او په قرآن کي دا ولتيوو چي تقوى، وسیله او د الله په لار کي جهاد کومو اعمالو ته ويل کېږي چي بنده الله ته نړدي کوي؛ نو و به ګورو چي قرآنکريم لموئخ، زکات، حج، روژه، په نېکي امر، له بدې نه نهی، د الله په لار کي مال لګول، له الله او رسول نه اطاعت او د اسلام د حاکمیت لپاره جهاد؛ الله ته د نړديوالی او تقرب وسائل دي. د اسلام له نظره هیڅ داسی عمل نشه چي د فرائضو ترادا کولو نه زیات الله تعالى ته د تقرب سبب شي، پیغمبر عليه السلام فرمایي چي انسان د سجدې په حالت کي تر بل هر حالت نه الله ته ورلنډ وي. خو که د رنځورو زړونو خاوندانو ته ووايو چي د قرآن له نظره دا اعمال، الله ته د تقرب وسائل دي؛ د هغوي شیطان پدې خبرو نه قانع کېږي! که ورته وویل شي چي د دعا د اجابت او قبلېدو تر ټولو غوره وخت د فريضې له ادا نه وروسته شبې او لحظې دي، د دعا د قبلېدو لپاره تر ټولو غوره ئای جومات او د جهاد سنگر دي، په دي هم نه راضي کېږي، که خه هم دا د الله او د ده د رسول خبره ده. دوي داسی دریئ نیولی چي نه د خدای خبره مني او نه د ده د رسول!! آیا د تعجب او حیرت خبره نده چي خوک په قرآن باندي له ايمان سره له وسيلي

توحید او شرك ----- توسل

نه داسي تعبيير ولري چي سل په سلو کي له قرآنکريم سره تناقض لري؟ قرآنکريم "وسيله" هلتنه ذكر کري چي له هغې نه مخکي او وروسته ئې د شرك په نفی او له غيرالله نه د مرستې غوبنسلو په تحريم تینگار کري او فرمایلي ئې دي: که له خدای نه پرته له هرچا نه، که په ھمکي کي وي يا آسمان کي، مړوي يا ژوندي، انسان وي يا پربنته او له هرچا او هر خه نه استعانت او مرسته وغواړي، هغه نه درنه د زيان دفع کولو وس لري او نه ستا حالت بدلولى شي، هغه چي مشرکان مرسته تري غواړي په خپله د الله دربار ته د تقرب د وسيلي په لنه کي دي، غواړي د الله په وړاندي نبدي مقام تراشه کړي، په خپله ئې سترګي د الهي رحمت په لوري دي او له عذاب نه ئې وبره لري. فرمابي:

قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلُكُونَ كَشْفَ الظُّرُّ
عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمْ
الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ
عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْدُورًا *

الاسراء: ٥٦-٥٧

ووایه: له الله تعالى نه پرته چي "پر هر چا او هر خه د ملجا او مرجا" گمان کوي؛ "خپلي مرستې ته" ئې را بولي، هغوي نه له تاسو نه د ضرر دفع کولو توان لري او نه ئې د بدلولو، هغه چي مشرکان ئې مرستي ته را بولي؛ هر یو ئې چي الله ته هېږدي وي په خپله د الله دربار ته د تقرب وسيلي لټوي، د هغه رحمت ته ئې سترګي دي او له عذاب ئې وبره لري، بيشکه چي ستا د رب عذاب د دي وړ دئ چي وبره تري وشي.

----- توحيد او شرك ----- توسل

قرآنکریم خپلو مخاطبینو ته امرکوی چي له شرك او له ماسوی الله نه له مرستې غوبنسلو نه دده وکړي، یوازي له خدای نه مرسته او مدد وغواړي او د الله لوري ته ورلنډ شي. پداسي حال کې چي د خدای لوري ته وسیله لټول، د شرك د نفی لپاره او د هغه ترڅنګ ذکر شوي، خو متأسفانه عوام غولوونکي او تګماران دا جزء داسي تفسیروی چي له ماسوی الله نه د مرستې غوبنسلو د جواز دلیل پکي وموندل شي. د سنې او شیعه تول علما او معتبر تفاسیر؛ وسیله يا د تقرب يعني نږديوالی په معنی اخلي او يا د هغه عمل په معنی چي د تقرب موجب گرئي، په احاديثو کې چي هرچيرته د وسیلې کلمه راغلي نو مطلب ترينه تقرب (نړديوالی) او د الله په وړاندې لور مقام دئ. تفسیر نمونه له نهج البلاغه نه په روایت سره وايې چي علي رضي الله عنه فرمایي:

ان افضل ماتوسل به المتنسلون الى الله سبحانه وتعالى اليمان
به وبرسوله والجهاد في سب له فانه ذرورة الاسلام، وكلمة
الاخلاص فانها الفطرة واقام الصلاة فاما الملة ، وايفاء الزكاة
فاما فريضة واجبة وصوم شهر رمضان فانه جنة من العقاب
وحج البيت واعتماره فاما ينفيان الفقر ويرحصان الذنب،
وصلة الرحم فاما مُشرأة في المال ومنساة في الاجل وصدقة
السر فاما تکفر الخطيئة وصدقة العلانية فاما تدفع ميئه
السوء وصنائع المعروف فاما تقي مصارع الموان

توحید او شرك --- توسل

تریقولو غوره شیان چي الله تعالیٰ ته د تقرب سبب کېرى عبارت دي له: په خدای او رسول ایمان، د الله په لارکي جهاد، چي هغه د اسلام لوپه خوکه ده، د اخلاص کلمه چي د فطرت غوبتنه ده، د لمانخه ادا کول چي د اسلام ستنه ده، د زکات ورکړه چي یوه واجبه فريضه ده، د رمضان روزه چي د گناه او عذاب په وړاندي ډال دئ، حج او عمره چي فقرله منځه وري او ګناوي وينځي، صله رحم چي مال زياتوي او عمر او بردوي، په پته خيرات ورکول چي ګناوي له مينځه وري او په بنکاره توګه خيرات ورکول چي د ناوره مرگ مخه نيسني اوښک کارونه چي انسان له نيسنۍ او هلاکت نه ژغوري. تفسيرنمونه (ص ۳۲۴ تر ۳۲۵)

مونبته رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښودنه کوي چي له آذان نه وروسته دا دعا وکړو:

اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدُّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِيْ مُحَمَّداً
الْوَسِيلَةَ وَالْفَضْيَلَةَ، وَابْعِثْهُ مَقَاماً مُحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ *

متفق عليه

اې رب! د دې بشپړې يلنې او د دې ادا کېدونکي لمانځه رب! محمد
صلی الله علیه وسلم ته وسیله، فضیلت او لوپه درجه ورکړه او په
هغه ستایل شوي مقام ئې بېرته راژوندی کړه چي تائي وعدده ورسه
کېيده.

وواياست: مونبه پدې دعا کي له الله تعالیٰ نه د اسلام ستر
پېغمبر صلی الله علیه وسلم ته کومه وسیله غواړو؟! الهي دربار ته
مزید تقرب او که پر بل انسان توسل چي د ده او الله ترمنځ وسیله
شي، سوالونه ئې خدای ته ورسوي او د دعا د اجابت لپاره ئې

تousel--- توحید او شرك

سفارش او شفاعت وکړي؟!! اوس دا هم وواياست چې له لاندي راتلونکو دوو تعبيرونو نه کوم يو له قرآن او احاديثو سره تطابق لري او کوم يو ورسه تکرکوي:

• وسیله يعني له الله تعالى نه د مرستې پخاطر په بل چا توسل او هغه د خان او الله جل جلاله ترمنځ وسیله او واسطه گرځول، هغه مغیث او د مشکلاتو حلونکي ګنل او د ده له لاري الله تعالى ته د سوال او دعا رسول!!

• وسیله يعني الله ته په نېټک عمل سره نږدیوالی.
راشئ وګورو چې د "وسیلې" لدغو دوو معانیو نه کومه یوه د اسلام له روح سره برابره ده؟ که قرآنکریم ته په دقت سره خیر شو نو په هیڅ آیت کې به هم دا ونه مومو چې الله تعالى ته د تقرب لپاره په ماسوی الله د توسل جواز ترې ثابت شي او صراحتاً يا اشارتاً پدې دلالت وکړي چې الله تعالى ته د رسبدو په لار کې داسي ساتونکي او خارونکي ګمارل شوي چې لوړۍ باید دوى ته مراجعيه وکړو، د دوى له لاري د الله دربار ته خان ورسوو، خپل سوالونه او عرایض د دوى په لاس د الله حضورته وړاندي کړو، که نه نو الله تعالى ئې نه قبلوي، د دې برعکس قرآنکریم په تینګار سره وائې:
الله تعالى تاسو ته ستاسو د غاري له رګ نه هم درنړدې دئ.
الله تعالى دعا قبلوي.

هر خوک چې خدای ته رجوع وکړي توبه ئې قبلوي.
هر چا چې له خدای نه مرسته وغونبستله همفه ورته کافي دئ.
له خدای نه پرته تاسی بل ولې او مرستندوی نه لرئ.

توحید او شرك --- توسل

یوازی د خدای عبادت وکړئ او یوازی له همغه مرسته
وغواړئ.

خو دا خبره چې آیا د دې جواز شته چې له کوم ژوندي انسان نه
د دعا غوبښنه وکړو؟ هو، دا نه یوازی جائز ده بلکه الله تعالى د یوه
مسلمان دعا د بل په حق کي ژر قبلوي، الله تعالى د مور او پلار
دعا، د دوستانو دعا او د مسلمان له خوا بل مسلمان ته دعا، ژر
قبلوي، خو پدې شرط چې له داسي چا نه دعا وغوبښل شي چې
ژوندي وي او د دعا توان ولري، انسان له مرګ نه وروسته بل چا ته
د دعا وس او توان نه لري، بلکه په خپله د نورو دعا ته محتاج وي،
دا که هرڅوک وي او د هر خومره لور مقام خاوند وي. نه ګورئ چې
موږد هر لمانځه په وروستۍ برخه کي محمد صلی الله عليه وسلم،
ابراهيم عليه السلام او نورو صالحونو بندګانو ته دعا کوو او له لوی
خدای نه ورته لورې درجې غواړو.

د دعا د الفاظو او طریقې په هکله هم باید زمونې لپاره
قرآنکريم او نبوی احاديث معیار وي، په قرآنکريم کي د ډېرو
پیغمبرانو عليهم السلام دعاګانی راڼل شویدی، داسي دعاګانی
چې پیغمبرانو عليهم السلام د خپلو مشکلاتو د حل لپاره د الله
تعالی حضورته وړاندی کړي او رحیم خدای هغه قبولی کړي دي.
زمونې اړتیاوی، غوبښنې او سوالونه به حتماً د الله تعالى د دغه
غوره بندګانو د غوبښنې په خېروي، باید د هر ضرورت او مشکل د
حل لپاره همغه لاره غوره کړو چې دوى غوره کړي، خپل عرایض په
همغو کلماتو سره الله تعالى ته وړاندی کړو چې لدوی نه کوم یوه په

توسل----- توحید او شرك

خپلی دعا کي کارولی. په قرآنی دعاگانو کي له ورایه گورو چي په هری دعا کي په مستقیمه توګه الله تعالى ته خطاب شويدي، د هر څه سوال مستقیماً او له کومې واسطې پرته مخامنځ الله تعالى ته راجع شوي دي.

توحید او شرك --- شفاعت

شفاعت

د قرآنکريم يو بل مفهوم چي غلط تعبيير تري کبوي، مظلوم
واقع شوي او عوام غولونکي ناوره گتيه تري اخلي؛ د شفاعت
مفهوم دئ، که قرآنکريم ته مراجعه وکړئ نو و به ګورئ چي
پريهودانو باندي د قرآن يو اعتراض دا دئ چي هفوی له شفاعت نه
ناسم او غلط تعبيير درلود، قرآنکريم فرمابي:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنَّى
فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ * وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ
شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ
يُنَصَّرُونَ *

البقرة: ٤٧ - ٤٨

اي بنې اسرائيلو! زما هغه نعمت را ياد کړئ چي پر تاسو مې پېرزو

شفاعت----- توحید او شرك

کري او دا چي پر تولو عالميانو مي فضيلت درکړ او له هغې ورځي
نه ووبربرئ چي نه خوک له بل نه خه شي دفع کولي شي او نه کوم
شفاعت ترې قبلېدى شي او نه عوض او بدل ترې اخيستل کېږي او
نه ئې مرسته کېدى شي.

دغه مبارڪ آيت چي په قرآنکريم کي په خه معمولي تفاوت سره
خو خله تکرار شويدي؛ خو اساسي مطالب افاده کوي:

• يو وخت الله تعالى پر بنې اسرائيلو هومره پېرزوينه کړي وه
چي دوي ته ئې د خپل عصر تر تولو خلکو نه زيات فضيلت ورکړي
وو.

• د قيامت د ورځي او په هغه ورڅ د الهي محاسبې په هکله د
بنې اسرائيلو تصور او باور داسي شو چي گمان ئې کاوه، لويو او
الله ته نېډې ذواتو ته د دوى انتساب او له هغوي سره د دوى تړاو او
رابطه به له الهي عذاب نه د دوى د نجات سبب شي، گمان ئې کولو
چي مونږ پيغمبرانو عليه السلام ته منسوب يو او ګن شمېر
پيغمبران زمونږ له قوم نه غوره شوي، نو دا پيغمبران به خامخا نه
پرېډي چي د دوى قوم او دوى ته منسوب کسان دوزخ ته لارشي!! د
دوی د دي غلط تصور د تصحیح لپاره ويل کېږي چي: په هغه ورڅ
هيڅوک له بل نه د خه دفع کولو توان نه لري، هرڅوک به په یوازي
توګه خپل رب ته حساب ورکوي، له هر چاسره به د هغه د عمل
مطابق معامله کېږي، د الله مقربو بندګانو ته انتساب نه له چا نه
عذاب دفع کولي شي او نه ئې له محاسبې خلاصولي شي.

• په هغه ورڅ په معاوضې او بدل سره هم له الهي عذاب نه نجات

توحید او شرك ----- شفاعت

ممکن ندی، د الله تعالی محاکمه د دنیوی محاکمو په شان نده چي په مالي جريمه او عوض سره له مجازاتو نه خان پري و زغورلى شو، هلته به هر خوک د خپل عمل جزا ويني، داسي هم نده لکه عيسويان چي عقيده لري او وايي چي عيسى عليه السلام د خپل پلويانو د نجات او له الهي مجازات نه د دوى د خلاصون لپاره خان قربان کر او په دار شو، نو خکه به نه لدوی پونستنه کېري او نه به مجازات کېري!! قرآنکريم داسي باورونه او تصورات بې بنسته او باطل گني.

- د دوى د شفاعت په هکله هم جاھلانه او د دېنى اصولو مخالف تصور لري، گمان کوي خرنگه چي د دوى د لوبياو او مقربو شخصيتونو لمني نيولى دي، له هغوي سره د محبت ھبرې ئې په سينه وهلى دي او تل ئې دوى ته مراجعه کړي ده، پر دوى ئې توسل کړي، نو د غه محبت، توسل او انتساب به د دې سبب شي چي د قيامت په ورخ د همدغو نازولو له شفاعت نه برخمن شي!! او چي دوى ئې شفاعت وکړي نو بيا به ولې جنت ته نه خي او ولې به له دوزخ نه نه ژغورل کېري؟!

د شفاعت په اړه د دوى د ګلط تصور لپاره قرآن فرمایي:

- د قيامت په ورخ د هيچا شفاعت د هيچا لپاره هيچ گته نه لري.
- د قيامت په ورخ به داسي خوک ونه موندلى شي چي د مجرم شفاعت ته راودانګي، د هغه مرسته وکړي او له الهي محاسبې نه ئې وژغوري.

قرآنکريم فرمایي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا

شفاعت----- توحيد او شرك

بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ *

البقره: ٢٥٤

اپي مؤمنانو! زمونب له لوري درکول شوي روزي د هغې ورخي له
رارسيدو نه مخکي اتفاق کړي چې نه پېړل او پلورل پکي شته او نه
دostي او نه شفاعت او کافران ظالمان دي.

همدا راز قرآنکريم هغه شفاعت نفي کوي چې په شرك منتهي

کېږي، فرمایي:

وَلَقَدْ جَنِثَمُونَا فُرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةً وَتَرَكْتُمْ مَا
خَوَلَنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورَكُمْ وَمَا نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمْ الَّذِينَ
زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيْكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا
كُشِّمْ تَرْعَمُونَ *

الانعام: ٩٤

بيشكه چې زمونب خوا ته همسې يوازي راغلئ لکه چې لومری خل
مو پیدا کړي وئ او هر هغه خه مو شا ته پرېښو دل چې مونب درباندي
پېرزو کړي وو او او ستساو هغه شفاعت کوونکي هم نه درسره
وینو چې گمان مو کړي وو دوى ستساو په اړه زمونب شريکان دي،
بيشكه چې ستاسي ترمنځ بېلتون راغي او مزعوم شفاعت کوونکي
مو درنه ورک شوي.

همدا راز فرمایي:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ
هُوَلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُبَشِّرُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي
السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ *

توحید او شرك ----- شفاعت

18: بونس

دوی له الله تعالى نه پرته د دasicي چا عبادت کوي چي "په نه عبادت سره ئې" دوی ته ضرر نشي رسولي او "په عبادت سره ئې" دوی ته گته نشي رسولي او وايي: دا د الله په وړاندي زموږ شفاعت کونکي دي، ووايي: آيا پدې شفاعت کونکو سره غواړي خداي د آسمانونو او Ҳمکي پداسي خه خبر کړي چي نه ورباندي پوهېږي؟! پاکي ده هغه لره او لدینه هبر لور دئ چي شريك ورسه نيسې.

يعنى: دا مشرک عناصر چي د شفاعت په هکله غلط او باطل تصوړلري، د دasicي خه عبادت کوي چي دوی تري د ضرر د دفع کولو او ګتي رسولو طمع لري ، پداسي حال کي چي دوی نه د ګتي وس لري او نه د تاوان واک، د ګتي او تاوان فيصلې له الله تعالى سره دي. مشرکين له الله تعالى نه پرته له نورو نه د مرستې غوبنسلو د جواز په هکله وايي: موږ خود دې شيانو عبادت نه کوو، فقط دوی د خداي په دربارکي خپل شفاعت کونکي نيسو، دوی د خداي په وړاندي زموږ وسیله او شفيع دي، قرآن د دې ادعا د تردید لپاره فرمایي: آيا تاسي غواړي د خپلو شفاعت کونکو له لاري الله تعالى ته دasicي خه وواياست چي هغه نه پري پوهېږي؟! په Ҳمکه او يا آسمان کي له هغه نه پت دي؟! په دنيا کي چي خوک د حاکم او پاچا په وړاندي د کوم کس شفاعت کوي نو ورته وايي: دا بنه سړي دئ، له تاسي سره اخلاص لري، خه جرم ئې ندي کري، ستاسي معلومات د ده په اړه مکمل او دقیق ندي، هغه د دې لایق ندي چي سزا ورکړي شي او مجازات شي، باید عفوه ورته وشي، دا ستاسي

شفاعت----- توحید او شرك

او د نظام په گئه ده..... آیا فکرکوئ چي الله تعالى هم همداسي دئ لکه دا دنيوي پاچایان چي شفاعت کونکي ئې د مجرم له حقيقي حالت نه خبروي؟! آیا داسي خه شته چي له الله تعالى نه پت وي؟! او بيا دا شفاعت کونکي راشي او الله تعالى ته ئې په هکله معلومات ورکپي؟! الله تعالى لدې عيب نه پاك او له شريك نه بې نيازه دئ.

قرآن د هغه کسانو حالت خومره بنه ترسیم کړي چي پدې دول شفاعت باورلري او خپل مزعوم شفاعت کونکي ئې د الوهیت تر درجي پوری لور کپيدی، دا کسان به د قیامت په ورخ په حقیقت پوه شي او وبه ویني چي دوى په غلطه روان وو، د دې خیالي شفاعت کونکو په هکله ئې باطل تصور درلود، هغه چي دوى په دنیا کي له الله تعالى سره برابر او شريکان گرځولي وو، نه یوازي د شفاعت کولو توان نه لري بلکه له دوى نه خپله بیزاری اعلانوی او په خپله غلطی اعتراض کوي، قرآن فرمایي:

َتَالَّهُ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * إِذْ نُسَوِّيْكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ *
وَمَا أَضَلْنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ * فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعٍ * وَلَا صَدِيقٍ *
* حَمِيمٌ

الشعراء: ١٠١ - ٩٧
قسم په خدای چي مونږ په خرګند ضلالت او بې لاري کي وو چي تاسو مو له رب العالمين سره برابر گرځولي وئ، مونږ بل چا نه یو بې لاري کپي مګر دغو مجرمينو، اوس نه شفاعت کونکي لرو او نه ربستيني دوست.

د قیامت په ورخ چي ټول حقایق به خرګند شي، وبه ليدل شي

توحید او شرك ----- شفاعت

چي دا مشركه ډله او په مشركانه شفاعت باور لرونکي به په خپله
خپل باورونه غلط شمېري، ځانونه به ګمراه بولي، اعتراف به کوي
چي دوى خپل لويان د الوهیت درجي ته اوچت کړي وو او هغه کسان
به مجرم شمېري چي دوى ئې بي لاري کري وو او وبه وايې: اوس نه
داسي شفيع لرو چي د خداي په وړاندي زمونږ شفاعت او مرسته
کولی شي او نه داسي دوستان او اولياء چي ګمان مو کولو دوى پر
مونږ او مونږ پر دوى گران يو او د قیامت په ورڅ به د الله په وړاندي
زمونږ حمایت او شفاعت کوي !!

د قرآنکريم متعدد آيتونه پدې دلالت کوي چي د قیامت په
ورڅ شفاعت نشته او د هيچا شفاعت بل چا ته ګټه نه شي رسولئ،
له الهي عذاب او مجازات نه ئې نه شي ژغورلي، د دي
آيتونو ترڅنګ داسي مبارک آيتونه هم شته چي "مشروط شفاعت" په
اثبات رسوی او په جواز ئې دلالت کوي، قرآنکريم فرمایي:
**مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفُعُ عِنْهُ إِلَّا يَأْذِنُهُ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفُهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ"**

البقره ۲۵۵:

هغه به خوک وي چي د ده په وړاندي د چا شفاعت وکړي شي، مګر د
ده له اذن او اجازې وروسته؟ په ټولو هغه شيانو پوه دئ چي د دوى
مخى او یا شاته دي او دوى د ده له علم نه په هیڅ شي احاطه نشي
کولی، مګر په هغه خه چي ده غونښتي....
يعنى هغه شفاعت نشته چي تاسې ئې تصور او ګمان کوئ،
داسي نده چي کومه پربنته يا کوم مقرب بنده به یو شمېر مجرمین

شفاعت----- توحید او شرك

راغونهوي، د خدای حضور ته به ئې ورولي او هلتە به ئې شفاعت کوي، نه، داسىي نده، بلکە شفاعت کوونكى بە ھم د خدای لە لوري غورە كېرىي او شفاعت كېدونكى ھم، ھغە بە مشخصو كسانو تە د خاصو كسانو پە اپە د شفاعت اجازە ورکوي، دواپە بە د الله تعالى لە لوري تاكل كېرىي، داسىي گمان ونکرئ چى د لوى رب پە ورپاندى چۈك د دە لە اجازى پرته د خبر او شفاعت توان او جرأت ولري او ياخوك دا توان ولري چى د خدای پە نزد بې اجازى د كوم مجرم شفاعت ورکوي او پە ھر خە عالم خدای د كوم مجرم لە حال نە خبركىرى او د ھغە د داسىي صفاتو پە ھكلىه ورته معلومات ورکپى چى لە مجازاتو نە پېي معاف شي. الله تعالى فرمائى:

يَوْمَنِدَ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذْنَ لَهُ الرَّحْمَانُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا * يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا *

طە: ١٠٩ - ١١٠

پە ھغە ورخ بە شفاعت خە گتىه نە رسوي، مىگرد ھغە چا چى خدای اجازە ورکپى او د دە پە وينا راضىي شي، ھر ھغە خە ورته معلوم دى چى د دوى مخي تە دى يائى شا تە دى او دوى علمما پە دە احاطە نشي كولى. بل ئاي كې فرمائى:

"...مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مَنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ" *

يونس: ٣
د الله تعالى لە اجازى پرته بە هيچ شفاعت کوونكى نە وي، دا دى ستاسو رب، ھغە چى يابيد عبادت ئې ورکپى، آيا عبرت نە اخلئ؟ دا آيتونە پە دلات كوي چى د قيامت پە ورخ بە د مشرڪانو

توحید او شرك ----- شفاعت

مزعوم شفاعت نه وي، د شفاعت په اړه د دوى تصور او ګمان بې اساسه او غلط دئ، دا ډول تصور په شرك کړ او له شركي افکارو نه راولار شوي تصور دي، شريعت هغه شفاعت مني چي د دي خصوصياتو درلودونکي وي:

- شفاعت کونکي د الله تعالى له خوا تاکل کېږي او د الله تعالى له اجازې نه وروسته به شفاعت کولي شي.
- د شفاعت وړ او د سفارش مستحق کسان به هم د الله تعالى له خوا غوره کېږي او له الهي اذن نه وروسته به د دوى شفاعت کولي شي.
- هيڅوک دا جرأت او وس نه لري چي د الله تعالى له اجازې پرته د هغه په وړاندي خه ووایي او نه خوک د هغه له اذن نه پرته د چا د شفاعت حق او جرأت لري.
- هغه شخص د شفاعت وړ بلل کېږي چي مسلمان وي خو جرم تري شوي وي، د مشرك لپاره شفاعت نشه، الله تعالى له شرك نه پرته د ټولو ګناهونو بخښنه کوي. خوشك نه بخښي او نه د مشرك په حق کي د چا شفاعت قبلوي او هيڅوک هم دا جرأت نشي کولي چي د الله تعالى په وړاندي د کوم مشرك شفاعت وکړي.

تأويل

توحید او شرك

تأويل

دا ليکنه په اصل کي د يوه ايراني ليکوال د يوې مقالې ټواب دئ چي د ورور حكمتيار لخوا ورکړي شوي او د ايراني مشهوري ورڅانې (همشهری) د ۱۳۷۹ کال په ۱۷ او ۱۸ ګنه کي خپره شوې وه او په ايراني مطبوعاتو کي ئې زيات بحشونه راولار کړي او ډول ډول غږگونونه ئې راپارولي وو. په ټواب کي ئې ديارلس مقالې ولیکل شوې خو تولی ناقصي او کمزوري، مونږ دلته همدا ليکنه د درنو لوستونکو د استفادې لپاره راخلو:

محترم ورور ډاکټريپ نبوی یجي په قر آن کي د تأويل او د هرمنوتیک علم په اړه يوه مقاله ليکلی چي په همشهری نومې مشهوره ورڅانې کي د اردې بهشت میاشتی په ۱۷ او ۱۸ نېټه خپره شوې وه، نوموري د تأويل په اړه د خو نظریاتو یادونه کېده؛ خو نه پوهېم ولې ئې د تأويل په اړه تر تولو

توحید او شرك --- تأویل

مهم او اساسی نظر چي فکر کوم له قولو نظریاتو نه دقیق او
زیات صحیح دئ له پامه غورخولی دئ او هیخ توجه ئی نده
ورته کرپی!

له همدی کبله می وغونبتل همدا تشه ڏکه کرم، له محترم
لیکوال نه پاتې شوی نظر ولیکم او د همشهری درانه لوستونکی د
هغه خه لوستلو ته راوبولم چي د دکتور حبیب په مقاله کی توجه نده
ورته شوې.

هغه خه چي د تأویل په رابطه د مفسرینو ترمنځ د اختلاف سبب
شوی، د آل عمران د سورې په اووم نمبر آیت کي د (متشابه) کلمې په
خنگ کي د هغې راولې دی:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ
الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَإِمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَبَعُونَ
مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْنَاعَةَ الْفَتْنَةِ وَابْنَاعَةَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلُهُ إِلَّا
اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلُّ مَنْ عِنْدَ رَبِّنَا
وَمَا يَذَكُرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ *

آل عمران: ۷۰
الله هغه ذات دئ چي پر تائی دا کتاب نازل کړ چي خیني آیتونه ئې
محکم دي او دا د دي کتاب اصل او بنسته دئ او پاتې ئې متتشابه
دي. نو هغه کسان چي په زړونو کي ئې کوبړوالي دئ هغوي په
متتشابهاتو پسې درومي، د فتنې په لته کي او د تأویل لپاره،
پداسي حال کي چي په تأویل ئې له الله تعالى پرته هیڅوک نه
پوهېږي او هغه کسان چي په علم کي راسخ دي وايي: ايمان مو پري
راوري، قول د الله تعالى له لوري دئ او پند نه اخلي مګر د عقل

تأویل

خاوندان.

دغه آیت خو اساسی مطالب په گوته کوي:

۱: د قرآنکریم آیتونه په عمومي توګه په دوه ډوله دي : محکم او متشابه.

۲: محکم آیتونه د قرآنکریم اساسی محور دئ او متشابه آیتونه ئې کمه، محدوده او ضمنی برخه ده.

که په قرآنکریم کي لړغور او دقت وکړو نو دا به راته په ډاګه شي چي د قرآنکریم د بحث او خیرني دوه اساسی محوروته دي، يو شمېرې په هغو قضایاوو پوري اړه لري چي د انسان لپاره مشهود، خرگند او بنکاره دي او په انساني قاموس کي ورته صريح او خرگند الفاظ شته، لکه لمر، سپورمي، آسمان، حمکه، غر، انسان او نور، دوهمه برخه ئې لداسي شيانو سره تراو لري چي له نظره پت او غایب دي او انسان په خپل قاموس کي داسي کلمات نه لري چي د هغوی د معرفي کولو لپاره ئې وکاري. د دې غيبي شيانو د پېژندلو او معرفي کولو لپاره لابد باید هغه الفاظ وکارولي شي چي په اصل کي د ملموسو او بنکاره شيانو لپاره وضع شويدي او ناچار باید د تشبیه له فن نه کار واخیستل شي ترڅو د دې غيبي خیز يو داسي انځور وړاندي کړي شي چي حقیقت ته نېډې وي، له همدي ځایه آیتونه په دوو برخو و پشل کېږي:

هغه آیتونه چي د بنکاره او مشهود عالم په اړه بحث کوي، پدې ډول آیتونو کي داسي الفاظ استعمال شويدي چي هريو د خپل ځانګړي مورد لپاره وضع شويدي، مفهوم او مدلول ئې خرگند دئ،

توحید او شرك --- تأویل

د آیت مراد او په خپل مورد د لفظ تطبيق آسانه دئ، دا آیتونه محکم دي، خو هغه آیتونه چي له غيب او غيبي شيانو نه بحث کوي، پدي ډول آیتونو کي د غيبي شيانو د افادې او تعريف لپاره د تشبيه فن کارول شوي او داسي الفاظ پکي استعمال شويدي چي په اصل کي د خرگندو او تولو ته د بنکاره شيانو لپاره وضع شوي دي، دا آیتونه متشابه بلل کبوري.

لكه په دي مبارڪ آيت کي:

إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ *
الاعراف: ۵

د يوم، استواء او عرش الفاظ په حقیقت کي د بنکاره او خرگندو شيانو لپاره وضع شويدي، خو پدي آيت کي د حمکي او آسمان د پيدایښت د شپړو مراحلو او پرڅمکه او آسمان د الله تعالى د سلطى او سیطرى د افادې او بیانولو لپاره استعمال شويدي او د دي مطلب د افاده کولو لپاره راغلي چي دا حمکه او آسمان په شپړو مرحلو کښي پيدا شوي، الله تعالى د هر خه مالک او واکدار دئ او هر خه ئې تروالک او عرش لاندي دي.

او خرنګه چي د قرآنکريم اصلي محور محکم آیتونه دي نو لازمه ده چي متشابه آیتونه همدي لورته راجع کړو او د محکمو آیتونو په رنا کي ئې تفسير او توضیح کړو. نه بنايی متشابه آیتونه په مستقله توګه او محکم آیتونو ته له ارجاع نه پرته په خانګري ډول بيان او توضیح کړو. هغه کسان چي په متشابه آیتونو پسې خي او هڅه کوي چي په خانګري توګه او محکمو آیتونو ته له ارجاع پرته

تاؤيل

ئې تفسير کري، هغوي په غلطه روان دي، زرونه ئې رنخور دي، فکري انحراف ئې د دي سبب شوي چي دا غلط تصور خپل کري، د هغوي مقصد يا فتنه وي او يا د دي آيتونو پر تاؤيل علم او پوهه حاصلول. هر چا چي د متشابه آيتونو په مراد اكتفاء ونكره او د تاؤيل په لته کي شو، هغه به يا د رنخور زره خاوند وي چي فتنه لتوی او يا به ئې داسي کارتە ملا تړۍ وي چي له الله تعالى پرته ئې هيڅوک هم د کولو توان نه لري. هغه غواړي د متشابهاتو په تاؤيل پوه شي خود متشابهاتو علم يوازي له الله تعالى سره دئ؛ حکه هغه خه چي د انسان له حواسو نه پتدي او په عالم غيب کي قرار لري او انسان نه شي کولي په خپلو محدودو حواسو ئې درک کري، قرآنکريم د عالم غيب د دغو پتيو شيانو د پېژندني او معافي کولو لپاره داسي الفاظ استعمال کړيدي چي د انسان لپاره ئې درک او فهم آسانه دئ او په همدی الفاظو سره ئې د غيبي شيانو مناسب او ممکن انخور وړاندي کري او د کایناتو او عالم په معافي کولو کي تر هغه خايم مخکي تللى تر کومه پوري چي انساني عقل د تلو توان لري، لدینه آخوا انساني عقل د مخکي تگ وس او توان نه لري، نور ئې وزرونه سوچي، باید همدلتہ توقف وکري، د هغه د ناقص عقل، قاصر تصور او محدود توان، تنگ نظر، ناقص استعداد او محدود قاموس غوبښنه دا ده چي همدلتہ په همدې کربنه ودرېږي او نور د مخکي تگ هڅه او هاند ونكړي، هغه نور د مخکي تگ توان نه لري او نه شي کولي د غيبي شيانو په حقيرت او تاؤيل پوه شي. د افسوس خبره ده چي یو شمېر دوستان د دي مبارک آيت

توحید او شرك --- تأويل

صریح حکم ته توجه نه کوي او د آیت د وروستی برخی په رابطه داسي خه وايي چي له لومړۍ برخې سره ئې تناقض لري، د آیت لومړنۍ برخه وايي: د رنځور زړه خاوند، فتنه لټيونکۍ، ماجرا غونښتونکۍ، شکاك او قناعت نه کوونکۍ د متشابه آيتونو په لته کي وي، هڅه کوي پر تأويل ئې پوه شي او په همدي پسي وايي: له الله تعالى پرته هيڅوک د متشابهاتو په تأويل نه پوهېږي. په پاي کي فرمایي: د دي ماجرا غونښتونکو، فتنه ګرو او بیمارو زړونو خاوندانو په مقابل کي عالمان او د پاخه علم خاوندان وايي: مونږ ايمان ورباندي راوري دئ، ټول د الله له لوري دئ او له عاقلانو پرته بل خوک پند نه اخلي. د تعجب ئاي دئ چي هغوي په دي صراحت سترګي پتيوي او ادعا کوي چي د آیت په وروستي برخه کي الله او د پاخه علم خاوندان مستشني شويدي او د (الله) او (الراسخون) ترمنځ "واو" د عطف او دئ، دا غلط نظر نه یوازي د همدي آيت له لومړنۍ برخې سره تکر کوي بلکه د بلاغت خلاف هم دئ، که د الله (تعالي) له لفظ نه وروسته توقف ونکړو او دا واو د عطف واو وشمېرو نو باید وروستني جمله ټوله پر ماقبل عطف کړو چي بیائي معنی داسي کېږي: د هغوي پر تأويل له الله او الراسخون في العلم نه پرته بل خوک نه پوهېږي او خدائ او د پاخه علم خاوندان وايي: مونږ ايمان ورباندي راوري، ټول د الله له لوري دي!! يعني باید د یقولون په لفظ کي ضمير الله او الراسخون في العلم دواړو ته راجع وي!! او خرګنده ده چي دا نه معقول ده او نه صحيح. د آیت اول او آخر په دي دلالت کوي چي باید د الله له لفظ سره توقف وکړو او د متشابهاتو د تأويل

تأویل

علم یوازی تر الله تعالیٰ پوری خاص و شمپرو.

په خواشینی سره یادونه کېږي چې ټینې نور بیا وابی چې کېدی شي یو آیت یو وخت متشابه وي او بل ئای محکم، یعنی کولی شو له یوه اړخه ئې متشابه وګنو او له بله اړخه ئې محکم وشمپرو!! دا نظر نه یوازی د آیتونو د وېش په اړه د قرآنکريم له خرگندونو سره اړخ نه لګوي بلکه پدي سره د قرآنکريم د هر آیت په اړه دا ګمان راولاروی چې شاید دا به هم متشابه وي!! دا نظر هغه کسان وړاندی کوي چې اصلًا د محکم او متشابه په اړه پوره او لازم علم نه لري، دوی د قرآنکريم د مخاطبینو فهم او پوهه معیار گرځوی، یعنی هغه آیت چې مخاطب پرې پوهه شو، شک او تردد ورته پکي پیدا نشو، هغه محکم دئ او که شک او تردد ئې پکي وکړ او له فهم نه ئې عاجز شو؛ نو بیا دا آیت متشابه دئ؛ خو حقیقت دا دئ چې د محکم او متشابه د وېش معیار د مخاطب فهم او علم ندي، آیتونه د مخاطبینو انګېرنۍ او فهم ته له توجه او پاملنۍ پرته په محکم او متشابه وېشل شویدي. د متشابه لفظ په خپله پدې دلالت کوي چې لدینه هغه آیتونه مراد دي چې د تشبيه فن پکي په کار وړل شویدي، د غېبی عالم شیان پداسي الفاظو سره پکي معرفي شویدي چې په اصل او حقیقت کي د نښکاره او ظاهري خیزونو لپاره وضع او اینسودل شویدي او د تشبيه پذريعه همدا غېبې شیان انسان ته معرفې شویدي.

د تأویل لغوي معنی اصل او اول ته اړول دي او دلته دا مطلب افاده کوي چې متشابه لفظ له فعلی حالت نه خپل اصلې او اولني

توحید او شرك --- تأویل

حالت ته وارولی شي. يعني دا چي له تشبيه نه لاسته راغلى مفهوم کافي ونه شمپرو، بلکه د هغه خيز په حقیقت د پوهېدو هڅه وکړو چي چي د تشبيه له لاري مونږ ته رامعرفي شويدي. د مثال په ډول: زمونږ په عرف او قاموس کي عرش هغه تخت ته ويل کېږي چي پاچا ورباندي کښېني او دا ئې د قدرت او واک نښه وي. دا عرش یو جسم وي چي خلور پښی لري. نښه نو د الله تعالى د عرش معنی خه ده؟ که مونږ دې لفظ د تأویل هڅه وکړو نو باید پدې اكتفاء ونکړو چي د الله تعالى عرش د ده د قدرت او بې مثاله واکمنی مظهر او نښه ده، بلکه دا معنی کافي ونه شمپرو او هڅه وکړو چي د الله تعالى د عرش په ماھیت ئخان پوه کړو، حال دا چي ممکنه نده د الله تعالى د عرش ماھیت درک کړو او په حقیقت ئې پوه شو، لا زمه ده چي په خپل حد ودرېرو، له پولو نه د تجاوز او تېرېدو هڅه ونکړو. هرڅوک چي د عرش د ماھیت او کیفیت او د استواء د کیفیت په هکله بحث او مناقشې کوي دا ډول کسان به يا د رنځور زړه خاوندان وي او يا به د خلکو په منځ کي د فتنې ایجادول غواړي او يا به د بې ئایه غرور او لوئې په مرض اخته وي او ئخان به ورته لوی بنګاري، په خپل عقل به غره وي او داسي مړي يا ګوله به خولی ته وړي چي ترسټونی ئې نه شي تېرولی او له خپل تغرنه به پښی اوږدې غهځوي. پدې ټول پوهېرو چي قرآنکريم د انسانانو په ژبه نازل شوی او خپل پیغام ئې پداسي الفاظو سره بیان کړي چي په عربي قاموس کي موجود دي او دا الفاط په اصل کي د مشهودو او بنګاره خیزونو لپاره وضع شوي، کله چي قرآنکريم انسان ته له بنګاره او خرگندو

تاؤيل

شيانو نه خبري او بحث کوي نو لفظ او مدلول ئې دواړه واضح او څرګند وي، انسان ئې په آسانۍ سره درک کولي او ورباندي پوهېدلې شي، مخاطب د دا ډول کلماتو د اورپدلو او ويلو په وخت کي له هیڅ مشکل، شک او اشكال سره نه مخ کېږي، خو کله چي د قرآنکريم د بحث موضوع بدليږي، له غيبې او غيرمشهود شيانو نه خبری کوي او د پت عالم بحث شروع کېږي، نو پدې صورت کي د انساني قاموس په وړاندي سره کربنه کښل کېږي، دغه قاموس بیا د دې پت او غيبې عالم د اجزاء د تعريف او پېژندني لپاره مناسب او لا زم الفاظ نه لري، دا پت عالم په انساني قاموس کي نه شي ځائيدلې، دا قاموس د دې غيبې شيانو د معرفي کولو صلاحیت او ظرفیت نه لري، دنچاري له مخي د دې غيبې امورو د معرفي کولو لپاره باید همغه ناقص او تنگ الفاظ وکارول شي او همغه د مشهودو او بسکاره شيانو لپاره وضع شوي الفاظ استعمال شي او په همدي الفاظو سره د انسان د فهم او پوهې لپاره د غيبې شيانو یو تصویر او ترسیم وړاندي شي او د تشبيه د فن په مرسته انساني عقل ته د غيبې امورو نقشه انځور شي. د دا ډول آيتونو د الفاظو تاؤيل او د تشبيه له حالت نه اصلې او لومړني حالت ته اړول د انسان د وس خبره نده، پدې کيفيت له الله تعالى پرته بل خوک نه پوهېږي، ځکه ترکومه حده چي ممکنه وه او انسان ئې توان درلودو، ترهعه حده همدي متشابه آيتونو په همدي الفاظو سره دا شيان معرفي کړي دي، لدینه آخوا انساني عقل د مخکي تګ استعداد او توان نه لري، انسان باید همدلته په همدي پوله توقف وکړي، نور باید د

توحید او شرك --- تأویل

وراندي تگ هيله او هخه ونکري، همدا ئې د توان آخريني، او وروستى پوله ده، عقل او فهم ئې نور د مخكي تگ توان نه لري، نور نشي كولى دا شيان لدىنه زييات وپېزني.

ئيني دوستان وايي: له مونب سره داسي روایات شته چي ثابتوي "الراسخون في العلم" يا د پاخه علم خاوندان په تأویل پوهېرى، پدې اړه لاندېني خوتېکي يادول غواړو:

• پدې کي شاك نشته چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم اصحاب او اهل بيت رضي الله عنهم له بل هرچا نه د قرآنکريم په زبه بنه او زييات پوهېدل، هغوى له ټولونه زييات د قرآنکريم په مفهوم او هدف پوه وو، مسلمانان ټول پدې اتفاق لري او ټول عقيده لري چي د قرآنې مفاهيمو د زده کړي او پوهې لپاره باید د اصحابو رضي الله عنهم نظرياتو ته مراجعه وشي، پدې رابطه هيچ اختلاف نشته، اختلاف پدې کي دئ چي د روایت راوي خوک دي؟ آيا دا روایت له مسئون او ډاډمني لاري مونب ته رارسېدلې؟ او آيا د وخت تېږدو او د روایانو تعدد خو پر روایت خه اثرندې کړي او په الفاظو کي ئې د خه بدلون باعث ندي شوی؟ آيا د روایاتو د ښتولو په اړه همغه اهتمام او دقت شوی چي د آيتونو په ارتباط شوی؟

• نه بنايي هر روایت معيار وګرڅو او د قرآن آيتونه د هغه په ګټه توجيه کړو، بلکه لازمه دا ده چي هر روایت قرآن ته راجع کړو، په قرآن ئې وتلو، که له قرآنکريم سره موافق او برابر وو نو قبول ئې کړو او که نه نو د قبول وړئې ونه ګنو. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایي: که زما له خوا داسي حدیث درته ورسېد چي له قرآن سره ئې

تاؤيل ----- توحيد او شرك

- تعارض او تکر درلود نو هغه په دیوال ووهئ (مه ئې قبلوئ)
 • هغه روایت چي له عقل سره ئې سمون نه درلود او داسی مطلب
 ئې افاده کاوو چي پر انسانی عقل برابر نه راتو او له عقلی معیار
 سره ئې تکر کولو او هغه روایت چي يوه لوی شخصیت ته داسی قول
 پکی منسوب شوی وي چي د لویانو له اقوالو سره سمون ونلري، د
 اسلامي معیارونو له مخي کمزوری او ناوره گنل کېږي، لکه د خان
 ستایل او نورو ته بسکنخلی او بد رد ویل، له قدرت سره مینه، خان
 زړه ور، شجاع، غیرتي، په غیب پوه گنل او داسی نورې ادعائګاني
 کول، نو د داسی روایاتو په اړه باید محتاط وو، هم د دې روایت په
 هکله او هم ئې د راوي په هکله باید شک ولرو او له ترویج او نشر نه
 ئې ډډه وکړو، خکه دا امکان نه لري او له توقع نه بهر ده چي يو لوی
 شخصیت د خان ستاینه وکړي، امکان نه لري په اسلام او قرآن پوه
 انسان د علم غیب ادعا وکړي، د صالحو او مؤمنو شخصیتونو دود
 ندی چي د خان لپاره د مقام او قدرت غونښتنه وکړي، امکان نه لري
 چي يو عالم، د دېن په اساساتو پوه او په اسلامي اخلاقو متخلق
 انسان دا ادعا وکړي چي زه د راسخ فی العلم له ډلي نه یم، د پاخه
 علم خاوند او د متشابهاتو په تاؤيل پوه، که پوهېدلی نو دا کار به
 ئې کړي وو، د ادعا په خای به ئې متشابهات توضیح کړي وو، مونږ
 خو د دوى په اقوالو کي هیڅ داسی بېلګه نه ګورو چي د کوم
 متشابه آیت په اړه ئې خه ویلی وي.
- د تاؤيل په اړه چي محترم ورور داکتر ایجى کوم تحلیل کړي
 له هغه نه داسی خرګندېږي چي ګویا د قرآنکريم الفاظ خو مختلفې

توحید او شرك --- تأويل

معناگانی لري او د قرآنکريم آيتونه د ظهر او بطن، بنکاره او پته (مخ او منئ) لري او د هر آيت په بطن کي بيا نور بطونه شته!! راشي وگورو چي دا وينا د قرآنکريم ستانيه او توصيف دئ او که نه برعکس دا قرآن ته د يوه عيب د انتساب په معنا ده؟! د قرآنکريم په اره کېدى شي دوه انگېرنې ولو:

۱. قرآنکريم واضح، مبين او خرگند كتاب دئ چي له آسمان نه ھمکي ته د انسان د هدایت لپاره "نازل" شوي، الفاظ او مفاهيم ئې مخاطب ته خرگند او د فهم وړدي.

۲. قرآنکريم داسي كتاب دئ چي الفاظ او مفاهيم ئې سخت مغلق، پيچلي او له فهم نه لوړ دي، له محدودو کسانو پرته نور خوک ئې په معنى او هدف نه شى پوهېدلې.

راشئ دا وگورو چي له دغو دوو تصوراتو او انگېرنو نه کوم يو حقیقت ته نبدي او صحیح دئ؟ دا هم باید وخپرو چي ولې او په کوم دلیل ھیني کسان د قرآنکريم په هکله دا ادعا کوي چي قرآن پيچلي او مغلق كتاب دئ او له محدودو افرادو پرته نورو ته د درک او فهم وړ ندي؟ د دي تصور د پيدا کېدو علت خه دئ؟ آيا دا پر قرآنکريم د علم او پوهې په نتیجه کي رامنځته شوي دئ؟ او که قرآنکريم ته زييات احترام د دي تصور د راولاريدو سبب دئ؟ او که جهل او ناپوهې ئې عامل دئ؟ او يا دا چي غرض او مرض، انحصار طلبې او له دين نه دکان جوړول ئې ترشا دي؟ خوک چي د قرآنکريم په هکله دا غلط او ناقص تصور لري، د خپلي رأيی د اثبات لپاره خه دلایل وړاندې کوي؟ د قرآنکريم کومې برخې پيچلي او له فهم نه لوړ

تأویل ----- توحید او شرك

بولي؟ د دي موضوعاتو خيرل ډېر وخت او اوږده بحث ته ضرورت لري، خو هڅه به وکړو چې په مختصرو الفاظو سره پدي هکله خه ناخه رنها واچوو:

قرآنکريم په پوره صراحت، تأكيد او تكرار سره دا خبره کوي چې قرآنی آيتونه روښانه، واضح، آسانه، د فهم وړ، له غموض او ابهام نه پاك او فارغ دي، فرمائي:

٢: القصص تلک آياتُ الْكِتابِ الْمُبِينُ *

دا د روښانه او واضح کتاب آيتونه دي

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّدَّكَرٌ * الْقُمُرُ: ١٧

بيشکه چې قرآن مو د یادونې لپاره آسانه کړي؛ آيا پند اخیستونکي شته؟

دا مبارڪ آيت درې حله په قرآن کي تكرار شويدي.

پداسي حال کي چې د دي کتاب نازلوونکي حکيم خدای په ډېر صراحت، وضاحت، تأكيد او تكرار سره فرمائي چې قرآن آسانه، واضح او خرګند دئ، د هر چا لپاره د فهم وړ او د هر پند اخیستونکي لپاره د پند وړ دئ، که خوک د دي الهي قضاوت او حکم په مقابل کي دا ادعا وکړي چې په قرآنکريم کي یو شمېر پېچلي او د غامضې معنی درلودونکي الفاظ او برخې هم شته چې هر چا ته د فهم وړ ندي، آيا دا نظر به د منلو وړ وي؟ آيا دا قضاوت د قرآنی قضاوت مخالف ندي؟! آيا د قرآن په مقابل کي بې باکي او بې حرمتی نده؟ الله تعالى د خپل کتاب په اړه یو خه وايې او دا خلک د دي قول مخالف بل خه، الله تعالى قرآن آسانه او د فهم وړ بولي، خو

توحید او شرك --- تأويل

هغوي عيب وريپوري تري، د فهم له سطحي نه ئي لور شمپري او لگيا دي د د باطل تصور د اثبات لپاره دلایل لتوي!!
په سلگونو آيتونه پدي دلا لت کوي چي قرآنکريم واضح، روښانه او آسانه دئ، که يوازي همدا پورته ذکر شوي آيتونه هم وي نو همدا کافي وو چي مخالفت ئي نه وي شوي او داسي تصور راسره هيچ کله نه وي پيدا شوي چي قرآنی آيتونه سخت، پيچلي او له فهم نه لور دي.

الله تعالى او رسول صلى الله عليه وسلم خلك تشويقوي چي قرآنکريم ته رجوع وکړي، هغه د خپلي لاري مشال وګرخوي، بلنه ورکوي چي په دې کتاب سره له تيارو نه د رنما لور ته لاره مومي، ورتنه وايي چي پدې کتاب سره هم حان پېژندۍ شي او هم الله تعالى، هم دنيا او هم آخرت، بنه له بد، خير له شر، ګټور له زيانمنو شيانو نه ورباندي ببلولي شي، دا کتاب معيار دئ، تله ده، مشال دئ، لارښود دئ، د ټولو لپاره راناژل شوي او د ټولو لپاره د فهم او درک وړ دئ. لدې وضاحت او صراحة سره سره شته داسي کسان چي د دې حقیقت په خلاف غلط تصورات لري او وايي: د قرآنکريم پر مفاهيمو پوهېدل آسانه ندي، دا د هر چا د وس خبره نده، دا کار د ټولو لپاره ممکن ندي، پدې کتاب کي پيچلي او غامض مسائل شته، هرڅوک ورباندي نشي پوهېدل او په دې ترتیب سره هغه قرآنکريم چي باید د نورو معرفي کونکي وي په خپله د تعريف او پېژندې بلى وسيلي ته اړ شمېرل کېږي او د دې په ئاي چي د نورو لپاره مشال او خراغ وي په خپله روښانه کونکي ته محتاج بلل

تأویل ----- توحید او شرك

کېرى!! دا خە عجىب قضاوت!! دا خومره بى انصافە تصور!! او دا
خومره ناروا او غلطە انگېرنە!!

قرآن فرمابىي! كە دكوم آيت پە مفهوم پوه نە شۋئ، كوم آيت
مشكل او سخت درته بىكىارە شۇ نۇ د همدى مشكل مفهوم توضىح
او بىان پە نورۇ آيتونو كى ولتىۋى، حككە چى دا كتاب داسىي دئ چى
يوه بىرخە ئې د بلى تشرىح او بىان كوي، سوالونو تە خواب وايى،
اشكالات رفع كوي او ابهامات لە منئە ورىي. رسول الله صلى الله
عليه وسلم فرمابىي: كە داسىي حدىث درته راغى چى لە قرآن سره ئې
تناقض او توپىير درلۇد نۇ پە دىيوال ئې ووهى. خۇ دا بىناغلىي وايى:
زمۇن بى خبرە د قرآنكىريم پە ھكىله معىيار او ملاك دە!! خېل نظرىيات
دومە باارزىبىتە شىمېرى چى باید قرآنىي مفاهيم ورباندىي وتلل شى
او د قرآن پە ئاي د دوى تصورات مرجع او مصدر وبلل شى!!

ديني تحرىكىونە او اسلامي خۇجىبتونە تل دا عارضە او
مشكل لرى چى د تأسىيس لە لومېرى پپاوا نە وروستە ئې يوه داسىي
خاصە ڈله رامنځته شي چى لە دين نە ئاخانە دكان جوپ كېي او د
خلکو د تحميق پە وسىلە ئې بدل كېي، پە چل سره او د دېن پە نامە
لە خلکو مال او دولت ترلاسە كوي او نە پېپېرى دې ستر خندە پە ھكىله فرمابىي:
اصلىي غوبىتنو پوه شي، قرآنكىريم د دې ستر خندە پە ھكىله فرمابىي:
**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيُكُلُونَ
أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ...***

التوبه: ٣٤

اپي مؤمنانو! زيات شىمېر احبار او رهبان (د يهودو او نصرانيانو

توحید او شرك --- تأويل

علماء) په ناحقه د خلکومالونه خوري او د الله تعالى د لاري خنه گرئي.

هرکله چي د الله دين دغو خلکو ته پاتې شوي او دا خلک پدي توانيدلې چي له دين نه د خلکو د تحميق او ناوړه ګتني ترلاسه کولو وسیله جوره کړي، نو کريم خدای د خلکو د هدایت لپاره پیغمبران رالېږلې، ترڅو دین د دوي له انحصار نه آزاد کړي، د دوي له خوا جور شوي خرافات او په دین پوری په ناحقه لګیدلې توروونه له منځه یوسې، د خلکو پراوړو په ناحقه اینښو دل شوي درانه بارونه لري کړي او د همدي مکارو او دروغجنو له خوا د خلکو په لاس پښو کي اچول شوي ټنځيرونه مات کړي، د الله تعالى او خلکو ترمنځ بي اساسه او کاذب موانع ختم کړي او خلکو ته دا وښي چي دا د دین دروغجن او مکارتیکه دارن، د بندګانو او الله تر منځ واسطه ندي، الله تعالى ته د رسپدو لاره له دوي نه نده تېره شوي، هر بنده کولي شي له خپل رب سره مخامخ او له واسطې پرته راز او نياز وکړي او دا ورته په ډاګه کړي چي خدای د ټولو رب دئ، هر چير ته د هرچا دعا او فرياد اوري، هر بنده ته د غاري تر رگ نه ورلنې دئ، هغه ته د رسپدو لپاره هیڅ وسیلى ته اړتیا نشته، هیڅوک د هغه له اجازې او امر پرته د هیڅا شفاعت نه شي کولي، چا ته چي الله تعالى د زيان اراده کړي وي هیڅوک خير نشي ورسولۍ او چا ته ئې چه خير غوبښۍ وي هیڅوک ضرر نشي ورسولۍ. او ټولو ته اعلانوي چي خدای ته رجوع وکړئ، يوازي د ده عبادت وکړئ او يوازي له ده نه مرسته وغوارئ.

تاؤيل

الله تعالى خپل کتاب انسانانو ته رالېبلى، مخاطبين ئې تول انسانان دى، دا د كومي ئانگىپى طبلى لپاره ندى نازل شوى، دا د انسانانو د علم او فهم له سطحى سره برابر كتاب دئ. الله تعالى دا "كتاب" د خلکو د فهم سطحى ته "رانازل" كرى، هغه ئې دومره لاندى راوستى چى د هرچا لاس ورسىپدى شي، هغه كسان چى د قرآنكريم په رابطه وايى چى دا يو پىچلى او غامض كتاب دئ هفوئى يا دا غواپى چى دين په خپل انحصر او گروت كىي وساتىي، ناوره گته ترى وکرى او د دېن په عام كېدو كىي د خپلي سوداگرى زيان ويني او يى دا چى له قرآن نه هىش علم نه لرى، قرآن تە ئې په غور او دقت مراجعه نده كې او د قرآن په نسبت خپل جهل ئې د قرآن د غموض لپاره دليل گرخولى دئ او يى دا چى د همىدى تبلىغاتو تراوغىزې لاندى راغلى، هما غلطە خبره ئې په پتىو سترگو منلى. دا ڈله د خپل غلط تصور د اثبات لپاره دا دليل ورلاندى كوي چى: قرآنكريم دوه ڈوله آيتونه لرى: يو محكم او بل متشابه. محكم هغه دى چى الفاظ او مفاهيم ئې واضح، روبانانه او صريح وي، هر خوك ورباندى پوهىدىلى شي؛ خو متشابه هغه دى چى د قرآنكريم د حكم په اساس د تاؤيل ور ندى!! دا د دوى غلط نظر او دليل دئ خو حقيقت بىا بل شه دئ، رحمن خدای چى دا دين ئې د انسانى ژوند د تنظيم لپاره رالېبلى دئ، په خرگندو او روبانانه الفاظو سره ئې د انسانانو او د دوى د ملموس او بىكاره ماحول په هكله بحث او خبىي كېيدى، بىه او بد، مضر او گتىور، خير او شر ئې د همدوئى په ژبه ورتە بىان كرى دئ، د حقايقو د بىان لپاره ئې دا دين له آسمانه ئىمكى ته راكوز

توحید او شرك --- تأويل

کپی، دومره ئې راکوز کپی او داسی ئې بیان کپی چي د انسان د فهم او ادراك له سوبيي سره بالكل برابر شي، حامل ئې په خپله امي دئ، په امي قوم كي مبعوث شوي، لومنې حاملان ئې په ليك لوست نه پوهېدل، د بلال ح بشي، سلمان فارسي، صحيب رومي او ابوذر غفاري په خېر کسان چي نه ئې عربي سمه زده وه او نه په ليك لوست سم پوهېدل، دوى مخامخ له پيغمبر عليه السلام نه د قرآن آيتونه تراسه کول، په مراد ئې پوهېدل، نورو ته ئې رسول او د پلي کولو لپاره ئې جهاد ته ملا تړله. متأسفانه همدا عام فهمه، آسانه او روښانه دين د وخت په تېرېدو سره د داسی کسانو په لاس کي لويدلى چي غواپي نور خلک ورباندي تحميق کپي، دين په خان پوري منحصروي او نورو خلکو ته وايبي: دا دين يوازي زموږ لپاره د فهم وړ دئ، نور خوک پدې دين نه شى پوهېدلۍ، د الله تعالى په ژبه يوازي موږ پوهېبرو، نور دا توان نه لري چي د دبن په رموزو او اسرارو پوه شي، که خوک غواپي له الله تعالى سره رابطه ونيسي نو باید زموږ له لاري خدای ته د رسېدو کوشش وکپي، دوى د خدای استازي، د دبن ترجمانان او د خدای او بنده ترمنځ واسطه او وسیله دي!! پدې دول بې اساسه خبرو سره هغه دين چي هېرآسانه او عام فهم دئ، په داسی يوه دين بدل کپي چي د يوې خاصې ډلي په واک کي محدود او منحصر پاتې شي، الله تعالى دين له آسمان نه ځمکي ته رالېړلې، خو دوى ئې بېرته له ځمکي نه آسمان ته پورته کپي، هومر لور چي د هيچا لاس نشي ورسېبدۍ!! دا خلک، هغه دين چي لومنې حامل او راپونکي ئې امي وو، پداسی دين بدلوي چي

تأویل ----- توحید او شرك

فیلسوفان ئې په الف باء نشي پوهېدى!! هغه دین چي د انسان او طبیعت په هکله بحث کوي، پداسی خه بدلوی چي د بحث محور ئې خارق العاده کارونه او ماوراء الطبیعت توکی او پېبنی وي!! د دې ھلی د غلط تفسیر له مخی د قرآنکریم تول خرگند او صریح الفاظ په پیچليو او غامضو مفاهیمو بدلىپری او محکم آیتونه ئې ھم د انسان د فهم له دایری نه وزی، که قرآنکریم له لمر، سپوبىمى، ھمکى، آسمان، غرونو، سیندونو، وریخو او باران نه خبری کوي نو د دوى په اند د دې روبنانه الفاظو معنی ھم هغه ندە چي عام خلک ئې انگېرى، که خوک غواپى د دې الفاظو په اصلىي معنی پوه شي نو بايد د دوى په اصطلاح دین پوهانو تە رجوع وکپى، هغه چي د دوى له زعم او گمان سره سەد الفاظو په بطن پوهېپى، که داسىي ونکرى او د کلماتو معنی بل ئاي ولتىوي نو حتماً به د اشتباہ مرتکب شي!! دا انگېرنە او تصور چي له دین نه دکان جوروي، دین د خو محدودو كسانو په انحصار كى راولي او دين د هغۇ كسانو د لاس آله جوروي چي خلک پرې تھميق كپى او د خلکو مالونه پې و خوري، قرآنکریم دا حالت خومره بىه انخور كرى:

وَإِنْ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لَتَحْسَبُوهُ مِنْ
الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنْ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ *

آل عمران: 78

له دوى نه يوه ڈله داسىي ده چي په خپلي ليكتىي او كتاب خپلي ژې

توحید او شرك --- تأويل

داسي اپوي چي ته هغه د الله تعالى د كتاب يوه برخه وبولى، پداسي حال کي چي هغه د الله د كتاب برخه نده، دوى وايي: دا خيري تولى د الله له لوري دي، پداسي حال کي چي د الله له خوا ندي، په خدای پوري دروغ تري سره له دي چي بنه پوهېږي.

کورئ چي دا مکاره او تکماره ډله خپلي ليکني او خپلي خبری د الله تعالى كتاب ته منسوبوي، خپل غلط او مغرضانه تفسير او تعبيير ته الهي تعبيير وايي، دوى دا غلطني قصداً او په لوی لاس کوي، بنه پوهېږي چي دا خبری نه د الله تعالى په كتاب کي شته او نه د الهي كتاب معنا هغه ده چي دوى ئې وايي. په دي آيت پسي له ذکر شوو نورو آيتونو نه دا په ډاګه معلومېږي چي په دي رنځ اخته کسان يا هغه خلک دي چي له دين نه ناوره گټه پورته کول ورته په ميراث رسبدلي او يا هغه واکمنان دي چي له دين نه د خپل زعامت او واکمني د اثبات لپاره وسیله جوړوي او دين د خلکو د غلامي آله گرځوي او يا هغه کسان دي چي غواړي پیغمبرانو عليهم السلام او ديني مشرانو ته د انتساب له لاري امتيازات لاسته راړوي، همدا کسان دي چي ئيني شخصيتونه د الوهیت تر مقامه پورته کوي، د خدای شريکان ئې جوړوي، د علم غيب خاوند او د عالم په امورو کي د تصرف حق ورته ثابتوي، له دوى نه مرسته او پردوی توسل لازمي گنبي او ادعا کوي چي یوازي د دوى له لاري د الله تعالى دربار ته لار موندل ممکن ده!! دوى دا ادعا ګاني له دغو درنو شخصيتونو سره د محبت او هغوي ته د درناوي له امله نه کوي، بلکه لدینه ئې هدف خپلي گټي وي، غواړي په همدي سره خپل مقام اوچت کړي،

تاؤیل ----- توحید او شرك

حکه دوى ئان د دغۇ شخصىتونو د مادىي او معنوي مقام وارت
گنىي، هر كرامت چى د هغۇي لپارە ثابت كېي گتە ئى دوى تە
راڭرخى، له همىدى نە د امتيازاتو د لاستە راولو وسىلە جورپوي،
قرآنكريم پدى هكىله فرمائى:

ما كانَ لَبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيهِ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولُ
لِلنَّاسِ كُوْنُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكُنْ كُوْنُوا رَبَّانِينَ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ * وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ
تَتَخَذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالرَّبِّيْنَ أَرْبَابًا أَيْمَرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ *

آل عمران: ٨٠-٧٩

هېش انسان تە نە بنايى چى الله تعالى ورته كتاب، حكم او نبوت
وركپى او بىا هغە "لدى الهى پېرزوينى وروستە" خلکو تە ووايى: له
الله تعالى نە علاوه زما بندگان شى! بلکە "د دې بىرعكس هغە تە دا
بنايى چى" ووايى: د دې لپارە بايد خداى پالونكى شى چى تاسو خو
نورو تە دا كتاب ورزدە كۆئى او پە خېلە ئى لولى. او هغە تاسو تە دا
امر نە كوي چى ملائىكى او پىغمەران خېل اربابان ونىسى، آيا تاسى
تە د كفر امر و كرى، وروستە له هغې چى د دوى پە دعوت سره پە
اسلام مشرف شوئ ياست!؟

لە دې لاري چى دين تە كوم زيان او بىتى، ھومرە ستر زيان دى
چى جبران ئى گران كار دى، همدا غلط تصور د ھېر ۋەرۇ دىنى
انحرافانو سبب شويدى!! كە ووايىو چى له همىدى لاري دين تحريف
شوى، د ۋۇند له ساحى او صحنى نە وتلى، د خرافانو بىسكار شوى او
د مابعد الموت پە دائىرە كىي محدود پاتى شوى، نۇ مبالغە به مونە

توحید او شرك --- تأویل

وي کړي.

دا تصور او عقیده چي ګویا د قرآنکريم الفاظ بطون لري، ظاهرئې يو او باطنئې بل خه دئ، همدي تصور د هغه کسانو په مخ دروازه خلاصه کړیده چي غواړي خپلي خبری او غوبښني د دېن خبری او غوبښني وګرځوي، خپل بدعتونه د دېن په نامه مشهور او معروف کړي او له همدي لاري امتیازات لاسته راوري.

د مذهب په نامه او عنوان د نویو لارو او ضوابطو ایجاد او په دین کې بدعتونه رامنځته کول او بیا همدي بدعت او نویو ایجاد شوو دودونو دستورونو ته له اصل مذهب او دین نه زیات ارزښت ورکول، دا داسې يو آفت دئ چي اکثراً مذهبی کړي ورباندي اخته کېږي. دا پداسي حال کې چي د دېن تقاضا او حکم دا دئ چي باید نه خه ورباندي زیات او نه خه ترې کم کړي شي، د دېن له نظره لکه خنګه چي له دین نه خه راکمول جرم دئ همداسي په دین له خانه خه ورزیاتول هم نابخښونکي گناه ده. دین نه هیڅ زیاتونی ته اړتیا لري او نه خه کمول مني، دین مکمل او بنایسته دئ، نه خد او خال ته ضرورت لري او نه خراش او تراش ته؛ خو هغه تګماره ډله چي له دینداری نه خانته حرفة او پیشه جوړوي، په خاصو ظروفو کې راورياندي شي او د خاصو اهدافو پخاطر د مذهب د بنایست او بنکلا تر شعار او عنوان لاندي د خلکو د راجلبولو په نیت په مذهب کې نوي لاري اختراع کړي، بیا ئې مذهب ته منسوبوي، ورپسې همدا د دېن تر پرده لاندي له خانه جوړ شوي ضوابط ورو، ورو دومره اهمیت او ارزښت پیدا کړي چي د دېن اصلی او حقیقی خېړه

تأویل ----- توحید او شرك

تر سوری لاندی راولی، همدا کسان په خپلو بدعتونو سره له آسانه او عام فهمه دین خخه داسی یو مذهب جور کری چی د انسان سليم فطرت تری کرکه کوي، انساني عقل ئې نه شي منلى او د انسان د طبیعی ارتیا وو مخالف او معارض واقع شي.

همدا رنځ بیا د دې سبب شي چې د تقوی او اخلاص تر پردي او شعار لاندی د دېن د اصلی روح مخالف قيود او اصول وضع شي، حلال شیان حرام وبلل شي او د انسان ديني و جایب له تاکلی دايرى نه ووزي، زياتونه پکي وشي او د قرآنکريم په ژبه دا دين ته منسوب شیان د خلکو لپاره د اضافي بار او درنو ځنځیرونو شکل غوره کړي.

که قرآنکريم ته رجوع وکړو نو و به وینو چې دا د هر مسلمان داعي یوه ستره دنده او وظيفه گني چې د پورته یاد شوې ستونزي او رنځ معالجه وکړي او مسلمانان په دې آفت له اخته کبدو نه وزغوري. قرآن وايې چې پیغمبران عليهم السلام له همدي ډول مشکلاتو سره مخ شویدي او هغوي زياتې هلې څلې کړيدي تر خود تحريف شوي دين او مذهب پیروان پدې قانع کړي چې د دوی مذهبی مشران د بدعت مرتكب شویدي، هغوي له خانه په دين کي زياتونه کړيده، حلال شیان ئې بې دليله په دوى حرام کړيدي، قرآنکريم له یوه پیغمبر عليه السلام نه حکایت کوي او فرمابي:

وَلَا حَلَّ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّنْ رَبِّكُمْ
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونَ *
آل عمران: ۵۰

او تر خو هغه خيني شیان درته حلال و ګرخوم چې پرتاسو باندی حرام

توحید او شرك --- تأويل

کري شوي او ستاسي د رب له لوري مي خرگنده نبشه درته راوري، نو
له خدای نه ووبربئ او زما متابعت وکري.

همدا راز د رسول الله صلی الله عليه وسلم د وظيفي او
مسئولييت په هکله قرآنکريم فرمایي چي هغه راغي تر خو له خلکو
درانه بارونه کوز کري او د خلکو په لاسونو او پنسو کي لويدلي
خنخironه وشلوی، همدي مطلب ته په اشارې سره فرمایي:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجْدُونَهُ مَكْتُوبًا
عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيَحِرِّمُ عَلَيْهِمُ الْحَبَائِثَ وَيَضْعُ
عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَعْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ
وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا التُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمْ
الْمُفْلِحُونَ *

الاعراف: ١٥٧

هغه کسان چي دامي رسول او پيغمبر متابعت کوي، هغه چي دوي
ئي نوم په تورات او انجليل کي له خان سره ليکلی موسي، هغه چي
دوی په نېکي گماري او له بدی نه ئي منع کوي او پاك شيان ورته
حلال او ناولي ورته حرام گرخوي او بارونه ئي د دوي له او برو
راکوزوي او هغه خنخironه شلوی چي د دوي په لاسونو او پنسو کي
لويدلي وو، نو چا چي پر هغه ايمان راوبر، د د مرسته ئي وکړه او د
هغه نور پېروي ئي وکړه چي په ده باندي نازل شویدي، همدا کسان
برلاسي او بربالي دي.

گورئ چي پيغمبر د خلکو بارونه سپکوي، خنخironه شلوی،
انسانان آزادوي، ټول پاك شيان "چي پخوا ئي یوه برخه ځينو ورته

تاؤیل

حرام کړي وو" حلال ګرځوي او تول ناولي شيان حرام شمېري، خلکو
ته داسي نور او چراغ ورکوي چې له تيارو او خرافاتو نه ورباندي
ووئي او د حقیقت روښانه دنیا ته لار شي.

د ځینو اشتباهاتو تصحیح

"دا د تاؤیل په اړه د یوی بلی مقالې عنوان وو چې نوموري
ورځپاني ته ولپېلی شوہ"

د همشهری ورځپاني د اردیشہت میاشتی په ۴ او ۵ نېټه زما
ليکنه (د تاؤیل په هکله یو بل نظر) تر عنوان لاندی خپره کړه، زه ئې
مننه کوم، په ځانګړې توګه له هغې تبصرې نه چې د مقالې په اړه ئې
درلوده؛ خو د همدي میاشتی په ۱۱ نېټه په همدي ورځپانه کې زما
د مقالې په هکله د لوړۍ تبصرې خلاف د یوی داسي تبصرې شاهد
وم چې د حیرانتیا وړ او دا ترې خرگندیده چې د ورځپاني
مسئولین زما د مقالې د خپرولو له امله ترفشار لاندی راغلي او
دېته اړايستل شوي دي چې معذرت وغواړي او د خپل ځان د تبرئې
او د خپلي دغې اشتباه د جبران لپاره مناسب اقدام وکړي، خپلي
مخکنۍ خبری بېرته واخلي او د موضوع په اړه د خپلو علماوو او
مراجعة آراء نشر کړي.

له همدي نېټې نه خه موده وروسته، په خو پرله پسې ګنو کې د
همدي موضوع په اړه د یو شمېر علماوو نظریات او مرکې خپرې
شوې، "صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران" هم د دغې موضوع
په رابطه له یوه عالم سره مفصله مرکه درلوده، چې دا تول مي په

توحید او شرك ----- تأویل

دقت سره تعقیب کړل او په همدي رابطه او د دي نظریاتو په حواله لاندیني تکي وراندي کول غواړم:

- د یوې موضوع په هکله د مختلفو نظریاتو خپرول غوره اقدام دئ، حقیقت هغه وخت بنه خرګندیدلی شي چي د خپل معارض او ضد ترخوا کینښو دل شي، د حق پلویان له مناقشې او له مخالفو نظریاتو نه وپه نه لري، بلکه دا یو ضرورت شمېري او په خلاصه پنده ئې اوري، دا د باطل خاصیت دئ چي په تیاره او تنهائي کي خوبن وي، د مقابلې او مناقشې توان او جرأت نه لري، حقیقت خود مؤمن ورکه متعاع ده، مؤمن د هري خبری د اورپدو حوصله لري، مؤمن ټولي خبری اوري بیا ئې له منځه حق انتخابوي او هغه خه مني چي حق وي:

فَبَشِّرْ عِبَادُ * الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْفَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ
الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ *

الزمر: ۱۷-۱۸

آيا دا نه گوري چي فرآنکريم حتى د هغو کسانو په ټواب کي چي ويل به ئې رسول صلی الله عليه وسلم، مجنون دئ، شیطاني القاءات ورته کېږي، ساحر، جادوګر او کاهن دئ، د دي او ديته ورته اباطيلو د ټواب لپاره تر ټولو غوره، معقوله او منطقی لاره اختياروي او فرمایي:

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ * وَلَقَدْ رَأَهُ بِالْأُفْقِ الْمُبِينِ * وَمَا هُوَ
عَلَى الْعَيْبِ بِضَيْنٍ * وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ * فَإِنَّ

تاؤيل ----- توحيد او شرك

ئَذْهُبُونَ * إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ * لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ

يَسْتَقِيمَ * ٢٨ - التكوير:

ستاسي ملگري ليونى ندى، په بسکاره افق کي ئې ليدلى او هغه په غيب بخل نه کوي "د کاهنانو په شان ندى چي په غيب ويلو اجره غوارپي" او خبره ئې د رتيل شوي شيطان خبره نده، نو چيرته ئى؟ دا خو له پند او يادونى پرته بل خه ندي، ستاسي د هر هغه چا لپاره چي غوارپي په نېغه لاره روان شي.

پوهېږئ چي دا د کوم ذات خواب دئ؟ دا د هغه قهار او مالک الملک الله خواب دئ چي د مرگ او ژوند فيصله له ده سره ده، د رزق او روزي خزانې ورسه دي، فعال لمايريد دئ، له حق نه د منکرو او گستاخو حق دېمنه خلکو په خواب کي د دې په خاي چي له قهرا او غصب نه کار واحلي، عذاب ورباندي نازل کري، د نرمى او مهرباني لاره نيسى او رسول صلى الله عليه وسلم د هغوى د ملگري په توګه ورمعرفي کوي.

د تاؤيل په اړه چي پدغۇ مقالو کي خه ليکل شوي د هغوى په خواب کي باید ووايم:

متأسفانه يو شمېر دوستان تفسير او تاؤيل متراوف لفظونه شمېري؛ خو حقیقت داسي ندى، فرآنکریم د تاؤيل لفظ يوازي د متشابه آيتونو په هکله استعمال کري، د قرآن له نظره د متشابهاتو د تاؤيل هخه ناوره عمل دئ، دا د هغۇ کسانو کار گنيل شوي چي رنهور زپونه لري او فتنې لتيوي، د تعجب او افسوس وړ ده که د قرآن له دې صراحت سره سره د متشابهاتو تاؤيل، مذموم او ناوره

توحید او شرك --- تأویل

عمل ونه بلل شي:

فَإِنَّمَا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفُتْنَةِ
وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلُهُ إِلَّا اللَّهُ * آل عمران: ٧
او هغه کسان چي په زړونو کي ئې کوبوالي دئ، د همدي کوبوالي
له امله په متشابهاتو پسي څي، فتنې ليتوی او د تأویل هڅه کوي،
پداسي حال کي چي له الله تعالى پرته هيڅوک ئې په تأویل نه
پوهېږي.

نه پوهېږم په کوم دليل دا مذموم او ناوره عمل د پاخه علم
خاوندانو ته منسوبېږي؟ پدې پوهېږو چي یو غيبي او پت څيز له
مشهود او بنکاره څيز سره له تشبيه پرته په بل خه نشو درک کولی،
انسان نه د غيبي شيانو د کيفيت د ادرافک توان لري او نه ئې د
معرفي کولو لپاره په خپل قاموس کي خاص او خانګري الفاظ.
قرآنکريم خپلو مخاطبينو ته د غيبي شيانو د معرفي لپاره د تشبيه
فن کارولي دئ، د متشابهه آيتونو په ذريعه ئې انسان ته د غيبي نړۍ
په لوري د فهم لاره پرانستي ده او د غيبي شيانو ادرافک ئې ترمکنه
حده ورته آسانه کړي.

له غيبي شيانو نه چي د قرآنکريم متشابه آيتونه کوم انځور او
تصوير وړاندي کوي، په هغه کي د انسان د عقلی او ذهنی قدرت او
ظرفیت وروستی حد مراعات شویدی، ترکومه حده چي د انسان
عقل کار کولي شي، په قاموس کي ئې د دي شيانو لپاره چي کوم
الفاظ موجود وو هغه ټول په کار وړل شویدی. دا د انساني توان
وروستي، پوله ده، لدینه آخوا د مخکي تګ او مزيد علم ترلاسه

تاؤيل ----- توحيد او شرك

کولو توان او وس نه لري. قانع او په خپل حد پوه انسان همدلته توقف کوي او د وړاندي تګ هاند نه کوي، خو حريص، د ناروغ زره او دماغ خاوند او شکاك انسان پښي له خپل بغير نه اوږدي غھوي او د وړاندي تګ سعى او هڅه کوي.

د آيت وروستي برخه په خرگنده توګه وايبي چي د پاخه علم خاوندان د دي پر ئاي چي د متشابهاتو د تاؤيل هڅه وکړي، توقف کوي او وايبي: مونږ ايمان پری راپری، ټول زمونږ د رب له لوري دئ. یو شمېر دوستان د تاؤيل او تفسير تر منع دي توپير ته متوجه ندي او دیته پام نه کوي چي تاؤيل تر متشابهاتو پوري خاص دئ، د تاؤيل لفظ د ټولو آيتونو لپاره ندي استعمال شوي، دوي د همدي غلط تصور له مخي د ډپرو اشتباها تو مرتكب شوېدي، هر چيرته ئې چي داسي آيتونه ليدلې چي مجمل دي، شرحې او تفصيل ته ضرورت لري، مجاز، تمثيل او استعاره پکي په کار وړل شوېده، نو مخکي لدینه چي غور وکړي فوراً وايبي: دا آيتونه د هر چا لپاره د فهم او پوهې وړ ندي، باید دلته له تاؤيل نه استفاده وشي!! همدا ډله بیا تاؤيل په دوو برخو وېشي: یو جائز تاؤيل او بل ناجايز تاؤيل، پر همدي وېش په استناد سره وايبي چي دا ضروري ده چي یوه ډله علما باید د متشابهاتو په تاؤيل پوه وي!! خرگنده ده چي دا ډپر کمزوري تصور او بې اساسه استدلال دئ، د آيتونو تفسير، بيان او تشریح روا او جائز عمل دئ، خود متشابه آيتونو تاؤيل د قرآن د حکم په اساس ناواره عمل دئ.

- د الرسخوان في العلم په هکله باید ووايو چي تر خاصو

توحید او شرك --- تأويل

کسانو دا مختص کول او داسي ادعا کول چي لدي نه فقط اهل بيت
مراد دي، صحيح خبره نده، قرآنکريم د اهل كتاب د يو شمېر
علماءو لپاره همدا صيغه په کار وړي ده، هلتہ چي فرمابي:

لَكُنَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ الرَّكَأَةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَوْلَئِكَ سَنُؤْتِهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا *

النساء: ۱۶۲

لكن د دوى راسخين في العلم او مؤمنان پر هغه خه ايمان لري چي پر
تا باندي نازل شوي او پر هغه خه هم چي له تانه مخکي نازل شوي،
لمونئ کوونکي، زکات ورکوونکي، پر خدائ او آخرت ايمان
لرونکي، ډېرژر به دوى ته ستره بدله او اجر ورکو.

د الرسخوان في العلم صفت تر محدودو او خاصو کسانو پوري
مختص کول نه یوازي له قرآنکريم سره توافق نه لري بلکه دا تصور
له قرآن سره تکر کوي.

سره لدي چي د قرآنکريم آيتونه ټول روښانه او مدلول ئې
څرګند دئ، الفاظ ئې په ډېرنېکلي او بنایسته انداز کي او پداسي
طريقې له یوه بل سره په یوه مزي کي پویيل شوي چي هم ئې عمومي
مطلوب واضح وي او هم د هر لفظ ځانګړي معنى، او مخاطب ئې په
ډېره آسانې سره درک کولی او ورباندي پوهبدلي شي. د آيتونو
مفاهيم واضح او هرچاته د فهم وردي، که خوک په کوم آيت يا لفظ
پوه نشي نو باید مخکي وروسته آيتونو ته مراجعه وکړي تر خو د
مطلوب آيت په مفهوم پوه شي. د هر لفظ صحيح او دقیقه معنی هغه

تاؤيل ----- توحيد او شرك

وخت معلومه دليشي شي چي له نورو الفاظو سره ئې رابطه په پام کي ونيول شي، همداراز د آيت دقيق تفسير هم هغه وخت ممکن دئ چي د آيتونو سياق او سياق ته جدي توجه وشي.

د تاؤيل معنى باید د ژې د كتابونو په خاى په خپله په قرآنکريم کي و لتيو، کېدى شي په عربي کي د دي لفظ لپاره متعددې معناگانى راغلى وي او پې ئې آيت کي حتماً لدى متعددو معناگانو خخه يوازي يوه مطلوبه وي او هغه مربوطه آيت په خپله راته په گوته کوي. كه د تاؤيل معنى د قرآنکريم د همدى آيت په متن کي ولتوو نو دا به راته په ھاگه شي چي دلته د تاؤيل معنى، تفسير او تshireح نده، بلکه دلته ئې مراد اصلي او اولنى حالت ته گرخول دي، د تشبيه له حالت نه ايستل او لومړني حالت ته اړول، دا د تاؤيل معنى ده. د مثال په توګه د دي آيت په هکله: "الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى" که ووايو چي دا آيت مونږ ته دا رابسيي چي الله تعالى د هر خه مالک او واکدار دئ، ھمکه او آسمان ئې تر حکم لاندي دي، که دلته پدې معنى بسنہ ونکرو او ووايو چي عرش خه ته وايي؟ پر عرش د الله تعالى د استواء کيفيت خنگه دئ؟ که پدې لاره لار شو نو دا تاؤيل دئ او دا په واقع کي هغه عمل دئ چي الله تعالى ئې نه خوبنوي.

مونږ که په مجاز او استعاره کي پدې مكلف يو چي د الفاظو اصلي معنى وانه خلو، نو په متشابه آيتونو کي خوھيچ حق او اجازه نه لرو چي د لفظ اصلي معنى واخلو او دا حق نه لرو چي پر ظاهري معنى ئې حمل کرو، په قرآنکريم کي په سلګونو داسي آيتونه شته

توحید او شرك --- تأویل

چي هیچ عاقل ئې د الفاظو ظاهري معنى مراد نه بولي، بلکه د تفسیر او بيان لپاره ئې د آيتونو له سياق او سياق نه استفاده كوي، د مثال په توګه د الله تعالى دا قول چي فرمابي:

خَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ *

الله تعالى د دوى پر زirono او غورونو مهرو هلى دئ او پر سترگو ئې
پرده ده او د دوى لپاره لوی عذاب دئ.

پدې آيت کي د ختم او غشاوه الفاظ نه بنايي په ظاهري معنى
حمل شي او مطلب بي هم د ظاهري معنى اخيستن ندي، لدې آيت نه
مخكي ياد شوي آيت د دي الفاظو معنى خرگندوي، مخكنى آيت
اعلانوي چي د کافرانو گوابنل او ايمان ته رابلل گتىه نه لري، هغوي
په هيخصورت کي حق ته غاره نه بدې، له عقل نه کار نه اخلي، نه د
نورو خبره اوسي او نه له حوادشو نه عبرت اخلي، د هغوي د ضمير
صفحه زنگ وهلي ده، وجдан ئې خيرن شويدي، د ادراك او پوهې
تون او صلاحیت ئې له لاسه ورکري.

همداراز دا آيت:

اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ *
خَدَائِيْه! مُونِّتَه نِغْهَ لَارَه رَاوِبَنِيَه!

پدې آيت کي هم له صراط او مستقيم نه ظاهري معنى مراد
نده، دواړه لفظونه د معنوي مفاهيمو د معرفي کولو او افادي لپاره
په کار وړل شويدي، لدینه مخکي ذکر شوي آيت پدې دلالت کوي
چي له صراط مستقيم نه مطلب يوازي د الله تعالى عبادت او يوازي

تاؤيل ----- توحيد او شرك

له همغه نه د مرستي غونبتل دي.

صُمْ بُكْمٌ عُمَى فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ *
البقره: ١٨

كانه، گونگيان او رانده دي او ببرته نه راگرخي.
دلته هم د صم، بكم او عمی له الفاظو نه ظاهري معنى مطلوبه
او مراد نده.

وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا*

الاسراء: ٧٢

د آيت وروستي برخه دا په ډاګه کوي چي له (اعمي) نه مراد
روندوالي نه بلکه نا پوهي او گمراهي ۵۵.

که په قرآنکريم کي د ذکر شوو استعارو په هکله دا نده روا
چي ظاهري معنى ئې تري واخیستل شي نو د متشابهاتو په هکله
خو په طریقه اولی سره د ظاهري معنى اخیستل جواز نه لري.

حکيم خدائی خپل کتاب (قرآنکريم) له هغه باران سره تشبيه
کړي چي له آسمان نه راورپري او هره دره، سيمه، دښته او خور د
خپل ظرفیت په اندازه تري خروپرپري، هره سيمه خپله مناسبه او د
خپل ظرفیت برابره برخه تري اخلي، د لوبيي دښتي او ارت خور برخه
زياته او د واره خور برخه کمه، همدا راز مخاطبين هم هر یو د خپل
توان او ظرفیت په اندازه له قرآنکريم نه مستفید کېږي، د عالم او
پوه سپري برخه زياته او د بيسواد، نالوستي او امي برخه کمه، هر یو
ترې مستفید کېږي، هیڅ یو ئې له خير او ګټي نه بې برخې نه پاتې
کېږي، نه بيسواده د بيسوادۍ، له امله تري محروم پاتې کېږي او نه
عالمند خپل علم په وجه د قرآن په ټولو مفاهيمو او رموزو احاطه

توحید او شرك --- تأویل

کولی شي، هر يو خپله برخه اخلي.

هر قول، کلام او وينا چي دا صفت ونلري هغه ناقص دئ، الهي
کلام لدې عيب نه پاك دئ، هغه کلام او وينا چي تولى او يا يوه
برخه ئې يوازي د محدودو افرادو لپاره د فهم وړوي او د نورو لپاره
د ادراف وړنه وي، هغه ناقص کلام دئ او دا جائز نده چي قرآن ته دا
عيب راجع کړو. دا قرآن د حبشي بلال، فارسي سلمان او ابو ذر
غفاري لپاره د فهم وړو، د هغوي له سوبې سره برابر وو، هر يو
راغلى، له رسول الله نه ئې د همدي آيتونو د اور بدلو له برکته ايمان
راوري، دا په داسي حال کي چي هغوي نه په صرف او نه په نحو
پوهبدل، نه ئې د بلاغت علم لوستلى وو او نه ئې له فلسفې، منطق،
رياضي او حكمت سره آشنايې درلوده.

که خوک سوال وکړي چي: د رسول الله صلی الله علیه وسلم امي
او نالوستي قوم خنگه پدې قرآن وپوهبدل چي اوس ئې ستاسي
فیلسوفان له درک او فهم نه عاجز دي؟ دي سوال ته خواب لري؟

حتماً د دي سوال د توجيه لپاره به دا وواياست چي همدا
آسانه او د هر چا لپاره د فهم وړ قرآن په خپله د مسلمانانو له خوا
پداسي مشکل او غامض كتاب بدل شوي چي خوک ئې په مفهوم
نشي پوهبدی، همدا مسلمانان دی چي د قرآنی الفاظو لپاره ئې له
ئانه ظاهر او باطن جوړ کړي او د باطن په معنۍ پوهبدل ئې په
خاصو افرادو پوري تړلې. خرګنده ده چي دا تصوړ او ادعه حقیقت نه
لري، که په ربنتیا سره قرآنی آيتونو بطن او باطن درلودای نو حتماً
به رسول الله او یارانو ئې دا موږ ته بيان کړي وو، دا باطن او یا بطن

تاؤيل

به ئې په خپله توضیح کړي وو او د هفوکسانو مخه به ئې بندہ کړي وه چې او س رائحي او خپلې خبری د آيتونو د باطنې معناګانو او بطونو ترnamه لاندي پر خلکو تحميلوي، که قرآنکريم بطن درلودلی نو رسول الله صلی الله علیه وسلم به حتماً د خپل امت لپاره بیان کړي وو، په احادیشو کې به ئې وضاحت شوی وو او د هفوکسانو په مخ به ئې قول ورونه تړلې وي کوم چې د باطن د توضیح په بهانه له اسلام نه ناوره استفاده کوي!! په احادیشو او د امامانو په خرگندونو کې هیڅ داسي موارد نشته چې د متشابهاتو په تاؤيل دلالت وکړي، هیچا هم ندي ویلي چې عرش خه ډول دئ، پر عرش د الله تعالى د استواء کیفیت خنګه دئ، استواء، هروله او دیته ورته صفات خه کیفیت لري؟!.. رسول الله صلی الله علیه وسلم، يارانو او امامانو د دې ډول صفاتو په هکله هیڅ توضیح او تشریح نده کړي، نو د دې معنی دا ده چې هفوی د متشابهاتو له تاؤيل نه خان ساتلی او په خپل قول او عمل سره ئې په دې حقیقت اعتراف کړي چې د متشابهاتو پر تاؤيل له خدای نه پرته بل خوک نه شي پوهبدی.

باید په پام کې ولرو چې له اشخاصو سره محبت او د هفوی درناوی د دې سبب نشي چې هفوی د الوهیت مقام ته او چت کړي شي او له دوى سره د محبت او دوى ته د عقیدت په اساس دا تصور ونکړو چې هفوی هم لکه الله تعالى په هر خه علم لري. واقعیت دا دئ چې د انسان علم د الله تعالى د علم په وړاندی د هغه خاځکي حیثیت لري چې یوکس ئې د گوټې په سر له لوی سمندر نه پورته کوي. انسان یوازی په هغه شیانو علم لرلی شي چې ورته نیکاره وي

توحید او شرك --- تأویل

او ياد وحی په واسطه ورته بنو دل شوی وي، انسان له بسکاره شيانيو
نه آخوا په خه ندي خبر او لدې سري کربنې نه آخوا يوازي هغه شياني
هغه هم په نسبې توګه پېژندلى شي چي الله تعالى د وحی پواسطه
ورته معرفې کړي وي، قرآنکريم خه بنه فرمایي:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُعْثُنُونَ *
النمل: ٦٥

ووایه: په خمکه او آسمانونو کي له الله تعالى پرته هيڅوک په غیب
نه پوهېږي او په دې هم نه پوهېږي چي کله به راژوندی کېږي.
په خواشینې سره باید ووايو چي حئيني کسان د "وحی" او "خبر"
له لاري په غېښې شيانيو پوهېدل له علم غیب سره خلط او ګډوي! د
دې دواړو ترمنځ توبیر نه شي کولی، اشتباہ کوي او د وحی په
ذریعه له حئينو غېښې شيانيو نه اطلاع او لدې لاري په پتو شيانيو
خبرتیا ته علم غیب وايې، د همدي اشتباہ په وجه د علم غیب په
هکله داسي خه وايې چي د قرآن له صريح او قاطع وينا سره ټکر
کوي، له الله تعالى نه پرته بل ته د علم غیب د ثابتولو ناکامه هڅه
کوي، پداسي حال کي چي قرآنکريم په پوره صراحت او قاطعیت
سره وايې چي له الله تعالى پرته هيڅوک علم غیب نه لري.

• مونږ د اهل سنت او تشیع معتبرو تفاسیرو ته مراجعه کړیده،
پدې ټولو تفاسیرو کي مو هیڅ داسي خه ندي موندلې چي پدې
دلالت وکړي چي د قرآنی آیتونو پوهه تر خاصو افرادو پوري
محدوده ده، هیڅ کوم مفسر داسي ندي ویلي چي پدې آيت مونږ نه
پوهېږو او د دې آيت په تفسیر يوازي د پاخه علم خاوندان

تأویل ----- توحید او شرك

(الراسخون في العلم) پوهېږي.

- که فرضاً دا ومنل شي چي په قرآنکريم کي ربستيا داسي آيتونه شته چي په مراد او مطلب بى يوازي محدود شمپر کسان پوهېدۍ شي او دا محدود کسان هم نه اوس او زموږ په زمانه کي شته او نه به په راتلونکي زمانه کي وي او د تېرو شخصيتونو په اقوالو کي هم د دي آيتونو د مراد په هکله خه نه موندل کېږي، که دا فرضيه ومنو؛
نو له لاندنيو اشکالاتو سره به مخ شو:

۱. دا له الهي حکمت سره تطابق او سمون نه لري. د قرآنی آيتونو په اړه دا ذهنیت چي تول يا ئینې ئې د بشر له فهم نه لوړ دئ، پدې معنا ده چي حکیم خدای د انسان د لارښوونی لپاره داسي خه هم رالېږلي چي انسان ورباندي نه پوهېږي!! مګر ممکن ده چي حکیم ذات داسي کار وکړي؟!

۲. پدې سره مو په قرآنکريم باندي دا تور او اتهام لګولی چي (نعموز بالله من ذلك) په هغه کي ئینې مطالب مبهم، مهمل او غیر قابل استفاده دی، چي مخاطب ورباندي نه پوهېږي او خاصه گټه تري نشي اخيستي!! دا په بنکاره د قرآن هتك حرمت دئ!! حقیقت دئ چي په قرآنکريم کي نه مبهم لفظ شته او نه بې معنی او بې گټي کلمه، نه خه پکي زیات دي او نه خه کم، قرآن له اوله تر آخره حق دئ او د باطل لپاره پکي هیڅ خای نشته.

توحید او شرك ----- قاطعیت او تسامح

قاطعیت او تسامح

اما د جزم او قاطعیت په اړه چې ټینې ئې نفی کوي او په ئای
ئې د تساهل او تسامح سپارښته کوي او ټینې نور لدینه مخکي
ټی او وايې: حق خو مخونه او متعددې جلوې لري، هرڅوک له
خاصي زاوېي نه حق ته ګوري او ځانګړي انتباه ترې اخلي، د دوى
په اند نه بنائي څوک له حق نه د یوې خاصې انګړنې په اساس
محکوم شي او اعتراض پري وشي؛ ټکه دا نده معلومه چې کوم
تعبیر او انتباه حق ته نېډې، له نورو نه قوي او صحیح ده او حقیقت
ئې تر نورو به انځور کړي، دوى وايې: تول انتباهات او انګړنې
نسبې وي، له حق نه مختلف تعبیرونه او د هغه په اړه متعدد
نظریات باید نسبې وبلل شي او له همدي زاوېي نه وڅیړل شي،
لازمه نده د کوم مذهب او نظریې په هکله له تعصب نه کار واخیستل

قاطعیت او تسامح ----- توحید او شرك

شي، حق باید يوازي په يوه مذهب کي منحصر نه کړي شي، په کار ده پدي هکله قاطعیت او پرپکنده حکم يوی خوا ته کېښودل شي!! پدي هکله باید ووايو: د "جزم ګرائي" اصطلاح په ایران کي راپيداشوی ده، دا د نوي ایراني فرهنگ برخه ده چي د مذهبی پلورالیزم (تعدد) د جواز او عدم جواز په هکله له بحثونو او مناقشو نه زېږيدلی او د مطبوعاتو بازار ته وړاندی شوي، متأسفانه ځیني کسان دا اصطلاح هر چيرته او ډېر بیځایه کاروي او له قاطعیت نه انکار او د جازم اعتقاد نفي حتی په مهمو اعتقادی مسائلو کي هم ضروري ګني، هر ځاي او هرچيرته ئې نفی کوي!!

د قاطعیت او جازم حکم له مخالفينو نه سوال کوو: که مونږ ستاسي نظر ومنو، له قاطعیت او جزم نه لاس په سر شو، نو په ځاي ئې کوم مسلک خپل کرو، ګمان، حدس او تخمين؟! آيا په اعتقادی مسائلو کي هم قاطعیت پرېبدو او د ګمان لاره نېيسو؟! مونږ خو پدي باور لرو چي حق تل يو وي، تعدد او خووالي نه قبلوي، د حق بنې او کيېن اړخ ته له ضلال او باطل نه پرته بل څه نه وي،

فَمَا ذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ

نو له حق نه وروسته به له ضلال نه پرته بل څه وي؟

حق د هغې نېغې لاري په شان دئ چي يوې او بلې خوا ته ئې د ډیوالونه وي، بنې او کېښې خوا ته ئې ورونه وي چي هر يو ئې د باطل په لور پرانستل شوي وي. د حق په اړه عقیده او باور باید داسې قاطع وي لکه دوه جمع دوه مساوی خلور، دلته له خلورو نه

توحید او شرك ----- قاطعیت او تسامح

پرته بل هر عدد غلط دئ او که وویل شي ان شاء الله دوه جمع دوه
 څلور کېږي، نو دا هم یوه غلطې ده، ئکه دلته ان شاء الله بې ځایه
 کارول شوي، قرآن امر کوي ان شاء الله هغه وخت وکاروئ کله چي
 غواړئ په راتلونکي وخت کي کوم کار ترسره کرئ او په کومې
 وعدې وفا وکړئ. پداسي ځایونو کي لکه روغ اوسي ان شاء الله،
 خدای دي برکت درکړي ان شاء الله، داسي وشول ان شاء الله، داسي
 ئې وکړل ان شاء الله، پدي مواردو کي دا لفظ غلط او بې ځایه
 استعمال شوېدي، که ووايبي $= 2+2 = 4$ والله اعلم بالصواب، نو بیا
 دي هم اشتباہ کريده او دا جمله دي بې ځایه استعمال کريده، دا
 جمله هغه وخت باید وکارول شي چي خبره غير يقيني او په ګمان
 مبني وي. کله چي قرآنکريم تلاوت کوي نو باید هره کلمه ئې
 وروستي خبره وشمېري او پدي باور ولري چي پدي الفاظو کي د
 شک، تردید، ګمان او ژن لپاره ځای نشته، دلته قاطع اوسه، په جزم
 خبره وکړه، غوخ او پرپکنده نظر ولره، د دي پروا مه لره چي ايراني
 پلورليستان به دي په جزم پالنه تورن کړي!! د تأسف ځای دئ چي د
 پلورليزم کلمه هم لکه د جزم پالني او قاطعیت په شان د "عوامو" په
 لاس کي پريوتي او مظلومه واقع شوي ده، پلورليزم يعني دا چي
 تولنه دي د بېلابېلو آراوو د تجلی او تبارز ډگروي او د باورونو او
 افکارو تعدد دي ومنلى شي، که دا لفظ پدي معنى واخیستل شي
 چي په یوه تولنه کي دي د مختلفو او متعددو آراوو او نظریاتو
 تبارز ته اجازه ورکړي شي، باید یوه ډله خپل نظر په زور سره پر
 نورو تحمیل نه کړي او د مختلفو مذاهبو پیروان باید یو بل

قاطعیت او تسامح ----- توحید او شرک

وزغمی، نو پدې صورت کي د پلورلیزم په اړه دې تعبیر کي خه اشکال نشه؛ خو که لدې لفظ نه دا مفهوم واخیستل شي چې حق بيو نه بلکه متعدد اشکال لري، حق د توزیع وړ دئ، هیڅ دین مطلقاً حق ندی او هیڅ مذهب مطلقاً باطل ندی، حق او باطل نسبی دي، د هیڅ دین پلویان حق نه لري د نورو اديانو پر پلویانو اعتراض وکړي او لاره ئې ناسمه وګنۍ، نه دي له یوه بل سره مناقشه او مباحثه وي او نه ټکر او تصادم، هرڅوک دی خپلی خوبني او خپلی مخي ته پربنودی شي او د هر چا مذهب او مسلک دې روغ او محترم وګنلي شي، نو د پلورلیزم دا تعبیر نه سم دئ او نه د منلو. د پلورلیزم صحیح تعبیر دا دئ چې: پربرده مختلف عقاید او نظریات را خرگند شي، میدان ته راووئې، اعتقادات او تصورات را برسيږد شي، د یوه بل په وړاندې ودرېږي، تر خو حق بسکاره او را خرگند شي او باطل افشاء او رسوا شي او له مخ نه ئې غولونکي پردې را پرېوئې. زمونږ باور دا دئ چې حقیقت هغه وخت بهه خرگندیدای شي چې د خپل ضد او نقیض خوا ته کینبندول شي، له هغه سره پرتله او مقایسه شي، د حق پلویان له مناقشاتو او د نظریاتو له اظهار نه وړه نه لري، بلکه هغوي دا عمل ضروري شمېري او په خلاصه ټندو هرکلې ورته وابې، دا د باطل خاصیت دئ چې "یوازی" او په "تیارو" کي خوبن وي او حریف سره له مخامنځ کېدو او له مناقشې او مقابله نه وړه لري، حقیقت د مؤمن ورکه متاع ده، مؤمن د هرې خبری د اورېدلو حوصله لري، هره خبره په پوره زغم او پراخه سینه اورېدلې شي، خبرې ټولې اوري خو یوازی حق مني او حق خبره

توحید او شرك ----- قاطعیت او تسامح

قبلوي

الَّذِينَ يَسْتَمْعُونَ الْقَوْلَ فَيَبْغُونَ أَحْسَنَهُ

مَكْرَنَه گوري چي قرآنکريم په اعتقادی مسائلو کي د بحث په
وخت د نرمي امر کوي، د قهر او غصي اسلوب نفی کوي او فرمایي:
چي نباید حق دین په جبرا او زور سره په نورو و تپل شي، فرمایي:
لَا إِكْرَاهٌ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنْ الْغَيِّ فَمَنْ يَكُفُرُ
بِالظَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُتْقَى لَا
انْفَصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ *

البقره: ۲۵۶
په دین کي اکراه نشه، "په دین سره" هدایت له ضلالت نه خرگند
شوی، نوخوک چي پر طاغوت کافر شو او په خدای ئې ايمان را وور،
ھغه پداسي کړي منګولی لګولې دی چي شلېدل ئې نشه او الله
تعالي او رېدونکي پوه ذات دئ.

راشئ لې دیته حیر شو چي قرآنکريم د هغو کسانو په ھواب کي
له کوم اسلوب نه کار اخیستي چي له الله او آخرت نه ئې انکار
کولو، جنت او دوزخ ئې نه منلو، رسول الله صلي الله عليه وسلم ته
ئې د مجنون او ساحر خطاب کولو او قرآن دا د الله كتاب ئې اساطير
الاولين گنيلو؟ د دوى د سپکو سپورو خبرو او ناروا تبلیغاتو په
ھواب کي د شدید او قهرجن عکس العمل توصيه کوي که د معقول
استدلال، په سره سينه د مخاطب د قانع کولو او پونښنو ته ئې د
مقنع دلایلو په وړاندي کولو ټینګار کوي؟ د التکوير د مبارکي
سورې لاندینې آيتونه د دي پوره وضاحت کوي:

قاطعیت او تسامح ----- توحید او شرك

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ * وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفْقِ الْمُبِينِ * وَمَا هُوَ
عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينِ * وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّاجِيمِ * فَإِنَّ
ئَذْهَبُونَ * إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ * لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَسْتَقِيمَ *
التکویر: ۲۲-۲۸

ستاسی ملگری مجnoon ندی، په خرگند افق کي ئې هغه ليدلی او
هغه پر غيب بخیل ندی او خبری ئې د ریتل شوي شیطان خبری ندی،
نو چيرته ئى؟ دا خو عالمیانو ته له پند او يادونی پرته بل خه ندی،
د تاسو هغه چا ته چې غواپي په سمه لاره روان شي.

پوهېږئ چې د دې اسلوب د غوره کولو توصیه د چا لخوا
شوې؟ او دا په پېرزوینې او زړه سوي ولاړ څواب د چا له خوا
ورکري شوې؟ دا د قهار او مالک المک خدای له لوري، د هغه خدای
له خوا چې د مرګ او ژوند فيصلې ورسره دي، د رزق او روزي د
قولو خزانو مالک او واکدار دئ، هرڅه چې وغواپي، کولی ئې شي،
دا د هغه لوی او عظیم خدای څواب دئ، هغنو ڏليلو او پوچ خولو
کفارو ته چې حق نه مني، له حق سره دبنمني کوي، خدای او رسول
نه مني، د همدي کفارو او حق دبنمنه افرادو په څواب کي د دې پر
ئاي چې له خپل قهر او غصب نه کار و اخلي او خپل عذاب ورباندي
نازل کري، برعکس له ډپري نرمۍ او مهرباني نه کار اخلي، په ډپره
مهرباني سره څواب ورکوي او رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د
دوی ملگری شمپري!!

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دی؟

کوم مذهب حق دئ؟

که خوک له مونې نه سوال وکري چي له اسلامي مذاهبو نه کوم
يو حق او له نورو نه غوره دئ؟

- په ئواب کي ورته وايو: هغه مذهب حق او غوره دئ چي د
لاندي ااسي خبرو په اړه تر نورو مخکي وي:
- په الله تعالى ايمان او په الوهیت او ربوبیت کي د شرك نفي.
 - په آخرت او له مرگ نه وروسته زوند باندي ايمان.
 - په رسولانو عليهم السلام باندي ايمان او پدي چي محمد عليه
السلام وروستي پيغمبر دئ.
 - په كتابونو ايمان او پدي چي قرآنکريم د تولو آسماني كتابونو
وروستي او له تولو نه غوره او جامع كتاب دئ.
 - په ملائکو او قضاء او قدر باندي ايمان.

کوم مذهب حق دی؟ ----- توحید او شرك

کېدى شي ووايي: نول اسلامي مذاهب په دي اصولو ايمان لري، ستاسي چواب مجلمل دئ، غواړو تر تولو غوره مذهب په بنه او دقيقه توګه وپېژنو!!

وايو: که دا خبره د تولو اسلامي مذاهبو په رابطه ربستيا وي او صدق پرې وکړي، نو بیا خو تول حق دی او تر تولو غوره ئې هغه مذهب دئ چې قرآنکريم او احاديث ئې د خپلي اعتقادی او فقهی مبانيو اصل او مبنی گرځولي وي او پدې تینګار کوي چې تول اختلافات باید الله او ده رسول ته راجع شي او د الله کتاب او د پیغمبر سنت باید د هرڅه لپاره وروستي معيار او ملاک ومنلى شي. او خلکو ته په صریح الفاظو وايي: که زمونږ کوم قول مو د الله تعالى او رسول الله له قول نه مخالف وموندو، نو زمونږ قول په دیوال ووهی.

بې له شکه چې پدې به هم قانع نشي او تر دي به د لازيات خرګند او واضح چواب انتظار کوي، خکه دوى له مذهبی اختلافاتو او د دي اختلافاتو له بد و نتائجو نه، چې امت ئې توټې توټې کړ، د دېمن په وراندي ئې تضعيف کړ، په داخلي نښتو او شخزو ئې مبتلا کړ، د نېۍ د قيادات او مشرتابه له هغه پرونې لوړ مقام نه ئې محروم او له ذلت سره ئې مخامنځ کړ، دوى لدې حالت نه ستومانه شوي او د دي اختلافاتو لپاره د حل لار لټوي.

مونږ ورته وايو: د مذاهبو او ديني مشرانو تر منع د رأيې اختلافات یو مشروع، معقول او په تحقیق ولار اختلاف وو، هغه مخور علماء چې مونږ ئې په نظریاتو استدلول کوو، هغوي یو بل

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دي؟

ندي تکفیر کړي، بلکه هر يوه د بل رائي ته احترام درلود، اکثراً نې
اختلاف په فرعی مسائلو کې وو، نه په اصولو کې، په دې فرعی
امورو کې د کمزورې او ناسمي رأي په متابعت سره خوک د اسلام له
دائري خخه نه وئي. تر خو پوري چې زمونږ مشرانو سلفو د حق
پېژندلو پخاطر قرآن او احاديثو ته رجوع کوله، پدې هکله ئې
څيرپني کولی، یو له بل سره ئې مناقشې کولی او د خپلو اختلافاتو
او نظرياتو د تللو لپاره ئې قرآن او حدیث معیار بالو، نو يوه بل ته
ئې احترام درلود، حق ته ئې غارډه اینښودله، یو بل ته ئې تنازل کاوو،
هر نظر به چې حق وو هغه به ټولو منو، هیڅ يوه به د خپل نظر لپاره
تعصب نه کاوو، ټولو دا منلى وه چه قرآن او احاديث اصلی معیار او
تر ټولو لوره مرجع ده، نو پدې توانيدل چې ډېري پېچلي قضایا په
آسانۍ حل کړي، ژر په خپلو کې توافق وکړي، د اصوب او تر ټولو
غوره رأي په وړاندې له خپلی رأي تبر شي او د خاصې رأي په هکله
تعصب ونکړي.

خو کله چې مذهب د سياست په خدمت کي ولويد او فكري
اختلافات په سياسي اختلافاتو بدل شول، نو هرې ډلي د خپل
موقعیت او دریئ د اثبات او د مقابل لوري د کړنلاري او دریئ د
غلط ثابتولو لپاره ئې له مذهبی توجیهاتو نه کار واخیست، هرې
ډلي هڅه کوله حق یوازي تر خان پوري محدود او په خپلی تګلاري
او مذهب کې منحصر کړي او نور ټول د حق له دايرې نه دباندي
وګني او له نورو سره جنګ او مقابلي ته مذهبی رنګ ورکړي او په
نورو د تېري لپاره مذهبی توجیه او جواز وړاندې کړي.

کوم مذهب حق دي؟ ----- توحيد او شرك

آيا لدي خبر نه ياست چي امام ابو حنيفة (رح) له امام جعفر
صادق نه زده کره کريده او له ده نه وروسته امامانو بيا هغه خپيل
استاد شمپري؟ امام ابو حنيفة د هغو کسانو په هکله چي لده سره د
رأي اختلاف لري وايي: مونږ هغه کسان نه تکفورو چي قبله ئې له
مونږ سره يوه ۵۵.

آيا نه وينئ چي علي رضي الله عنه له ابوبكر، عمر او عثمان
رضي الله عنهم سره بيعت کوي، په لمانحه کي پدوی پسي اقتدا
کوي او له هر يوه سره تر پايه د مشاور په حیث کار کوي او په هغه
ورخ چي باغيان د عثمان رضي الله عنه په کور حمله کوي، علي
رضي الله عنه خپلو زامنو حسن او حسين رضي الله عنهمما ته امر
کوي چي لارشي او دواړه په خپلو تورو سره له عثمان رضي الله عنه
نه دفاع وکړي، د باغيانو په مقابل کي د هغه مرسته وکړي او د کور
په وره کي ئې د مسلح محافظه دنده ترسره کړي.

که مونږ د دي لويو امامانو پلويان او په مذهبی چارو کي د
دوی تقلید کوو او غواړو د دوی په پل ګام کېبدو نو ولې او په کوم
دليل په خپل مسلمان ورور په فرعی مسائلو کي د رأيي د اختلاف
له امله د کفر تاپه وهو؟ خه راباندي شوي چي د تعصب په رنځ اخته
شوي يو؟ او ولې دومنه په دبمني کي لويدلي يو چي له مسلمان
سره جنگ له کفارو او مشرکينو سره تر جنگ نه د زيات اجر
مستحق گنيو؟! آيا کوم امام او مذهبی مشرد دا ډول تعصب او ناروا
دبمني د جواز حکم کړي؟!

احتمال لري پونتنه وشي چي که داسي ده نو په صدر اسلام

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دي؟

کي د مسلمانو تر منځ د جګرو لپاره خه نوجيhe وړاندي کولي شئ؟

وايو: موښ پدې اړه همغه خه وايو چې قرآنکريم ويلى:

تَلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا

ثُسَأْلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ *
البقره: ٤١

دا یو امت وو چې تبر شو، د هغوي لپاره د هغوي د کړو جزا ده او

تاسو ته د خپل عمل نتيجه او له تاسو نه د دوى د عمل په هکله

پونښنه نه کېږي.

موښ د هغوي د اعمالو په هکله نه پونښل کېږو، له موښ نه د

خپلو عملونو سوال کېږي. دا دئ د پخوانيو مؤمنانو په هکله زموښ

نظر، موښ د هغوي نېکي بیانو او نور دیته رابولو چې په نېگۍه او

خیر کي د هغوي په لاره لار شي، د هغوي تقلید وکړي او د هغوي د

اشتباهاتو او غلطیو د بخښني دعا ورته کوو.

دا مهمه او ضروري نده چې د هغوي د اختلافاتو په هکله

څيړنه وکړو، د اختلافاتو عوامل ئې وپېژنو، په حقیقت ئې خان پوه

کړو او بیا حکم صادر کړو او د هغوي اختلافات د مسلمانانو تر

منځ د اختلاف او بېلتون سبب وګرځو!! اصلې او ضروري مسئله دا

ده چې امت له تعصباتو نه وژغورو، له مذهبی تعصباتو نه نجات

ورکړو او ټول په یوه ليکه کې راتول کړو.

څومره د افسوس خبره ده چې یو مسلمان بل هغه مسلمان

تکفiroyi، د فرعوي مسائلو په سرد رأي د اختلاف له امله خپل هغه

ورور تکفiroyi چې په الله تعالى، رسول (ص)، قرآن، آختر،

ملائکو، قضاء او قدر ايمان لري، د همده قبلې ته لمونځ کوي، د

کوم مذهب حق دي؟ ----- توحيد او شرك

همده په شان رکوع او سجده کوي، ډېر د افسوس ځای دئ چي د
ډېرو وړو امورو لکه په لمانځه کي د لاسونو د بندولو او نه بندولو،
پورته کولو او نه پورته کولو له امله یو پر بل د کفر تاپې ولګوي.

رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمایي:

قولوا لا اله الا الله تفلحوا.
رواه احمد

لا اله الا الله ووائی چي نجات ومومني او بريالي شئ.

دا د پیغمبر عليه السلام لاره او حکم او دا د مسلمانانو تنگ
نظری او جاھلانه دریغ!! رائی خپل اعمال د اصحابو رضي الله عنهم
د اعمالو سره پرتله کړو، ته به ووائی چي علي رضي الله عنہ له ابوبکر
او عمر او عثمان رضي الله عنهم سره اختلاف درلود خو عمر رضي
الله عنہ فرمایي: که علي رضي الله عنہ او د هغه مشوري نه وي نو
عمر رضي الله عنہ به هلاک شوي وي.

آيا علي رضي الله عنہ له د وو لسيزو نه زيات د ابوبکر، عمر او
عثمان رضي الله عنهم خلافت ته غاړه نه وو ايښې؟ په هر یوه پسې
ئې په لمانځه کي اقتدا نه کوله؟ آيا له ټولو سره ئې بیعت نه وو
کړي؟ او له هر یوه سره ئې مرسته او ملګرتیا نه کوله؟

که دا ومنو چي علي رضي الله عنہ له دریو نورو یارانو سره
اختلاف درلود؛ خو اختلاف ئې پت ساتلى وو، نو آيا له ده سره د
محبت او د ده د متابعت تقاضا دا نه ده چي موږ هم خپل قهر پتې
وساتو، له صبر او زغم نه کار واخلو، خپل مخالفت علني او نسکاره
نه کړو، یو د بل په خلاف له اقداماتو نه ئان وساتو، د کفر فتواوي
صادري نه کړو؟!

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دي؟

اهل سنت په داخلي جگړو کي د علي رضي الله عنه عمل د همدي (داخلي اختلافاتو) برخي په فقهی امورو او احکامو کي د اصل په توګه منلى دئ او په هغه حدیث استناد کوي چي له د خخه روایت شوی دئ، علي رضي الله عنه د جمل په جگړه کي اعلانوی:
د جنګ له ډګر نه تبنتیدلې خلک مه تعقیبوئ، بندیان مه وزنې او پر تپیبانو حمله مه کوئ، چا چي وسله کینښوده هغه ته پناه ورکړئ، د خلکو کورونو ته مه ننزوئ، د بنځو حرمت ته درناوی وکړئ، بنځو ته لاسونه مه اوږدوئ، حتی که بنسکنځلې درته وکړي هم، یو شمېر جنګیالانو وویل: دېمنان اوډ هغويښئ او اولادونه بايد غلامان ونیول شي، علي رضي الله عنه ورته په قهر شو اوئې فرمایل: له تاسي نه کوم یو دا جرات کولی او دا منلى شي چي ام المؤمنین عایشه رضي الله عنها ئې په برخه ورسېږي؟!!

هغه شخص هیڅ لوی او مهم شخص ندی چي د اصحابو رضي الله عنهم اختلافات لوی کړي او د مسلمانانو د افتراق او بېلتون وسیله ترې جوړه کړي، لوی او عاقل شخص هغه دئ چي د مسلمانانو تر منځ د وحدت او یووالې لاري ولتوي، د امت په نفاق او شقاق اوښکي توبي کړي او مسلمانانو ته بلنه ورکړي چي سره یو شي او ورته ووايې چي تاسي ورونه ياستئ، تاسو د یوه جسد حیثیت لرئ، د یوه خدای بندگان، د یوه رسول او یوه کتاب پیروان او د یوې قبلې خاوندان ياستئ، اختلافات یوې خوا ته پرېږدئ، تعصب لیری وغورهؤی، سره یو شئ، یو د بل خوا ته ودرېږئ، یو ئهای لموټ ادا کړئ، یو په بل پسي اقتداء وکړئ، پروا نه کوي که

کوم مذهب حق دي؟ ----- توحيد او شرك

يو لاس تړلی او بل خلاص لاسونه په لمانځه ودرېږي، تول خپل قوت
د دېمن خوا ته متوجه کړئ او په یوه غږ د حق دېمنه عناصرو
مقابله وکړئ.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایي:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا. وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَبُّوا.

ترهغې به جنت ته داخل نشئ چې ايمان مو نه وي راوري او تر هغې
به مؤمنان نشئ تر خو مو چې یو له بل سره مينه او محبت نه وي
کړئ.

قرآنکريم فرمایي:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحْمَاءُ

* ۲۹ الفتح:

محمد چې د الله رسول دئ او هغه کسان چې له ده سره دي پر کافرانو
شدید او په خپل منئ کې رحم کوونکې دي.

یوه ورڅ د افغانانو په یو ګونډه کې یوه عالم د خپلو خبرو په
پای کې د دعا لاسونه پورته کړل او په ډېرسوز او انهماک سره ئې
وویل: خدايې! په خپل عظمت او جلال سره د هغه کسانو لاسونه او
قلمونه مات کړه چې د مسلمانانو ترمنځ د اختلافاتو باucht کېږي!! د
ګونډې په پای کې د مانبام د لمانځه وخت شو، ومه کتل چې ځینې
یو څا ته یو څا شول او په لمانځه ودرېدل او ځینې بلي خوا ته
سره ګونډه شول او بېل ئې لمونځ وکړ، کله چې هغه عالم دعا کوله
وېړدم چې هسي نه همدا او س ډېراسونه او قلمونه مات نشي؛ خو
له دعا نه لېروسته مې ولیدل چې سره بېل شول او حتی د لمانځه

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دي؟

لپاره هم سره یوخاری نشول!! الله تعالى دې پر مونږ رحم وکړي، له دې دردونکي حالت نه دې مسلمانان وژغوري او دا توان او جسارت دې ورپه برخه کړي چې د مسلمانانو تر منځ د بېلتون ټول دیوالونه ونروي، د تعصب پردي خپري کري، په لمانځه، جهاد او سیاست کي سره یو شو او له شخص پالني نه خدای پالني، له مذهب پالني نه دین پالني، له فروعاتو نه اصولو ته، له مسلمانانو سره له دبمنۍ نه د اسلام له دبمنانو سره دبمنۍ ته لار شو.
د مذهبی اختلافاتو اور ته یا دبمنان لمن وهی او یا بدغرضه او سوء علماء.

مونږ دوه ډوله عالمان لرو: یوه ډله مؤمن او حق پالونکي چې تل د حق په لته کي وي، د حق خبره کوي او د تولی دنيا د مخالفت پروا نه کوي، دوهمه ډله هغه عالمان دې چې د خلکو خونبی لتيوي که خه هم د الله تعالى د قهر او ناخوبني، په بيه وي، گمان کوي چې انسانان روزې ورکوي او د دې لپاره چې معامله ئې خرابه نشي، د خلکو د سليقې خلاف خبری نه کوي، د خلکو په منځ کي د خورو او مروجو خرافاتو په خلاف غږ نه او چتوي، خه چې خلکو غوره کړي وي دوي همغه ورته توجيه کوي، حق پیوی او د خلکو ناروا غونبتنې تائيدوی او د اثبات لپاره ئې مذهبی دلail او توجيهات وړاندی کوي!! د امت زياتره مشکلات او غمونه د همدي ډلي علماوو له لاسه راولار شویدي.

زه دا نه وايم چې مذهب پرېږد، بلکه دا وايم چې حق یوازي په خپل مذهب پوري محدود او منحصر مه شمېره، د فرعی اختلاف له

کوم مذهب حق دي؟ ----- توحيد او شرك

امله پر نورو د کفر تاپې مه وھه، تعصب مه کوه، د مسلمانانو د وحدت او یووالی هخي کوه او هر مسلمان خپل ورور وشمپره.
د مذهبی اختلافاتو د له مینځه وړلو او د مسلمانانو تر منځ د یووالی په لار کي تر تولو مهم گام دادی چي: ټول ديته راوبولو چي
قرآنکريم د تولو اختلافاتو د حل او فصل یوازینې مرجع ومني،
قرآنکريم د مسلمانانو د وحدت راز او د تولو مناقشاتو او
اختلافاتو د حل معیار وشمپري، لکه څرنګه چي قرآن حکم کوي هر
وخت او په هره مسئله کي چي اختلاف پیدا کېږي باید قرآن ته
مراجعةه وشي او د قرآنکريم فيصله وروستي فيصله وشمپرو او
عمل ورباندي وکړو. قرآنکريم زموږ د هر مشکل د حل لپاره
لارښونې لري، زموږ هري پوښتنې ته بشپړ ټواب راکوي، موږ
ایمان ورباندي لرو باید فيصلې ئې هم ومنو.
شايد پوښتنه وشي چي له قرآنکريم نه د ليری والي له امله
مسلمانان داسي حالت ته رسپدلي چي او س همدا قرآن چي باید د
وحدت رمز او د فيصلو معیار وي، د اختلاف سبب جوړ شوي،
هرڅوک او هره ډله بېل او ځانګړي تعبير ترې لري او د همدي قرآنې
آيتونو د تفسير په هکله اختلافات د فقهۍ او فکري اختلافاتو
عامل او سبب جوړشوي!!

هو، دا یو تريخ واقعيت دئ، باید د دې رنځ علاج ولټول شي،
فکر کوم دا رنځ او مشکل داسي حلولی شو چي: اسلامي نهضتونه
يا کوم اسلامي هيوا د ابتکار وکړي او په قرآنکريم، تفسير او
حدیث پوه غښتلي عالمان راغونه کړي، له تولو اسلامي ګوندونو

توحید او شرك ----- کوم مذهب حق دي؟

او مذهبی ډلو نه غوبښنه وکړي چې مشهور او متقي علماء ورمعرفی کړي، بیا دا علماء د علمي خیبرنو په رنا کې او له ټولو معتبرو تفاسیرو نه په استفادې سره، د قرآنکریم یو جامع تفسیر تهیه او تدوین کړي او همدا تفسیر د ټولو مسلمانانو او ټولو مذاہبو د پلويانو لپاره یوازنې د اعتبار وړ تفسیر اعلان شي او په کافي اندازه نسخې ئې خپري او چاپ شي، پخوانیو مفسرینو ته له زیات احترام او درناوي سره سره ټول پخوانی تفسیرونه یوې خواته غونه شي او نور ئې د چاپ اجازه ورنکول شي، لکه خرنګه چې عشمان رضي الله عنه د اختلافاتو د مخنيوی په خاطر د قرآنکریم متعددې نسخې راغونه‌ې کړي، یوه نسخه ئې ترې انتخاب کړه او نورې ئې یوې خواته کړي، همداسي یو کار باید د تفاسیرو په هکله هم تر سره شي.

د علماءو همدا ټولنه په دې هم باید توافق وکړي چې نور باید هیڅوک هم په ځانګړې او شخصي توګه د قرآنکریم تفسیر ونکړي، تفسیر او په تفسیر کې تجدید او له سره کتنه باید د همدي ټولني وظيفه وبلل شي. د تفاسیرو له یووالې نه وروسته د ټولو مذاہبو منل شوي او ثقه روایات باید د همدي تفسیر په رنا کې وڅیړل شي او همدا مشترک تفسیر معیار وبلل شي، هررأي او روایت چې له دې تفسیر سره سمون ونلري، هغه باید یوې خواته شي او له اعتبار نه ولوږي. او پدې ترتیب ټول هغه کمزوري، ضعیف او موضوعي روایات حذف شي چې د مسلمانانو اکثر اختلافات ترې راولار شوي، ټول روایات باید د قرآن په رنا کې چان شي.

کوم مذهب حق دي؟ ----- توحيد او شرك

دا کار نه يوازي د مسلمانانو ترمنج اختلافات له مينځه وړي،
ټول د وحدت په مزې تړي، بلکه په توله اسلامي نړۍ کې د ټولنیز،
سياسي او اقتصادي نظامونو د یووالی عوامل هم برابروي.

نن ورخ د اسلامي امت په منځ کې د متعددو مذهبی ډلو د
موجودیت ترڅنګ له هندویزم، بودایزم، اور لمانځونکو او بت
لمانځونکو نه متأثرې ډلي هم وینو، همداراز اسلامي نړۍ په
سياسي، اقتصادي او اجتماعي ډگرونو کې هم د تشتت او تعدد
بنکار ده او په اسلامي دنيا کې مختلف او متناقض نظامونه رائج
دي چې زیاتره ئې حتى د اسلام سره خرګند تضاد لري.

هر زړه سواند محلل چې د امت له مشکلاتو نه خبر دئ پدې
باور لري چې: د دې اختلافاتو اصلی عامل د واحد تعليمي نظام او
نصاب نشتوالي او د اسلامي اصولو په اړه د نظریاتو اختلاف دئ.
د تفسیر په اړه د نظریاتو د توحید او د یوه جامع، شامل او مدل
شوې تفسیر د تدوین له لاري کولی شو دا بېلتون او اختلاف ختم
کړو او امت له خطروناکو عواقبو نه وړغورو.

اسلامي امت داسي اتلانو ته سترګي په لار دئ چې له دې بدې
ورئي، ذلت او خوارې نه د نجات لپاره قیام وکړي او د مسلمانانو د
تېر برم د اعادې لپاره میدان ته شي، د امت د وحدت او یووالی
لاري ولتیوي او دا خوار امت بېرته د تېر برم لوړې څوکي ته او چت
کړي.

توحید او شرک ----- سریزه -----

دو هم فصل

زمونې عقیده

سریزه

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى و بعد :

په افغانستان کي اسلامي جهاد د امت د وينتابه او د جهاد د فريضې د احیا سبب شو، له امت نه ئې د حقارت، کمزوري، ذلت او خواري، احساس لري کړ او په خائي ئې د عزت، قوت، سرلوري، او عظمت احساس ورکړ، له امت سره ئې د روښانه مستقبل او تېر برم د بېرته لاسته راولو هيلې راپیدا کړي. د اسلام دښمنان چې په مستقيمه یا غيرمستقيمه توګه د امت پر برخليک مسلط دي، لوی اسلامي هيواد ئې په وړو وړو محکومو او نورو ته په هر خه کې اړو

سریزه

----- توحید او شرك -----

توبو و بشلى، خپله بقاء او پر اسلامي نوي د تسلط دوام له اسلام نه د مسلمانانو په لري والي او تفرق او تمزق کي لپوي، د جهاد احياء او د اسلام لور ته د بېرته راگرخيدو او عودت خوئنست د ئاخان لپاره لوئ خطر گني، دوي له پيل نه د جهاد له پايلو او د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي دولت له تأسيس نه ڈېر سخته وېره او تشويش درلود، د مجاهدينو په وراندي د روسي خواكونو له ماتى، نه وروسته، سمدلاسه د کمونيستي امپراطوري زوال پيل شو، دا هغه امپراطوري وه چي د جهاد له پيل نه مخکي ئې توله دنيا گوابنله، تول تري وېرېدل او د هغې مخي ته د ودرېدو جرأت ئې نه درلود، د دي جهاد په نتيجه کي د دغې خواكماني او وحشى امپراطوري سقوط او زوال د دېمنانو وېره او پريشانى نوره هم زياته کړه. مونږ د جهاد له لومړيو ورڅو نه د دېمن له توټئو سره مخامخ وو، د وخت په تېرېدو سره دا توټئي تشدید او زياتيدلى، دېمنانو د متعددو ډلو جورپولو، د فكري او عقيدتی اختلافاتو د رابرسيره کولو او بيا دا ډول اختلافات په داخلي جنګونو د بدلو لو لپاره له هيچ جنایت او کوشش نه ډډه ونکړه. دا توټئي او مداخلې که خه هم مجاهدين ئې له مشکلاتو سره مخ کړي وو خو دېمنان پدې ونه توانيدل چي د جهاد د بري مخه ډب کړي. دېمنانو له خوا د راولار شوو مشکلاتو له جملې نه یو هم د داسي یوی ډلې جورپول وو چي هغې ته ورته ډلي په نورو اسلامي هيوادونو کي هم د اصيل اسلامي نهضت د مقابلې لپاره رامنځته شوې دي. لدینه هدف دا دئ چي مسلمانان په فرعي مسائلو مصروف شي، فرعي فقهۍ مسائل ئې

توحید او شرك ----- سریزه

دومره مشغول کړي چې اساسی مسائل لکه د طاغوتی نظامونو په ضد جهاد او د مفاسدو او مظالمو مقابله، هېره کړي او په فرعی اختلافی مسائلو کې هومره غرق شي چې اساسی مسائلو ته ئې نه پام شي او نه ورته فرصت ومومي او د دې وخت په لاس ورنشي چې له پردیو نه د آزادۍ، د اسلامي حکومت د قیام او اسلام ته د خلکو د بلني په لاره کې مؤثر او لازم اقدامات وکړي. دا ډله چې یوه خاصه منبع ئې جوروی، وده ورکوي او وسایل او امکانات ورته تهیه کوي، همدي ډلي مونږ ته هم مشکلات راولار کړل او هغه داسي چې د دې ډلي غري چې له هر چا سره مخامنځ شي نو ورته وائي: د مذهب پیروي شرك دئ!! د مذاهبو امامان لکه بتان او اصنام دي!! چې پیروان ئې د دوى عبادت کوي!! له هرچا نه تپوس کوي چې ووايه پرعرش د الله تعالى د استوى په هکله خه نظرلري؟ د الله تعالى د يد، قدم، عين، سمع، مجئ، اتيان او نزول په رابطه خه عقیده لري؟ او خه نور مسائل لکه رفع اليدين (په لمانځه کې د لاسونو پورته کول) آمين بالجهر، په امام پسي قرائت او داسي نوري مسئلي!! پداسي طريقي سره مطرح کوي چې د خلکو ترمنځ د اختلافاتو سبب ګرئي، مذهببي تعصباتو ته لمن وهي او بالآخره خبره د یوه بل تکفير او د یوه بل په خلاف د فتواګانو د صادرولو مرحلې ته رسوی. نه مي غوبنتل د داسي مسائلو په اړه خه ولیکم او له اساسی مسائلو لکه جهاد او دعوت نه دیخوا ته توجه وارقام او د خپل فرصت یوه برخه دیته وقف او ټانګړي کرم او خه ولیکم، په دې هکله مې موجود بې شماره کتابونه کافي بلل، خو ومو لیدل چې قضیه ډپه جدي ده، د

سریزه

----- توحید او شرك -----

دې مسائلو د مطرح کولو ترشا سیاسی اهداف پراته دي، دبمنان غواړي لدې ډلي او د هغې له خوا مطرح او راپیدا شوو مسائلو نه د مجاهدينو په خلاف استفاده وکړي، مجاهدين ورباندي بدنام کړي او په همدي ډلي پوري د ترليو تبلیغاتي وسائلو له لاري د مجاهدينو په خلاف ناروا او بې بنسته تبلیغات کوي، ادعا کوي چي ګویا مجاهدين مشرکین دي، عقیده ئې خرافی او خرابه ده او په افغانستان کي روان جنګ د مشرکينو او ملحدينو ترمنځ جګړه ده. دا بې اساسه تبلیغات دومره زیات شول او په عربی نړۍ کي د همدي ډلي د مؤسسيينو له خوا دومره تکرار او زمزمه شول چي نړدي وه تول خلک د مجاهدينو د عقیدې په هکله شک وکړي، هرڅوک چي له کوم مجاهد سره مخامنځ کېږي، نو لوړۍ د مجاهدينو د عقیدې په رابطه پونښته ترې کوي، په ځانګړې توګه د همدي مسائلو په اړه چي دا ډله ئې ډبر تکراروي، بیا په مجلمو څواپونو هم نه قانع کېږي. په یاد می دي چي یو دوست چي د همدي ډول تبلیغاتو تر اغېزې لاندي راغلی وو، مونږ ته راغي، د خبرو په ترڅ کي ئې پونښته وکړه چي د عقیدې په اړه له کومو مصادرو نه استفاده کوي؟ ما ورته وویل: له قرآن او احادیشونه. دې خبری په اور بدرو سره ئې رنګ بدل شو، د عدم قناعت او ناخوبنۍ نښاني ئې په خبرې کي راخړگندې شوې، وئې ویل: دا خو مجمل څواب دئ! یوه افغان ورور چي په مجلس کي ناست وو، وویل: مونږ په خپلو مدرسو کي د عقيدة الطحاویه کتاب تدریس کوو. هغه دوست پدې هم قانع نه شو، غونښتل ئې د عقيدة الطحاویه د کومې شرحې نوم ورته

توحید او شرك ----- سریزه

واختل شی، تر خو ئی قناعت حاصل او د مجاهدینو د عقیدې په هکله ئی شکوک او شباهات رفع شي. هغه افغان ورور ورته وویل چي مونږ د علامه ابی العزالحنفی (رحمه الله) شرح تدریس کوو، پدې سره هغه میلمه دوست خه آرام او ډاوه شو.

د داسی خلکو له وضعې او له هغو پونښنو نه چې دوی ئی د مجاهدینو د عقیدې په رابطه مطرح کوي په خرگنده معلومېږي چي متعصب او متعنت یا گمارل شوي او استخدام شوي افراد خومره کوشش کوي چې د مجاهدینو په اړه او د دوی د عقیدې په رابطه د نړۍ له نورو مسلمانانو سره شکوک او شباهات راپیدا کړي، د اسلام دبمنان د دې پخاطر چې له مجاهدینو سره د نړۍ د مسلمانانو رابطه وسلوی او پرې نبدي چې جهادي روحيه د اسلامي نړۍ نورو برخو ته خوره شي، د همدي شوم هدف لپاره میدان ته راوتلي او غواړي د مذهبی اختلافاتو راولارولو له لاري د مسلمانانو د وحدت مخه ونيسي، دوی هڅه کوي مسلمانان په فرعی مسائلو کي مصروف وساتي او پدې سره ئې له اصلی او اساسی مسائلو نه غافل کړي، دوی جا هل او بې خبره عناصر په کار اچوي او د همدوی په لاس د مذهبی تعصباتو اور بلوي او د مسلمانانو تر منځ اختلافات راولاروي.

زمونږ مجاهدين همبشه لدې ډول پونښنو سره مخ کېږي او د هغو کسانو له خوا چې دبمنانو د تبلیغاتو تر اغېزې لاندې راغلي په مکرره توګه د عقیدې په هکله ترسوال لاندې رائې، سوال کوونکي بیا په مجمل او لنډه خواب هم اکتفا نه کوي، غواړي په دې

سریزه

----- توحید او شرك -----

رابطه او بد او مفصل حواب واوري ترخو ډاډ او د مجاهدينو د عقیدي په هکله ورسه پيدا شوي شکوك رفع شي. که څه هم پدي هکله ډېر کتابونه ليکل شوي او مونږ چي خه دلته راورو هغه به هم د امت د منل شوو علماءو نظریات، او له معتبرو اسلامي کتابونو نه رانقل شوي اقتباسات او د دوى د مفصلو نظریاتو لنډيز وي، خود یو شمېر مخلصو ورونيو د غوبنتني او د مجاهدينو په هکله د شکوکو او شبهاتو د له منځه وړلوا پاره مجبور شوم دا رساله ولیکم. تر هر خه د مخه باید ووايم چي مونږ د تولو حقه مذاهبو منونکو او پلويانو ته احترام لرو، او له هغوي سره د نظر د اختلاف باوجود د تولو ترمنځ د یووالی غوبنتونکي یو او هغه کسان معذور شمېرو چي د حقايقو د ادراف په لار کي له مخلسانه او جدي هڅو او هاندنه وروسته هم پدي ندي توانيدلي چي تول حقايق درک کري او د ځينو حقايقو په پېژندلو کي غلط شوي. مونږدا ډله خلک معذور شمېرو، له بخښونکي خدای نه ورته د مغفرت سوال او د هدایت دعا کوو، خو له هغوكسانو نه کلك نفرت او ژوره کرکه لرو چي له فرعی اختلافاتو نه د مسلمانانو ترمنځ د بېلتون او تفرق او د نورو د تکفیر وسیله جوروي او پرديو ته دا امكان په لاس ورکوي چي له همدي لاري خپل سیاسي اهداف پلي کړي. دا ډول کسان له بل هرچا نه اسلام او اسلامي تحریک ته زيات خطر لري. هيله منديم هادي او کريم خدای مونږ تولو ته هدایت وکري د حق او صواب لار راوبنېي، د قرآنې آيتونو او مبارکواحدايو صحیح علم او پوهه راکړي او پراسلام دپوره عمل او

توحید او شرک ----- سریزه

د نېکواو صالحومامانواو سلف صالح په لاره دتگ توفيق راپه
برخه کړي.

اللَّهُمَّ ارْنَا الْحَقَّ حَقًا وَارْزُقْنَا اتِبَاعَهُ، وَارْنَا الْبَاطِلَ بَاطِلاً
وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ

سریزہ ----- توحید او شرک

توحید او شرک --- د الله په اړه زموږ عقیده

د الله تعالیٰ په اړه زموږ عقیده

الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نتوبُ اليه و نعوذ بالله منْ
شرورِ أَنفُسنا و مِنْ سَيِّئاتِ أَعْمَالِنَا، مِنْ يَهْدِه اللَّهُ فَلَا مُضْلِلُ لَهُ
و مِنْ يَضْلِلُ فَلَا هادِي لَهُ، وَأشْهَدُنَا لِإِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
لَا شَرِيكَ لَهُ وَأشْهَدُنَا مُحَمَّداً عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ.

اعوذ بالله من الشيطن الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم.
هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ
الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَارُ الْمُتَكَبَّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ هُوَ
اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا

د الله په اړه زمونږ عقیده ----- توحید او شرك

* فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

الحضر: ٢٣-٢٤

الله تعالى د ټول عالم پیدا کوونکی او پالونکی دئ، په هغه کې د رب او ټولواک په حیث تصرف کوي. په ذات، صفاتو او افعالو کې د کمال په ټولو صفاتو متصف دئ، له هر عیب او نقص نه پاك، منزه او لور دئ. پدي هستي کې چې خومره بنسکلا، بنایست، جمال او کمال ترستړګو کېږي؛ د ده له لوري دي او ده د عالم موجوداتو ته ورپه برخه کړي. نه هیڅ سیال او شریک لري او نه ئې هیڅ مثل او مثال شته، ابتداء او انتهاء نه لري، اول دئ او آخر، فنا نه لري، له ټولو مخلوقاتو نه مخکي وو او له ټولو نه وروسته به وي. هغه ظاهر دئ چې د کائناتو ټولي برخې ئې په وجود شهادت ورکوي، باطن دئ چې د انسان په وهم او فهم کې نه خایېږي، انسان یې د ذات له ادرالک نه عاجز دئ، هیڅ مثال ئې نشته. تلپاتې ژوندی دئ چې هیڅ مرګ او فنا نه لري، ټول شیان هغه پیدا کړي، ټولو ته ئې ژوند ورکړي، هغه خالق یعنی پیداکوونکی او رب یعنی پالونکی دئ، د کائناتو د تدبیر والک له هغه سره دئ، قیوم دئ چې یوه لحظه هم د کایناتو د امورو له ادارې او تدبیر نه غفلت نه کوي، چا ته چې وغواړي ژوند ورکوي او خوک چې وغواړي له ژوند نه محروموي، وزنجي ئې او بیائې بېرته راژوندی کوي.

په دې هستي کې هیڅ پېښه د الله تعالى له ارادې پرته نه شي واقع کېدلې. هره لویه او وړه پېښه د هغه په اجازه او اراده، د هغه له خوا د وضع شوو ضوابطو، سننو، قضا او قدر مطابق ترسره کېږي.

توحید او شرك ----- د الله په اړه زمونږ عقیده

هم د شیانو په خلقت کي او هم د عالم په ټولو هغو تحولاتو او بدلونونو کي چي د الله تعالى په اراده ترسره کېږي، خاص مصلحت او حکمت پت دئ، د خدای په مخلوقاتو کي بیهوده، عبث او بې هدفه شي نشته. د دي هستي دا بې حسابه توکي ئې هر يو په پېړه بشه توګه د خاص هدف د تحقق لپاره پیداکړي، د شیانو خلقت هغه هم په خاص شکل او کیفیت سره د الله تعالى کار دئ، ځکه هغه خالق، باري او مصور دئ.

د الله تعالى ټول د کمال صفات ازلي او ابدی دی، نه خه تري کمېږي او نه خه ورباندي زیاتېږي. هغه غني او بې نیازه دئ، هیچا او هیڅ خه ته اړ ندی، غناء ئې ذاتي صفت دئ، ټول شیان ده ته اړ او محتاج دی، هم په خپل خلقت کي او هم په بقاء او وجود کي. قدير او ټواکمن دئ، هرکار ورته آسان دئ، ټول شیان ئې پیدا کړل، برابر ئې کړل، اندازه او مقدار ئې ورته وتاکو، پیل او پای ئې ورته تعیین کړ، هر يوه ته ئې لاره او مسیر وتاکو، هدایت او لارښونه ئې ورته وکړه.

نه خه له پیدا یښت نه مخکي تري پت دی او نه له پیدا یښت نه وروسته، پت او بنکاره، شاهد او غائب، ماضي او مستقبل ټول ورته معلوم دی، علم ئې په هرڅه حاوي دئ، هیڅ داسي خه نشته چي تري پت وي، لوی او ووړ، نبدي او لري، رنا او تیاره هیڅ تري پت ندي.

الله تعالى نه یوازي دا هستي پیدا کړي ده، بلکه د رب او پالونکي په حیث هرڅه اداره او پالي، هرڅه د ده په اراده، تقدیر او

د الله په اړه زمونږ عقیده ----- توحید او شرك

توفيق ترسره کېږي. تول شياني د قضا او قدر تابع دي، اراده ئې هر چيرته او په هرڅه کي نافذ ده، هیڅ شی ئې د ارادې مخه نشي نيولى، کوم کار چې هغه ئې د کېدو اراده ونکړي نشي کېډي، د بندګانو اراده د ده د ارادې تابع ده، خه چې ورته وغواړي همځه کېږي او خه چې ونه غواړي هغه نشي کېډي، بندګان په خپله هیڅ نشي کولی، د هرڅه او هرکار توفيق د دله لوري دي. نه خوک د هغه قضا بدلولى شي او نه ئې د ارادې مخه نيولى شي، په تول عالم کي هیڅ داسي قدرت او هوالک نشته چې د ده حکم وختندي وي او د ده امر مانع شي. د هغه قضا نافذه او حکم ئې حاکم دي، په هر خه غالب، امر ئې په خپل تاکل شوي او معین وخت تحقق مومي، داسي نده چې د هستي او کایناتو له خلقت، د ضوابط او قضا له وضع کولونه وروسته ئې دا مخلوقات په خپل حال پربني وي او هر خه ئې خپلي مخي ته آزاد خوشي کوي وي او گويا اوس پربني په خپله د وضع شوو ضوابط مطابق واقع کېږي، نه، داسي نده، بلکه هره پربني، په هره شبېه کي، د ده جل جلاله په اجازه، توفيق او د ده لخوا د تاکل شوي تقدیر او قضا مطابق ترسره کېږي.

د الله تعالى په اړه زمونږ د عقیدې مصدر او منبع قرآنکريم او د رسول الله صلی الله عليه وسلم سنت دي، مونږ په هر هغه خه باور او ايمان لرو چې عليم خداي او د ده رسول صلی الله عليه وسلم په صراحت اووضاحت سره بيان کړيدي، خه ئې چې په خرګنده توګه او په تفصيل سره بيان او شرحه کړيدي، په همځه واضح، خرګند او مفصل شکل ورباندي ايمان لرو، او خه ئې چه مجمل پربني، په

توحید او شرك ----- د الله په اړه زمونږ عقیده

همغه مجمل شکل ئې اکتفاء کوو، له خه زیاتولو او خه کمولو نه ډډه کوو، له خپل حد نه تبری نه کوو، هغه شیان چي الله او رسول ئې په تفصیل سره ندي بیان کړي او زمونږ له فهم او ادراک نه ئې لور شمېرلي، مونږ بې خایه تکلف نه کوو، بې ګتني رحمت نه باسو، آمنا او اسلمنا وايو، د دې ډول شيانيو په کنه او حقیقت د پوهېدو بې خایه او بې فائدي ھڅه نه کوو. د خیلو اختلافاتو او منازعاتو د حل لپاره الله او د ده رسول ته رجوع کوو او همدا مرجع د حق او باطل د پېژندلو او د اختلافاتو د حل یوازنې مرجع شمېرو. د دېن او ايمان په امورو کي د الله او د رسول صلی الله علیه وسلم په مقابل کي د هيچا خبره د اعتماء ورنه ګنو، د هغه چا خبره نه منو چي د الله او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په لارښوونو مبتنۍ نه وي، د الله او د ده د رسول له وینا سره مخالف اقوال له یوه سره ردودو. مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم یاران او هغوي ته نبدي خلک د دېنی امورو په فهم او پوهې کي تر نورو مقدم ګنو.

که پونېتنه رانه وشي چي کوم مذهب ته ترجیح ورکوئ؟ نو وايو چي حنفي مذهب ته ترجیح ورکوو، دا حکمه چي د اهل سنت وجماعت دا مذهب مو تر بل هر مذهب نه پر کتاب الله او د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر سنت ولار او د سلفو پر منهج مبتنۍ موندلی؛ خو دا هم په تأکيد سره وايو چي نورو مذاہبو او پلويانو ته ئې احترام لرو، له هغوي سره په آراوو او نظریاتو کي اختلاف رووا اختلاف شمېرو او الله تعالی ته سوال کوو چي زمونږ او هغوي اشتباهاط معاف کړي، مونږ په فرعی مسائلو کي د اختلاف په

د الله په اړه زمونږ عقیده ----- توحید او شرك

اساس هیچا ته د ګمراه، مشرک او کافر خطاب نه کوو، بلکه د دې
برعکس د ټول امت د یووالي او د ټولو مذاهبو ترمنځ د تقارب او
وحدت غونبستونکي یو.

توحید او شرك ----- د الله اسماء او صفات

د الله تعالى اسماء او صفات

د الله تعالى په پاكو نومونو او لوړو صفاتو ايمان درلودل د ايمان بالله له ااسيي اجزاوو خخه دي، له همدي لاري کولي شو الله تعالى بنه وپېژنو او له خپل رب سره د خپلو اړیکو د خرنګوالي په کيفيت پوه شو. لکه خرنګه چي مونږ مکلف يو د الله تعالى په ريوبيت ايمان ولرو، په دعا او عبادت کي د هغه لوري ته رجوع وکړو، هغه ته پناه ورورو، د هغه عبادت وکړو او له هغه نه مرسته وغواړو، همدا راز مکلف يو چي الله تعالى په هغه نومونو سره يادکړو چي په خپله ئې راښوولي دي.
که خه هم هغه آيتونه او احاديث چي د الله تعالى نومونه پکي ذکر شوي اکثرآ ډېر واضح او خرگند دي او هرڅوک پري پوهېدلې

د الله اسماء او صفات ----- توحيد او شرك

شي، خو پدي هکله يو شمېر داسي آيات او احاديث هم شته چي د علماء او ترمنځ د مناقشات او د نظر د اختلاف سبب شويدي، دا ډول نصوص ئينو د صفاتو آيات او احاديث بللي او نورو ورته متشابهات ويسي د. پدي ډول نصوصو کي الله تعالى ته داسي افعال منصوب شويدي چي همدي ته ورته افعال او اعمال انسان د خپلو اعضا او جوارحو په واسطه ترسره کوي، لکه اور بدل، ليدل، ورکول، اخيستل، تلل، راتلل، چي دا اعمال په غوبونو، سترګو، لاسونو او پښو ترسره کېږي.

د اسلام په پيل کي د اصحابو او سلف صالح ترمنځ د دې ډول نصوصو په هکله هیڅ اختلاف نه وو، پدي اړه د دوي ترمنځ هیڅ ډول مناقشه نده شوي او نه پدي رابطه له دوي نه اختلاف روایت شويدي، د دوي (سلف صالح) مذهب او نظریه دا وه چي دوي به د همدي نصوصو په الفاظو اقرار کاوو او په معنۍ به ئې ايمان درلود، د کييفيت په هکله به ئې له بحث او له مناقشي نه چې کوله. له ابي عبيد القاسم بن سلام رحمه الله نه د دې ډول احاديثو په هکله پونښنه وشوه؛ ده په حواب کي ورته وویل: مونږ دا احاديث حق بولو، باور لرو چي ثقه راويانو يو له بل نه روایت کړیدي؛ خو که د تفسير او معنۍ په رابطه ئې سوال رانه وشي نو وايو چي د پخوانيو علماء او (سلف صالح) په منځ کي داسي خوک نه مو مو چي دا ډول نصوص ئې تفسير او تشریح کړي وي، نو مونږ ئې هم له تفسير او تشریح نه خان ساتو، فقط د هغه تصدیق کوو، ايمان ورباندي لرو او د کييفيت د ادرالک په هکله ئې بې فایدی هڅي نه کوو او سکوت غوره ګنيو.

توحيد او شرك --- د الله اسماء او صفات

ابوالمعالي جويني په خپل کتاب "الرسالة النظامية" کي ليکي:
و ذهب ائمة السلف الى الانكفار عن التأويل و اجراء
الظواهر على مواردها و تفويض معانيها الى الرب" و يقول:
"وقد درج اصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم على
ترك العرض لمعانيها و درك ما فيها" ثم يقول: "فلو كان تأويل
هذه الظواهر مسوغًا او محتملاً لا شك ان يكون اهتمامهم
بها فوق اهتمامهم لفروع الشريعة، و اذا انصرم عصرهم و
عصر التابعين على الاضراب عن التأويل كان ذلك هو الوجه
المتبوع فحق على ذى الدين ان يعتقد تنزيه الباري عن
صفات المحدثين و لا يخوضوا في تأويل المشكلات ويكل
معناها الى الرب تعالى"

سلفو امامانو له تأويل نه ڏدھه کړي، د نصوصو ظاهرئي په خپل حال
پربنې او د هغوي معنى ئې الله تعالى ته مفوض کړي ڏدھا وایي: د
رسول الله صلى الله عليه وسلم اصحابو دا غوره ګنلي چې له معنى
سره ئې کار ونلري او د هغى د ادراك لپاره هڅه ونکړي. ورپسې
وایي: که د دې ظواهرو تأويل جائز او ضروري وي نوبیشکه چې
دوی به دیخوا ته د شریعت د فروعاتو په نسبت زیاته توجه کړي وي،
پداسيي حال کي چې د اصحابو او تابعيونو دور داسيي تېر شو چې له
تأويل نه ڏدھه کېدہ، نو همدا کارد متابعت وردي، هر دینداره انسان
ته بنائي چې دا عقیده ولري چې الله تعالى د مخلوقاتو له صفاتو نه

د الله اسماء او صفات ----- توحيد او شرك

منزه دئ، د مشکلو الفاظو په تأویل کي تکلف ونه کري او معنی ئې
الله تعالى ته پربردي.

پردي ډول آيتونو او احاديثو باندي ايمان درلودونکي
په دريو مهمو برخو وبشل شويدي:

- **اهل ظاهر:** دا ډله د متشابه آيتونو کلمات په همغه ظاهري
معنی اخلي، قرب، معیت، نزول، استوی، مجع او نوري دا ډول
کلمې لکه يد، عين، اذن، د همدي کلماتو په ظاهري، متداولې او
متباردي معنی اخلي. له اهل ظاهر نه یو شمېر مشبه (تشبيه
کوونکي) دي، يعني هفوی د الله تعالى دا صفات د بندګانو گانو د
صفاتو په شان بولي او د الله صفات د بندګانو له صفاتو سره تشبيه
کوي. د همدي ډلي یوه بله برخه که خه هم د دي کلماتو معنی د
لومړۍ ډلى په شان ظاهري او ذهن ته په نږدي معنی حمل کوي خو
وايي چي مونږ الله تعالى په هیڅ شي کي له مخلوقاتو سره نه تشبيه
کوو، هفوی دا کلمات په خپله ظاهري معنی سره تعبيير او
تفسيري؛ خود بلا تشبيه، بلا تکييف او بلا تمثيل قيد ورسه ردي.
- **دوهمه ډله :** دا ډله ذکرشوی کلمات د هغې په ظاهري معنی
سره نه اخلي ، لدې ډلى نه یوشمېر عقيده لري چي په دي ئاي کي
لدې کلماتو نه د الله تعالى صفات ندي مراد، بناء لازمه ده د دي
الفاظو ظاهري او ذهن ته نږدي معنی تري واخيسنې شي، د مثال په
توګه استواه باید د تسلط او سیطرې او ید دقدرت او نعمت په
معنی تفسير او تعبيير شي، یو شمېر نورئې ظاهري معنی ردوی او د
هغې مراد او مفهوم خدائي ته پربردي او په خپله هیڅ نه پکي وايي.

توحید او شرك ----- د الله اسماء او صفات

- دريمه ڏله: دا ڏله پدي هکله بالکل خه نه وايي، سکوت ئې غوره کري، له دې ڏلي نه يو شمېر عقيده لري چي لدې کلماتو نه د الله تعالى صفات مراد ندي، او که فرضًا صفات تري مراد وي؛ د هغه معنى هسي باید وشي چي د الله تعالى له شان سره مناسبه او وړوي. نور وائي چي د همدي نصوصو قرائت او تلاوت کافي دئ او له هر ڇول تفسير، تأويل او تعبير نه خان ساتي، نه يي په دې هکله په زړه او د ماغ کي خه تصور وي او نه په خوله خه وايي.
د دې ڏلو په رابطه باید وویل شي چي:
- د لوړنۍ ډلي عقيده بيشکه له صريحو نصوصو سره تکر کوي او د دې عقيدي په بطلان او فساد کي هيچ شک نشته. د اهل ظاهر د دوهمي ډلي عقيده که دا وي چي يد، سمع او بصرالهي صفات وشمېرى او هغه غربى، جوارح او د فعل وسائلونه بولي او له انسان سره ئې تشبیه نه کري، قرب، معیت، نزول، استواء، مجئ، اتيان، اخذ او ايتاء د الله تعالى اختياري افعال وشمېرى او د انسان د افعالو سره ئې تشبیه نه کري او د دې صفاتو او افعالو کيفيت او حقیقت خدای ته پرېږدي، نو مونږ ورسره اختلاف نه لرو او د دې عقيدي په صحت په هکله د شک خاي هم نه گورو.
- هغه ڏله چي د ذات په هکله د تشبیه د نفی پخاطرد دې کلماتو ظاهري معنى تري اخلي، دوى که خه هم له تشبیه نه تبنتي خو د الهي ثابتو صفاتو د نفی مرتکب کېږي، د دوى عقيده هم غلطه او فاسده ده، دا عقيده له هغو صريحو نصوصو سره تکر او تناقض لري چي د الله تعالى لپاره دا صفات په اثبات رسوي.

د الله اسماء او صفات ----- توحيد او شرك

• خو هغه ډله چي د الله تعالى د ذات سره د تشبيه د نفي کولو پخاطر د دي کلماتو ظاهري معنى نه اخلي او په عين وخت کي تأويل هم نه کوي، مراد او اصلی مفهوم ئې خداي ته سپاري او د الله تعالى له هیڅ صفت نه انکار نه کوي، د دي ډلي عقیده هم صحيح .^{۵۵}

• هغه کسان چي پدي هکله بي سکوت غوره کړي، نه تشبيه کوي او نه تأويل، دا صفات د غړيو یا اندامونو او جوارحو په معنى نه اخلي، بلکه هغه د الله تعالى د شأن سره برابر او مناسب صفات شمېري، د دي کسانو د عقیدې د صحت په هکله هم د شک خائي نشيته.

• همداراز هغه کسان چي د تقوى او احتیاط له مخي د همدي آيتونو په تلاوت اکتفاء کوي، له هر ډول تأويل نه ډده کوي، نه په خپل ذهن کي خاص تصور قائموي او نه په زې پدي اړه خه وايي، که دوى د دغو آيتونو په مراد او مفهوم ايمان ولري، که خوک دا ډله جاهل او نادان ګنې نو واقعاً چي بي انصافي کوي.

• هغه کسان چي د عقیدې د سموالي په هکله ئې شک نشو کولي، د دوى ترمنځ اختلاف په اصل کي لفظي اختلاف دئ، د دوى ترمنځ اساسي او بنیادي اختلاف نشيته.

پدي هکله تریکولو زیيات صحيح، قوي او د اسلامي امت د امامانو له نظر سره مطابق نظردا دئ چي ووایو: مونږ په دي ټولو آيتونو او احاديثو ايمان لرو، اقرار ورباندي کوو، په الفاظو ئې تکلم کوو، خو هغه په خپلې ظاهري معنى نه اخلو، له تأويل نه ئې

توحید او شرك ----- د الله اسماء او صفات

پووه کوو، په معنی او مرادئي ايمان لرو. هکه که ظاهري معنی تري
واخلو نو د تشبيه او تمثيل مرتكب کېړو او الله تعالى له مخلوق
سره تشبيه کوو، پداسي حال کي چي قرآنکريم فرمابي:
ليسَ كَمْثُلَه شَيْءٌ،

او که تأویل پکي وکړو نو بیا به موهم د نص مخالفت کړي
وي، هکه قرآن فرمابي :

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

گرانه وروره! که ته دا عقیده ولري او په خرگندو الفاظو سره
بې مجاملۍ ووایي چي:

- په مخلوقاتو کي هيڅ شی هم په ذات کي له الله تعالى سره
شباہت او مماثلت نه لري.
- د لوی او قدیر خدای ذات ادرافک ممکن او میسر ندي.
- انسان نه شي کولی د الله تعالى د تصرف خرنګوالی په خپلو
اختیاري افعالو کي درک کړي. اخذ، بطش، امساك، ايتاء، مجئ،
اتيان دا ټول د الله تعالى لپاره ثابت شوي افعال دي، خو انسان ته نه
دا ممکنه ده چي د دي افعالو کيفيت درک کړي شي، او نه دا افعال د
مخلوقاتو له افعالو سره شباہت لري.
- الله تعالى داسي ذاتي صفات لري چي دا افعال هغوي ته
منسوب دي. لکه انفاق او تمليک چي يد، اورېدل او ليدل، سمع او
بصر ته منسوب شويدي؛ خو دا نه اعضاء او جوارح دي او نه پدې
رابطه د خالق او مخلوق ترمنځ شباہت شته.

د داسي عقیدې د درلودو په صورت کي که ته په هرو الفاظو

د الله اسماء او صفات ----- توحيد او شرك

خپله عقیده تعییر کړي؛ مونږ ستا د عقیدې د صحت او سموالي په هکله شک نه کوو. خو که خوک د خپل ذهنې انحراف له امله د الله تعالى په هکله په خپل ذهن کي خاص تصویر جوړ کړي او الله تعالى په خپل ذهن کي انسان ته ورته مجسم کړي او په همدي خاطر هر چيرته چي کوم داسي لفظ او کلمه بيا مومي چي د خپل دي غلط او کاربه تصور د اثبات لپاره تري کار اخستلى شي نو فوراً او په منډه ورباندي استناد کوي، بېله دي چي د لفظ مخکي او وروسته په پام کي ولري او محل او مقام ته ئې نظر وکړي، په پوره لجاجت په همدي لفظ استدلل کوي، مونږ دغو کسانو ته له الله تعالى نه هدايت غواړو، الله تعالى دي لدې مصیبت نه وباسي، خدای دي تياره ذهنونه روښانه کړي. دا کاربه ذهنونه په اصل کي په غیب له ايمان نه عاجز دي، یوازي په "جهر" او "خرګند" ايمان لري، هر خه له ملموس او مشهود شيانو سره مقاييسه کوي، هغه خه نشي منلي چي له محسوس او ملموس شيانو سره ورته والي او مماثلت ونلري. دوى د تعصباتو په لومو کي داسي نښتي چي وتل ورته گران شوي!! مونږ له هغوكسانو سره هیڅ مشکل نه لړو چي د الله کتاب او د رسول الله صلی الله عليه وسلم سنت ئې د خپل قضاوت آخریني مرجع ګرڅولی ده او د هر شي په رابطه د قرآن او احاديثو په رينا کي فيصله کوي، هغوي چي خپل حد پېژني، له حدودو او پولو نه اخوا نه اوږي، په خپل حد درېږي او اعتراض کوي چي لدینه اخوا د تللو او ورباندي تګ اجازه نه لري، دا ئکه چي الله تعالى همداسي فرمایلې دی. مونږ له داسي اشخاصو سره هیڅ مشکل او اختلاف نه

توحید او شرك ----- د الله اسماء او صفات

لرو، زمونې مشکل له هغه اشخاصو سره دئ چي د خدای او رسول
صلی الله علیه وسلم قول یوازي په هغه صورت کي قبلي چي د
دوی له نظریاتو سره توافق ولري، دوي په اصل کي خپل ذهن،
تصور او انتباھ معیار گرخولی، حتی حاضر ندي دا ومني چي ئیني
شيان د غيب په دائره کي دی او انسان ئې په خپلو حواسونشي درك
کولي، دا ډول غيبي شيانو تجسم په ذهن کي او له مشهودو
شيانو سره ئې او له محسوساتو سره ئې تشبيه او تمثيل غلط کار
دئ. پدي اړه لازمه دا ده چي خپل حد او توان وپېژنو او له حد نه
تېرى ونکرو، په الهي لارښونو او د الله د کتاب په هغه اشارو باید
اكتفاء وکړو چي د غيبي امورو د پېښندګلوي او د انسان ذهن ته د
تقرب او نېډې کولو لپاره راغلي دي. دا رساله اصلاً د همدغو
کسانو په ټواب کي ليکل شوي ده. د دې لپاره چي د نوموري
موضوع حقیقت نېه څرګند شي باید قرآن ته رجوع وکړو او د الله د
کتاب په رينا کي د دې موضوع حقیقت ولټيوو.

خداي خنگه و پیژنو ----- توحید او شرك

خداي جل جلاله خنگه و پیژنو؟

د الله تعالى د ذات، اسماء او صفاتو په هکله بحث او خبری په
خو برخو کي خلاصه کولي شو:
د الله تعالى د ذات په هکله

اسلام مونږ لدي نه منع کوي یو چي د الله تعالى د ذات د
کيفيت په هکله تفکر او بحث و کرو، هکه انسان ته ممکنه نده چي د
الله تعالى ذات درک کوي او په کيفيت ئې پوه شي. قرآنکريم فرمابي:
*يَعْلَمُ مَا يَبْيَنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا **

طه: ۱۱۰

"الله" په هر هغه خه پوهېږي چي د دوى مخى ته دي او یا ئې شا ته
دي، خو دوى علمأ پر ده احاطه نه شي کولي، يعني انسانان نه دا

توحید او شرك ----- خدای خنگه و پیژنو

وس لري او نه دومره علم چي د الله تعالى د ذات کيفيت درک کرپي
شي. دوي ئې د ذات د کيفيت له ادرالك نه عاجز دي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایي:

تَفَكِّرُوا فِي آلاءِ اللَّهِ وَلَا تَفْكِرُوا فِي اللَّهِ عَزَّوَ جَلَّ
د الله تعالى د نعمتونو په هکله فکر و کړي خود ذات په هکله ئې
تفکر مه کوي.

نه يوازي انسان نه شي کولي د الله تعالى د ذات په کيفيت پوه
شي بلکه موږ له دي نه هم منع شوي یو چي په خپل ذهن کي د الله
تعالي لپاره کوم تصویر جوړ کړو او له مخلوقاتو سره د هغه د تشبيه
او تمثيل په اړه تصور وکړو. الله تعالى فرمایي:

*فَلَا تَصْرِيبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ *

التحل: ٧٤

د الله تعالى لپاره مثالونه مه بيانو؛ الله تعالى پوهېږي او تاسو نه
پوهېږي.

يعنى پداسي حال کي چي په هرڅه پوه او خبيز خدای د خپل
ذات لپاره مثال ندي راوري او په قرآنکريم کي ئې د داسي کوم مثال
ندی ذکر کړي؛ نو تاسي پدې محدود علم سره خنگه کولي شي چي
د الله تعالى د ذات لپاره مثال راوري؟

له مخلوقاتو سره د الله تعالى او یا له الله تعالى سره د
مخلوقاتو تشبيه او داسي یو مثال راړېل چي تشبيه تري ثابته شي
او یا په تمثيل دلالت کونکي تصور، دا ټول ناروا دي، لازمه ده
لدي نه په کلکه ئان وساتو. دا ئکه چي الله تعالى موږ ته امر کوي:

خداي خنگه و پیژنو ----- توحید او شرك

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ *
البقرة: ٢٢

له الله تعالى لره سیلان مه جوړوی، پداسي حال کي چي نسه پوهېږئ
"چي الله تعالى سیال او مثل نه لري"

همداراز فرمایي:

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ *
الاخلاص: ٤

هیڅ یو د لره کفو او سیال ندی.

بل ئای فرمایي :

لَيْسَ كَمُثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ *
الشورى: ١١

هیڅ شی د هغه په خبر ندی او دی اور بدلونکی لیدونکی دئ.

يعنى که وغوارې چي په خپل ذهن کي د الله تعالى لپاره کوم

مثال مجسم کړي، نو پوه شه چي پدي کايناتو او موجوداتو کي به
هیڅ شی دي مثال ته ورته ونه مومن. د یوه شي مثال په حقیقت کي
د هغه شي تخمیني او تقریبی تصویر وي، چي د همغه شي د پېژندلو
لپاره په کار راول کېږي، کله چي د یوه شي د اصل او حقیقت
ادرالک ممکن نه وي نو د مثال په راولو سره ئې تشریح او توضیح
کوو، خود الله تعالى په هکله نه د مثال راول ممکن دي او نه ئې
مثال او مثل شته.

په دي آيت شریف کي داسي ندی ويل شوي:

"ليں مثله شی: ده ته ورته خه نشته"

بلکه ويل شوي:

لَيْسَ كَمُثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ:

د ده مثل ته ورته خه نشته او دی سمیع بصیر ذات دئ.

توحید او شرك ----- خدای خنگه و پیژنو

د دې معنى دا ده چې نه يوازي د الله تعالى د ذات د کيفيت ادرالک ممکن ندي، بلکه دا هم ممکنه نده چې د الله تعالى د ذات او ذاتي صفاتو د کيفيت په هکله تخميني او تقربيي تصور ولرو. نو لازمه د له هر هغه تأويل او توجيه نه په کلکه خان و ساتو چې د مخلوقاتو سره د الله تعالى تشبيه پکي وي.

که د الله تعالى د ذات د کيفيت په هکله بحث ضروري وي او د انسان لپاره ئې ادرالک امكان درلودي نو الله تعالى به په خپله په پوره صراحت اووضاحت سره بيان کړي وي، مجمل به ئې نه پرېښود او يوازي په هغو آيتونو به ئې اكتفانه وي کړي چې له اسمای حسنی او لوړو صفاتو نه بحث کوي.

د آيت شريف دوهمه برخه

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

دا په ګوته کوي چې که خه هم انسان ته هم سمیع او بصیر ویل کېدى شي، الله تعالى د اورېدو او لیدو صفت انسانانو ته هم ورکړي، خو بیا هم پدې موجوداتو کي داسي خه نشته چې له الله تعالى سره ورته والي او شباهت ولري. د الله تعالى ذات هیڅ مثل او مثال نه لري.

د یوه خه د پېژندلو طریقه یا دا ده چې مستقیماً د همغه شي د ذات د کيفيت په هکله معلومات لاسته راوري او وئې پېژني او یا دا چې د مثال او سیال له لاري ئې و پېژني او یا دا چې هغه ته ورته شي د ده په هکله تا ته خاص انځور درکړي او لدې لاري ئې په نسبې توګه و پېژني. قرآنکريم د الله تعالى د ذات د ادرالک او د هغه د

خداي خنگه و پیژنو ----- توحید او شرك

کیفیت د پیژندلو په رابطه دا قول امکانات رد کړیدي او په پوره صراحت ئې ويلى دي چې الله تعالی نه سیال او مثل لری او نه د چا علم د هغه تعالی د ذات پرکیفیت احاطه او احتوا کولی شي.
د دې مطلب د لا روښانتیا لپاره ضروري ده د الشوری سورت یو ولسم آیت په دقت سره توضیح او تشریح کرو:

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَرْوَاجًاٰ وَمِنْ الْأَنْعَامِ أَرْوَاجًاٰ يَذْرِهُمْ كُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ

البصیر * ۱۱: الشوری

د آسمانونو او Ҳمکي مبتدع او مخترع پيدا کوونکي چې تاسي ته ئې ستاسي خپله جوړه پيدا کړه او له چارپایانو نه ئې هم جوړې جوړې پيدا کړې، په دې جوړو سره تاسي زیاتوي، هیڅ شی هغه ته ورته ندي، هغه اورېدونکي لیدونکي دئ.

- دا آیت لاندېني اساسی مطالب په ګوته کوي:
 - الله تعالی د Ҳمکي او آسمان خالق او پيدا کوونکي دئ.

پداسي حال کي چې:

الف _ د دې شیانو خالق او پيدا کوونکي وو او په خنگ کي ئې بل هیڅوک او هیڅ خه نه وو.

ب _ نه Ҳمکه وه او نه آسمان او نه د Ҳمکي او آسمان هیڅ خه.

انسانان او حیوانات جوړه جوړه پيدا کړي شوي، داسي چې:

الف ڏادا قول (انسانان او حیوانات) نه وو، پيدا شول.

ب ٿله دوى نه مخکي ئې Ҳمکه او آسمانونه پيدا کړل.

ج ڦد نسل د بقا لپاره ئې جوړه جوړه پيدا شوي، لدې نه پرته

توحید او شرك ----- خدای خنگه و پیژنو

نه تکشیر موندلی شي او نه ئې د نسل بقا ممکنه ده.
• په ئمکه او آسمانونو کي هیچ شی د الله تعالی په مثل ندي،
هیچ خیز ورسره ورته والی نه لري، د الله تعالی د مثل مثال هم نشته
ئکمه:

الف-الله تعالی خالق او دا نور قول موجودات مخلوق دي.
ب ژړوندي مخلوقات پيدا کېږي، زېړول کېږي او نور زېړوي،
جوره جوره پيدا شوي، پداسي حال کي چي الله تعالی فرد واحد
دئ، نه له چا نه زېږيدلی او نه نور خه زېړوي، نه سیال لري او نه
مثال.

همدا مطلب د اخلاص په سورې کي چي رسول الله صلی الله
علیه وسلم ئې د قرآنکريم ثلث (دریمه برخه) بولې، داسې بیان شوی:
**فُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ * وَلَمْ يَكُنْ
لَهُ كُفُواً أَحَدٌ ***
الاخلاص: ۱-۴

ووايې: هغه يوازنې الله دئ، بې نيازه الله دئ "قول هغه ته اړدي، خپل
ضرورتونه ورته وړاندي کوي، هغه تعالی له هر ډول احتیاجه پاک او
منزه دئ، قول د کمال صفات د ده دی. فنا نه لري، تلپاتې دئ" نه ئې
څوک زېړولي او نه له چا نه زېږيدلی، هیچ سیال او کفو نه لري.

۴- د آيت له وروستني برخى "وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ" نه دا
خرګندېږي چي: که خه هم الله تعالی په خپل ذات کي له هیچا سره
هیچ ډول شباہت او ورته والی نه لري، نه ئې مثل شته او نه مثال،
خو د داسې صفاتو درلودونکي هم دئ چي بېلګه او مثال ئې په
ناقض شکل سره په مخلوقاتو کي هم ليدل کېدى شي، د مثال په

خداي خنگه و پیژنو ----- توحید او شرك

توگه الله تعالى سمیع او بصیر، یعنی اورپدونکی او لیدونکی دئ، همدا د اورپدو او لیدو صفات ئې خپلو مخلوقاتو ته هم ورکپی، خو خرگنده ده چې د الله صفات د مخلوقاتو له صفاتونه ھېرلور، کامل او دائیمی دی، د مخلوقاتو صفات د هغۇی د حال او توان برابر دی، ناقص دی، له مینىھە تلونکی دی، په وسايلو کار کوي، خود الله تعالى صفات د همفە د ذات له شان سره برابر، بې مثاله، دائم او کامل دی.

پدې ترتیب سره ویلى شو چې پدې موجوداتو کي هیچ شى د الله تعالى له ذات سره شباھت او ورته والى نه لري، هرە هغە عقیده او نظریه چې د الله د ذات د کیفیت د ادرالك په هکله داسی بحث ولري چې له مخلوقاتو سره د خالق په تشبيه او تمثیل منتجە شي، باطله او مردوده ده. الله تعالى لدینه منزه او ھېرلور دئ چې په خپل ذات کي له مخلوقاتو سره شباھت او ورته والى ولري، هیچ شى له الله تعالى سره هیچ شباھت نه لري، قول نصوص پدې دلالت کوي چې الله تعالى بې مثاله او بې مثاله ذات دئ.

توحید او شرك ----- د الله نومونه

د الله تعالى نومونه

الله تعالى د پاکو او نېکو نومونو خاوند دئ، لازمه ده هغه په همدي پاکو نومونو سره ياد او په همدي نومونو سره سوال تري وشي، په کومو نومونو سره چي الله تعالى خپل ذات نومولی او ياد کړي باید په همدغو اكتفا وشي، له ځانه الله تعالى ته نوم ورنه کړئ شي. الله تعالى خپل نومونه موږته په قرآنکريم کي او د رسول صلي الله عليه وسلم له لاري رابنودلي دي. الله تعالى په قرآنکريم کي فرمائي:

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ *
الاعراف: ١٨٠

الله تعالى لره نېک او پاک نومونه دي، نو په همدغو سره ئې راوبولي او هغه کسان پرېږدئ چي په نومونو کي ئې په کړه ئې، زړ ده چي د

د الله نومونه ----- توحيد او شرك

خپل عمل له امله مجازات شي.

همداراز فرمایي :

قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ
الْحُسْنَى وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ
سَبِيلًا *
الاسراء: ١١٠

ووایه! يا الله راوبولی يا رحمن ته دعا وکرئ، "له دغو نه ئې" چې په
هر نوم راوبولی "صحیح ده" ده لره بنایسته او غوره نومونه دی او مه
دې دعا په لور آواز کوه او مه ئې پتوه، بلکه د دواړو ترمنځ وسط
لاره غوره کړه.

دغه آیتونه دا مطالب بیانوی:

- الله تعالى نېک او غوره نومونه لري، باید په همدغو نومونو ئې ذکر وشي او دعا ورته وشي، په هري دعا کي ئې هغه نوم ياد شي چې له سوال سره مناسبت ولري، د مثال په توګه يا رحمن ارحمني، ياحفظ احفظني.
- باید په اسماء الله الحسنی کي له انحراف او له خانه د اسماء او صفاتو له ایښودلو نه ډډه وکړو.
- د الله تعالى وړاندي په دعا کي باید هغه طریقه غوره کړو چې دین راښودلي، لکه دا آیت چې امر کوي: نه به په ډېر لور غږ دعا کوو او نه په ډېر تیت، بلکه د دواړو ترمنځ به متوسطه لاره غوره کوو.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایي:

أَيُّهَا النَّاسُ أَرْبَعُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ، فَإِنَّكُمْ مَا تَدْعُونَ أَصْمَ وَلَا

توحید او شرك ----- د الله نومونه

غائباً، إنما تدعون سمعياً بصيراً إن الذي تدعون أقرب إلى

أحدكم من عنق راحلته. رواه احمد

اپ خلکو! پرخپل خان نرمی و کرپئ "او په لوړ غږد دعا لپاره پر خان زیاتی مه کوئ" حکه تاسی نه کونن ته دعا کوئ او نه غائب ته، بلکه هغه چا ته دعا کوئ چې اور بدلونکی او لیدونکی دئ، تاسی چې د کوم ذات نه سوال کوئ هغه ستاسو هر یوه ته د خپلی سورلی تر غارې نه ډبر ورنې بدې دئ.

د الله تعالى قول مبارک نومونه د داسي بشپړو او کاملو صفاتو

ښودنه کوي چې د هیڅ ډول نقص او عیب شابه پکي نشته.

مونبډ الله تعالى نومونه او لوړ صفات د هغه کتاب له لاري پېژندلی شو چې الله تعالى نازل کړی او رسول صلی الله عليه وسلم ته ئې د هغه علم و رکړی، له دې نه پرته د اسماء او صفاتو د پېژندلو بله صحیح لاره نشته. هغه الهی کتابونه چې دا صفات او اسماء ئې بیان کړیدی؛ هریو د خانګړی قوم په ژبه نازل شوی دئ، پدې اساس د الهی اسماءو الفاظ مختلف دئ، خو معنی او مفهوم ئې یو دئ، دا قول نومونه په قرآنکریم، تورات، انجلیل او زبور کې په یو ډول الفاظو سره ندي یاد شوی. لدې نه معلومېږي چې پدغونو کي تریقولو د پام و پې خبره هغه صفات دي چې دا نومونه ئې په ګوته کوي. په قرآنکریم کې له ذکر شوو نومونو نه علاوه، الله تعالى نور نومونه هم لري چې یا ئې په نورو آسماني کتابونو کي ذکر کړي دي او یا ئې له خان سره ساتلی او هیڅ خوک ئې ندی پری خبر کړی، لکه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایي:

د الله نومونه ----- توحید او شرك

اسالك بکل اسم هو لك سمیت به نفسك او علمته احدا من
خلقك او انزلته في كتابك او استأثرت به في علم الغیب
عندك *

الهي! په هر هغه نوم دي سوال درته کوم چي خان دي پري نومولی
دي، يا دي خپل کوم مخلوق ته وربنودلى دئ او يا دي په خپل کتاب
کي نازل کري او يا دي په خپل علم غيب کي چي له تاسره دئ خانته
خانگري او خاص کري.

لدي حديث شريف ته دا خرگندېږي چي د الله تعالى نومونه
محدود ندي، يو شمېر ئې پدې کتاب کي ذكر شويدي او نور ئې په
نورو کتابو کي راغلي دي، يو شمېر ئې پيغمبرانو عليهم السلام ته
وربنودل شوي او يو شمېر ئې الله تعالى له خپل خان سره ساتلي او
هيچا ته يې ندي بنودلی. دا ټول نېک او پاك نومونه داسي صفات په
گونه کوي چي الله تعالى ورباندي متصف دئ. د مثال په توګه
السميع، يعني هغه ذات چي اورېدونکي دئ، البصير: هغه ذات چي
لېدونکي دئ، الرحمن: هغه ذات چي د رحمت او مهرباني د صفت
درلودونکي دئ.

که د الله تعالى هغه پاك او مبارک نومونه چي په قرآنکريم او
احاديث کي راغلي دي، د فاتحی سوري د دريو لومنيونو آيتونو په
ترتیب تنظیم کرو، نو و به گورو لکه خرنگه چي فاتحه د قرآنکريم
اساس او خلاصه ده، همدا ډول د الله تعالى د نومونو خلاصه هم د
همدي سوري په دريو لومنيونو کي راغلي ده او دا ترتیب او
خلاصه به داسي وي:

توحيد او شرك ----- د الله نومونه

رب العالمين:

الله، الرب، الخالق، الباري، المصور، الاله، الواحد، الاحد،
الوتر، الاول، الآخر، الظاهر، الباطن ، الحق، المبين، الحي،
الصمد.

الرحمن الرحيم :

الرحمن، الرحيم، الرؤوف، الاكرم، البر، التواب، الحليم،
العفو، الغفور، الكريم، اللطيف، الجيب، الودود، الوهاب،
الولي، المولى، الرفيق، الشافي، الحسن، المعطي، المنان،
القريب، الجميل، الطيب، الشاكر، الشكور، الواسع،
النصير، البصير، الخبرير، السميع، العليم، العالم، الشهيد،
الحافظ، الحفيظ، الرقيب.

مالك يوم الدين :

الملك، المليك، القاهر، القادر، القوي، الكبير،
القدير، المؤمن، المهيمن، المقتدر، المتعال، المتكبر، الجيد، العز،
المذل، المقدم، المؤخر، الحكم، الحكيم، الباسط، القابض،
الرzaق، الجبار، الاعلى، العزيز، القيوم، العلي، القدوس،

د الله نومونه ----- توحيد او شرك

السلام، السبوح، الحميد، الوارد، الغني، المحيط، الفتاح،
الوکيل، المقيت.

د الله تعالى يو شمېر نومونه، د مضاف په صيغه راغلي دي
لکه: رب العالمين: د عالميانو خبتن او پالونکي، مالك يوم الدين:
د جزا د ورخي مالك او پاچا، ذوالفضل العظيم يعني د لوی فضل
خاوند. سريح الحساب: تېز او ژر حساب اخيسنونکي، مالك الملك:
د هر خه مالك، خيرالماکرين: تر ټولو غوره تدبیر کوونکي او د
ماکريينو تر ټولو غوره، خيرالناصرين: تر ټولو بنه او غوره
مرستندوي، خيرالحاکمين: تر ټولو غوره حاکم، خيرالفاتحین: تر
ټولو غوره او افضل فاتح، خيرالغافرين: تر ټولو غوره بخښونکي،
خيرالراحمين: تر ټولو غوره رحم کوونکي، خيرالرازقين: تر ټولو
غوره روزي ورکوونکي، اسرع الحاسبيين: تر ټولو سريح حساب
کوونکي، خيرالفاصلين: تر ټولو غوره فيصله کوونکي، احکم
الحاکمين: تر ټولو غوره حاکم، سمیع الدعاء: د دعا اوږدونکي،
عالیم الغیب والشهاده: په پت او بنکاره عالم، غافرالذنب: د گناه
بخښونکي، قابل التوب: د توبې قبلونکي، رفیع الدرجات: د
درجو لوروونکي، ذوالجلال والاکرام: د جلال او اکرام خاوند.

توحید او شرك ----- د الله تعالى صفات

د الله تعالى صفات

د الله تعالى ټول صفات د کمال صفات دي، الله تعالى حميد دئ، ټولي ستاني هغه لره دي، له هر عيب او نقص نه منزه او لور دئ، ټولي نسيگني او ستاني هغه لره دي، په موجوداتو کي چي خه کمال او جمال، بنکلا او بنايست ليدل کېږي دا ټول الله تعالى لره دي او ده پدي شيابو کي اينسي دي، د نېکي او بنکلا چي کوم صفات په مخلوقاتو کي ليدل کېږي الله تعالى په همدی صفاتو په بشپړ او کامل طور متصف دئ.

د الله تعالى د صفاتو د پېژندلو لپاره هم له قرآنکريم او احادیشو نه پرته بله منبع نه لرو. خداي جل شأنه د انسان د هدایت او لاربسووني او د خالق او مخلوق د پېژندني لپاره په مختلفو وختونو

د الله تعالى صفات ----- توحيد او شرك

کي پيغمبران عليهم السلام را بولى دي. هر قوم ته چي کوم کتاب يا صحيفه راغلى ده، هغه د هغمه قوم په زبه وه، د کتاب معارف او مفاهيم د همغه قوم په منع کي په متداولو او مروجو الفاظو بيان شويدي. که په قرآنکريم کي الله تعالى په علم، حلم، قدرت، اراده، کلام، حیات، سمع و بصر متصف معرفي شوي او د علیم، حلیم، قدیر، حی، سمیع، بصیر په نامه یاد شوي، په نورو الهی کتابونو کي د الله تعالى همدا صفات په نورو ژبو او نورو نومونو یاد شوي. همداراز گورو چي دغه صفات د انسان لپاره هم ذکر شوي، دا صفات چي د انسان لپاره ذکر شوي، معنی ئې د هغه د حال او توان مطابق ده، يعني انساني صفات ناقص، کم، فاقد او فنا کېدونکي دي، پداسيي حال کي چي د الله تعالى صفات كامل، بشپړ او دائمي دي. د انسان او الله تعالى د صفاتو ترمنع يوازي لفظي شباخت وجود لري، نور د الله تعالى صفات د مخلوق له صفاتو سره نه شي مقاييسه کېدلی، د الله تعالى صفات كامل، ازلي، دائمي او ابدی دي، خود انسان صفات ناقص، حادث (نوی پیداشوی) او له مینځه تلونکي دئ. قرآنکريم فرمایي:

ان الله على كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ:

الله تعالى پر هر خه قادر دئ.

خود انسان د قدرت په هکله فرمایي:

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ *
المائدہ: ۳۴
مَگر هغه کسان چي توبه ئې وکړه، مخکي لدینه چي قدرت ورباندي پیدا کړي.

توحید او شرك ----- د الله تعالى صفات

قرآن د الله تعالى په هکله وایي:

المجادله: ١

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ *
الله تعالى اورېدونكى ليدونكى دئ.

د انسان په هکله فرمایي:

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ تَبَتَّلَتِهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا

الانسان: ٢

بَصِيرًا *
بیشکه چي مونب انسان له مخلوطي او گوپي شوي نطفې نه پیدا کړ،
آزمويو ئې او بیا مو هغه اورېدونكى ليدونكى وګرڅاوو.

قرآن د الله تعالى د ارادى په هکله فرمایي:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ *
يس: ٨٢

د هغه امر او کار داسي دئ چي د خه اراده وکړي نو ورته ووایي: شه،
نو هغه کېږي.

د انسان د ارادې په هکله بیا فرمایي:

يُرِيدُونَ لِيُطْفَئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ *
الصف: ١١

غواړي په خپلو خولو سره د الله تعالى نور خاموش کړي.

د الله تعالى د علم په هکله فرمایي:

وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ *
التغابن: ١١

الله تعالى په هرڅه بنې پوه دي.

د انسان د علم په اړه فرمایي:

فَالُّوا لَا تَوْجَلُ إِنَّا يُبَشِّرُكُمْ بِعَلَامٍ عَلَيْمٍ *
الحجر: ٥٣

وئي ويل: منه و پربه، مونږ تا ته د یوه پوه زوی زېږي درکوو.

د الله تعالى صفات ----- توحيد او شرك

خرنگه چي انسان ناقص او محدود دئ، نو صفات ئې هم نا
قص او محدود دي، د انسان صفات د الله تعالى د صفاتو په مقاييسه
داسي دي لكه خوك چي په ستر بحر کي خپله گوتە غوتە كري او خه
نم راپورته كري. رسول الله صلي الله عليه وسلم د الله تعالى له پراخ
رحمت سره د انسان او تولو مخلوقاتو د رحمت مقاييسه داسي كوي:
 عن سلمان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله
 خلق يوم خلق السماوات والأرض مائة رحمة كل رحمة
 طباق ما بين السماء والأرض فجعل منها في الأرض رحمة
 فبها تعطف الوالدة على ولدها والوحش والطير بعضها على
 بعض فإذا كان يوم القيمة أكملاها بهذه الرحمة *

رواه مسلم

له سلمان رضي الله عنه نه روایت دئ چي وابي: رسول الله (ص)
وفرمایل: الله تعالى په هغه ورخ چي آسمانونه او حمکه ئې پيدا كره،
سل رحمتونه ئې هم پيدا كړل، هر رحمت د ځمکي او آسمان ترمنځ د
فالصلبي په اندازه، بيائي لدینه یوه برخه رحمت په ځمکه کي کېښود،
چي په هغه سره مور پر زوي او حيوانات او مرغان یوه پربل رحم او
مهربانۍ کوي، چي کله د قیامت ورخ راشي نو پدې رحمت سره به ئې
مکمل او بشپړ کري.

يعنى دا رحمت، زړه سوي او پېږزوينه چي او سو د مخلوقاتو،
انسانانو، حيواناتو او مرغانو ترمنځ موجوده ده، دا په حقیقت کي د
هغه پراخ الهي رحمت د سلو برخو نه یوه وره برخه ده چي پدې

توحید او شرك ----- د الله تعالى صفات

مخلوقاتو ئې وېشلى ده. د مخلوقاتو نور صفات لكه سمع، بصر، قدرت او اراده هم پىدى قىاس كىي. انسان نشي كولى تىيت غرباً و اوپرى، همداراز له لرى نه هم خەنشى اوپىدىلى، د پىرى شا تە خەنشى ليدلى، له لرى فاصلې نه هم د ليدلو توان نه لرى. د ۋېرى شيانو د احساس او مشاهدى توان او وس نه لرى، نشي كولى انزىي، جاذبە، نور، پىريان او پېنىتىپى ووينى يى ئې احساس كىي. خۇقرآنكىريم د الله تعالى پەھكەلە فرمائىي :

وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السَّرَّ وَأَخْفَى *
٧: طه

كە خبرە پە لور غرباً و كىي، نو بىشكە چى الله تعالى پە سرى او خفى تېلۇ پوهېرى.

همدارنگە لە لقمان حكيم حكایت كوي او فرمائىي :
يَا بَنِيَ إِلَهَاهَا إِنْ تَكُنْ مُثْقَالَ حَجَةَ مِنْ خَرْدَلِ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ
فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ
لقمان: ١٤

اي گرانە زویە: حقىقت دا دئ چى كە (گناه) د خردل (مشنگ) د دانىپە اندازە وي او د يۈمى پېنىپە پە د ننه كىي وي او يى پە آسمانونو او ھمكىي كىي وي، الله تعالى بە ئې راپرىي (له ھەنە پەتە نە پاتې كېرىي) بىشكە چى خداى لطيف او خبير دئ.

همدارنگە فرمائىي :

وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مُثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ *
٦١: يونس

د الله تعالى صفات ----- توحيد او شرك

او ستا له رب خخه نه د ذري په اندازه "کوم خيز" نه په ئمكىي کي
پتيدلى شي او نه په آسمان کي او نه له دې نه کوم وروکى او يالوي
داسي خيز شته چي په خرگند كتاب کي دي نه وي (ليكل شوي)

توحید او شرك ----- د الله تعالى افعال

د الله تعالى افعال

په قرآنکريم کي د الله تعالى افعال د هغه د نومونو او صفاتو
په اندازه ذكر شويدي، د مثال په ډول خلاق: پيداکوونکي، اسم يا
نوم دئ او يخلق: پيدا کوي، فعل دئ، لکه چي قرآنکريم فرمائي:
قالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ * آل عمران: ٤٧
وئي ويل: همداراز الله تعالى چي خه وغواري پيدا کوي ئې.
الله تعالى رازق: روزي ورکونکي دئ او روزي ورکول ئې فعل
دئ. قرآنکريم فرمائي:

إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ * آل عمران: ٣٧
الله تعالى هر چا ته چي وغواري بې حسابه روزي ورکوي.
علیم: پوه، د الله تعالى نوم دئ او تعليم ئې فعل دئ، قرآنکريم
فرمائي:

د الله تعالى افعال ----- توحيد او شرك

الرَّحْمَانُ * عَلَمَ الْقُرْآنَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَمَهُ الْبَيَانَ *
رحمن خدای قرآن وبنود، انسان ئې پیدا كې، هغه تە ئې وينما ورزده
كېدە.

د انسان لپاره ھم ھمدا چول افعال ذکر شوي دي. قرآنکريم له
عيسى عليه السلام نه نقل قول کوي فرمابي:

أَنَّى أَخْلُقُ لَكُمْ مِنْ الطِّينِ كَهْيَةً الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا
بِإِذْنِ اللَّهِ.....
آل عمران: ٤٩

زە ستاسى لپاره له ختى نە د مرغە خېرە جوروم، بىيا پە هغە كى پو
کوم، نو هغە به د خدای پە اذن سره مرغە شي.

او د روزى پە هكىله فرمابي:
وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمْ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيمًا
وَأَرْزُقُوهُمْ فِيهَا وَأَكْسُوْهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا *

النساء: ٥

خپل مالونه چي الله تعالى ستاسو لپاره د "ژوند" د قيام "وسيله"
گرخولي بې عقلانوتە مە وركوئ او پدى مالونو سره د دوى د روزى
انتظام وکىئ او جامي ورتە تهيه كىئ او دوى تە نېكى او منل شوې
خبرى وکىئ.

دا چى انسان ھم نوروته د بسوونى فعل ترسره كولى شي،
فرمابي:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأَمَمِينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتَلَوَّ عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
وَيُنَزِّكُهُمْ وَيَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي

توحید او شرك ----- د الله تعالى افعال

ضَلَالٌ مُّبِينٌ *

الجمعه: ۲

الله تعالى هغه ذات دئ چي په امياني او نالوستو کي ئې د دوى له منخه پيغمبر مبعوث كر، ترخو د د آيتونه ورته ولولى، تركيه ئې كري، كتاب او حكمت ته ورزده كري، پداسي حال کي چي لدine مخكي په بنكاره گمراھي کي وو.

د انسان د افعالو او پر خپلو افعالو د د قدرت او واكمني او د افعالو د نتائجو توپير ئې له الهي افعالو سره هومره دئ لكه د الله تعالى او انسان د ذات او صفاتو ترمنئ توپير.

پدي اره يوه ڈپه ضروري او د زياتي توجه او پاملنني وړ خبره دا ده چي د الله تعالى د فعل د انجام کيفيت لكه د هغه ذات په شان د انسان د فهم او ادراك نه لور دئ، هيٺ مثال ئې نه موندل كېږي. انسان حکه د الله تعالى د افعالو کيفيت نه شي درك کولي چي د الله تعالى د ذات د کيفيت په هکله علم نه لري. د مثال په توګه مونې په دې پوهېږو چي د انسان نطفه له هغۇ توکيو نه جوړېږي چي له خاورى نه راشنى شوي داني او مېوې نه ئې اخلي، دا نطفه بيا په علقه او ورپسي په يوه توبه غونبه بدليېږي، بيا هدوکي تري جور او بيا د ماشوم په شکل دنيا ته راخې، ورپسي څوان شي، پياورى او تنومند شي، بياطي له همدى ئاي نه زوال پيل شي، زور او بيا مر شي، دا ټول کارونه د قيوم خداي په اراده صورت نيسې؛ خو څرګنده ده چي په دې اموروکي د الله تعالى د تصرف کيفيت مونې نه شو درك کولي.

همدا رنگه وينو چي د بحرونو او به تبخيرېږي، بيا په وريخو

د الله تعالى افعال ----- توحيد او شرك

بدلېږي، بادونو ته امرکېږي چي دا وريئي ليرى، ليرى سيموته يوسي او هلتنه بيا د واوري، باران او بلى په شکل ورېږي او له دې او بو نه ويالي، سيندونه او رودونه بهېږي، شاري او چي ځمکي ورباندي شنې او خروبېږي، تر خاورو لاندي دانه (تخم) په حرکت رائي، وده کوي، شنه شي او لوی نبات تري جور شي، ساقه او پاني ئې شنې شي ، ګل او مېوه وکړي، دا ټول کارونه د الله تعالى په اراده ترسه کېږي، خو په دې امورو او د دانې د تطور په دې مراحلو کي د الله تعالى د تصرف د کيفيت ادراف زمونه لپاره ناممکن او محال دئ.

کم شمېر داسي نصوص هم شته چي په هغوي کي الله تعالى ته داسي افعال منسوب شوي چي هغوي ته ورته افعال انسان په خپلو اندامونو او جوارحو ترسه کوي او یو شمېر نورو نصوصو کي الله تعالى ته داسي افعال منسوب شوي چي که ظاهري معنى تري واخېستل شي نو له مخلوق سره د الله تعالى د تشبيه احتمال پکي رامنځته کېږي، د مثال په توګه که د قرآنکريم په دې آيت کي غور وکړو چي فرمایي:

* وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفَا صَفَا *

او ستارب به راشي پداسي حال کي چي ملايکي به ليکه ليکه وي. که په دې مبارک آيت کي د " جاء " لفظ په ظاهري او متداوله معنى واخلو نو بيشكه چي معنى به ئې دا وي چي الله تعالى به د قيامت په ورخ داسي راشي لکه مخلوقات چي له یوه خاي نه بل ته حرکت کوي، که دا معنى تري واخلو نو د تشبيه مرتكب شوي یو،

توحید او شرك ----- د الله تعالى افعال

که هر خو په خوله و وايو چي بلا تشبيه او بلا تكليف! که " جاء " پدي
معنى واخلو نو په خوله بلا تشبيه ويل هيچ فايده نه لري. خو که
و وايو چي الله تعالى رائي، خو له راتگ نه دا ظاهري او متداوله
معنى وانخلو، بلکه مراد او حقیقت ئي خدای ته و سپارو، نو په دي
صورت کي مو له تشبيه نه خان ساتلي. راتگ مخصوصا په هغه
خاکي کي چي له اجسامو سره تراو و نلري تل د گام اخيستلو په معنى
نه وي. د مثال په ډول:

حَتَّىٰ تَأْتِيهِمُ السَّاعَةُ بَعْدَهُ أَوْ يَأْتِيهِمْ عَذَابٌ يَوْمٌ عَقِيمٌ *

الحج: ۵۵

تر هغى پوري چي قیامت ناخاپه ورباندي راشي او یا د بې خيره (شنهی) ورخی عذاب ورباندي راشي. یوم عقیم یعنی هغه ورخ چي خیرنه وي پکي او بله ورخ ورپسې رانشي.
او یا د آيت :

مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ

وروسته له هغه چي بسکاره نبنياني ورتنه راغلي.

آيا په دي آيتونوکي د قیامت او نبنيانو له راتگ نه همدا
ظاهري راتگ او گام اخيستل مراد دي؟ داسي راتگ چي په گام
اخيستو سره مخکي درومي او مسافه وهي؟ او که نه دلته له راتگ
نه مطلب دا دئ چي دا شيان به ورتنه بسکاره شي او پيغمبران عليهم
السلام به ئې ورتنه بيان کړي؟!

دا ډول آيات او احاديث یو شمېر علماء و د متشابهاتو په نامه
ياد کړي او یو شمېر نورو د صفاتو آيات او احاديث نومولي. د

د الله تعالی افعال ----- توحید او شرك

همدی نصوصو د تفسیر او بیان په هکله د علماءو ترمنځ زیات اختلاف وجودلري او له همدي امله مختلف او متعدد افکار او ډلي رامنځته شوي دي او خبره تردی حده رسپدلی چي یوه ډله د بلی د تکفیر حکم صادرکړي. د همدي موضوع په حقیقت د پوهېدو پخاطر باید د علیم او حکیم خدای کتاب او د پاک رسول صلی الله علیه وسلم احادیثو ته مراجعه وکړو او وګورو چي هفوی خه لارښوونه راته کوي.

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

قرآنکریم او متشابهات

د قرآنکریم آیتونه په عامه توګه دوه نوع دي:

- محکم آیتونه: هغه چي د الفاظو مراد او معنی ئې خرگنده او واضح ده، دasicي الفاظ او کلمات پکي کارول شوي چي ظاهري او ذهن ته نبدي معنی ئې خرگنده ده او د هيچ شک او شبهې احتمال پکي نشته. همدا محکم آیتونه د قرآنکریم د مفاهيمو اساسی محور تشکيلوي.
- متشابه آیتونه: هغه چي له دasicي شيانو نه پکي بحث شوي چي نه د لمس وړ دي او نه د مشاهدي او ليدني، دasicي شيان چي انسان په خپل قاموس کي د هغه لپاره نوم نه لري. دا غيبي شيان په دي آيتونو کي پداسي الفاظو سره معرفي شوي دي چي انسان ئې معمولاً د محسوس او ملموس شيانو لپاره کاروي. پدې سره قرآن

قرآنکریم او متشابهات توحید او شرك

خپل مخاطب په نسبې طور د هغو غېبې شیانو په حقیقت خه ناخه پوهوي چي د هغوي لپاره په خپل قاموس کي هیڅ نوم نه لري. قرآنکريم په دی رابطه فرمای:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أَمْ
الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٍ فَمَمَا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ رُزْغٌ فَيَتَبَعُونَ
مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفُتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلُهُ إِلَّا
اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلُّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا
وَمَا يَدَّعُكُمْ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابُ * آل عمران: 7

الله هغه ذات دئ چي دا کتاب ئې پرتا باندي نازل کر، چي حيني آيتونه ئې محکم دي، چي دا د کتاب بنسټي دئ او نور ئې متشابه دی، نو هغه کسان چي په زپونو کي ئې کوبړوالی دئ په متشابه پسې ئې درومي، د فتنې په لته کي او د تأویل په لته کي، پداسي حال کي چي په تأویل ئې له الله پرته هيڅوک نه پوهېږي او هغه چي د راسخ علم خاوندان دي وايې: موښ ايمان پري راوري، ټول زموښ د رب له لورې دی او پند نه اخلي مګرد عقل خاوندان.

دا میارک آیت خو مهم مطالب زمونه مخی، ته ردی:

- د دې کتاب حئيني آيتونه "محڪم" دې او حئيني ئې "متشابه"
 - د كتاب اصلی او اساسی مطالب په هغۇ آيتونو کي راغلي چي
 - محكم دی ا و تشييه ندە پکي کارول شوي.
 - متشابه آيتونه چي په مفهوم ئې پوهىدل غور او دقت غواړي
 - بايد همدي محڪمو آيتونو ته راجع شي او د همدي آيتونو په رنَاکي تفسير او توضيح شي.

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

- هغه کسان چي په زړونو کي ئې خیری او کورډالۍ وي، د دي په ئای چي د متشابهه آیتونو په مراد باندي ايمان کافي وګني، برعکس د دي آیتونو په تأويل د پوهېدو هڅه او لته کوي او غواړي هغه د خپل بحث او تحقیق محور وګرځوي.
- هغه کسان چي غواړي دغه ډول آیتونه د مناقشې او بحث موضوع وګرځوي، هغوي په حقیقت کي یا د فتنو راولادو غواړي، د دي هڅه کوي چي د الله تعالى په هکله د مسلمانانو په زړونو کي شکوک او شباهات راولادو کړي او خلک د محکمو آیتونو له مفاهیمو نه بل لور ته واړوی او یا دا چي غواړي د متشابهاتو په تأويل خان پوه کړي. د تأويل لغوي معنی اول یا اصل ته اړول دي، تأويل یعنی د متشابهه آیت فعلی حالت د هغه لومړني حالت ته ګرځول، ګویا دوی غواړي په دي پوه شي چي د دي متشابهه اصلی او اولني حالت او کیفیت خنګه دئ؟!
- دا هلي څلې او دا هڅه او هاند د هغه چا کار دئ چي زړه ئې کورډ او خیرن وي، پر زړه او د ماغ ئې شکونو سیوری غورولې وي.
- د متشابهاتو د تأويل علم یوازي له الله تعالى سره دئ، بل هیڅوک نشي کولی په هغه باندي پوه شي، ټکه الله تعالى هغه غیبی او له سترګو نه پت شیان چي انسان ئې نه پېژنې او نه په خپل قاموس کي ورتنه نوم لري، د انسان د بنې پوهې پخاطر له محسوسو او پېژندل شوو شیانو سره تشبيه کړي او پداسې الفاظو سره ئې معرفی کړي دي چي په حقیقت کي د بنکاره او خرګندو شیانو لپاره استعمالېږي. د دي لپاره چي هغه د انسان لپاره د فهم وړ وګرځوي

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

او د هغه خیز د حقیقت په اړه نسبی تصور ورته حاصل شي، د دې مطلب دا شو چې د دغو شیانو د معرفی لپاره ترمکنه حده او تر هغه ئایه چې د انسان عقل ته مقدور ده اهتمام شوي او د متشابه آیتونو په ترڅ کي معرفی شوي، د انسان د عقل نیلی. لدې نه آخوا وړاندی نشي تلي، دا د ده د الوت وروستئ پراو دئ، آخوا ته ئې لاس نه رسپری، د ده له عقل او ادرافک نه لور دي، الله تعالی د همدې ډول شیانو د معرفی کولو لپاره بنه لازمه خرگندونه کړیده او د انسان د عقلی قوت مطابق وضاحت ئې کړي، خو لدینه آخوا عقل د مخکي تګ مجال نه لري، باید همداله ودرېږي او د متشابهاتو له تأویل نه خان وساتي. د انسان د عقل او پوهی قصور، د حواسو او مشاعر و محدودیت ئې او د ژبې او قاموس عدم جامعیت ئې باعث شوي چې له مخکي تګ نه عاجز شي او د متشابهاتو په حقیقت تر دې زیات پوه نشي.

پداسي حال کي چې د قرآنکریم دا مبارک آيت په پوره صراحة او وضاحت سره دا بیانوی چې د کېو، رنځورو، خیرنو، له شک او شبها تو نه د ډکو زړونو خاوندان د متشابهاتو د تأویل په لته کي وي، متأسفانه د ځینو مذہبی فرقو پلویان د دې آيت د صریح حکم خلاف دعوی کوي چې د دوى ائمه د متشابهاتو په تأویل پوهېږي، دوى د دې ادعا کوي چې په علم کي پاخه "الراسخون في العلم" مستشنی شوي، دوى کولی شي د متشابهاتو په تأویل پوه شي. د آيت د دوهمي برخي په هکله د دوى دا انګېرنه په خرگنده توګه د همدې آيت له لوړنۍ برخې سره تناقض لري، د دوى دا تعیير بالکل

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

غلط او کمزوری دئ، خکه د آیت په سرکي راخي چي د رنځورو زړونو خاوندان د متشابهاتو د تأویل هڅه کوي، دا ممکنه نده چي د علم خاوندان د داسې یوه عمل هڅه وکړي.

- عالمان ټول آیتونه د الله تعالى له لوري شمېري، ايمان ورباندي راپري او هوبنياران پند ترې اخلي.

متأسفانه د متشابهاتو په اړه یوه بله ډله له لوړنۍ ډلي نه هم زياته بې لاره شوي او په غلطه روانه ده، هغوي د متشابه آیتونو له الفاظو نه ظاهري معنى اخلي، خصوصاً په هفوآیتونو کي چي د الله تعالى له صفاتو نه پکي يادونه شویده!! هغه کسان چي د متشابه آیتونو الفاظ په ظاهري معنى سره اخلي او په دي سره د الله تعالى لپاره مثال جوروی او له مخلوق سره ئې تشبیه کوي، مونږ دا سوال ترې کوو چي: ولې د قرآن د ټولو آیتونو په اړه دا کارنه کوي، ولې په هر ظایه کي د الفاظو ظاهري او متداوله معنى نه اخلي؟ راشی له سلهاو آیتونو نه یو خود دوی مخي ته کېبدو او ترې تپوس وکړو چي دلته د الفاظو ظاهري معنى ولې له نظره غورخوی؟

په دي آیت کي:

اَهْدَنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ *

موږ پرسمي لاره دايت کړه

تاسي ولې له صراط نه د هغه ظاهري معنى نه اخلي؟ صراط يعني د ځمکي پرمخ لاره چي له یوې نقطې نه پیل او په بله ختمېري!! تاسي ولې د دي ظاهري معنى په ظایه د الله عبادت مستقيمه لارګي؟ همغسي لکه چي قرآن فرمائي:

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

* إِنَّ اللَّهَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

آل عمران: ۵۱

بیشکه زما او ستاسی رب الله دئ، نو عبادت ئې و كپئ، همدا نېغه لارەدە.

همداراز په دې آيت کي :

* خَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشاوةً

البقره: ۷

الله تعالى د دوى پر زپونو او غوبونو مهر و هلی او پر سترگو ئې پرده غورپيدلى ده او د دوى لپاره لوی عذاب دئ.

آيا دلتە هم "ختم"يعنى مهر په ظاهرى معنى اخلى؟ آيا گمان کوئ چي الله تعالى هم داسي کوم مهر لري چي د کافرانو پر زپونو او غوبونو ئې و هلی دئ؟ او دا تصور کوي چي د هغوي په سترگو د پردى معنى هم همدا ظاهري معنى ده؟! او کنه لدینه دا مفهوم اخلى چي الله تعالى له دوى نه د حق ليدلوا او د حق د منلو استعداد اخىستى دئ، دا استعداد ئې د دوى په زپونو او غوبونو کي ئىپلى او له مينځه ئې و پرى دئ؟ ولې او په کوم دليل په دې مبارک آيت کي د "ختم" او "غشاوه" ظاهرى معنى نه اخلى او مجازي مفهوم ئې اخلى؟

پدې آيت کي:

* صُمُّ بُكْمٌ عُمُّيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

البقرة: ۱۸

کانه، گونگيان او پاندە دى، نو خکه نه راگرخي.

آيا دلتە له صم، بكم، عمي، نه ظاهرى معنى اخلى او ادعا کوئ چي منافقان کانه، گونکيان او پاندە د ي؟ خرگنده ده چي د دې

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

كلماتو ظاهري معنى اخيستل دلته ممکن او صحیح نده.

په دي آيت کي:

* فَأَرَلَهُمَا الشَّيْطَانُ *

البقره ٣٦:

نو شیطان هغوي دواړه وښویول.

آيا دلته له بنویدلو (زل) نه دا معنى اخلئ چي ګویا شیطان د
دوی تر پنسو لا ندي او به توی کړي او د دوی پنسی ورباندي بنوپدلي
او همداسي په بنویدو، بنویدو له جنت نه ووتل او که نه لدینه
مطلوب معنوی بنویدل دي؟ همداراز آيا په دي آيت کي:

* وَلَا تَلِبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ *

البقرة ٤:

حق ته د باطل لباس مه وراغوندي او حق مه پتيوئ پداسي حال کي
چي پوهېږي.

آيا دلته هم له "تلبسوا" نه ظاهري معنى اخلئ؟ او ادعاكوئ چي
باطل یوه جامه ده چي حق ته وراغوستل کېږي او پدې سره له نظر نه
پتېږي او که نه داسي ئې تفسيروئ چي حق له باطلو توجيهاتو او
نظریاتو سره مه مغشوش او ګډوډوئ او حق په خپلو غلطو تعییراتو
سره سرچپه مه بشئي، داسي چي خلك وغولېږي او باطل ته د حق په
سترګه وګوري.

دا آيت:

* وَأَشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ *

البقره ٩٣:
او خوسی (خوسندر) د دوی په زړونوکي وروڅښل شو، د دوی د کفر
له امله.

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

آیا له "اشربوا" نه د هغه ظاهري معنی اخلي او گمان کوئ چي
سخوندر هم لکه او به هغوي ته ورخبل شوي او په زپونو کي ئې
ئاي نیولى؟ او که نه داسىي ئې معنی کوئ چي د سخوندر محبت ئې
داسىي په زپونو کي ئاي نیولى لکه چي دى په خپله د دوى زپونو ته
نتوتى او هلته ئې ئاي نیولى وي او مينه ئې پردوی مسلطه شوي
وي؟

دا آيت:

***وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ**
البقره: ٦١

او ذلت او خوارى ورباندي وتپل شوه.

آیا دلته له "ضربت" نه مطلب د هغه ظاهري معنی ده او آیا
خوارى او ذلت داسىي شيان دي چي په نورو ورتپل کېدى شي؟ او که
نه دلته ناقابل لمس مفهوم ته عيني تجسم ورکړل شوي ترڅو ذهن ته
نړدې کړي شي او دا مطلب افاده کړي شي چي ذلت او خوارى
ورباندي مسلطه کړي شوه، له داسىي خوارى او ذلت سره مخ کړي
شو چي نښاني ئې له ورایه بسکاري او اجتماعي زونداو حالت ئې په
ذلت او خوارى دلالت کوي؟

دا آيت:

ثُمَّ قَسَّتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً

البقره: ٧٤

وروسته ستاسو زپونه داسىي سخت شول لکه تپره او تر دې هم زيات
سخت.

آیا له "قسٰت قلوبكم" نه ظاهري معنی اخلي او دا سختوالى د

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

تیزبی د سختوالی په خبر گئی؟ او که نه له دې نه مطلب د زړه بې رحمي او عدم عطفت دئ او دا چې د حق خبره پر دې زړونو اغږز نشي کولی د تأثیر قبلو لو استعداد ئې هپل شوي؟

په دې آيت کې:

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ

النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ *

القره: ۸۱

بلی، چا چې بدی وکړه او خپله ګناه ئې ورباندي راتاو شوه نو همدا دوی دوزخیان دی چې تل به پکي پاتې وي.

آيا دلته له "احاطت به خطیئته" نه دا مطلب اخلي چې ګناه هم داسي یو خیز دئ چې خوچېږي او انسان احاطه او محاصره کوي؟ او که نه، معنی ئې دا ده: هرڅوک چې داسي ګنهګار وي چې ګناه ئې ټول وجود نیولی او هغه ئې له هری خوا نه داسي محاصره کړي وي چې د تلوپولې لاري ورباندي تړل شوي وي؟

دا یوازي د قرآن د لومړي جزو د بقره د سورت حیني آيتونه وو او له همدي نه اندازه لګولی شئ چې په قول قرآنکریم کې به دا ډول آيتونو شمېرڅو مره وي. خو بلګۍ له نورو سورتونو نه هم را الخلو:

د مریم په سوری کې د زکریا عليه السلام د زوروالی په هکله

راخی:

قَالَ رَبٌّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظُمُ مِنِي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْئًا وَلَمْ أَكُنْ

بِدُعَائِكَ رَبٌ شَقِيًّا *

مریم: ۴

وئې ويل: اې زما ربها زه خو داسي یم چې هدوکې مې سست شوي او

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

له زوروالی می سر مشتعل شوی (سپین والی پکی لگیدلی) او تا ته
په دعا کی شقی او کم بخته نه و م.
آیا په "اشتعل الرأس شیبیا" کی د اشتتعل ظاهری معنی مطلوبه
د ه؟ یعنی دا چې په سرئې له زوروالی نه اور بل شوی؟ او که د
زورالی نښانې ئې داسی په سرکی بنکاره شوې لکه د اور لمبه چې
له ورایه بنکاري او یو ځل چې په خه شي ګډه شي نو هغه ټول احتوا
کړي؟

په همدی سورت کی رائی:

يَأَيُّهُمْ حُذْلُكَتَبَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِّيًّا * مریم: ۱۲

ای یحيی! دا کتاب په قوت سره واخله....
آیا دلته له "خذالكتب بِقُوَّةٍ" نه ظاهری معنی اخیستل صحیح
دی؟ او آیا معنی ئې دا ده چې اې یحيی! دا کتاب په دواړو لاسونو
سره کلک ونیسه او په کلک نیولو کی ئې خپل ټول قوت وکارووه؟ او
که نه معنی ئې دا ده چې دکتاب په حمل او پر هغه عمل کی له خپل
ټول توان او څوک نه کار واخله، په ډاډه او مطمئن زړه ئې حمل او
په پوره باور او قوت سره عمل ورباندي وکړه؟

د التکویر په سورت کی رائی:

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَ * التکویر: ۱۱

او هغه وخت چې آسمان پوست کړي شي.
د "کشط" ظاهری معنی له حیوان نه د پوست ایستدل دي، آیا
دا خبره سمه ده چې ووايو: آسمان به هم د کوم حیوان په خېر له
پوسته کړي شي؟ او که نه معنی ئې دا ده چې هغه ورخ به د آسمان دا

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

لاجوردي پرده له مینځه لاره شي او هغه خه به بنکاره شي چي او س
ئې شاته پت دی، دوزخ به را خرگند او جنت به ولیدلی شي ؟
په دې مقدمه کي دوه اساسی مطالب په بنه توګه خرگند او
بیان شویدی:

- د متشابه آیتونو په تأویل پسې لته او هڅه د فتنه ګرو خلکو
کار دئ او دا داسي بې ګتني او بې حاصله کوشش دئ چي یوازی
هغه کسان ئې کوي چي غواړي په دې بې هدفه هڅو سره څان عالم او
پوه معرفي کړي.
- نه بنایي د متشابه آیتونو له کلماتو او الفاظو نه د هغوي
ظاهري معنی واخلو.

او س رائی د همدى مفاهيمو او خرگندونو په رنا کي دا وګورو چي
اهل ظاهر د الهي صفاتو په اړه خه نظر او تصور لري؟
هغوي عقیده لري هغه صفات چي له افعالو سره تعلق لري لکه:
مجئ او اتيان: راتګ.
نزول: کوزيدل.

اخذ، امساك، بطش: نیول، اخيستل.

استوى: استقرار، کیناستل.

هروله: منه

او دې ته ورته نور باید د هغوي په ظاهري معنی حمل شي،
ئکه دا په قرآن او حدیث کي راغلي او ثابت دی، نو لازمه ده چي
ظاهري معنی تري واخيستله شي. دوى د دي افعالو په منځ کي په
دې آيت: الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَيْ * او په دې حدیث: وینزل

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

ربنا لى السماء الدنيا" ډېر تأکید او ترکیز کوي. راشئ دا آیتونه او احاديث لب په تفصیل سره و خپرو، خو لدې نه وړاندی د لاندنسیو خو تکیو یادونه ضروري شمېرو:

مونږ په هغو الفاظو او کلماتو چي پدې آیتونو او احاديثو کي ذکر شویدي اقرار او تکلم کوو، په مفهوم او معنی ئې باور او ايمان لرو، له تأویل نه ئې ڏوھ کوو او ظاهری معنی نه تري اخلو؛ خکه که داسي وکړو نو بیا د تشبيه او تمثيل مرتكب گرخو. او په دې کي هیڅ شک نشته چي هیڅ شی له الله تعالى سره ورته والی او مشابهت نه لري، نه ئې د ذات مثال شته او نه د صفاتو او افعالو. د امام ابوحنیفه (رح) له شاګرد محمد بن الحسن(رح) نه روایت دئ چي وايې:

اتفق الفقهاء كلهم من المشرق و المغرب على الاعيان بالقرآن
و الاحاديث التي جاء بها الشفatas عن رسول الله صلى الله و
سلم في صفة الرب عزوجل من غير تفسير و وصف و لا
تشبيه، فمن فسر اليوم شيء من ذلك فقد خرج عما كان
عليه النبي صلى الله عليه و سلم و فارق الجماعة فافهم لم
يصفوا ولم يفسروا.

ټول فقهاء، په شرق او غرب کي، په دې باندي متفق دي چي په قرآنکریم کي او د معتبرو اشخاصو پواسطه له رسول الله (ص) نه په روایت شوو احاديثو کي د الله تعالى د صفاتو په هکله راغلو نصوصو باندي له تفسیر، توصیف او تشبيه نه پرته ايمان درلودل

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

لازم دي، که خوک لدې نصوصو نه د کوم يوه تفسیر کوي، هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم له طریقې نه مخالفت کوي او د مسلمانانو له دلی نه وئي، ئىكمه دوى (سلفو) دا ډول نصوص نه تفسیر او نه توصیف کړي.

يوه کس عبدالله بن المبارك ته وویل:

يا ابا عبد الرحمن إبني اكره الصفة عن صفة الرب فقال له
عبدالله بن المبارك: انا اشد الناس كراهيۃ لذلك و لكن اذا
نطق الكتاب بشيء قلنا به و اذا جاءت الآثار بشيء جسرونا
عليه.

ای ابو عبد الرحمن: زه د الله تعالى د صفاتو په اړه بحث نه خوبنوم!
عبدالله بن المبارك ورتنه وویل: زه له هرچا نه زیات له دې ډول
بحشونو نه کرکه لرم، خو که قرآن کریم پدې هکله خه ووايې، نو همغه
وايو او که پدې اړه په آشارو کي خه ذکر شي، نو د هغه د ویلو په اړه
له جسارت نه کاراخلو.

لدي اقوالونه دا په ډاګه کېږي چي پخوانيو او سلفو علماء د
دي ډول آيتونو او احاديثو له تأویل او تفسیر نه ډډه کوله، یوازي
تلاوت، لوستل او پرمفهوم ئې ايمان کافي بالو.

ابن تیمیه د "الحمویه الكبری" کتاب په ۲۳ مخ کي ليکي:
واعلم ان من المتأخرین من يقول مذهب سلف اقرارها على

ما جائت به مع اعتقاد ان ظاهرها غير مراد
پوه شه چي يو شمبر متاخرین علماء وايې چي د سلفو مذهب او
طريقه دا ده چي خه چي راغلي په هغى باندي باید اقرار وشي، لدې

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

اعتقاد او باور سره چې ظاهرې معنی ئې مراد ندە. ابن تیمییه په خپله له دې نظر سره موافق ندى.

د امام مالک په هکلھ روایت دئ چې یوه کس ترې پونبتنې وکړه چې: په "الرحمن علی العرش استوی" آیت کي د استوی معنی خه ده؟ امام مالک خپله ټنډه په خپیره ووھله، له ډېری وېرې او غم نه خولې ورباندي راماتې شوي، وئې فرمایل:

الاستواء معقول، والكيف فيه مجھول والسؤال عنه بدعة.
استوی معلومه ده، خو کیفیت ئې مجھول دئ او په دې اړه سوال بدعت دئ.

اهل ظاهرکه خه هم په ظاهره د امام مالک (رحمهما) پدې قول زیات استناد کوي، خو په خپلو تولو بحشونو او مناقشاتو کي د دې قول خلاف عمل کوي. گورو چې امام مالک (رحمهما) لدې پونبتنى نه سخت خفه کېږي، له ځواب ورکولو وېرې، خپله ټنډه په خپیره وهی، خولی ورباندي راماتېږي، خو د اهل ظاهره د مناقشاتو اصلی موضوع همدا ده او تول د همدي قضیي په محورکي په پوره جسارت بحث او مناقشي کوي. امام مالک (رحمهما) دا ډول سوال بدعت شمېري او وايي چې په سلفو کي سابقه نه لري، خو اهل ظاهر ئې واجب گئي او د اسماء او صفاتو د توحید اساس ئې شمېري!! امام مالک (رحمهما) د استواء له ترجمې نه ډډه کوي، یوازي دومره وايي چې استواء معلومه ده! خو دا پله استواء د هغې په ظاهری معنی ورحمل کوي او ئیني خو ئې له دومره جسارت نه کار اخلي چې په کرسی (څوکۍ) او یا منبرکښې او بیا وايي: دا استواء ده!! دوى په دې

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

سره او د استواء په دې ډول ترجمې سره د تمثیل او تشیبیه مرتکب گرئی، که خه هم په خوله ووایبی چې بلاتشیبیه او بلا تکیف، هغوي په دې ډول تفسیر سره الله تعالی لاه انسان سره تشیبیه کوي او داسي حالت ثابتوي چې الله تعالی هم لکه انسان کښپنی او پا خبرې، ئې او ولاړېږي، راکوزېږي او بره خېږي!! چې دا بلکل تشیبیه او تمثیل دئ.

له اهل ظاهرنه یوه پونتنه

له دې دوستانو نه چې الله تعالی دې ورته هدایت وکړي، پونتنه کوم چې زما دې سوالونو ته خه ټواب لري: الله تعالی فرمایي:

أَلَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
وَالشَّمْسُ وَالقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُ وَكَثِيرٌ

مِنَ النَّاسِ * الحج: ۱۸

آیا نه ګوري چې په آسمانونو او ځمکي کي هرڅه، لمر، سپورېمى، ستوري، غرونه، وني، حیوانات او ډېر خلک الله تعالی ته سجده کوي.

آیا د لمر، سپورېمى، ستورو، حیواناتو، ونو او نورو سجده لکه د انسان د سجدې په شان ده؟ آیا دا شیان هم د ملا تیر او بندونه لري، تیتېږي او سر پر ځمکه ردی؟ او د انسان په شان سجده کوي؟ او که نه لدې سجدې نه مراد او مطلب اطاعت او تسلیمي ده؟ داسي اطاعت چې په هرڅه کي د الله تعالی امر ته تابع دي، په هرڅه کي د هغه حکم عملی کوي او په همغه لار روان دي چې الله تعالی ورته

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

تاکلی او د تاکلی هدف په لور مخ په وړاندی خي، هیڅ انحراف او غفلت نه کوي.

د قرآن کریم بل آیت فرمایي:

وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ *

آل عمران: ۸۳

خه چې په آسمانونو او Ҳمکه کي دي، په خوبنه او ناخوبنه (په هرحال کي) خداي ته تابع او تسلیم دي او قول د ده په لوري بېرته گرځول کېږي.

پداسي حال کي چې د مخلوق په هکله د هغو کلماتو ظاهري معنى اخيستل صحيح نه وي چې د تشبيه لپاره کارول شوي، نو د الله تعالى په اړه استعمال شوي د تشبيه الفاظ او کلمات خنګه په ظاهري معنى حمل کولي شو؟ باید دا په پام کي ولرو چې قرآن کریم د انسانانو لپاره رانازل شویدی، د انسانانو په زېه دئ، د انسان قاموس د ده د عقل په خبر محدود او ناقص دئ، د انساني فرهنگ کلمات محدود او ناقص مدلول لري، انسان یوازي د هغو شيانو لپاره نومونه وضع کړي چې ملموس او مشهود دي، دا الفاظ د غيرملموس او پتو شيانو د معرفي لپاره کافي ندي او په دي سره د هغى حق په صحيح توګه نشي ادا کېدلې.

مونږ ايمان لرو چې خداي مالک الملك دئ او په قولو موجوداتو کي د خپلي خوبني مطابق تصرف کوي، حکم ئې هرچيرته نافذ دئ، د قول عالم تدبیر له ده سره دئ، د هرڅه واکمن دئ، د امورو او کارونو پاي او عاقبت هغه تاکي، د کارونو د لا س ته

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

راوېنواو نتائجو تاکل د ده کار دئ، هرچا ته دخپل عمل جزا او سزا
ورکوي، هرڅه د ده په اراده ترسره کېږي، الله تعالی د ځمکي او
آسمان له خلقت نه وروسته په هغه څه چي عرش ئې نومولی استواء
کړي او له هغه نه چي ترتیلو کائناتو لور او په هرڅه احتنواه لري،
احکام صادرولي او ټول موجودات اداره کوي، خو له عرش نه د هغه
ظاهري معنى نه اخلو، نه وايو چي عرش لکه د پاچایانو عرش
(تحت) داسي دئ او نه هم له استواء نه ظاهري معنى اخيستل
صحیح ګنو.

له ابن عباس(رض) نه د عرش په هکله روایت دئ وايی:

ان الكرسي موضع قدمين، وان العرش لا يقدر قدره الا الله.
يعنى كرسى د پنسو ايسنودلو خاى دئ او عرش داسي دئ چي بېله
خدایه ئې هیڅوک اندازه نشي لګولی.
ابوهريه رضي الله عنه له رسول الله صلي الله عليه وسلم نه
روایت کوي چي فرمایي:

ان الله اذن لي ان احدثكم عن ملك قد مرقت رجلاه الارض
السابعة السفلی و العرش على منکبه و هو يقول سبحانه
انت و حیث تكون.

ما ته الله تعالی اجازه راکړه چي د هغى پربنتی په هکله تاسي ته
معلومات درکرم چي پنسی ئې د ځمکي له اوومي طبقي نه لاندي
تېږي شوې او عرش ئې په اوړو دئ او وايی: خدايې! پاکي ده تا لره
هرچير ته چي وي.
گورئ! یوه دومره باعظمته پربنته چي د عرش حامل ده، پنسی

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

ئې لە اوو آسمانونو او خەمکى نە تېرىپى، د الله تعالى د ذات لە ادرالك نە عاجزە دە، د استوا پە كىفيت نە پۇھىپى، پە خېلە ناتوانى اعتراف كوي او وايى: خدايە! هر چىرته چى وي پاكى تا لەدە!
مونبەمداراز پە دې آيت ھەيمان لرو چى فرمائى:

أَلَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ تَجْوَى ثَلَاثَةِ إِلَٰهٖ هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةِ إِلَٰهٖ هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَٰهٖ هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُبَيِّنُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
المجادلة: ٧:

آيا نە گورئ چى الله تعالى پە هەرھە خە پۇھىپى چى پە آسمانونو او پە خەمکە كى دى، نە داسىي نجوى شتە چى د دريو ترمنخ وي او دى ئې خلورم نە وي او نە د پىنخۇ ترمنخ چى دى ئې شېپىم نە وي او نە تر دى كم يازىيات مىگردا چى دى ورسە وي، هرچىرته چى وي، بىبا به ئې د قيامت پە ورخ پە خېلە اعمالو خبر كې، بىشكە چى الله پە هەرخە پوه دئى.

د الله تعالى معىت

مونبەد الله تعالى پە معىت او ملتىيا، عام دئ كە خاصل، ايمان لرو، تأویل نە پكىي كۈو او نە ئې پە ظاھرىي معنى حمل كۈو او لە بندگانو سره د الله تعالى معىت پە عرش لە استوا سره منافى نە شمبىرو، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائى:

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

ما منکم من احد الا سیری ربه مخلیاً به فقال له ابو رزین
العقيلي: كيف يا رسول الله و هو واحد و نحن جميع؟ فقال
النبي صلی الله علیه وسلم: سأبئنك بمثل: ذلك في آلاء الله:
هذا القمر كلکم يراه مخلیاً به و هو آية من آيات الله، فالله
اکبر او كما قال رسول الله صلی الله علیه وسلم.

له تاسي نه به هیخ یو داسی نه وی چی خپل رب به ونه وینی، پداسی
حال کی چی له همده سره به گوبنکه کبدونکی وی، ابورزین عقيلي
وویل: دا به خنگه وی یا رسول الله! هغه یو دئ او مونبه ډپر او ډله؟
رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: په یوه مثال سره به درته
وښیم، هغه هم د الله په مخلوقاتو کی، دا سپورمی، ده، تاسي هريبو
ئې پداسی حال کی وینئ چی گویا له هغه سره یوازي گوبنکه کېږي، دا
پداسی حال کی چی سپورمی، د الله تعالى د قدرت له نښو نه یوه
ښبه ده، الله تعالى له هرڅه نه لوی دئ.

همدا مطلب په بل حدیث کی داسی راغلی دئ:
عَنْ أَبِي رَزِينِ الْعَقِيلِيِّ أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكُلْنَا يَوْنَى رَبَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَنْتَظِرُ إِلَى الْقَمَرِ مُخْلِيًّا بِهِ
قَالَ بَلَى قَالَ فَاللَّهُ أَعْظَمُ *

رواه احمد
له ابی رزین نه روایت دئ چی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ئې
وویل: یار رسول الله! آیا مونبه هر یو به د قیامت په ورخ خپل رب وینو؟
او د دې نښه به په مخلوقاتو کی خه وی؟ رسول الله صلی الله علیه

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

وسلم ورته وفرمایل: آیا تاسو هریو سپوربمی پداسی حالت کی نه
گوری چی گویا له ده سره یوازی گونبه کبیری؟! هغه وویل: هو،
همداسی ده! رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: نو الله تعالی
خوله هرخه نه ستردی.

اهل ظاهر په ډپرو مواردو کي مجبوربې له خپل مسلک نه
انحراف وکړي، خپله لاره پرېږدي او د ځینو کلماتو غیر ظاهري
معنی اخلي، د مثال په توګه د الله تعالی د معیت په هکله د خپل
مسلک خلاف وايي چي له مخلوق سره د الله تعالی له معیت نه مراد
ظاهري معیت ندي بلکه دلنه معیت د علم او بصر په اعتبار سره
دئ، یعنی دلته د معیت ظاهري معنی مطلوبه نده بلکه لدینه مطلب
دا دئ چي الله تعالی په خپلو مخلوقاتو علم لري او د ټولو حالاتو
شاهد او ناظر دئ، هغه له بره نه پداسی حال کي چي پر عرش ئې
استواهکړي ده د خپل مخلوق په حال خبر او د دوى د هر خ شاهد
دئ، نه داسی چي پاك ذات ئې په حمکه کي له مخلوق سره خلط او
يو خای دئ. له دې دوستانو نه سوال کوو چي که معیت د علم او
بصر په اعتبارا خلئ نو د دې حدیث په رابطه خه واياست:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَنْزُلُ
رُبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلُّ لَيْلَةً إِلَى السَّمَاءِ الْمُنْبَهِرِ حِينَ يَقْرَئُ ثُلُثَ
اللَّيْلِ الْأَخْرِ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ وَمَنْ يَسْأَلُنِي
فَأَعْطِيهُ وَمَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ *
رواه مسلم

ابوهریره (رض) روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم
وفرمایل: الله تعالی د هري شېږي په وروستي دريمه برخه کي د دنيا

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

آسمان ته نزول کوي او فرمایي: خوک راته دعا کوي چي قبوله ئې
کوم؟ او خوک له ما نه خه غواري چي ورئي کوم؟ او خوک رانه مغفرت
غواري چي بخښه ورته وکرم؟

په دې حدیث کي ولې او په کوم دلیل نزول په ظاهري معنی
اخلي او د ډېري توجه او التفات په معنی ئې نه اخلي، ولې ئې په
اصلی معنی: کوزیدل اخلي؟ که له مخلوق سره د الله تعالى معیت
پدې دلیل په اصلی معنی نه اخلي چي پدې سره د الله تعالى او
مخلوق ترمنځ د اختلاط او حلول تصور راولارپېري او د حلول او
اختلاط د عدم جواز په خاطر د هغه مجازي معنی اخلي، نو دا راته
ووایاست چي آیا لومړنی آسمان هم د ځمکي په خېر مکان او ځای
ندی؟ آیا هلتنه هم د الله تعالى بل مخلوق ملا ئکي نه او سېږي؟! که
په ځمکه کي له مخلوق سره د معیت ظاهري معنی اخيستل جواز نه
لري نو هغه آسمان ته د الله تعالى نزول څنګه د کوزيدو په معنی
اخلي چي له مخلوقاتو داسي ډک دئ او هومره ملائکي پکي میشت
دي چي یوه لوپشت ځاي پکي خالي ندي پاتې؟ که په یاد شوي
حدیث شریف کي د نزول ظاهري معنی واخلو او داسي گمان وکړو
چي الله تعالى د شپې په وروستي دريمه برخه کي عرش پرپوردي او د
ځمکي آسمان ته راکوزېږي، نو دا وخت یعنی د شپې وروستي
دريمه برخه خو د هميشه لپاره په ځمکه کي وجود لري، یوه داسي
شېبه هم نشته چي دا وخت نه وي پکي، ځکه شېه خو په مسلسله
توګه له ختيئ نهد لويدیئخ لورته روانه ده، په دې حساب سره د شپې
وروستي دريمه برخه د تل لپاره د ځمکي پر منځ کله یوځای او کله بل

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

خای موجوده وي، نو د اهل ظاهر د تعییر په اساس الله تعالی بايد تل له خپل عرش نه لري، په اول آسمان کي وي!! لدینه علاوه حمکي او آسمانونه د الله تعالی د عظمت په نسبت داسي مثال لري لکه د مشنگو یوه دانه زمونږ په ورغوي کي. لنده دا چي د الله تعالی په اړه لومړي آسمان ته د نزول ظاهري معنى اخيستل نه د نقلی دلاليلو له مخي سمه ده او نه په عقلي دلاليلو. مونږ په دې مبارک حدیث ايمان لرو، اقرار پري کوو، حق ئې شمېرو، په دې کلکه عقیده لرو چي دعا قبلونکي، بخښونکي او مهربان خداي د شپې په وروستي برخه کي خپلو بندګانو ته ورنډي کېږي، د تائب توبه، د مستغفار استغفار، د دعاکوونکي دعا او د سائل سوال ژر قبلوي. طبیعي ده، کله چي انسان د شپې په تياره کي، پداسي حال کي چي نور په ژور خوب ویده وي او هغه پاڅېږي، الله ته د احتياج احساس او دا باور چي د خپل رب عنایت او رعایت ته سخت محتاج او اړدي، له ژور خوبه ئې راوینسوی او دعا او عبادت ته ئې هخوي، خان د هغه رحم او کرم ته محتاج شمېري، د الله تعالی لوري ته پناه وروړي، هغه ته عجز او زاري کوي، توبه وباسي، د شپې په تياره کي، له ریاء او تظاهر نه په هغې پاکي فضا کي، د خپل رب په وړاندي لاسونه او چتنوي، سر په سجده رېدي، بخښنه ترې غواړي، له هوی، هوس نه پاک، په پوره اخلاص د هغه تعالی عبادت کوي، د تقرب او مغفرت دعا کوي؛ نو یقیناً چي الله تعالی هم له دغه بnde سره خپله فاصله کموي، هغه ته ورنډي کېږي او د رحم او کرم توجه ورته کوي. لکه چي په یوه قدسي حدیث کي راخې:

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْوِيهِ
عَنْ رَبِّهِ قَالَ إِذَا تَقَرَّبَ الْعَبْدُ إِلَيَّ شَيْئًا تَقَرَّبَتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِذَا
تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبَتْ مِنْهُ بَاعًا وَإِذَا أَتَانِي مَشِيًّا أَتَيْتُهُ
هَرْوَلَةً * متفق عليه

انس (رض) وايي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم له خپل رب نه
په روایت سره فرمایي: کله چي بنده ما ته د یوې لو بشتی په اندازه
رالنه شي، زه یوگز ورنبدې کېږم او که بنده یو ګر انبدې شي، نو زه
یوه باع (د دواړو لاسونو د اوردوالي) په اندازه ورلنډېږم، که بنده
زماخوا ته په عادي تګ راشي، زه په منډه د د خوا ته ورڅم.

په دې قدسي حدیث کې د تقرب، شبر، ذراع، باع، مشی او
هروله، ټول کلمات د تشبیه لپاره راغلي دي، هیڅوک نشي کولی له
دې کلماتو نه ظاهري معنی واخلي، ځکه دلته جسمی او مکاني
تقرب مراد ندي او په هېڅ صورت د بنده او رب ترمنځ د فاصلې د
لنډوالۍ او نېډيوالۍ په معنی نده؛ ځکه وینو چي موښد عبادت په
وخت کې له ځمکي نه آسمان ته نه خیزو، د ځمکي او آسمان ترمنځ
فاصله مو په پښو نده وھلې او الله تعالى ته پدې معنی نه ورنبدې
کېږو، بلکه له دې تقرب نه مراد معنوي تقرب دي. لکه چي په بل
حدیث کې راخي:

ان اقرب ما يكون العبد من ربہ وهو ساجد
بیشکه چي بنده د سجدي په حالت کې له بل هر حالت او وخت
نه الله تعالى ته ډېرنبدې وي.
د الله تعالى په اړه دا کلمات ټول متشابهات دي او په تأویل

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

ئى لە علیم خدای نە پرته بل هيچۈك نە پوهېرى.

وَمَا يَرَالْ عَبْدِي يَعْقَرُبُ إِلَيْ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحَجَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ
كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُصْرِبُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي
يَبْطِشُ بِهَا وَرَجْلُهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلْنِي لَأَعْطِنَّهُ وَلَئِنْ
اسْتَعَاذَنِي لَأُعِذَنَّهُ * رواه البخاري

بندە مىپە نفلۇنو سره ھەمداسى زما لور تە رانبىدى كېرىي، ترەغە چىي
راتە گران شي، نۇ چىي راتە گران شي بىا ئې زە هەغە غور شەم چى پرى
اورىي او ھەغە سترگى ئې چى پرى وينى او ھەغە لاس ئې چى پرى
نىسيي، او ھەغە پىنى ئې چى ورباندى درومىي، كە رانە خە وغوارىي
حتماً ئې ورکوم او كە ما تە لە هەر چا پناھ راۋپىي نۇ هەر مەنەن
ورکوم.

د دې مبارڪ حديث مراد دا دئ چى: بندە كولى شي پە نفلۇنو
سرە اللە تعالى تە ورنېرىدى شى او دومە ورلىدە شى چى د اللە تعالى د
دۇستانو پە دله کي شامل شى او د اللە تعالى د محبت ور شى او كله
چى دې مىرھلى تە ورسىپىي نۇ اللە تعالى ئې ھومە پە خىپل رەم او
كەم ونازوي چى د تىلۇ اندامونو، غورپۇنۇ، سترگو، لاسونۇ او پىنسۇ
كارونە ئې اللە تعالى پە خىپلە او پە كامەل طور ورتە ترسە كوي، خە
چى وغوارىي ورکوي ئې، لە هەر چا او ھەرخە نە چى اللە تە پناھ يوسيي
پناھ ورکوي او لە شە او ضرۇنە ئې پە خىپل امان کي ساتى.

اھل ظاهر د دې حديث د الفاظۇ پە توجىيە او تعبيير کي دومە
بې وسە كېرىي چى لارە تىرىپە ورکە شى او داسىي پە خىپو کي ونبىلى
چى د وتلۇ تولى لارى ورباندى وترلى شى. ھىخ لجوج، متعنت او

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

متعصب توجیه کوونکی نشی کولی د دی حدیث الفاظ په ظاهري
معنی حمل کړي.

دلته غوره بولو د دی دلی د یوه داسي لجوج او متعنت مشر
توجیه رانقل کرو چې پرنورو اسلامي ډلو او د نورو مذاهبو پر
اتباعو باندي په خپل تبری کي ډېر زره ور، جري او جسور دئ او په
خپلو ليکنو کي هومره چې د نورو په ضد د تکفیر په فتوی
صادرولو او د دوى پر تنه د کفر او شرك د تاپې وهلو ته اهتمام
لري، د اسلام لوري ته د بلني او د توحید ترویج او نشر ته دو مره
اهتمام نه لري، توحید ته ده بلنه او دعوت په حقیقت کي د هغه
مسلمانانو او موحدینو تکفیرول دي چې د ده هم مسلکه او هم
مذهبه ندي!! همدا جناب د دی حدیث شریف په شرحه کي ليکي:

"زمونې صالحو سلفو هيبحکله هم په دی حدیث کي تأویل ندي
کړي، بلکه د حدیث په ظاهرئې عمل کړي او حقیقی معنی ئې ترې
مراد کړي. خو په دی باید خان پوه کړو چې د دی حدیث ظاهري
معنی خه ده؟ آیا دوى دا ګمان کوي چې الله تعالى ربستیا د بندہ
غور، سترګۍ، لاس او پښی شي؟ او که نه، ظاهري معنی ئې دا ده
چې الله تعالى د خپل محبوب بندہ قول اندامونه، غورونه، سترګۍ،
لاسونه او پښی په سمه توګه سمبال کړي او پدې اندامونو سره د ده
ادرالک او افعال لله، بالله او في الله کړي! خرگنده ده چې له حدیث نه
همدا مراد دئ، نه لوړنې مطلب او تعییر؛ خکه هغه لوړنې قول د
رسول الله صلی الله علیه وسلم له قول سره هیڅ تطابق نه لري."

لدي جناب نه مو پوبتنه دا ده چې آیا ته غواړې د دی مبارک

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

حدیث په تشریح او تفسیرکی د اهل ظاهر د مسلک متابعت و کپې او که نه هغه مردود او ناقص بولې او د نورو مسلک اصلاح او اسلم گنجې؟ که د اهل ظاهر د مسلک مخالفت کوي او وايې چې له حدیث نه لومړنۍ، معنی مراد نده، نو مونږ درسره موافق یو، حکه واقعیت همدا دئ چې دلته د اصلې معنی مراد نه د عقل له مخې صحیح دی او د نص او نقل له روح او غوبنتني سره اړخ لګوی؛ خو لا زمه ده چې همدا مسلک د نورو همدی ډول آیتونو او حدیثونو په رابطه هم مراعات کپې او هغه کسان تکفیر نه کپې چې دې حدیث ته د ورته آیتونو او احادیشو د تشریح او بیان لپاره تې همدا مسلک غوره کپې! ته چې د دې حدیث په رابطه دا عقیده لري چې له الفاظو نه ئې ظاهري او متبادره معنی مراد نده، نو که نورکسان همدې ته ورته نصوصو په رابطه همدا عقیده لري نو هغوي ته د الحاد نسبت مه کوه!! همداراز که ته د دې حدیث د ظاهري او متبادرې معنی مراد مطلوب نه بولې نو بیا ولې ئان په اهل ظاهرکې شمېرې؟ د اهل ظاهر مسلک خودا دئ چې د داسې آیتونو او احادیشو د ټولو الفاظو ظاهري او اولنې معنی اخلي، نو باید لدې حدیث نه د هغه ظاهري معنی واخیستل شي او د معنوی مراد اخیستل باید تأویل وبلل شي، که ته همدا مسلک د نورو نصوصو په رابطه هم خپل کپې نو مونږ له تاسره هیڅ مشکل او مخالفت نه لرو؛ خو هغوي خو کربنۍ وروسته د دې حدیث "من تقرب مني شبراً تقربت منه ذراعاً" په شرح کې ليکي: دا حدیث او نور نصوص په دې دلا لت کوي چې الله تعالى ته اختياری افعال ثابت دي، هغه چې هرڅه وغواړي هغه

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

کوي. صالح سلفو دا ډول نصوص د هغوي په ظاهري معنى اخیستي، پداسي ډول چي د الله تعالى له شأن سره وروي. وروسته زياتوي: خه مانع لري چي وايو: الله تعالى خپل بنده ته پداسي ډول چي په خپله ئې غوره کوي، نبدې کېږي، سره له دي چي د علو (لوروالي) صفت هم لري؟

د دي دوست په ځواب کي وايو: که له تقرب نه د هغه ظاهري معنى وانه اخیستل شي او داسي تقرب ئې وګنو چي د الله تعالى له شأن سره مناسب وي او د علو (لوروالي) له صفت سره تناقض ونلري، نو مونږ هم درسره موافق يو او له تاسو سره مو اختلاف منتفي کېږي؛ خو که له تقرب نه د اهل ظاهر د مسلك مطابق د هغه ظاهري معنى واخیستل شي؛ نو په دي صورت کي بيا دا تقرب نه يوازي د "علو: لوروالي" له صفت سره اړخ نه لګوي بلکه د هغه منافي هم دئ او بيا همغه اشکال رامنځته کوي چي د معیت او نزول د ظاهري معنى اخیستلو په صورت کي راپیدا کېږي. د معیت او تقرب ترمنځ لپه توپیر وجودلري، هکه د تقرب پاڼي معیت دئ. د معیت په هکله چي تا کوم اشکال ته اشاره کړي ده هغه ته ستا پام راپوو، تا ليکلي دي: "د معیت تقاضا او غوبښته دا ده چي الله تعالى د علم، قدرت، سمع، بصر، سلطې او تدبیر له پلوه په هرڅه احاطه لري او الله تعالى لدینه پاک او منزه دئ چي له مخلوق سره خلط شي او يا له هغوي سره د دوى په ئایيونو کي حلول وکړي او ورسره هستوګن وي، الله تعالى د ذات او صفاتو له پلوه لدینه لور دئ، د هغه يو صفت علو دئ." ته خپل دغه قول لدې سره چي وايي:

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

خه مانع او اشکال لري چي و وايو: الله تعالى خرنگه چي و غواپي
خپل بنده ته ورنبدي كېرى، سره له دې چي د علو صفت هم لري" دا
يود بل متضاد او منافي اقوال سره مقاييسه كړه!!
ولې د معیت په رابطه هم دا نه شو ويلى چي خه مانع او اشکال
لري چي و وايو: الله تعالى له خپل بنده سره پداسي طریقی مل او
يوخای دي چي هغه په خپله غوبنستي او په خپله ورباندي پوهېږي،
سره لدې چي د علو صفت هم لري؟ تاسې خو د معیت په تفسير او
شرح کي واياست: مونږ په دې نظر يو چي که خوک دا عقيده ولري
چي الله تعالى هرچيرته دئ نو دا شخص کافر دئ، هیڅ عاقل او
مسلمان ته نه بنائي عقيده ولري چي الله تعالى په حمکه کي له خپلوا
بندګانو سره دئ!! عجبيه ده چي دلته دا وايي خود تقرب په رابطه
بل نظر لري، د دې تناقض، تضاد او دوه رنگي دریغ اصلی علت د
اهل ظاهر هغه په ظاهر ولار مسلك دئ چي ته او ستا ملګري
ورباندي روان دي.

صحیح او قوى قول دا دئ چي مونږ عقيده ولرو او اقرار وکړو:
په هغو آيتونو ايمان لرو چي له بندګانو سره د الله تعالى د خاص يا
عام معیت په هکله بحث او يادونه کوي، د دې آيتونو په مراد ايمان
لرو او وايو چي واقعاً الله تعالى له بندګانو سره دئ؛ خو له معیت او
يو ئاي والي نه ظاهري او متباډره معنى مراد نده او پداسي معیت
اعتقاد جائز نه بولو چي د علو له صفت سره تناقض ولري.
په يوه مبارڪ آيت کي له بندګانو سره معیت او پر عرش استواء
يو ئاي راغلی ده:

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى
عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا
يَنْزَلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ * الحدید: ٤

الله تعالی هغه ذات دئ چي آسمانونه او حمکه ئې په شپرو ورخو کي
پیدا کړي، بیا ئې پر عرش استواه وکړه، په خه چي په حمکه کي
لاندي کوزبرې او خه چي تري راوزي او خه چي له آسمان نه
راکوزبرې او خه چي ورته پورته کېږي، په ټولو پوهېږي، هرچېرته
چي وئ هغه له تاسو سره وي، الله تعالی ستاسو د کړو لیدونکي
دئ.

لکه خرنګه چي په دې آیت شریف کي د ایام لفظ د تشبيه لپاره
راغلی دئ او مطلب بی همدا زمونې معمولی ورخی ندي (دا مطلب
په نورو آیتونو کي توضیح شوي) همدا راز د استواه، عرش او
معیت الفاظ هم همدا حکم لري، د تشبيه لپاره راغلی، ظاهری
معنی بی مقصود نده او پر تأویل بی له علیم خدای نه پرته نور خوک
نه پوهېږي.

څوک چه قدیر او عظیم خدای په مخلوق قیاس کړي او د خالق
په هکله بی هم په خپل ذهن کي مخلوق ته ورته تصویر جوړ کړي
وي، دا کسان مجبورېږي د قرآنکریم الفاظ تأویل کړي او له هر لفظ
نه داسي معنی راوباسې چي د دوى له ذهن او تصور سره برابره وي.

لکه چي د دې مبارک آیت په هکله:

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنَّ لَا تُبْصِرُونَ * الواقعه: ٨٥

قرآنکریم او متشابهات --- توحید او شرك

مونږ هغه ته له تاسي نه ورلنډ یو خو تاسي نه وينئ.
د اهل ظاهر له دلې نه یو تن ليکي: "اۍ نحن اعلم منه ما ظهر
وما بطن" يعني مونږ د هغه په ظاهر او باطن پوره علم لرو. مونږ له
دي ګران دوست نه پوښتنه کوو چې:

- د "اقرب" لپاره دي د "اعلم" ترجمه په کوم کتاب او د عربی زې په کوم قاموس کي ليدلی ده؟
 - آيا الله تعالى نه شوی کولی ووايي: "ونحن اعلم به منكم" موښد هغه په رابطه له تاسي نه ډېر علم لرو.
 - د آيت په پای کي د "لاتبصرون" جمله د اقرب له لفظ سره سمون خوري؛ او له اعلم سره اړخ نه لګوي، که د اعلم لفظ راغلي وی نو باید په پای کي بي "وانتم لاتعلمون" ويں شوي وی.
 - په دې کي خه مشکل گوري چې له کوم تحریف او تأویل نه پرته وواياست: الله تعالى له نورو نه زييات خپل بنده ته نږدي دئ، د دې نږديوالی کيفيت الله تعالى ته وسپاري او عقيده ولري چې دا تقرب د مخلوق له تقرب سره شباهت نه لري او د الله تعالى د علو له صفت سره منافات نه لري.
 - خوک چې رب العالمين له مخلوق سره تشبيه کري، هغه داسي انګبرۍ چې الله تعالى خو په خپل عرش استواء کړيده، نوله بنده سره ئې تقرب محال دئ. دا حکمه چې ویني د یوه مخلوق له بل سره د تقرب تقاضا دا ده چې هغه خپل لوړۍ ئاخی خامخا پرېږدي، مخکي درومي او هغه بل ته ورنږدي کېږي، دا شخص له مخلوق سره د الله تعالى تقرب هم د مخلوقاتو په تقرب قیاسوی او دا ډول قیاس

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

بیا په عرش د استواء منافی بولی، نو بناءً مجبورېږي د قرآنکریم الفاظ تأویل کړي. خو که دا شخص پدې عقیده وي چې په موجوداتو کې هیڅ شی له الله تعالی سره شباهت نه لري، د الله تعالی تقرب د مخلوقاتو له تقرب سره ورته والي نه لري او داسي ندی چې د حرکت، نقل او ترك مکان غونښتونکی وي، که دا ډول عقیده خپله کړي نو بیا به نه بې ئایه تأویل ته اړ وي او نه به له هغه څه نه انکار ته اړ کېږي چې الله تعالی په خپله په قرآن کې بیان کړي.

دی دوستانو ته عرض کوو چې:

که دا لمر، چې د الله تعالی له مخلوقاتو نه یو مخلوق دئ، پداسي حال کې چې له مونږ نه په زرګونو ميله فاصله لري، په خپل مسیر کې خوئې، کولۍ شي له همغې لېړې فاصلې نه، په خپلې رنډ او حرارت سره، له مونږ سره او په هرحالت کې، د توقف يا حرکت په حالت کې زمونږ ملګرۍ وي او وينو چې په ځینو ځایونو کې راته رالند او تجلی او حرارت ئې زیات او په ځینو نورو سیمو کې رانه لېړې او اثرات ئې کم وي، د لمر چې دا حال وي نو په کوم دلیل له بندګانو سره د الله تعالی معیت او تقرب، د هغه تعالی له شأن سره برابر او لایق تقرب، محال او ناممکن شمېرئ؟ پداسي حال کې چې هغه د ټولو رب دئ، هغه عظیم دئ، په هرڅه محیط دئ، ټول عالم د ده د عظمت په وړاندې داسي دئ لکه د خردل یوه دانه.

بایدې په یاد ولرو چې له الله تعالی سره زمونږ رابطه یوازې دا نده چې هغه مونږ وینې او له لېږي نه زمونږ غږ اوږي، زمونږ په هر څه علم لري، بلکه لدینه علاوه هغه پر مونږ او زمونږ په ټولو حالاتو

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

او افعالو احاطه لري، د هر کار د کولو قدرت هغه راکوي، توفيق د هغه له لوري دئ، زمونبراراده د ده د ارادې تابع ده، اراده ئې زمونب پر ارادې او افعالو حاکمه او مسلطه ده، هغه خه کېږي چې هغه ئې وغواړي او د کولو توفيق ئې راکري او هغه خه نشي کېږي چې دې ئې ونه غواړي او د کېدو توفيق ورنکري. دغو مفاهيمو ته په پام سره باید پر عرش د استوا، قرب او معیت تر منځ خانګړۍ رابطه ولتوو، نه داسي چې په یوه ايمان ولرو او له بل نه انکار وکرو. د دي مفاهيمو تر منځ تلفيق د هغه چا لپاره گران کار دئ چې الله تعالی له مخلوق سره تشبيه کوي او استوا، تقرب او معیت په هغه معنی اخلي چې د انسانانو تر منځ متداوله ده.

يو بل مثال هم وړاندي کوم، قرآنکریم فرمایي:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ *

الفتح: ۱۰

بیشکه هغه کسان چې له تا سره بیعت کوي په حقیقت کي له الله تعالى سره بیعت کوي، د الله تعالی لاس د دوی پر لاسونو د بره دئ. د اهل ظاهر د مسلک یو کس د دي آيت په رابطه ليکي: خرنګه چې الله تعالی د آسمانونو د پاسه پر خپل عرش دئ، نو لاس ئې هم د هغو د لاسونو د پاسه دئ چې له رسول صلی الله عليه وسلم سره بیعت کوي!!

دي دوست ته وايو: که له "يَدَاللهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ" نه دا مطلب واخلو چې د الله تعالی لاس له رسول الله صلی الله عليه وسلم سره د بیعت کوونکو له لاسونو نه بره او پورته وو، نو بیا د دي بیعت

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

الرضوان فضیلت او امتیاز له نورو بیعونو نه به خه که وو؟ خکه په هر بیعت کی د الله تعالی لاس د بیعت کوونکو له لاسونو نه پورته وي، پداسی حال کی چې پدې آیت کی خو دغه مطلب د بیعت الرضوان د فضیلت او امتیاز د بیان پخاطر راغلی دئ، لکه چې ته په خپله د الله تعالی د دې قول په هکله چې فرمایي: "ما مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا حَلَقْتَ بِيَدِي" لیکی: دلته "خلقت بيدي" د آدم عليه السلام د خلقت امتیاز او فضیلت افاده کوي او الله تعالی ته د "يد" صفت ثابتوي، دلته هم باید ووائی چې "يد الله فوق ايديهم" د دې بیعت د امتیاز او فضیلت د افادی لپاره راغلی او په خاصه نه عامه معنی د الله يد د دوى د يد د پاسه وو.

هغه کسان چې له (يد) نه د هغه ظاهري معنی اخلي او الله تعالى له مخلوق سره تشبيه کوي دا ورته مشکله ده چې پر عرش د استواء او د بیعت کوونکو د لاسونو د پاسه د يد الله موجوديت خنگه سره تلفيق کري، هغوي د خپل غلط او باطل تصور نه راولار شوي کړکيچ سره مخامنځ دي او دې ته اړ شوي چې عجیب او غریب تأویلات وکړي، داسي تأویلات چې نه یوازي د دوى مشکل نشي حل کولي بلکه مزید مشکلات ورته راپیدا کري؛ خو که دوى ووایي چې بې نيازه خدای پداسی حال کی چې پرهفه خه ئې استوى کړي چې عرش ئې ورته ويلی، په عین وخت کي او د همدى بیعت په مهال ئې لاس د بیعت کوونکو د لاسونو د پاسه وو، خو په عرش استواء او په لاسونو د پاسه لاس اينسودل ئې له مخلوقاتو سره هیڅ مشابهت او ورته والی نه لري، حقیقت او کیفیت ئې یوازي علیم

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

خدای ته معلوم دئ او بس، نو پدې صورت کي به نه له کوم اشکال سره مخامنخ کېږي، نه به ئې په اعتقاد کي کوم خلل رامنځته کېږي، نه به تشبيه او تأویل ته اړ کېږي.

هغه کسان په غلطه روان دي چي پر عرش استواه، آسمان ته نزول او له بندہ سره د الله معیت او قرب پرظاهري معنی حمل کوي او متداوله معنی تري اخلي او د مخلوقاتو له استوى، نزول، معیت او قرب سره ئې تشبيه کوي. همداراز هغه کسان هم په غلطه دي چي دا شیان یا بالکل نه منی او یا تأویل پکي کوي.

د نورو مفاهيمو په اړه هم اختلاف له همدي خايه سرچينه اخلي او د همدي اصولو د عدم مراعات په وجهه اشتباها رامنځته کېږي، د مثال په توګه د دې مبارڪ آيت "مامنځ ان تَسْجُد لِمَا خَلَقَتْ بيدي" په اړه له همدي افراطي ډلي نه یوکس ليکي: "اذ كَلَّ عباده خلقهم بغير مسيس بيدوا خلق آدم بمسيس: خرنګه چي تول مخلوقات ئې له لاس وروړ لو پرته پيدا کړي او آدم عليه السلام ئې امتساساً په خپل لاس پيدا کړي" ورپسې زیاتوی: "غیرانه ولی خلق الاشياء بامره قوله وارادته و ولی خلق آدم بيده مسيسا: غير لدې چي الله تعالى د مخلوقاتو په پيداينښت کي په خپل امر، قول او ارادې سره تصرف کړي، خود آدم (ع) په پيداينښت کي ئې د خپل لاس په امتساس سره تصرف کړي"

لدي کبله چي دا بساغلی؛ الله تعالى له انسان سره تشبيه کوي، نو د الله لاس هم د بندگانو له لاس او په لاس پيدا کول ئې هم د انسانانو د لاس له کار سره ورته ګنلى نو څکه ئې د مسيس لفظ

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

کارولی دئ. دی بناغلي ته وايو:

- ولې دومره جسارت او بې باکي کوي چي د مسيس لفظ له ئانه زياتوپ؟ پداسىي حال کي چي نه په قرآنکریم کي دا لفظ راغلى او نه په احاديشو کي.
- ته د الهي افعالو کيفيت د بندگانو د اعمالو له کيفيت سره تشبيه کوي، پداسىي حال کي چي له يوه بل نه ذاتاً متفاوت شيان حتماً د افعالو او اعمالو د کيفيت له مخي هم له يوه بل سره توپير لري، هغه خه چي په ذات کي يو له بل سره توپير ولري افعال ئې هم توپير لري او يو په بل نشي قياس كېدى.
- پداسىي حال کي چي لوی غرد الله تعالى د تجلی په مقابل کي د مقاومت توان نه لري، د جبرائيل عليه السلام په خبر د الله سترا او لور مرتبه مخلوق دا وس او توان نه لري چي د الله تعالى لومړني حجاب ته ورنې بدې شي، نو د آدم عليه السلام د وجود مواد به خنگه د الله تعالى د يد د امتساس په وړاندي د مقاومت توان ولري؟ په يوه حدیث کي رائحي:

عن زرارة ابن اوفى رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم سأله جبرائيل: هل رأيت ربك؟ فانتفض جبرائيل وقال:
يا محمد ان بياني و بينه سبعين حجاباً من نور لو دونت من
ادناها حجاباً لا حترفت.

زراره د اوپى زوى روایت کوي چي رسول صلى الله عليه وسلم له جبرائيل عليه السلام نه پونښته وکړه: آيا تا خپل رب ليدلی دئ؟
جبرائيل عليه السلام ولپزید او وئې ويبل: اي محمده! زما او رب

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

ترمنځ اویا د نور داسي پردي دي چي که تر نولو نړدي پردي ته ئې
ورلنډ شم نو حتماً به اور واخلم.

- ولې دا نه واياست چي: الله تعالى خپل بنده آدم عليه السلام په
خپل لاس پيدا کړ، خو نه له (يد) نه ظاهري معنى اخلو او نه د دې
خلقت د کييفيت په هکله علم لرو، دا زمونږله ادراك نه لوردي، د دې
معنى الله تعالى ته سپارو ترڅو نه د تشبيه مرتكب شي او نه تأويل
ته اړ.

تأويل!

د تأسف خبره ده چي اهل ظاهر د تأويل له لفظ نه، هغه هم په
متشابهاتو کي، هغه مفهوم او معنى نه اخلي کوم چي په قرآن کريم
کي راغلی. د دوى له نظره تأويل ديته ويل کېږي چي د لفظ ظاهري
او متبادره معنى په بل لوري واړولي شي او د ظاهري معنى پرځای
بله معنى تري واخيستلى شي، پداسي حال کي چي قرآن کريم د
تأويل لفظ د دوى د دې تعبيړ په خلاف په بله معنى راځلي او وايي
چي د متشابه آيتونو پرتاؤيل له الله تعالى پرته هيڅوک نه پوهېږي:
وما يَعْلُمُ تأوِيلُهُ إِلَّا اللَّهُ: په تأویل ئې له الله پرته هيڅوک نه پوهېږي" د
دغه آيت په اساس د تأويل تعریف داسي ندي لکه چي اهل ظاهر
وايي. دلته تأويل د متشابهاتو په اړه راغلی، په هغو ځایونو کي
چي یو غيرمرئي او غيرمحسوس خیز پداسي کلاماتو او الفاظو سره
معRFي شوي چي اصلًا د محسوسو او ليدل کېدونکو خیزونو لپاره
وضع شوي او پداسي ځایونو کي نه ظاهري معنى مطلوبه وي او نه

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

ئې تأویل ممکن وي. د یوسف عليه السلام خوب چي په قرآن کریم کی ئې يادونه شویده دا مطلب بنه توضیح کوي، یوسف عليه السلام په خوب کي ويني چي یوولس ستوری ، لمرا او سپوربمى سجده ورته کوي، خپل پلار ته د دې خوب کيسه کوي، پلار ئې په تعییر پوهېرى او خپل زوى ته داسى نصیحت کوي: زویه! خپل خوب دی ورونو ته مه وايه، هسى نه چي کومه تووطئه درته جوړه کړي. ډېروخت تېر شو، یوسف عليه السلام د ژوند ډېري هسکي تېتى ولیدي، بالآخره د مصرد خزانو امين او بیا د ټول مصر واکمن وپاکل شو، کورنى ئې مصر ته وروغونښله، کله چي پلار، مور او یوولس ورونه ئې راورسېدل او وئې لیدل چي ټول د ده لپاره الله ته په سجده پریوتنل نو خپل پلار ته ئې وئې ویل:

وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايِي مِنْ قَبْلُ فَدْ جَعَلَهَا رَبِّيْ حَقًّا *

یوسف: ۱۰۰

او وئې ویل: گرانه پلاره! دا دئ زما د هغه پخوانی خوب تأویل او تعییر چي الله تعالی رښتونی کړ.

گورئ چي د ده پدې خوب کي تشبیه کارول شوي، مور او پلار د لمرا او سپوربمى په بنه کي او ورونه د ستورو په شکل کي، کله چي د ده د خوب متشابهات په خپل اصلې او لوړنې شکل بنکاره کېږي نو وايې: دا دئ زما د خوب تأویل! په دې اساس تأویل یعنی کلمات له ظاهري او ذهن ته نېدې معنی نه د هغى حقیقی معنی ته گرڅول، یا متشابهات خپل لوړنې کیفیت ته اړول.

نامناسبه به نه وي که دلتنه د خپل هغه خوب يادونه و کرم چي

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

دې خوب ته ورته دی او په اتلس کلنی کي مي د واده په شپه ليدلى دئ: په هغه شپه چي سهار ته مي د واده ورخ و، خو لحظې مي د خوب لپاره وخت وموند، په همدي شبويکي مي خوب وليد چي د خپل تره له يوه زوي سره چي له ما نه مشر وو، يو خاي آسمان ته خيژو، بنه پور ته لارو، ترستورو پوري ورسېدو، هلته ستوري وينم چي تبول له ختيئ نه د لويدیع په لوري درومي، حرکت ئې د خپو په څېر، ودرېدم او د ستورو د دې عجیب حرکت تماشا ته حېر شوم، ناخاپه گورم چي ستوري سره واوبدل شول او يوه زرينه تکه تري چوره شوه، ورپسي گورم چي لدې زريني توقې په خپله زريني خولي جورې شوي او له مونې نه خو قدمه آخوا کوتې شوي، زه یوازي دې خاي ته ور روان شوم ترخوا خولي له نږدي نه وګورم، ناخاپي له يوې بلي خوا خلور، پنځه تنه نور هم دې نقطې ته راغونه شول، هر یوه لدې کوتې نه يوه يوه خولي راوخيسته او هغه مي په سر کېښوده او له کړي، ما هم يوه خولي راوخيسته او هغه مي په رابطه مي لومړي داسي ګمان کولو چي کبدی شي الله تعالى ډپر نېټ او صالح اولادونه راکړي، له خپل واده سره مي هغه مربوط ګنلو او له ستورو مي همدا د صالح اولاد تعبيیر اخيستو، خو دا تعبيیر راته د خوب له مجموعي روحي سره موافق نه بسکارېدو او دا تعبيیر مي ناقص بالو، دوه کاله وروسته په کابل پوهنتون کي شامل شوم، په همدي کال د الله په فضل سره اسلامي تحریک پیل شو او الله تعالى په ما پېرزوينه وکړ او د دې تحریک کي په روانولو کي ئې د نورو ورونو

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

په خنگ کي ما ته هم د خه وندېي افتخار راپه برخه کړ، بیا د دا وود
 خان د اقتدار په دوران کي، د رژيم په ضد په کو دتا متهم شوم، زما
 د نیولو هڅه وشه، زه الله تعالی وژغورلم، خو تنه ورونه ونیول
 شوو او زه له ئینو ورونو سره خپل شرقی ګاؤنډي ملک، پاکستان
 ته مهاجر شوو، هلتہ مو د حرکت د مجدد تنظیم فرصت ترلاسه کړ،
 د افرازو روزنه مو پیل کړه، روزل شوي ورونه به د کار لپاره هیواد
 ته ستندل، دوی به ډېري سختي، اوږدي، کېږي وږي، هسکي او
 ژوري لاري وهلي، له لوړو لوړو غرونو او سختو درو به تېرېدل او
 خپلو سیمو ته به تلل، هلتہ به ئې د دعوت، تنظیم او حزبي
 فعالیتونو کارونه ترسره کول. پدغه دوران کي ورونو په اتفاق سره د
 نهضت امارت ما ته راوی پارو. دلتہ می ګمان وکړ چې شاید زما د
 هغه خوب تعبیر همدا وو، له شرق نه غرب ته د ستورو خوئیدل می
 له شرق نه غرب ته د مجاهدینو تلو ته اشاره وګنله، مخصوصاً هغه
 وخت چې له هېواد نه بهر نوري او نوي ډلي جوړي شوي، نوي
 رهبران صحني ته را ووتل، هر یوه غونبېتل د زعامت خولی په
 سرکېردي، دا هره صحنه می د هغه خوب د یوې برخې تعبير
 وموندو.

په ټولو هفو آيتونو کي چې د الله تعالی له افعالو نه پکي بحث
 او يادونه شویده، په ځانګړې توګه هغه افعال چې انسانان ئې په
 جوارحو او اندامونو ترسره کوي او په هفو آيتونو کي چې د انساني
 اعضاوو لپاره وضع شوي نومونه د الله تعالی په اړه پکي ذکر شوي،
 اهل ظاهر دا ټول افعال او اسماء د هغوي په ظاهري معنى حمل کوي

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

او وايي چي باید په دې افعالو او اسماؤو ايمان ولرو، گويا دا افعال او اسماء د الله تعالى لپاره ثابت دي او تأويل ئې "د دوى له نظره تأويل" ناجائز دي، مونږ پداسي حال کي چي پدي آيتونو ايمان لرو، تلاوت ئې کوو او په مراد او مطلب ئې عقیده او باور لرو، خو دا افعال او اسماء پر ظاهري معنى نه حمل کوو، حکه ظاهري معنى تري اخیستل د تشبيه په معنى ده او نه ئې د تأويل هخه کوو حکه ايمان لرو چي پرتاؤيل ئې له عليم خدای نه پرته بل خوک نه یوهېږي. کله چي د الله تعالى په هکله، يد، سمع، بصر، قدم او دیته ورته د نورو نومونو یادونه کېږي دا ټول د الله تعالى ثابت صفات بولو، نه وايو چي د ید مطلب قوت او یا نعمت دئ او د سمع او بصر معنى علم دئ، دا ډول تأویلات نه کوو، همدا راز دا هم نه منو او نه پدي عقیده لرو چي دا یاد شوي نومونه او اندامونه د انسان د اندامونو په شان دي، یعنی ید، سمع او بصر داسي جواړ ندي لکه د انسان لاس، غورونه او سترګي. باید دا ټکي په یاد ولرو چي له دې ټولو آيتونو نه هدف دا دئ چي د الله تعالى صفات را پېښني، دا ئې مراد او موخه نده چي د الله تعالى د ذات کيفيت معرفي کړي.

له الله تعالى سره د موسى عليه السلام تکلم

مونږ په دې موجوداتو کي د الهي افعالو له نبسو او مظاهرو نه د الله تعالى په اړه علم حاصلولي شو، خود ذات او افعالو د کيفيت د خونګوالی د ادراف وس او قدرت نه لرو، لکه چي قرآن کريم له موسى عليه السلام سره د الله تعالى د تکلم په قصه کي دې مطلب

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

ته اشاره کوي:

وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتَنَا وَكَلَمَةُ رَبِّهِ قَالَ رَبِّ أَرْنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ
قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنْ اسْتَفَرْ مَكَانَهُ فَسَوْفَ
تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّ الْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكَّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقاً
فَلَمَّا آَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ ثُبَّتْ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ *

الاعراف: ۱۴۳

او کله چي موسى عليه السلام زمونبد وعدی خای ته راغي او رب
ئي خبری ورسره وکړي، وئي ويل: يا ربها! ما ته خان راونبيه چي درته
وګورم، الله وفرمايل: هيڅکله مي نشي ليدلې، خو دي غره ته
وګوره، که دا په خيل خای باقي پاتې شونو "په هغه صورت کي به"
مي وليدي شي، نو کله چي د ده رب غره ته تجلی وکړه "خان ئې
وروښود" توقې، توقې شو او موسى عليه السلام بیهوشه ولويد او
کله چي په خود راغي وئي ويل: پاكې ده تالره، تا ته مي توبه ده او زه
لومړني مؤمن يم.

دا مبارک آيت خواصي مطالب خرگندوي:

- د لوی عرش مالک خدای پداسي حال کي له موسى عليه السلام
سره خبری وکړي چي موسى عليه السلام په ځمکه کي وو.
- موسى عليه السلام د الله تعالى د ذات د ليدو هيله خرگنده کړه
چي په ځواب کي ورته وویل شول: هيڅکله به مي ونه وینې، یعنې
او سن ته د الله تعالى د ذات د ليدو توان او استعداد نه لري او په
فعلي حالت کي لدې نه عاجز یې چي الله تعالى ووینې.
- الله تعالى پداسي طریقی سره چي په خپله ئې غونبستی او

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

کیفیت ئې د انسان لپاره د ادرالک ور ندی، خپل ذات غره ته
وربندولی او غره د دې تجلی په وړاندی مقاومت ونه شوی کړی،
توبې توبې شو.

- موسى عليه السلام د دې تجلی له آثارو نه بیهوشہ شو او کله
چې په خود راغی نو اعتراف ئې وکړچي:
 - الف- الله تعالى لدینه لور او منزه دئ چې انسان ئې په خپلو
محدودو وسايلو او استعدادونو مشاهده او د هغه تعالى د تجلی^۱
په وړاندی مقاومت وکړی شي.
 - ب- د دېدار مطالبه او د مشاهدي هيله، خپله غلطی گنې او
توبه کوي.

ج- خان لومنی مؤمن او په دې حقایقو باور لرونکی شمېري،
حکه لدنه مخکي هيچا داسي صحنه ندہ ليدلې.
دغه مبارک آيت که له يوی خوا د الله تعالى لپاره اختياري
افعال لکه له بنده سره خبری او تجلی په اثبات رسوي له بلی خوا دا
په ډاګه کوي چې د الله تعالى د ذات د کیفیت ادرالک د انسان لپاره
ممکن ندی. باید پدې هکله له هر ډول تخیل، تصور او تفکر نه ډډه
وشي. هغه کسان چې په متشابه آیتونو او احادیشو کي يد، عین،
قدم، اصابع، اذن او مربوطه افعال لکه اخذ، بطش، اعطاء،
امساک، سمع، بصر، اتیان، مجئ او استواء دا ټول کلمات چې اصلًا
باید متشابه وبلل شي د تأویل هڅه ئې ونه شي، برعکس هغوي
جسارت کوي او دا ټول پرظاهري معنی حمل کوي، پدې سره دوی د
تشبيه مرتكب کېږي او له عظيم او احد خدای نه انسان ته ورته

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

موجود جوړوي!! غوره به وي په دې اړه خو آیتونه او احادیث تفسیر، توضیح او تشریح کړو ترڅو مساله نېه خرګنده او روښانه شي:

**وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلْتُ أَيْدِيهِمْ وَلَعُنُوا بِمَا قَالُوا
بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَاتٍ يُنْفَقُ كَيْفَ يَشَاءُ *** المائدہ ۶۴:

او یهودانو وویل: د الله تعالی لاس ترلی دئ، د دوی لاسونه دی ترلی وي او پر دوی دی لعنت وي، په سبب د هغه خه چې وئې ویل، داسي نده لکه دوی چې وايی، د الله تعالی دواړه لاسونه خلاص دي او خنګه چې وغوارپی همغسي انفاق کوي.

په دې آیت کې د بخل، سخاوت، امساك او انفاق په اړه بحث شوی، یهودان الله تعالی ته د بخل نسبت کوي او وايی: "يَدُ اللَّهِ
مَغْلُولَةٌ: د الله لاس ترلی دئ" یعنی خه چې ترې غواړو نه ئې راکوي، د هرڅه والک ورسره دئ، د تولو شیانو مالک دئ، خو بندګان ئې همداسي پربنۍ دی، خه نه ورکوي! په عربی ژبه کې له بخیل نه په همدي کلماتو تعبيرکړوي او د دې بر عکس هغه کسان چې سخاوت لري، هر چا ته لاس ورکوي، له هر چا سره مرسته کوي، سخاوت لري، د هغه لپاره (یداہ مبسوطنان) کلمات کاروی، یعنی لاسونه ئې خلاص دي، هر چا ته هرڅه ورکوي. الله تعالی د یهودانو په ټواب کې فرمایي: "بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَاتٍ يُنْفَقُ كَيْفَ يَشَاءُ" د دې معنی دا ده چې الله تعالی زیات انفاق کوي، هر چا ته له خپلو نعمتوونو نه مناسبه برخه ورکوي. متأسفانه اهل ظاهر لدې آیت نه هم له حقیقت نه لري تعبير اخلي او وايی چې دا آیت په دې دلالت کوي چې الله

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

تعالی دوه لاسونه لري!! خو هر خوک پوهېږي چي که چيرته د آيت د بحث محور د الله تعالى د ذات د کيفيت بيان وي! او د بخل او سخاوت په رابطه خبره نه کېدی او د الله ذات په اړه ويل شوي وي چي: "يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ" نو په هغه صورت کي مو ويلی شوي چي د آيت معنی همغه ده چي اهل ظاهرئي تري اخلي، خو پدې صورت کي به هم له دې اشکال سره حتماً منځ کېدو چي: آيا الله تعالى دوه دasicي لاسونه لري چي تل خلاص وي او هيش نه سره یو ئاخا کېږي؟ څکه د مبسوطتان معنی همدا ده!! د اهل ظاهر استدلل د تعجب وړ دئ. موږ په دې مبارک آيت ايمان لرو او په مفهوم او مراد ئې چي "يُنِفَقُ كَيْفَ يَشَاءُ" دې باور لرو، خو له دې کلماتونه ظاهری معنی نه اخلو او تأويل ئې الله تعالى ته سپارو او د هغه کسانو په حواب کي چي الله ته د بخل نسبت کوي او واييو:

يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ

ورته واييو:

بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنِفَقُ كَيْفَ يَشَاءُ

د تقو او احتیاط غوبښته خو دا ده چي د آيتونو په تفسیرکي پوره محتاط وو، د هر آيت د تفسیر او ترجمې په وخت د هغه سیاق، سباق او له مخکي وروسته سره رابطه په پام کي ولو، که دا اصل مراعات نشي نو زیات اشتباهات رامنځته کېږي. د مثال په ډول که تاسي د یوه شخص ذات په اړه او د یوه خاص حالت د معرفي کولو په هکله ئې خبری کوي او وائې چي هلتنه یو خوک دئ له دوو خلاصو لاسونو سره. لدینه مطلب دا دئ چي هغه سپری دوه دasicي خلاص

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

لاسونه لري چي يو له بل سره وصل کېدى نشي. خو که هدف د هغه شخص د سخاوت بيان وي او هدف مو دا وي چي هغه سېرى خلاص لاس لري، سخي دئ، نو په دي حالت کي د لومنې معنى اخیستل غلطه او بیځایه خبره ده.

لدي آيت نه د اهل ظاهر تعبير که خه هم ډېر کمزوری او ناسم دئ، خو که فرضاً د هغوي نظر ومنو او د "يَدَاهُ مَبْسُوطَانْ هَمْعَهْ معنى واخلو چي دوي ئې اخلي، په دي صورت کي خو الله له مخلوق سره تشبيه کېږي، بيا نو د اهل ظاهر او مشبه (هغه چي الله له مخلوقاتو سره تشبيه کوي) ترمنځ خه توپیر وجود لري؟ هغوي هم وايي چي د الله تعالى (نزول)، (يد) او نور دا ډول صفات همغه دي چي مونږ ئې مثال په مخلوقاتو کي گورو او الله تعالى مونږ ته په خطاب کي داسي کلمات استعمال کړي چي مونږ هغه پېژندۍ شو او د معرفت توان ئې لرو او له همدي امله د الله تعالى نزول او ید لکه د بندګانو د نزول او لاسونو په شان شمېرو.

د دي ډلي يو شيخ په خپل کتاب (قواعد المثلی في صفات الله و اسمائه الحسنی) کي ليکي: پوه شه چي د هغوي نصوصو معنى چي د الله تعالى صفات پکي ذكرشوي همغه ظاهري معنى ده چي په آسانې سره ذهن ته رسپېري او دماغ ئې بي تکلفه مني او ورباندي پوهېږي. دلته وينو چي د (مشبه ډلي) او اهل ظاهر د نظرياتو ترمنځ هيڅ تفاوت نشه. د مشبه ډله وايي چي د دغوي نصوصو ظاهري په دي دلالت کوي چي الله تعالى لکه انسان دوه لاسونه لري، يو ئې بنۍ او بل ئې چپ او لاسونه ئې گوتى هم لري،..... او ته هم دیته کاملاً

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

ورته خبره کوي، خو فقط دا علاوه کوي چي وائي بلا تکیيف يا بلا تشبيه، پدي بلا تشبيه او بلا تکیيف ويلو سره ته د مشبه له ډلی نه نه وختي، د بلا تشبيه جمله تا ته هیڅ گتیه نشي رسولي، ځکه مشبه ډله خو هم دا نه وايي چي د الله تعالى لاس لکه د انسان د لاس په اندازه اوږد او له غونبنو او هدوکو نه جور شوي دي.

همداراز که د "واشتعلَ الراسُ شِيبَا" له آيت نه هغه ظاهري معنی واخیستی شي چي زر او په آسانې سره ذهن ته رسپوري نو د دي آيت معنی به دا وي چي: سر ئې له زوروالي نه اور واخیست! پدي صورت کي که بلا تشبيه او بلا تکیيف ووايو نو خه گتې به ولري؟ او يا په دي آيت کي:

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ
إِلَّا بِمَا شاءَ

که په دي خاي کي ظاهري او ذهن ته متباره معنی واخیستی شي نو د آيت ترجمه به يا داوي:

- الله تعالى په هغه خه پوهېږي چي دوي په خپلو ورغوو (لاسونو) کي پت کړي.
- او يا دا چي الله تعالى په هغه خه پوهېږي چي د دوي د دواړو لاسونو ترمنځ واقع دي چي هغه ئې خپل بدن دي.
- او يا دا چي الله تعالى په هغه خه پوهېږي چي دوي په خپله غېړ او دواړو لاسونو کي نیولی.
- او که ډېر تکلف وکړو نو ايله دا ويلی شو چي: الله تعالى هم په هغو شيانو علم لري چي د دوي په مخ کي پراته دي او هم په هغه

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

شیانو چې د دوی شاته پراته او واقع دي.

پداسی حال کې چې دا آیت نه دغه پورتنی مطالب افاده کوي او نه ئې دا شیان مراد او مطلوب دي، بلکه د آیت مطلب او مراد دا دئ چې الله تعالی د دوی په ماضي او مستقبل نړولو باندي عالم دئ، په هر هغه خه پوه دئ چې دوی مخکي کړي او یائې په آینده کې کوي. لنډه دا چې که له د "يَعْلُمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفُهُمْ" په آیت کې د الفاظو ظاهري معنى واخلو نو داسي تفسیر به موکړي وي چې د آیت له مراد سره اړخ نه لګوی او پدې صورت کې د بلا تشبيه او بلا تکیيف قول او قيد موږ ته هیڅ گته نه شي رسولي. همداراز که دلته د "يُحِيطُونَ" له لفظ خخه د هغه ظاهري معنى واخلو نو معنى به ئې دا وي چې ګوا کې علم یو داسي شي او جسم دئ چې لا سته راولپل ئې د یوه دیوال په خبر کومې احاطې ته ضرورت لري او تاسي نه شي کولی د الله تعالی علم لاسته راولپل او شا او خوا ئې احاطه کړئ مګر هغه چې الله تعالی ئې وغوارې، پدې صورت کې به د بلا تشبيه د قيد راولپل سره خنګه دا اشکال رفع کړئ؟

ابن جوزي وايې:

که په دي آيتونو او احاديثو کې د الفاظو ظاهري معنى واخیستل شي نو الله تعالی ته د جسم اثبات او له مخلوق سره ئې تشبيه لا زمېږي، حکمه د لفظ ظاهري معنى هغه ده چې د هغى لپاره لفظ وضع شوېدى، په دي اساس د (ید) معنى له هغه مخصوص غري يا اندام نه پرته بل خه نشي کېدى، همدا راز نور الفاظه، د سلفو لاره دا نه وه چې د الله تعالی د صفاتو په اړه د استعمال شوو

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

الفاظو ظاهري معنى واخلي، بلكه د هفوی مذهبدا وو چي په دې هکله ئې ھر ڈول بحث ناروا باله او له هغه نه ئې ڈده کوله. ابن جوزي زياتوي: دې ڈول آيتونو او احاديثنو ته د صفاتو آيات او احاديث ويل په خپله بدعت دئ، ئكھه دا نوم نه په قرآن کي راغلی او نه په احاديثنو کي، بلكه دا د بدعتيانو کاردي.

امام فخر رازی ليکي: د قرآن کريم په زياتو آيتونو کي د بې شمېره دلایلو له امله د الفاظو ظاهري معنى اخيستل جواز نه لري. د مثال په توګه په دې آيت کي:

وَتَصْنَعُ عَلَى عِينِي

که دلته ظاهري معنى واخلو نو ترجمه به ئې دا وي چي گويا موسى عليه السلام ئې د سترگي د پاسه وو!! پداسي حال کي چي هيچ عاقل انسان د خبره نشي کولي. همداراز پدې آيت کي:

وَاصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا

که ظاهري معنى واخلو نو معنى به ئې دا وي چي کښتى زمونږ پر سترگو جوره کړه، همداراز د ظاهري معنى تقاضا دا ده چي د کښتى د جورولو آله همدا سترگي و گنو!! دا دواړه خبرې غلطې دي، بل اشكال ئې دا دئ چي یوه ذات ته د خو سترگو نسبت شوی او په یوه مخ کي د خو سترگو موجوديت یو ڈول عيب شمېرل کېږي، بیا زياتوي دلته له عین او اعين نه مراد نظارت، توجه، پاملننه او اعتناء ده.

هغه کسان چي وايي: اللہ تعالیٰ دوہ لاسونه (بني او کين) لري، هر لاس ئې گوتى لري او د گوتو ترتیب ئې هم لکھ د انسان د گوتو په

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

شان دئ، دا ڈله غواړي او که نه خو په دي تصور سره الله تعالى له
انسان سره تشبيه کوي، پداسي حال کي چي الله تعالى فرمایي:

لَيْسَ كَمُثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ *
الشورى: ١١
هیڅ شی د هغه په شان ندی او هغه اور بدونکی ليدونکی دئ.
همداراز فرمایي:

فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ *

التحل: ٧٤

نو د الله تعالى لپاره مثالونه مه راوړي، بیشکه الله تعالى پوهېږي
او تاسونه پوهېږي.

الله تعالى په ذات او صفاتو کي سیال، مثال او مثل نه لري،
هر خوک چي الله تعالى له مخلوق سره تشبيه کوي هغه په غلطه روان
دئ او دا ډول عقیده خرافی او الحادي عقیده ده.

له اهل ظاهر دوستانو نه پونستنه کوو چي:
د خپل مسلک او مذهب له مخي دا مبارک حدیث خنگه
تاویلوي:

إِنَّ الْمُقْسِطِينَ، عِنْدَ اللَّهِ، عَلَىٰ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ. عَنْ يَمِينِ
الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ. وَكُلُّنَا يَدْيَهِ يَمِينٌ رواه مسلم
په تحقیق سره عدل کونکي به د الله تعالى خواته او بنی لاس ته ئې
د نور پر منبرونو تاست وي او د الله تعالى دواړه لاسونه نېي دي.
که دلته (ید) او (يمين) ستاسي د مسلک په اساس په همدي
ظاهري معنى واخلو نو خبره نه په عقل برابره رائي او نه په نقل، په
عقل سره ټکه چي دوه بنې لاسونه عقل نه مني او په نقل سره ټکه

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

چي رسول صلى الله عليه وسلم په بل حدیث کي فرمایي:
يَطْوِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ
الْيُمْنَى. ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ. أَينَ الْجَبَارُونَ؟ أَينَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟
ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضَيْنِ بِشَمَالِهِ. ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ. أَينَ
الْجَبَارُونَ؟ أَينَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ " رواه مسلم

الله تعالى به د قیامت په ورخ آسمانونه راونغاری او بیا به ئې په بني
لاس کي ونيسي او وبه فرمایي: زه پاچا (ملک) یم، جابران چيرته دي؟
متکبران چيرته دي؟ بیا به ھمکي راونغاری او په کین لاس کي به
ئې ونيسي او وبه فرمایي: زه پاچا یم چيرته دي جابران؟ چيرته دي
متکبران؟

مونبد دواړو حدیثونو په الفاظو اقرار کوو، ايمان پري لرو،
حق ئې بولو، هغه د متشابهاتو له جملې نه شمېرو او وايو چي د
"يداليمنى، شمال، يأخذ او يطوي" کلمات د تشبيه لپاره راغلى دي
او پر تأويل ئې له الله تعالى نه پرته بل خوک نه پوهېږي او په لا
ندينېو مفاهيمو دلالت کوي:

- لومړنی حدیث دا مطلب خرگندوی: هغه کسان چي عدل ئې
کړي، په خپلو قضاوتونو کي ئې د انصاف رعایت کړي، حق ئې
حددار ته سپارلى، د دوې مقام ډېر لور دئ، د الله تعالى په وړاندي
د اوچت مقام خاوندان دي، د قیامت په ورخ به د الله تعالى خوا ته د
نور په منبرونو ناست وي.
- لکه خرنګه چي په دنيا کي د پاچایانو او واکمنو دا دود دئ
چي که وغواري خوک تقدیرکړي درنماوی ئې وکړي نو هغوي خپلي

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

بني خوا ته دروي، الله تعالى هم عدل کوونکو ته خاص مقام ورکوي او تقديريوي ئې خپلي خوا ته ئاي ورکوي، خو پام مو وي چي الله تعالى له مخلوق سره تشبيه نه كپئ، د الله تعالى په رابطه بنسي او كين مطرح ندي، هرخوک چي هر چيرته د الله تعالى خوا ته ئاي ومومي همغه ئاي مبارڪ دئ.

- که نن ورخ يو شمبېر جابر او متکبر واکمنان په خپل قوت او واکمنى غره دي، اقتدار او واکمنى ئې د تمرد سبب شوي او دا ئې هيره كپي چي الله تعالى د هر خه واکدار دئ او دا هر خه د هغه په واک كي دئ، همدا مغور واکمنان به د قيامت په ورخ وگوري چي ئمكي او آسمانونه د الله تعالى ملكيت دي، دا ئمكي او آسمانونه د الله تعالى د عظمت په وړاندي داسي دي لکه زمونږ لپاره د کاغذ يوه پانه، الله تعالى به آسمان او ئمکه داسي راغونه كپي لکه د کاغذ يوه پانه زمونږ په لاس کي.
- هغه وخت به قهار او مالک الملك خدای فرمایي: چيرته دي جابر واکمنان؟ چيرته دي هغه متکبر او مغور حاکمان؟ لمن الملك الیوم لله الواحد القهار: نن پاچايي د چاده؟ د قهار او واحد خدای. پونستنه به وشي چي نن واکمني د چاده؟ ټول به ووایي: واکمني یوازي د قهار او واحد خدای ده.
- د دي احاديثو له فحوی او محتوى نه دا معلومېږي چي دلته هدف د الله تعالى د ذات کيفيت بيانول ندي او نه بنائي له الفاظو نه ظاهري معنى واخلو، حکمه د الله تعالى د ذات د کيفيت ادرالک د انسان د وس خبره نده، انساني عقل دومره توان نه لري چي دا درک

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

کړی شي. د الله تعالی د ذات د کیفیت د بیان لپاره په انسانی قاموس کې الفاظ نشته، دا الفاظ چې دلته استعمال شوي ټول په حقیقت کې د محسوسو او مشهودو مخلوقاتو لپاره وضع شویدي او خرگنده ده چې پدې کلماتو سره د عظیم خدای د ذات د کیفیت بیان ممکن ندي. پدې ډول نصوصو کې د دې الفاظو پر معنی د پوهبدو لپاره دا مطلب ډېر ضروري دئ چې په دې مثال سره ئې بیانو: الله تعالی فرمائې:

وَإِذْكُرْ عَبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَئِي الْأَيْدِي
وَالْأَبْصَارِ *
ص: ٤٥

او یاد کړه زموږ بندګان ابراهیم، اسحاق او یعقوب چې د لاسونو او سترګو خاوندان وو.

که دا آیت د اهل ظاهر د مسلک له مخي ترجمه کړو نو بايد ووايو چې: دوى لکه زموږ په شان د لاسونو او سترګو درلدونکي وو. خو د آیت سیاق او سباق پدې دلا لټ کوي چې دلته هدف او مقصد دا ندي، بلکه مراد ئې دا دئ چې: هغوي عليهم السلام د بصیرت او پوهی خاوندان، کارکوونکي او زیار ایستونکي وو.

په ټولو هغو نصوصو کې چې اهل ظاهر هڅه کوي استدلال ورباندي وکړي او دا ورباندي ثابته کړي چې د الله تعالی (ید) لاس بايد په ظاهري معنى حمل شي، په دې ټولو نصوصو کې د بحث محور د الله تعالی ذات ندي او نه (ید) د یوه غړي (اندام) په حيث استعمال شوي دئ. د مثال په توګه:

(بِيَدِي الْأَمْر) (وَالْخَيْرُ فِي يَدِكَ) (وَالَّذِي نَفْسُهُ مُحَمَّدٌ بِيَدِهِ) (إِنِّ

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

الله يَبْسِطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مَسَى النَّهَارِ وَيَبْسِطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ
ليتوب مسى الليل)

که پدي نصوصو کي دقت وکړو نو و به وينو چي دلته د خير،
توبې او نفس انتساب يد يا لاس ته مجازي دئنه حقيقي، د امورو
تدبیر، د خير ورکړه، د مرګ او ژوند د فيصلې صدور، د توبې
قبلول، دا نه ايجابوي چي دلته دي له يد نه مراد د بدن غږي او
جارحه وي، ځکه نه امر جسم دئ، نه خير، نه نفس او نه توبه او نه
خيرات او نه دا نور ذکر شوي شيابان، دا یو هم جسم ندي چي
ملکیت، ورکړه، اخیستل او تدبیر ئې د جارحه، آلبې او اندام
غونښتونکي وي. قرآن کريم په پوره صراحت سره فرمایي:
إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ *

پس: ۸۲

بيشکه چي کله الله د خه شي اراده وکړي نو کار ئې یوازي دا دئ چي
ورته ووابي: وشه، نو هغه وشي.

د ټولو امورو د تدبیر او ترسره کېدولپاره یوازي د الله تعالى
اراده کافي ده، د شيابو پيداينېت، مرګ، ژوند، ساتنه، پالنه،
تدبیر، ورکړه، تمليک، اخیستل، امساك، بطش، دا ټول د الله تعالى
په ارادې سره او د کُنْ په حکم ترسره کېږي. سره لدې چي الله تعالى
د هرڅه قدرت لري او د کارونو په تدبیر او پاي ته رسولو کي شريک
ته ضرورت نه لري، هرڅه یوازي د هغه جل شأنه په ارادې ترسره
کېږي، خو بيا هم الله تعالى د دي کايناتو د تدبیر او د امورو د
اداري لپاره د ملائکو په نامه داسي لښکر توظيف کړي چي د الله

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

تعالی په امر او اذن سره کارونه ترسره کوي، کوم کارونه چي پدې عالم کي د ملا ئکو په واسطه ترسره کېبوي، الله تعالى هغه تول ئانته منسوبوي، دا حکه چي د ده په امر، اراده او حکم سره د مطیع او منونکو مأمورینو پواسطه اجرا کېبوي. که هغه کارونه چي (يد) ته منسوب شوي د اهل ظاهر د مسلک مطابق تعییر او تفسیرکړو نو بايد د ملائکو ونډه کاملاً نفی کړو او په هغو آیتونو ستريگي پتې کړو چي په همدي امورو کي د ملا ئکو ونډه ثابتوي، د مثال په توګه الله تعالى فرمایي:

وَاللهُ يُحِيٌ وَيُمْتَ

الله تعالى ژوندی کوي او وزني
خود النساء سورې ۹۷ آيت فرمایي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمٌ أَنفُسُهُمْ قَالُوا فِيمَا كُنْتُمْ
قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ
وَاسِعَةً فَتَهَا جَرُوا فِيهَا فَأَوْلَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا *

بيشکه هغه کسان چي ملائکي ئې روح قبضوي، پداسي حال کي چي دوي پر خپلو ځانونو ظلم کونکي وي، ورته وايي: تاسي په خه حالت کي وئ؟ وايي: موږ په حمکه کي کمزوري او مستضعف وو، ورته وبه وايي: آيا د الله تعالى حمکه پراخه نه وه چي هجرت موکړي وئ؟ نو د دوي ځای دوزخ دئ او هغه خومره بد ځای دئ.

په همدي رابطه بل ځای فرمایي:

اللهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ
مُسَمَّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ * الزمر: ٤٢
الله تعالى نفسونه د مرگ په وخت کي وفات کوي او هغه چي ندي
مره شوي د خوب په وخت کي ئې، نو هغه چي د مرگ فيصله ئې
شوبيده روح ئې له ئان سره ساتي او د دي بل کس روح ترقاکلى نېتې
بېرته رالېرى.

لدى او ديته ورته آيتونو نه دا په ډاگه کېرى چي الله تعالى د
ملائکو په ذريعه د مخلوقاتو او موجوداتو اداره، تدبیر او پالنه
کوي، د ملائکو بېلىپه ډلي دی چي هره يوه ئې په خانگپي کار
او وظيفه گمارل شوبيده. که خوک دا آيتونه له پامه واچوي او ادعا
وکړي چي په فلانی آيت يا حدیث کي دید او اصایع لفظونه راغلي
دي او فلانی فعل ورته منسوب شوبيدي او په همدي استناد وکړي
او ادعا وکړي چي باید دید او اصایع ظاهري معنى واخیستل شی،
دا ډول کسان به یا جاھل وي او یا معرض او مغورو.

عجبیبه ده چي اهل ظاهر د یو شمبر نصوصو په رابطه د خپل
مسلک او مذهب مخالفت کوي، د نورو په لاره خي او پداسې مسلک
عمل کوي چي بل ئاي همغه مسلک د نورو د تکفیر سبب گرخوي. د
مثال په ډول د دي آيت په اړه:

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبَلِ الْوَرِيدِ *
ق: ١٦
او موښه هغوي ته د دوى د غاري له رگ نه ورلنده یو.
اهل ظاهر پدي ئاي کي وايي: دلته له (نحن) نه مراد هغه
ملائکي دی چي د بنده د اعمالو د ثبتولو او خارني لپاره توظيف

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

شویدی!! پدې موضوع کې خو پونستني تري کوو:

- ولې همدا تعییر او مسلک د نورو آیتونو په هکله نه کاروئ؟
- ولې د (نحن) ظاهري او ذهن ته لنډه معنۍ پرپړدي او ملا ئکي تري اخلي؟
- آيا الله تعالى له مخلوق سره تشبيه کوي چې قرب او بعد ورته مطرح دئ، پداسي حال کي چې الله تعالى ته نن، سبا، شاهد او غائب تول يو شانته دي، نبدي او ليرى هم ورته يو شانته دي، نه بنائي چې الله تعالى له مخلوق سره تشبيه کړو او داسي ګمان وکړو چې الله تعالى پرعرش استوا کړي نو ممکنه نده چې په عین وخت کې بنده ته هم نبدي وي!!

که په لاندې ذکر شوو نصوصو کې غور وکړو نو مطلب به نور هم راته روښانه شي:

رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمایی:

ما تَصَدَّقَ أَحَدٌ بِصَدَقَةٍ مِّنْ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، إِلَّا
أَحَدَهَا الرَّحْمَنُ بِيَمِينِهِ...."
رواه مسلم
هیڅوک پاکه صدقه نه ورکوي او الله تعالى خو له پاک نه پرته بل خه
نه قبلوي، مګر دا چې رحمن خدای هغه په خپل یمین (بني لاس)
اخلي.

ابن عباس ر(ض) وايي:

الحجر الاسود يمين الله في الارض فمن صافحة وقبله فكأنما
صافحة الله وقبل يمينه

حجر الاسود په ټمکه کي د الله تعالى بنی لاس دئ، چا چې پر هغې

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

لاس کینبود او بنکول ئې کره نو دا داسی ده لکه چي له الله تعالى
سره ئې مصافحه کېپ وي او د هغه نى لاس ئې بنکول کېپ وي.
قرآن کریم فرمایی:

ان الذين يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ يَدَاللَّهِ فَوْقَ أَيْدِهِمْ *

الفتح: ١٠

په تحقیق سره هغه کسان چي له تاسره بیعت کوي هغوى په حقیقت
کي له الله تعالى سره بیعت کوي، د الله تعالى لاس د دوى د لاسونو
د پاسه دئ.

د لومنی حدیث مطلب او مدلول دا دئ چي الله تعالى یوازی
پاکه صدقه او خیرات قبلوی، نه یوازی قبلوی ئې بلکه هغه ته خاص
ارزبست ورکوي او لکه خرنگه چي انسان یو بالارزبسته خیز په بى
لاس اخلي، شکور خدای هم د خپل بنده پاکي صدقى ته ارزبست
ورکوي او قبلوی ئې؛ خو پدې حدیث کي نه د یمین او نه د اخذ
کلمې ظاهري معنى مراد ده، حکه گورو چي صدقه د یو انسان له
خوا بل انسان ته ورکول کېږي، ورکونکي او اخيستونکي دواړه
انسانان دي. په دوهم حدیث کي هم گورو چي په لومنی برخه کي
ئې حجرالاسود ته په حمکه کي د خدای یمین (بنی لاس) ويلی
شویدی او په دوهمه برخه کي د حجرالاسود لمس کول او یا
بنکولول د الله تعالى د لاس د لمس او بنکولولو په معنى راغلی
دئ، هیڅ عاقل انسان به دا ادعا ونکړي چي له دی الفاظو نه مراد
همدا ظاهري معنى ده. په پورته ذکر شوي آیت کي هم چي له رسول
الله صلی الله عليه وسلم سره بیعت له الله تعالى سره بیعت شمېرل

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

شوي، رسول الله صلی الله عليه وسلم ته د بیعت لپاره لاس ورکول
لکه الله تعالى ته لاس ورکول بلل شوي، دلته هم هيبحوك حتى اهل
ظاهر دا ادعا نشي کولي چي گويا الله تعالى خپل لاس د هغوي د
لاسونو د پاسه اينسي او د دوي خوا ته نبدي وو.

اهل ظاهر په لا ندي ذكر شوي حدیث باندي په استدلال سره
وابي چي اصابع په اصلي معنی (گوتې) د الله تعالى صفت دئ او
ایمان ورباندي ضروري دئ!! راشئ دې مبارك حدیث ته لو حير شو:
رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمابي:

إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلُّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابَعِ الرَّحْمَنِ
كَقْلُبٌ وَاحِدٌ يُصَرِّفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى
طَاعَتِكَ *

رواه مسلم
د بني آدمو تول زروننه لکه د یوه زړه په شان د الله تعالى د دوو ګوتو
ترمنځ دی، هر لوري ته چي وئې غواړي اړو ټې، بیا رسول الله صلی
الله عليه وسلم وفرمایل: اې د زړونو اړونکیه خداي! زموږ زړونه
ستاد اطاعت لوري ته واړه وه.

د دې حدیث د لوړنې برخی معنی "إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلُّهَا بَيْنَ
إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابَعِ الرَّحْمَنِ" دا ده چي د حدیث په دوهمه برخه کي
راغلى ده: "يُصَرِّفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ" یعنی الله تعالى د زړونو اړونکی او
ګرځونکی دئ، د خلکو زړونه هر لوري ته چي وغواړي اړو ټې،
پر زړونو د الله تعالى سلطنه او سیطره داسي ده لکه تول ټې چي په
دوو ګوتو کي وي او هري خوا ته ټې په آسانې سره اړولی شي. پدې

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

حدیث کی د (اصایع) او (یقلبه) کلمات هغه متشابهات دی چی نه ئې
ظاهری معنی مراد ده او نه ئې انسان په تأویل علم لري.

په قدسی حدیث کی راخی چی الله تعالی فرمایي:

يُؤذيني أَبْنُ آدَمَ يَسْبُ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي الْأَمْرُ أَقْلَبُ
اللَّيلَ وَالنَّهَارَ *

رواه البخاری
دآدم او لاده می خوروي، دهر ته بسکنخلپي کوي، پداسی حال کی چي
دهر زه يم، کارونه زما په لاس کی دئ، شپه او ورخ زه اړوم را اړوم.
هرڅوک پوهېږي چي:

- د "اناالدھر" معنی هغه ده کومه چي په حدیث کی وروسته ذکرشویده "بیدی الامر اقلب الليل والنھار"
- هيڅوک حتی اهل ظاهر هم دا ادعا نه شي کولی چي دهر د الله تعالى نوم دئ، او يا الله تعالی هغه ذات دئ چي موښئي دهر بولو، حکه د دھر لفظ په قرآن کريم کي د زمانې په معنی راغلی دئ، قرآن کريم فرمایي:

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاةُ الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا
الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظْنُونَ *

الجاثیه : ۲۴

او وئې ويل: يوازي همدا دنيوي ژوند دئ چي مرو او ژوندي کېړو او نه وژني موښې مګر زمانه، پداسی حال کی چي هغوي پدې خبره علم نه لري، دوى له گمان کوونکو پرته بل خه ندي.

وینو چي دلته قرآن کريم دا تصور چي مرګ په زمانې پوري تپي او د مرګ نسبت دهر ته کوي، باطل او کفری تصور شمېري، نو

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

د (اناالدھر) مطلب دا ندی چي الله تعالی په خپله زمانه دئ، بلکه هدف او مراد ئې دا دئ چي: خلک نبھه او بد زمانې ته منسوبوي، د زمانې له ناوره پېښو نه شکایتونه او گیلې کوي، گمان کوي چي پېښي په خپله او په تصادفي شکل واقع کېږي، له همدې امله زمانه محکوموي او بنسکنځلي ورته کوي، پداسي حال کي چي د پېښو مدبر او متصرف قدیر خدای دئ، هرکار د ده په امر او اراده ترسره کېږي، شپه او ورخ د ده په امر او پري را او پري، زمانې ته بد ويل او بنسکنځلي ورته کول، په حقیقت کي خدای ته بد ويلو متراوف دئ.

• که په دې حدیث کي د (اناالدھر) ظاهري معنی نه اخلو او لازماً د (بیدي الامر) مراد تري مطلوب بولو، نو ولې همدا اسلوب او طریقه د نورو دیته ورته نصوصو په هکله نه غوره کوو؟ او اهل ظاهر ولې هغه کسان تکفiroي چي همدا اسلوب د نورو نصوصو د تفسیر او بيان لپاره غوره کوي؟

• که احياناً تاسو ووابئ چي د فلاني مهار د بل په لاس کي دئ او لدینه مو مطلب دا وي چي دی استقلال او آزادی نه لري او د خپل واک خاوند ندی، بل ته تابع دئ، هيڅوک ستاسو لدې قول نه دا مطلب نه اخلي چي ګویا هغه کس د اوښ په خبر دي او داسي پري ئې په غاره دې چي سرئې د بل په لاس کي دئ!! که خوک لدې جملی نه دا غلطه معنی واخلي او د دې خبری د ثابتولو هڅه وکړي چي دا کس حتماً کوم حیوان دئ او پړي ئې د بل په لاس کي دئ! نو آیا دا هڅه به د یوه بې عقله او جاھل انسان هڅه نه وي؟!

دا مبارک حدیث په حقیقت کي د دې مبارک آیت شرح او تفسیر

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

بيانوي چي فرمایي:

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ * الشمس: ٢٩

تاسي هیخ خه نشي غونبستي، مگر هغه خه چي رب العالمين ئې وغواري.

انسان نشي کولى د زپونو په اوه د الله تعالى د تصرف كيفيت درك كري. عملاً گورو چي له تصريف نه مطلب له بنى اوخ نه چپ او له پورته نه لا ندي ته ارول ندي، بلكه دلتنه له تصريف نه مطلب او مراد هغه القاتات او الهايات دي چي زپونو ته ئې كوي، د کار کولو او ييا نه کولو اراده او تلوسه پكي راولاپوي، محبت او ييا كينه ورتنه القاءکوي. او واقعاً چي دا تعبيرد اهل ظاهر له تنگ تصور او گمان سره توپير لري او د دوى په غلط تصور د بطلان کربنه راكابي.

همداراز الله تعالى سمیع او بصیر دئ، اوري او ویني، هیخوک ئې په دې صفاتوکي سیال او مثال ندي، لیرې، نېدې، رينا، تياره، تیت او لوړ غږ، تول د ده په وړاندي يو شانته دی، هغه په تپه تياره شپه کي تر حمکي لا ندي، پر تیبه د مېږي د پښي غږ اوري، هیخ شى د دې غږ او الله تعالى ترمنځ نشي حايل کېدی. هغه هر غږ اوري او هرڅه ویني. خو نه بنائي له سمع نه د غوره او بصر نه د سترګي مطلب او معنى واخلو، سمع یو صفت دئ او (اذن) د بدنه یو غږي او جارحه، همداراز بصر صفت دئ او (عين) سترګه عضو او اندام، مونږ په سترګو وینو او په غورهونو اورو، په لاسونو نيسو او ورکوو، خو د الله تعالى د اخذ، بطش، ايتاء، ليدلو او اورېدلو کيفيت زمونه له ادراف نه لوړ دئ، دا زمونه له فهم او عقل نه پورته

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

خبره ده، مونږ په خپلو پښو سره څو او راھو، خود علی او قادر
خدای مجئ (راتگ) زمونږ په شان ندی او د تګ کیفیت ئې زمونږ له
ادرالک نه لوړ دئ. لکه خنګه چې د الله تعالی د ذات ادرالک زمونږ
لپاره ممکن ندی همدارنګه ئې د صفاتو او افعالو د کیفیت ادرالک
هم ناممکن دئ. مونږ له (جاء) نه ظاهري معنی نه اخلو، د هغه حقیقت
او اصلی مفهوم الله تعالی ته سپارو او له ادرالک نه ئې خان عاجز او
قاصر شمېرو؛ ئکه (جاء) که په هره ظاهري او ذهن ته متبارده معنی
تعبیر شي د الله تعالی له شأن سره تطابق نه کوي، دا لفظ د
مخلوقاتو په منځ کي له یوه ځای او یوی نقطې نه بلی ته د نقل او
انتقال په معنی دئ، دا نقل او حرکت د مکان او زمان تقاضاء کوي
او الله تعالی له مکان او زمان نه مستغنى دي. مونږ دا هم گورو چې
د یوه مخلوق تګ له بل سره تفاوت لري، وینو چې انسانان او
شاروی د Ҳمکي په وچه د تګ صلاحیت او توان لري، مرغان په هوا
کي الوزي او بحری حیوانات په او بوي کي لا مبو وهي، د هر یوه
حرکت له بل سره توپیر لري، د مادې حرکت د انجماد په حالت کي
یو شانته وي؛ خو کله چې مایع شي حرکت ئې بل ډول وي او که په
ګاز او بخار بدله شي نو بیائې حرکت بل ډول وي، همداراز د دې
تولو شیانو حرکت د نور له حرکت سره د مقایسې وړندی، د انرژۍ
حرکت له تولو نه بېل دئ. پداسي حال کي چې په مخلوقاتو کي د
حرکت او خوئښت شکلونه بدل دي، هر خومره چې یو مخلوق له
کشافت نه د لطافت خوا ته نړدي کېږي، په همغه اندازه ئې زمان او
مکان ته اړتیا کمېږي، د زمان او مکان له قید نه آزادېږي،

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

محدودیت ئې كمېرىي، لە يوى نقطى نە بلى تە حرڪت ورتە آسانە كېرىي، د مثال پە توگە برق پە زرگۇنۇ كیلومترە فاصلە پە يوھ شېبىه كىي طى كوي، دلتە يوھ تكمە وهو، هلتە پە همىدى لحظە كىي خو كیلومترە ليرى گروپونە روبنانە كېرىي. سايىنس ادعا كوي چى كە مادە پە انزى بدلە شي نو د مکان او زمان لە قىيدە آزاد پېرىي. د الله تعالى د مجع (راتگ) كىيفيت لە هيچ مخلوق سره د تشبيه ورندى، قرآنکریم فرمایي: (لَيْسَ كَمُثْلِهِ شَيْءٌ) نو نە شو كولى چى د اخذ، بطش، سمع، بصر او نور كلامات د الله تعالى پە رابطە پە همغە ظاهري معنى ونيسو او نە بنايىي لە دې صفاتو نە د الله تعالى لپارە د غرو لکە لاس، سترگىي، غور او پىنى د اثبات هىخە وكرۇ. دا مطلب پە يوھ مثال سره روبنانە كوو: تېيپ چى فيته ثبتوى، كە كوم استاد خېلۇ دوو شاگىدا نو تە چى لا تراوسە ئې تېيپ ندى لىدىلى، ووايىي چى تېيپ داسى يوه آله دە چى اوري، ثبت او حفظ كوي او بىيا هغە خە بېرتە بيان او اوروپى چى اورپىلى ئې دى. كە لدى شاگىدا نو نە يو له دى جملى نە چى (تېيپ اوري) دا مطلب واخلي چى دا تېيپ حتما غور بونە لرى او لدى جملى نە چى (خە ئې اورپىلى هغە اوروپى) دا مطلب واخلي چى دا آله حتما زمونى ياخى كوم بل حيوان پە شان شوندې، ژبه او خولە لرى، خو دوھم شاگىد ووايىي چى معلم خو دا ندى ويلى چى تېيپ غور لرى، بلکە دا ئې ويلى چى اوري او دا ئې هم ندى ويلى چى شوندې او ژبه لرى، بلکە صرف دا ئې ويلى چى اورپىلى خبرى تىكاروپى، دلتە اورپىل او بىيانول د غور او ژبى د اثبات دليل نشي كېدىلى. ووايىاست لدى دوو شاگىدا نو نە د كوم يوھ

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

خبره حقیقت ته نبردی ده؟

سید قطب (رح) د دی آیت په اړه چې فرمایي:
وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقًّا قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ *
الزمر: ۶۷
داسی ليکي:

وکل ماورد في القرآن و في السنة من مثل هذه اناهاو تقریب
للحقيقة، فالله تبارك وتعالى وضعها في اسلوب يقرب به اوسیشل"
په قرانکریم او احادیثو کی چې دیته ورته کوم الفاظ راغلی دی، دا
تول په اصل کی د دی لپاره راغلی چې حقیقت ذهن ته رانبردی کړي
شي، الله تعالى دا کلمات او الفاظ د دی لپاره په خاص اسلوب سره
وضع کړي چې حقیقت ورباندي رانبردی او تمثیل کړي.

که اهل ظاهر همدا خبره ومني، نو د دوی ټولي بي گتني
مناقشي او جنجالونه به پای ته ورسپري. خو منأسفانه اهل ظاهر دا
تعیير نه مني، نیوکه ورباندي کوي او وايي: د قبضه او یمین کلمات
چې د الله تعالى په هکله استعمال شوي باید په حقیقي معنی تعیير
شي نه په مجازي سره؛ پداسي حال کي چې هر انسان پوهېږي چې د
"قبضه او یمین" الفاظ د انسان له خوا د خپلو غرو لپاره د نومونو په
حيث غوره شویدي او حقیقي معنی ئې یوازي د انسان په هکله
صدق کوي. که د قبضه، یمین، شمال، ید، رجل، عین، اذن او دیته
ورته کلمات له انسان نه پرته د بل چا لپاره استعمال شي نو حتما به
ئې مجازي معنی ترې مراد وي نه اصلي معنی. انسان چې کوم خه له
خپلو غرو او اندامونو سره ورته ليدلى نو د هغوي لپاره بي همدا

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

نومونه کارولی دی. او که علیم خدای د خپلو صفاتو د بیان او معرفی لپاره د انسانانو په منع کی متداول نومونه او کلمات استعمال کړیدی نو دا لدې امله چې له همدي لاري او د همدي کلماتو په استعمال سره د انسان لپاره د دې الهي صفاتو فهم او ادرالک ممکن دئ او یوازي په همدي طریقې سره د دې صفاتو په حقیقت پوهېدو ته ورنډیدای شي. که خوک د الله تعالی په اړه (ید) او (عين) د غړي او عضو په معنی حمل کوي او همدا ظاهري معنی ئې اخلي، نو پونښنه ترې کوو:

که د انسان د جسم ټول پوستکی د سترګي د شفافي پردي په شان شفاف وي او تر پوستکي لاندي ئې له نور نه متأثره کېدونکي هغه عصبي رشتې موجودې وي چې عکسونه دماغ ته انتقالوي، نو پدې صورت کي به انسان په ټول بدنه ليدل کولي شوي، هره خوا به ئې ليدله، که همداسي یو مخلوق چې په ټول بدنه سره ليدل کولي شي او هره خوا ويني او په طبیعت کي ئې بېلګې هم شته، له داسي مخلوق سره مقایسه کړو چې یوه يا دوې سترګي لري، نو دا راته وواياست چې کوم یو ئې د بصر او ليدو د صفت له مخي تر بل نه كامل او بشپړ دئ؟ دې مطلب ته په توجه سره لا زمه ده دا هڅه ونکړي چې د الله تعالی لپاره یو غړي د عین، عينين یا اعین په نامه ثابت کړئ. لازمه ده په دې اكتفاء وکړئ چې الله تعالی د ليدو صفت لري او دا صفت ئې د بصر په نوم مونږ ته معرفې کړي او د ليدلو فعل ئې ورته منسوب کړي. انسان نشي کولي دا صفت درک کړي او له مخلوق سره له هیڅ پلوه شباهت او ورته والی نه لري. په ټول

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

قرآنکریم کي يوچل هم دا ندي راغلي چي الله تعالى (اذن) يعني غوب لري، خو په لسهاوو ئله دا راغلي چي الله تعالى سمیع (اورپدونکي) دئ، هر غب اووري، دا ئكه چي اصل مطلب دا دئ چي د الله تعالى صفات و پېژندل شي، دا ضروري نده چي د الله تعالى په ذات او د صفاتو په کيفيت پوه شو، ئكه دا زمونبد توان له اندازې نه اوچته خبره ده. پداسي حال کي چي انسان د خپل روح د حقیقت له ادرالک نه عاجز دئ، نو همدا د کمزوري عقل خاوندانسان خنگه کولي شي د الله تعالى د ذات په کيفيت پوه شي؟ قرآنکریم فرمایي:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلْ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّيِّ وَمَا أُوتِيْتُمْ مِنْ

الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا *
الاسراء: ٨٥

د روح په هکله پونښته درنه کوي، ورته ووايه چي روح زما د رب کار دئ او تاسي ته پدي اړه ډېره کمه پوهه درکړل شویده.

يعني ستاسي علم دومره ندي چي د روح حقیقت پري درک کړي شئ، د روح حقیقت يوازي الله تعالى ته معلوم دئ. داسي ګمان ونکړئ چي د (وما أُوتِيْتُمْ مِنْ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) معنى دا ده چي تاسي ته د روح په هکله لب علم درکړل شویدي، نه، بلکه د دي معنى او مفهوم دا دئ چي تاسي د روح حقیقت نه شی درک کولئ، ستاسي علم محدود دئ، دومره ندي چي د روح ادرالک وکړي شي. دلته د (من علمه) لفظ ندي استعمال شوي بلکه ويل شوي (من العلم) د دي دواړو تعبيرونو ترمنځ زيات توپير شته.

پداسي حال کي چي ادرالک او احساس د روح وظيفه ده، اورپدل، ليدل، خکل، بوکول، لمس کول، د یخنۍ او گرمۍ

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

احساس، د نرمی او سختوالی احساس، دا ت قول د روح په واسطه ترسره کېږي، دا د روح وظیفه ده، خو همدا روح له خپل حقیقت نه بې خبره ده. د انسان ت قول حرکات او افعال لکه تلل، راتلل، نیول او ورکول قول د روح په واسطه ترسره کېږي، سترګی، غوربونه، لاسونه، پښی، زړه او د ماغ د روح په خدمت کي وسایل دي او دا روح ده چې لدې شيانيو نه استفاده کوي، انسان هرڅه د روح په واسطه ترسره کوي، قرآن وايې چې تاسو د دغې روح په حقیقت نه پوهېږئ او دا له خپله حده پښه آخوا غزول گنې چې خوک د روح په اړه د بحث کولو جسارت کوي. حقیقت دا دئ چې روح، اورېدونکي او ليدونکي ده، احساس لري او د هرڅه ادراف کولی شي، بنه او بد پېژني، قضاوت کوي او د انسان نوموري صفات د ده د روح مظاهر دي، خو دا به خومره لویه غلطې وي چې د روح د همدي مواصفاتو په وجه خوک د روح لپاره د ځانګړو غرو او اندامونو د اثبات هڅه وکړي!!

عجیبه ده، الله تعالى په خپله په قرآنکریم کي د خپل ذات د کیفیت په هکله بحث نه کوي، خو اهل ظاهر همدا موضوع د توحید اساسی جزو گرځوي، همدا ئې د بحث محور دئ او ت قوله هڅه ئې دا وي چې په دې هکله بحث او مناقشه وکړي او د صفاتو توحید د الله تعالى د ذات په رابطه له بحث سره ګدوی! د یوه شي د ذات په هکله د بحث تقاضا دا ده چې د هغه د جوړښت، شکل او صورت په اړه خبری وشي، لکه چې د انسان په رابطه رائحي:

*أَلَمْ تَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ * وَلِسَانًا وَشَفَقَيْنِ *

البلد: ۸-۷

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

آیا هغه (انسان) ته مو دوه سترگي، يوه زبه او دوى شونډي ندي ورکړئ.

او يا لکه چې د حیواناتو په هکله فرمایي:

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَائِبَةَ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ
وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعِ
النور: ٤٥

او الله تعالى هر خوخيونکي له او بوي پيدا کړي، چې خيني ئې په سينه خوخي او خيني ئې پر دوو پښو درومي او خيني ئې په خلورو پښو درومي.

کله چې د شيانيو د ذات په اړه بحث کېږي نو بايد د پورتنې آيت په خبر وي او دا صيغي، دا اسلوب او دا صراحت پکي وکارولي شي. که لوی، عليم خدای د حیواناتو جوړښت، شکل او صورت پدې طريقي او ديوضاحت سره بیانوی، آیا ممکنه ده چې لدینه د ډېري مهمي قضيي لکه د الله تعالى د ذات د بیان په هکله داسي اسلوب وکاروي چې له اهل ظاهر نه پرته بل چا ته د فهم ورنه وي!! او اصحاب،تابعين،تبع تابعين، د مذاهبو امامان یو هم لدې آيتونو نه د اهل ظاهر د تعبيير په شان تعبيير ونلري؟

اهل ظاهر ته وايو چې د صفاتو توحید دا ندي چې د الله تعالى له ذات نه بحث وشي او د الله تعالى لپاره په خپل ذهن کي يو تصوير ترسیم او انځور کړو او یائې له مخلوق سره تشبيه کړو، د صفاتو توحید دا دئ چې عقиде ولوو الله تعالى سمیع (اورپدونکی) دئ، د هيڅوک د ده په شان سمیع ندي، الله تعالى بصیر (لیدونکی) دئ، د

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

لیدو په صفت کي هیچ سیال نه لري، هیچ ترې پت ندي، خدای علیم دئ، په پت او بسکاره علم لري، حاضر او غائب ورته یوشان معلوم دی، هیڅوک پدې صفت کي ورسره برابر ندي، الله تعالی خبیر دئ، په هرڅه خبردي، که پتوي که بسکاره، حاضر وي که غائب، تبر وي که راتلونکي، هرڅه ورته بسکاره دي او په ټولو خبردي، هغه روُوف، رحیم، غفور، کریم، عزیز او حکیم دئ او د نورو صفاتو او نومونو خاوند دئ چې ځینې ئې په قرآنکریم کي ذکر شوي، نور ئې له خان سره ساتلي او هیچاته ئې ندي نبودلي. پدې ټولو صفاتوکي هیڅوک ورسره برابر ندي، نه مثل لري او نه مثال. نه بنایي د الله تعالی ذات په هکله خبری او بحث ته د صفاتو توحید ووايو او په بې ګتني مناقشې او مباحثې سره خپل وخت ضایع کړو او له مخلوق سره د الله تعالی د تشبيه مرتكب شو. د اهل ظاهرنظريات او خرگندونې پدې دلا لټ کوي چې هغوي الله تعالی له مخلوق سره تشبيه کوي، دا اتهام ندي بلکه دوى همدا ډول عقیده او تصور لري، د دي مدعما د اثبات لپاره د لاندي ذکرشوی حدیث په رابطه د اهل ظاهر تعیير او تفسیر کافي دئ. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلَيَجْتَنِبِ الْوَجْهَ وَلَا يَقُلْ قَبَحَ اللَّهُ وَجْهَكَ
وَوَجْهَ مَنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ عَلَيْهِ
السَّلَامَ عَلَى صُورَتِهِ *

رواه احمد
که چا بل خوک و هلنو باید په مخ ئې ونه وهی او داسي ونه وايي چې الله تعالی دې ستا او تا ته د ورته کس مخ تور کړي، ځکه الله تعالی، آدم عليه السلام د ده په بنې او شکل کي پیدا کړ.

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

پدې مبارک حدیث کي چي مفهوم ئې ڈېر روبنانه دئ او د صافو زرونو خاوندانو ته په هغه کي د هیخ اشتباہ او سوء تفاهم ئاي او مجال نشته، خواهل ظاهر او هغه کسان چي رنځور زرونه لري لدې حدیث نه داسی خه راباسي او داسی ترجمه او تفسیر ئې کوي چي په ڈېر خطرناکو نتائجو منتج کېږي، هغوي وايي: په (صورته) کي ضمير الله تعالى ته راجع دئ، گويا الله تعالى آدم عليه السلام خپل خانته ورته پيدا کړ!!! او وايي: دا هم د الله تعالى لپاره يو ثابت صفت دئ؛ خولدي قيد سره چي د الله تعالى له شأن او منز لت سره بنائي !!! بيشکه چي دا خلک د خطاء او اشتباہ په ڈېر ژوري کندې کي پريوتی، په خطرناکه فتنه کي لويدلى، زرونه ئې رنځور دی، روبنانه حقیقت سرچې ويسي او له خرګندو الفاظو نه داسی تعیير اخلي چي د رنځورو زرونو له خاوندانو پرته بل چا ته د منلو ندی، هغوي که هر خه فکر کوي خو واقعيت دا دئ چي پدې ډول تصور سره الله تعالى له مخلوق سره تشبيه کوي.

لې پورتني مبارک حدیث ته حیر شئ، دلته د دوو کسانو ترمنج شخري ته اشاره شوي، رسول الله صلی الله علیه وسلم دا حکیمانه لارښونه کوي چي د جګړي په وخت کي يو بل په مخ مه وهئ، داسی مه وايئ چي الله تعالى دي ستا او تا ته ورته کس مخ تور او قبیح کېږي، حکمه چي الله تعالى، آدم عليه السلام هغه ته په ورته شکل او صورت کي پيدا کړي وو. پدې پوهېږو چي د دېمنۍ او جګړي په وخت کي هر انسان د مقابل لوري له مخ او خبرې نه په خپل زړه کي د نفرت، کينې او کرکي احساس کوي، د مقابل طرف د

توحید او شرك ----- قرآنکریم او متشابهات

نفرت او کرکي آثارهم د هغه په خبرې او مخ کي را خرگند شي، په سترګو کي ئې د قهر او غصې نبېي رابنکاره شي، نو ئىكە د ده غصه او کرکه د مقابل لوري او د بىمن مخ او سترګو ته متوجه کېږي، همدي برخي ته پام اړوي او خپل داخلې قهر داسي اظهاروي: سترګي دې را باسم، پزه دې پري کوم، مخ دې تور، سترګي دې رېندي شه، دا مردار مخ دي داسي او داسي شه، پدې الفاظو هم اكتفا نه کوي بلکه لاس پورته کوي او غواړي په مخ ئې یوه کلکه خپپه ورکړي، خوله ئې په سوک ورماته کړي. حکيم رسول الله صلي اللہ علیہ وسلم په جګړه د بوختو افرادو روحي حالت ته په پام سره او د دوى د قهر او غضب د سپولو لپاره فرمایي: اللہ تعالیٰ خپل بنده او ستاسو ټولو پلار آدم عليه السلام پداسي خبرې او شکل کي پيدا کړي وو لکه دا ستا مقابل لوري، دا له تاسره په جګړه او شخړه بوخت ستا ورور، خیل پلار ته د احترام په دود باید هغه پر مخ ونه وهې او د مخ په اړه ئې سپکي خبرې ونه کړي. که د رسول الله صلي اللہ علیہ وسلم دا حکيمانه لارښوونې مراءات شي او د شخړو او مشاجرو په وخت کي په پام کي ونیولی شي، نو د ډېرو فتنو او جګړو مخنيوي به وشي. نه پوهېږم اهل ظاهر ولې دا خرگند حقائق نه شي درک کولی؟ او ولې خرگند مفاهيم غلط تعبيروي؟ او ولې داسي توجيهات پکي کوي چې خبره تشبيه او تمثيل ته رسوي؟ رسول الله صلي اللہ علیہ وسلم خو فرمایي:

تفکروا في خلق الله ولا تفكروا في الله

د الله تعالیٰ په مخلوقاتو کي غور وکړئ او د الله په ذات کي له تفك

قرآنکریم او متشابهات ----- توحید او شرك

او بحث نه خان وساتئ.

بل ئای فرمایی :

تَفَكِّرُوا فِي آلَاءِ اللَّهِ وَلَا تَفَكِّرُوا فِي اللَّهِ

دالله تعالى په نعمتونو کي غور او تفكير وکړئ خود الله تعالى په ذات کي فکرمه کوي.

اسحاق بن ابراهيم بن راهويه وايي: هرچا چي الله تعالى داسي توصيف کړ چي یو صفت ئې د کوم مخلوق له صفت سره تشبيه کړ نو کافر شو.

ابوبکر رضي الله عنه فرمایي:

العجز عن درك الذات ادراك " د الله تعالى د ذات له ادراك نه

خان عاجز گنل حقيقی ادراك دئ.

علي رضي الله عنه فرمایي:

والبحث عن سر الذات اشراك

د الله تعالى د ذات د کیفیت په هکله بحث کول شرك دئ.

سبحانك اللهم وبحمدك نشهد ان لا اله الا انت نستغفرك

ونتوب اليك.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library